Q3

£2/10/-
Aberdeen Printing.

John Murray

1 " 16

IRENICUM AMATORIBUS VERITATIS ET PACIS IN ECCLESIA SCOTICANA.

Prece & studio

IOANNIS FORBESII, SS. THEOLOGIÆ DOCTORIS, & ejusdem PROFESSORIS in ACADEMIA ABERDONIENSI.

Zachar. 8 19.
Veritatem & pacem diligite.

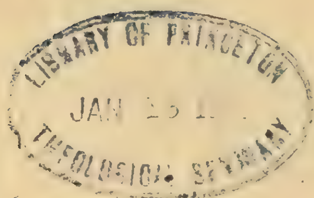
1. Pet. 3 15. 16.
Sitis parati semper ad respondendum cuilibet petenti rationem ejus spei quæ in vobis est, cum lenitate & reverentia, conscientiam habentes bonam, &c.

Hieronymus, in Epist. ad Rusticum monachum.
Veritas angulos non amat, nec quærit susurrones.

Augustinus, Epist. 109.
Cum dilectione hominum, & odio vitiorum.

ABERDONIÆ,
EXCUDEBAT EDVARDUS RABANUS.
Cum Privilegio. 1629.

LIBRARY OF PRINCETON
JAN
THEOLOGICAL SEMINARY

REVERENDISSIMO, IN CHRISTO, PATRI PATRICIO MISERATIONE DIVINA EPISCOPO ABERDONIENSI;

ACADEMIÆ ABERDONIENSIS CAN- CELLARIO & INSTAVRATORI:

Domino & Parenti meo honorandissimo,
Salutem in DOMINO.

REVERENDISSIME PATER,

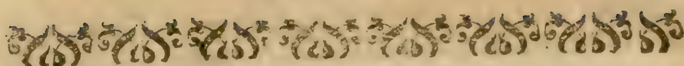

Uasdam de receptis ritibus Aporias Frater quidam combresbyter ad tenuitatem meam scriptas misit, enixè rogans ut titubanti succurrerem. Quod quia sincero addiscendæ Veritatis & tranquillandæ conscientiæ studio facere videbatur, protinus ei (invocato priùs seria ac supplice prece Nomine *DOMINI*) de propositis Aporiis breviter rescripsi. Autor verò mihi exstitit reverentia tua, ut nonnulla in aliorum etiam

utilitatẽ enucleatiùs explicarem. Quam parum mihi ab ordinariis laboriosæ professionis studiis suppetat otii, neq. latet prudentiã tuã, & probè norunt reverendi collegæ mei, & ornatissimi auditores. Ego tamen parendi certus (justis enim tuis mandatis inobsequens esse non debui) opportunitatem anniversariæ cessationis ab exercitamentis Academicis præstolabar. Accedebat interim studiosorũ nostrorũ, nondum usqueadeo in hoc quæstionum genere exercitatorum, indefessa efflagitatio: & aliorum etiam piorum hortamenta neutiquam contemnenda. In primis verò (sicut de *IACOBI* Patriarchæ erga *RACHELEM* affectu legimus) hoc mihi impositũ onus allevabat amor veritatis & pacis in domo DEI: in laudẽ gloriæ gratiæ benignissimi Patris luminum, à quo omnis donatio bona & omne donũ perfectum supernè descendit. Accipe, igitur, præsul religiosissime, qui veritatis semper & pacis in hac *CHRISTI* Ecclesia fidelissimus propagator, & constantissimus fœlicissimúsq; propugnator, per *DEI* gratiam, exstitisti, accipe, consueta mentis & frontis serenitate, hanc qualemcunq. veritati & paci dicatam lucubratiunculam. Quæ si perspicacissimæ tuæ probabitur pietati, spero eam veritatis & pacis amatoribus non displicituram. Ipse autẽ *DEVS* veritatis & pacis nos omnes sanctificet in sua veritate. & afflictæ suę Ecclesiæ pacem per *DOMINVM NOSTRVM IESVM CHRISTVM* semper omni modo misericorditer largiatur. Idẽ reverentiam tuam Ecclesiæ suæ & nobis quã diutissimè incolumem tueatur. Vale antistes verè sancte, Pater honorandissime: &, quod facis, nos ama, sanctísq; tuis precibus pastoralibus paternísq; *DEO* commenda. Dat. *ABERDONIÆ*, die primo Ianuarij, anno *DOMINI* millesimo sexcentesimo vigesimo nono.

Reverendissimæ Pietatis tuæ, cum in carne, tum in DOMINO, *obsequentissimus filius,*

IOANNES FORBESIVS.

AVTOR LECTORI
S.

HARITAS Patiens est, benigna est, non irritatur, non cogitat malum, omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet. *HAC jubente silentium diu tenuimus: sperabamus enim fore, ut absque ulteriori disputationum conflictu dissensiunculæ nostræ sponte evanescerent. At præter opinionem accidit, per prodigiosam quorundam intemperiem, ut ignis ille discordiæ, quem sub simulatæ amicitiæ doloso cinere occultabant, tanta nuper eruperit vehementia, ut ejusdem imperio* CHARITATIS, quæ non gaudet de injustitia, congaudet autem veritati, *necesse habuerimus confestim accurrere, aquam portantes, è flumine veritatis haustam, ad restinguendum publicum incendium: ne vel Ecclesiam* DEI *prodere, vel de ea desperare videremur. Hinc opusculi hujus deproperatio. Te verò, Lector, hortor in* DOMINO, *ut ad hujus* IRENICI *lectionem te accingens, ante omnia pectus ipse tuum coram* DEO *examines, & seriò cogites* CUJUS SIS SPIRITUS. Nam derisor quærit sapientiam, & non invenit: at scientia intelligenti est facilis. Si quis voluerit facere voluntatem ejus, cognoscet de doctrina, utrum ex DEO sit, an ego à meipso loquar: *ait* DOMINUS *in Evangelio. Lege vel audi, prinsquam judices; probè intellige, antequam sententiam feras: ne forte veritatem damnes, & cum* DEO *pugnare comperiaris. Quid temerariis censoribus respondeamus suo nos exemplo docuit* DOMINUS, *dicens injusto percussori;* Si malè loquutus sum, testare de malo; sin bene, cur me cædis? *Interea non sum immemor fragilitatis humanæ, neque meæ tenuitatis sum nescius: si quid igitur repræhendendum existimes, hanc tantùm à te postulo æquissimam conditionem, ut perspicuas & solidas censuræ tuæ proferas rationes: & docilem invenies:* Non enim possumus quicquã adversus veritatẽ; sed pro

1. Cor. 13. | Ibidem. | Luc. 9. | Prov. 14. | Ioan. 7. | Act. 5. | Ioan. 18. | 2. Cor. 13.

veritate. *Ne tamen mihi pro demonstratione obtrudas conscientiæ tuæ perperam fortaßis informatæ dictamen: postulo enim ulteriorem probationem, qua mihi ostendas rectè informatam esse istam tuam conscientiam. Neque pro idoneis argumentis recipio inverecundas assertiones, fremebundos gemitus, repandos in cœlum oculos, temerarias execrationes, frivolas tricationes, temulentas popinarum nænias, ignavum & agrestem contemptum illius quod vel non intelligas, vel refellere non queas. Istas ego & similes offucias nihil moror: neque eis quisquam movebitur cordatus, veritatis suæq; salutis non incuriosus. Sed res cum re, ratio cum ratione appositè & sobriè conferatur: ponantur in medio Scripturæ sacræ, & inde argumenta congrua depromamus, consulamus etiam catholicam antiquitatem, interrogemus reformatas Ecclesias, advocemus rectam rationem: sic enim facilior erit dissensionum compositio, si priùs de principiis & argumentorum locis inter nos conveniat.*

1. Pet. 2. *Deinde deponamus omnem malitiam, & omnem dolum, & simulationes, & invidentias, & omnes detractiones; &, ut modò nati infantes, lac illud sermonis sincerum expetamus, ut per illud adolescamus. Ne imitemur eos, qui* VOLVNT ID VERVM ESSE QVOD CREDVNT, AT NOLVNT ID CREDERE QVOD VERVM EST. *Isti volentes ignorant; nolunt sanari; amant tenebras; diligunt mortem. Nos autem non tenebrarum sed lucis filii, unanimes, pari pectoris candore, pari veritatis amore, pari justitiæ siti, veritatem quæramus, pacem persequamur. Dabit* DEVS *unanimitati credentium petitam sapientiam: dabit necessariam scientiam: dabit servare unitatem spiritus in vinculo pacis. Sit cor nostrum perfectum in statutis ejus, & pudore non afficiemur. Non abblandiamur vitiis nostris, sed quicquid vel in aliis, vel in nobis ipsis* DEO *exosum est, id perfecto odio prosequamur: qui amat ægrotantem, odit morbum; qui sanare vult febricitantem, persequitur febrim. Abnegemus nos ipsos, ut* CHRISTVM, *qui Veritas est, expediti sequamur. Quid tibi proderit, si ego errori tuo parcam? Num propterea tibi parcet* DEVS? *Imò, ut hominem liberem, & ad* DEI *pacem, cum debita lenitate, & necessaria severitate, eum adducam, debeo non parcere Diaboli laqueo quo homo captivus tenetur. Non pervenitur ad veram pacem, nisi per veritatis viam. Ea sola fida pax est, quæ veritatis est, quæ* CHRISTI *est. Necesse igitur habui errores oppugnare, veritatem vindicare,*

[Marginal notes: 2. Pet. 3. Ioan. 3. & 5. Prov. 8. — 1. Pet. 3. Matth. 18. Iacob. 1. Psal. 119. 80. — 2. Tim. 2. Tit. 1. & 2. Iud. 23. Vide lib. 2. cap. 20. part. 2. Num. 11. 12. 13. 14. & cap. 23.]

care, ut hac meum opusculum esse posset hominibus verè Irenicum. Porro, candide Lector, quo magis inoffenso cursu progrediaris, poteris, si libet, inspicere indicem sphalmatum Typographicorum; & quæ visum fuerit, pro tua humanitate, corrigere. Vale: & pro nobis ora. Quod debitæ Charitatis officium mutuò inter nos debemus. DEVS *nobis inspiret amorem veritatis & pacis: & gressus nostros in veritatis & pacis viam dirigat: ut ad perfectam æternæ pacis fruitionem, eo perducente, tandem perveniamus, per* DOMINVM *nostrum* IESVM CHRISTVM, *cui cum Patre & Spiritu sancto, sit honor & gloria, in sæcula sæculorum. Amen.*

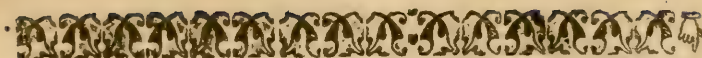

QVÆ DVOBVS LIBRIS HUIUS IRENICI CONTINEATVR, POST EPISTOLAS & APORIAS.

Liber primus exhibet pacificam ad Aporias responsionem, interspersis etiam aliis.

Ejus sunt Capita quatuordecim.

tres

LIBER SECUNDUS TESTIMONIA exhibet Ecclesiarum Reformatarum, & Scriptorum Ecclesiasticorum, de præmissis

aliisq́ Articulis & Quæstionibus. Una cum plexiore dissertatione de politia Episcopali: & aliis quibusdam dissertationibus.

Adjectis etiam Antiquitatis Testimoniis.

Quorum omnium notitia multùm conducit ad hanc pacificationem quam sincere intendimus, & seriis supplicationibus à DEO *pacis flagitamus, & ex immensa ejus indulgentia speramus.*

Hujus Libri sunt Capita vigintiquinque.

VII. Non

APORIÆ

APORIAE PROPOSITÆ AB A. L.

APOR. I.

ELIGIOSÈ *adorare coram creatura precibus antegressis, &c. Consecrata, significatione sacrâ, citra speciale CHRISTI mandatum; Idololatria videtur: at coram pane, &c. geniculari, est religiosè, &c. ut patet. Ergo. Probatur major: Coram serpente æneo, cruce, Imaginibus, reliquiis, &c. Ergo ita in omnibus. Aut afferatur instantia præterquam quod est in quæstione. Dices: Coram pane, &c. quidem, at non panem. Contra* 1.

II. *Quo prætextu palliare se potest quævis Idololatria videtur actus hujus nullum patrocinium esse: at hoc prætextu, &c. ut patet: Causabitur enim Idololatra: coram Imagine, non Imaginem: coram Cruce, non Crucem. Ergo. Contra* 2.

III. *Omne secundum* DEI *judicium quale est, revera tale est: at secundum ejus judicium, actui externo coram creatura ejusmodi, conformis est intentio, & ex illo*

Esa. 44.17.18 *de hac, sententia ferenda, non contra: adeo nempe ut intentio (quocunq; sibi commento cultor abblandiatur) in aliud nihil dirigatur, quam in illud coram quo externa corporeaq; veneratio est. Negat* DEVS *sibi dici,* Tu Pater meus es, *&c. sed imagini ipsi: ergo, &c. ex* DEI *sententia, non tantum coram pane, sed & eo ipso panem, &c.*

IV. *Si aliquo modo circa panem (panem, inquam, consideratione manentem & solitarium, &c.) committi poßit idololatria; sit vero nullus alius modus vel poßibilis, vel manifestior saltem, hoc modo committi videtur, at utrumque prius est verum. aut ostendatur alius modus, &c. Ergo.*

V. *Prorsus evertitur usus mensæ: quam, penitus inutilem, panem vinumq; circumferente ministro, Seniorum (quos vocamus) uno, amoveri interea & tolli nihil prohiberet. Ergo aut mensa ad cœnam hanc non requiritur.*

VI. *Ex parte, quantum ad panem, inter populum eidem mensæ accumbentem tollitur communio: siquidem nullus in eandem patinam imponit manum, nullus alteri quicquam porrigit, &c. Ergo.*

VII. *Omitto exemplum* CHRISTI, *& Apostolorum morem patrium retinentium, &c. Ergo.*

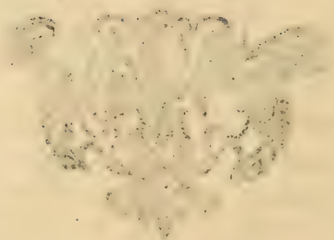
VIII. *Sed fac gestum hunc indifferentem esse: Igitur. 1. Aut mutatio non fuit facienda novitasq; invehenda, aut bonum quoddam monstrandum, quod malum mutationem sequens, vel superet vel saltem æquet, at hoc non potest ostendi. 2. Quin mutationi jam factæ merito tamen adhuc resistendum, quia alioquin infirmiores offendimus, hostibus ludibrium debemus levitatem, Idololatriam suggillantibus, & animos addimus ad eorum ritus relapsi. 3. Hoc ipso quod indifferens ponatur, obtrudi atque urgeri*

non

non potest, ut necessarius: cum potius res ejusmodi tolerantiam mutuam, & plenam, quod vel judicium vel usum judicio semper conformem spectat, postulent libertatem.

IX. *Quorundam mussitationem potius quam ingenuam (si quid iis cerebri) animi sententiam adjungere libet, nullum esse actum indifferentem. Cujus Paradoxi sunt hæ rationes. 1. Omnis actio est bona vel mala; ergo nulla indifferens. Probatur Antecedens: Omnis actio quæ bonitatis circumstantias omnes habet, vel quæ aliqua destituitur, est vel bona vel mala. At omnis actio vel bonitatis circumstantias, &c. Ergo. In hoc Argumentum incidit* Ambr. Catharinus, *in Synodo* Trid. *innixus auctoritati D.* Thomæ. *2. Quæ actio regitur ratione, prudentia, deliberatione, vel non regitur, ea est vel bona vel mala, At omnis actio hominis rationalis, prudentis, Christiani ratione, &c. regitur vel contra. Ergo. 3. Qualis est finis proximus talis actio, hæc enim ab illo præcipuè specificatur. Omnis finis præcisè est bonus. Ergo. &c. 4. Omnis actio capax bonitatis vel malitiæ (ut ita dicam) ea, si secundum DEI voluntatem optimam fiat, bona est: & si bona non est, saltem ut bona esset convenientius est magisque expedit: At omnis actio est capax bonitatis, &c. Ergo.*

IRENICI

LIBER PRIMUS,

Exhibens pacificam responsionem *ad memoratas Aporias:*

Interspersis etiam aliis ad rem præsentem pertinentibus.

CAPVT I.

De Geniculatione in Sacra Cœna,

Respondetur ad majorem Propositionem primæ Aporiæ, usque ad §. 9. Respondetur ad ejusdem minorem, §. 9. ad secundam Aporiam respondetur §. 10. ad tertiam, §. 11. ad quartam, §. 12.

I.

D primi Argumenti majorem Propositionem. 1. Supervacua & inutilis est limitatio ista per distinctionem rerum consecratarum à rebus non consecratis, nam ad idololatriam nihil interest, sitne creatura consecrata, quæ adoratur, an non consecrata; sive sacram habeat significationem, sive non habeat. Nam honoris soli DEO debiti translatio ad quamcunque rem quæ non est natura DEVS, sive etiam ad quodcunque figmentum, idololat- Ad primæ Aporiæ propositionem majorem.

idololatria est. 2. Inanis est & altera restrictio, nempe, *Citra speciale Mandatum*: Nam idololatria, seu honoris soli DEO debiti translatio aliorsum, vel ex parte, vel in totum, est actus ita intrinsecè malus, & à malitia morali inseparabilis, & legi æternæ necessariò repugnans, ut eum DEVS prohibeat quidem, at nunquam possit mandare, quia non potest abnegare seipsum. Et testatus est se honorem suum non concessurum alteri *Esa.* 42. 11. sicut igitur inanis esset limitatio si quis diceret, non licere blasphemare, aut sumere Nomen DEI in vanum, aut alienum torum adulterio polluere, aut mentiri citra speciale DEI mandatum; quia nihil istorum DEVS ullo mandato unquam jubere potest: ita etiam de actu aliquo in se idololatrico. Duo sunt actuum genera de quibus non est quærendum aut exspectandum speciale DEI mandatum: nempe, Actus ita intrinsecè mali ut sint simpliciter indispensabiles, in quo actuum genere est idololatria: Item actus medii, qui neque imperantur, neque prohibentur, in quo genere sunt ritus quidam Ecclesiastici pro circumstantiis mutabiles. Est tertium quoddam genus actuum qui lege generali prohibiti sunt, ita tamen ut actum semota malitia præcipere possit DEVS præcepto speciali, ut patet ex lege Leviratus, & ex mandato quo jussus est *Abraham* mactare filium suum; & quo jussi *Israelitæ* spoliare *Ægyptios*.

II. Majoris igitur istius Propositionis vis tota huc redit, *Religiosè adorare coram mera aliqua creatura, Idololatria videtur*.

III. Certe non solum videtur sed revera est idololatria religiosam adorationem transferre in meram creaturam. Propositio igitur sic erit confirmanda; *Transferre religiosam adorationem in meram creaturam est idololatria: at religiosè adorare coram mera creatura est transferre religiosam adorationem in meram creaturam: Ergo, religiosè adorare coram mera creatura, est idololatria*.

IV. Si aliquis excipiat non affirmari in propositione illa quod sit idololatria, sed tantum dici quod idololatria videatur; facile occurritur; nam si rectè sentientibus videatur

idololat

idololatria; haud dubiè eſt idololatria. Si autem errantibus tantummodo videatur idololatria, nec ſit tamen, corrigendus ac relinquendus eſt error, menteſque meliùs informandæ. Propoſitio igitur illa, ſi ullarum ſit virium, eſt intelligenda per affirmationem abſolutam, viz. quod ſit Idololatria.

V. Sin autem dicas multa ſæpe in ſe non mala, relinquenda tamen & omittenda eſſe propter ſpeciem mali, ne infirmis ponatur ſcandalum, concedo equidem in rebus indifferentibus, ſi ſit ſcandalum datum, ut loquuntur, & non tantummodo acceptum. At Idololatria non eſt res indifferens, ſed ſimpliciter prohibita: ita autem argumentaris contra Geniculationem in ſacra Cœna ac ſi eſſet Idololatria, non autem res indifferens. Nam ſi ſit res indifferens, quid dubitamus debitam Eccleſiæ eam præſcribenti reverentiam exhibere? Quum abſit omnis ſuperſtitio, neque ullum hinc libertati Chriſtianæ exiſtat præjudicium, neque ullum hic inveniatur tam magnum ſcandalum quam contemnere Eccleſiam & ſchiſma facere propter rem hujuſmodi indifferentem, & altare contra altare erigere, teque ab Eccleſiæ orthodoxæ cui ſubes & in qua degis communione ſegregare, adeoque teipſum ab Eccleſia extorrem facere, & excommunicationis ſententiam contra teipſum hoc pacto pronunciare, aut ſaltem, quod inſolentius & faſtuoſius eſt, Eccleſiam orthodoxam cui ſubes excommunicare propter rem indifferentem. Si vero ſit res per ſe illicita, ne Angelus quidem è Cœlo veniens audiendus eſt, ſi eam dicat uſurpandam.

Vide lib. 2. cap. 19. part. 3.

VI. Redeo igitur ad Propoſitionis illius proſyllogiſmum ſupra poſitum §. 3. cujus proſyllogiſmi majorem libenter concedo. Ejus autem minor eget explicatione: minor eſt; *At religiosè adorare coram mera creatura, eſt transferre religioſam adorationem in meram creaturam*. Certè transferre religioſam adorationem in meram creaturam, eſt religiosè adorare meram creaturam; neque dici poteſt tranſlatio religioſæ adorationis in creaturam, niſi ipſa creatura religiosè adoretur.

VII. Propoſitionis igitur iſtius oportet hunc eſſe ſenſum,

Religiosè adorare coram mera creatura, est religiosè adorare ipsam meram creaturam. Quæ propositio non est universaliter vera. Instantiam habes de Altari *DOMINI*, 1. *Reg.* 8. 54. De Scabello pedum *DOMINI*, De Arca Fœderis, *Psalm.* 99. 5. & *Psal.* 132. 7. & 1. *Sam.* 6. 14. 15. & 2. *Sam.* 6. 13. 17. De Domo *DEI*, seu Templo *Hierosolymitano*, *Ezr.* 10. 1. Quemadmodum & nos hodie quocunque in loco simus, amotis jam umbris illis typicis, oculos manusque attollimus in Cœlum, ibique habitantem *DEUM* adoramus in spiritu & veritate, sicuti nos instruunt sacræ literæ; nec tamen Cœlum adoramus. Item alio sensu, *David* vota sua *DEO* reddidit, offerens Sacrificia Eucharistica coram universo populo, *Psalm.* 116. 14. 17. 18. Et *Paulus* Apostolus sumpto pane gratias DEO egit coram omnibus cum eo navigantibus, *Act.* 27. 35. Nec tamen aut *David* populum, aut *Paulus* navigantes, adoravit. Sic alio atque alio sensu, *Elias* Propheta oravit coram Populo, coram Altari, coram Sacrificio, & coram DEO, quem solum adoravit, 1. *Regum.* 18. Populus *Israeliticus* adoravit adoratione religiosa, coram *Mose* & *Aarone*, *Exod.* 4. 31. Hodie multi publicè testantes pœnitentiam, procidunt in genua & religiosè adorant coram Ministro, stante in Exedra, neque tamen aut Ministrum, aut Exedram adorant, sed solum *DEUM*. Qui ad Officium Pastorale, accipit manuum impositionem, cæteris jam stantibus, aut sedentibus, ipse manet genibus innixus donec ordinatio peragatur: neque tamen aut hominem ordinatorem aut ejus manus, aut ullam meram creaturam adorat. Baptizandus aut baptizandum offerens, se humiliat & orat DEUM ut Baptismum illum ei faciat salutiferum in vitam æternam, nec tamen adorat aquam aut pollubrum ante quæ prosternitur. Dormiturus aliquis procidit in genua & orat coram lecto: pransurus adorat coram mensa, cibisque appositis: neque tamen aut ille lectum, aut iste mensam cibósve adorat. Si quis pernicioso morbo laborans nullum videat nisi extremum quoddam superesse remedium, quod illum vel sanabit, vel majori cumulabit incommodo, idque metuens æger cupidus sanitatis, si adferente

ferente potionem medico, procidat in genua, implorans DEI benedictionem, eodemque servato corporis situ animique devotione poculum in manum sumat, & liquorem bibat, eoque epoto permaneat aliquamdiu adhuc orans & adorans; nemo sanus dicet ab ægro isto adorari medicum, aut poculum, nam solum DEUM adorat, licet aliquo sensu coram medico adoret, nec minus coram poculo dici possit æger iste adorare, quam communicans adorare coram pane. Sic in Sacra Cœna communicantes non solum initio coram mensa appositisque elementis in genua procidui adorant DEUM, ejusque misericordiam & benedictionem suppliciter implorant, verba faciente Pastore Ecclesiastico, sed memores magni beneficii, magnique periculi, permanent in eadem mentis devotione corporisque humiliatione etiam dum cœnant, & aliquamdiu etiam post cœnam: id quod in hac cœna eo congruentiùs & commodiùs fieri potest, quia tota spirituali refectioni destinata est, & brevi tempore peragitur, neque ejus vel epulationi vel sermocinationi conviviali ullum adfert gestus iste impedimentum.

VIII. Propositio igitur ut vera esse possit, erit adhuc limitanda in hunc modum; *Religiosè adorare coram mera aliqua creatura ita ut creaturam illam facias religiosæ adorationis objectum in se & per se, ita ut creatura illa adorationem terminet, sive eam propter se adores, sive propter aliud, (sicut propter regem adoratur legatus, &c.) sic, inquam, adorare coram mera creatura, est religiosè adorare meram creaturam, adeoque est idololatria, qualis erat illa thurificatio facta serpenti æneo, qualis etiam est Ethnica & Papistica imaginum, item crucis, & reliquiarum adoratio.* vid. 7. *Synod.* Vide etiam Concil. Trident. Sess. 25. cap. de Invocatione, &c. Et Bellarm. de Imaginibus, cap. 12. 20. & seqq.

IX. Sic autem explicata primi argumenti propositione majore, accedo ad minorem. Minor primi argumenti nititur falsa hypothesi. Non enim proponitur panis ut vel ipse adoretur, vel coram eo fiat adoratio ita ut panis sit adorationis objectum, &c. Quomodo fit in exemplis abs te allatis. Nam & antequam adferatur ad aliquem panis, & post manducatum panem, & dum accipitur panis, eadem est corporis humiliatio, & adoratio, quæ nunquam rigere pa- Ad primæ Aporiæ propositionem minorem.

nem ullo modo, ne actu quidem externo, dirigitur. Idemque de poculo verum est. Sed humilis iste gestus geniculationis est indicium devotionis & reverentiæ erga DEUM jam propius quodammodo accedentem cum pretiosissimo dono quod nobis confert: est etiam non incongruus gestus precantis, & sedulò ad DEUM clamantis, ut eum faciat dignum convivam. Quemadmodum & in ordinationibus ministrorum, quando ordinatus genibus innixus accipit codicem sacrum è manu ordinatoris, non adorat vel hominem ordinatorem vel codicem sacrum, sed DEUM intuetur, in cujus Nomine ordinatur, & quem etiam novit esse peculiari modo præsentem, actionemque moderantem, officiumque conferentem. Sic in civilibus qui scyphum aut munusculum aliquod accipit è manu Regis, id facit in genua prociduus, non adorans scyphum aut munusculum, neque coram scypho aut munusculo adorans, tanquam adorationis objecto, nullo enim modo ad ista dirigit suam adorationem, sed solum regem adorans. In Cœna autem Rex noster seipsum spiritualiter donat nobis, ideo licet non ad externum ministrum aut externum symbolum ullo modo dirigatur adoratio, rectè tamen adoratur à nobis & donans & ipsum donum spirituale, id est, DEUS redemptorq; noster IESUS CHRISTUS. Nihil simile habet cultus imaginum vel coram Imagine, item Thurificatio facta serpenti æneo, & cultus reliquiarum, &c.

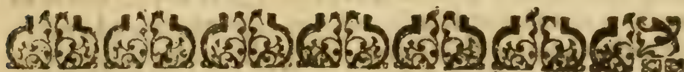
Ad secundam Aporiam.

X. Hinc evacuatur secundum argumentum ut alienum à proposito. Quis nostrum unquam ista defensione usus est? non respondemus nos coram pane adorare; (etiamsi id etiam sano aliquo sensu dici possit, sicut ostendimus supra, §. 7.) sed dicimus nos DEUM adorare, quando jam accepturi sumus, & quando accipimus, & postquam accepimus sacra ista & tremenda mysteria: DEUM orantes ut ad salutem, non autem ad damnationem nobis cedat illa acceptio: eique de immensa benignitate gratias toto pectore agentes, mortemque *DOMINI* cum gratiarum actione recolentes & annunciantes.

XI. Item

XI. Item tertium; non enim dirigitur ullo modo adoratio ad ſymbola ſacramentalia; neque ea quiſquam vel voce vel geſtu compellat, dicens, *Tu es Pater, aut Salvator, meus.* Quomodo idololatræ dicebant ſtipiti, *Tu es Pater meus. Eſa.* 44. 17. & ſeqq: quod ſoli DEO dicendum fuit: quandoquidem per Patrem, intelligebant DEVM. *Ad tertiam Aporiam.*

XII. Quartum etiam proles eſt falſæ illius hypotheſeos: uti etiam patet ex reſponſione ad argumentum tertium, ubi oſtenditur modus idololatriæ qui non invenitur in Cœna. Præterea, neque ſicut imagines aut reliquias adorant Papiſtæ, adoratur à nobis Panis in Cœna: Imò nullo modo adoratur. Ad quartam *Aporiam.*

CAPVT II.

De Menſa Dominica.

Reſpondetur ad quintam Aporiam, qua objicitur prorſus everti uſum Menſæ, per morem qui nunc uſurpatur.

MENSA Cœnæ inſervit, non Cœna Menſæ. Ideo Cœnam ſimpliciter quærimus, Menſam autem non propter ſe, ſed propter Cœnam adhibemus: eaque utimur quantum neceſſe eſt aut expedit pro commoda et decora diſtributione et perceptione Cœnæ. Vnde ipſa Cœna metonymicè Menſæ appellationem ſortitur. 1. *Cor.* 10. 21. nam certè non Menſæ, ſed Cœnæ, propriè loquendo, ſimus participes. Omne autem illud in quod deponitur Cœna, accipit appellationem *Menſæ*, ſive ſit Tabula, ſive genu hominis, ſive etiam ipſius manus, notum eſt illud, *Heus etiam Menſas conſumimus.* Si clinico ſit Cœna adminiſtrãda, qui non poſſit ad aliquam uſitatam *Menſam* manum porrigere, ſed *Ad quintam Aporiam, De Menſa.* *Æneid.* 7

ſymbola illi in manum aut fortaſſe etiam in os exhibenda: dicemus ne quicquam illi deeſſe ad integritatem aut eſſentiam pertinens Sacramenti? Cœna facit *M*enſam, non *M*enſa Cœnam. Particeps *M*enſæ tuæ eſt qui de tuo cœnat, porro *M*enſæ uſus eſt non ſolùm ut Cœnam ſuſtentet, ſed etiam ut ordine ac decenter ſedeant, et cœnent convivæ: quamvis convivator ſingulis fortaſſe ſeorſum, ſive apponat, ſive in manum tradat quod cœnent. In ſacra autem Synaxi *M*enſæ adhibentur, tum ut ſuſtentēt appoſita Symbola, quando ea opus eſt deponi, tum etiam ut ordine ac decenter diſponantur convivæ: quomodo etiam in viridi gramine ſedere voluit DOMINVS illos ſuos hoſpites, quos aluit paucis panibus et piſcibus, *Marc.* 6. 39. et ſeqq. Etiam in epulis humanis quędam fercula non apponuntur, ſed viritim ab architriclino diſtribuuntur, et ſcyphi multis in locis non collocantur in *M*enſa, ſed in manus tantummodo traduntur: quum tamen partem faciant convivii. Nempe agitur prout alimenti cujuſque ratio et decorum poſtulare videntur. Cœnæ autem DOMINICÆ ea eſt ratio, cum non conſtet copioſo apparatu externo, neque carnis operoſæ refectioni deſtinata ſit, (domi enim edere et bibere jubetur, qui corporaliter eſurit aut ſitit, 1. *Corint.* 11. 22.) ut non indecorè, imo fortaſſe congruentius ſubſerviat Diaconorum opera transferendo vaſa elementis referta, aut ea circumgeſtando, quàm *M*enſæ adhærentia trahendo aut propellendo tanta celeritate: ſicut fieri neceſſe erit in frequenti communicantium cœtu.

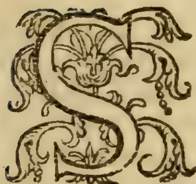
CAP.

CAPUT III.

Respondetur ad sextam Aporiam;

De communione inter populum, ubi de patinâ, & distributione Panis.

SEXTUM Argumentum nititur falsa definitione communionis: quæ non in eo sita est, ut multi in eandem patinam imponant manus, aut quisquam Communicantium in ullam patinam imponat manum; neque ut alii aliis panem porrigant: nihil enim istorum legitur in institutione divina: sed in eo, ut omnes unius panis simus participes, sicut docet Apostolus, 1. *Corint.* 10. 17. Imo *frangere* & *dare* panem actiones sunt sacramentales, ad solum ministrum seu pastorem pertinentes, ut patet ex institutione: convivis autem nihil aliud imperatur nisi ut *accipiant* & *comedant in recordationem* DOMINI. Et DOMINUS Panem quidem Discipulis *dedisse* dicitur, non autem dicitur Panem eis apposuisse, aut transmisisse.

Vide Lib. 2. Cap. 16. Part. 3.

CAP.

CAPVT IV.

Respondetur ad septimam Aporiam, De Exemplo Christi & Apostolorum, §. 1. 2. *Ostenditur nullum peculiarem gestum esse huic Sacramento essentialem*, §. 3. *Regulæ gestus*, §. 4. *Examinatur & discutitur argumentatio à gestu quo usus esse legitur DOMINVS in celebratione Paschatis*, §. 5. 6. 7. 8. 9. *Vbi de argumentatione à verbis illis DOMINI*, hoc facite, *in fine* §. 9. *De necessitate & libertate gestus*, §. 10. 11.

I.

QVOD autem exemplum CHRISTI & Apostolorum attinet; quid ibi habuerit rationem exempli necessariò imitandi, melius nos docebit Apostolus *Paulus*, quam hominum conjecturæ. Ille autem repetens institutionem, ejusque diligentem observationem *Corinthiis* commendans, nullius istorum facit mentionem, de quibus tantas hodie turbas cient homines zelo quidem ferventes, at non secundum cognitionem. Non fit quidem expressa apud *Paulum* mentio quod panem fractum *dederit* Discipulis suis, sed id expressè in Evangelicis narrationibus commemoratur: & erat omnibus ita nota ea actio, ut facilè ex textu Apostolico colligi posset. At ne in ipsis quidem relationibus Evangelicis fit diserta ac peculiaris mentio quo gestu acceperint Discipuli Sacramentum è manu *DOMINI*. Certum est jacentes sive recubantes comedisse Pascha, *Luc.* 22. 14. *Ioann.* 13. 23. Sed unde scis, an non mutato gestu acceperint Eucharistiam? Præsertim quum intervenerit etiam gratiarum actio, & benedictio solennis. Sed fac in eodem situ permansisse, non tamen inde coguntur aliarum gentium Christiani suum

1. Corinth. 11.

ſuum conſuetum cœnandi morem mutare. Neque id impedit etiam quo minus, ſi expedire judicent, geſtum mutent in ordinariis Cœnis ſecularibus: adeoque etiam in hac Cœna ſacra. Quid igitur obſtat quin poſſit Eccleſia aliqua uti eadem libertate mutandi ſitum corporis in ſola Cœna DOMINICA, quam non denegant ei Cœnis civilibus, & ſimul in iſta ſacra? Præſertim cum geſtum in prima Paſchatis celebratione uſurpatum poſteri mutaſſe videantur: neque à poſterorum illorum conſuetudine receſſerit CHRISTVS; quippe non tam geſtus, quam geſta reſpiciens & curans. Non habebit, inquies, ſpeciem Cœnæ. Imo non ſolum ſpeciem, ſed & eſſentiam Cœnæ habebit perfectam & integram: non enim geſtus, ſed epulatio facit Cœnam; ut in Cœnis clinicorum & viatorum, & aliorum multorum manifeſtum eſt. Et cujus, obſecro, ſpeciem habet, ſi non Cœnæ? Non certe ſacrificii, neque commeſſationis temulentæ, neque quicquam refert niſi Dominicam Cœnam, & Dominicos convivas, ad *M*enſam Dominicam.

Vide Lib. 2. Cap. 16. Part. 4. Num. 1.

II. Ad hæc, quod Evangeſtæ narrant Dominum Diſcipulis Paſcha comedentibus cœpiſſe inſtituere Cœnam, id Apoſtolus *Paulus* non ad ſitum corporis, neque ad patinam *M*enſæ adhæreſcentem, ſed ad tempus refert, ut intelligamus inſtitutam eſſe Cœnam ea ipſa nocte qua Dominus paſſus eſt, & quidem inter celebrationem Paſchatis (cui ſtatim Cœna ſucceſſit) & agoniam Domini. Neque tamen huic Sacramento eſſentiale eſt ut vel tantummodo illa nocte quotannis recurrente, vel omnino illa nocte, Euchariſtiam hanc celebremus.

III. Porro ſic argumentor; quicquid eſt alicui ſacramento eſſentiale, illud vel in ipſa illius Sacramenti inſtitutione, vel alibi in Scriptura ſacra ubi irrefragabiliter de illo Sacramento ſermo eſt, expreſſè ponitur. At neque in ſanctæ Cœnæ Domini inſtitutione, neque uſquam alibi in ſacra Scriptura ubi irrefragabiliter de hoc Sacramento ſermo eſt, expreſſè ponitur ullus determinatus geſtus: ergo nullus determinatus geſtus eſt huic Sacramento eſſentialis. Cui autem nullus geſtus eſt eſſentialis, ejus eſſentiam nullus ge-

Nullus peculiaris geſtus ſacræ Cœnæ eſſentialis.

ſtus tollit, neque ullus geſtus ei eſſentialiter repugnat.

*M*ajor patet inductione aliorum Sacramentorum, viz. Circumciſionis, Paſchatis, Baptiſmi. *M*inor manifeſta eſt inductione locorum Scripturæ in quibus irrefragabiliter de hoc Sacramento ſermo eſt, viz. *Math.* 26. 26. et ſeqq. *Marc.* 14. 22. et ſeqq. *Luc.* 22. 19. 20. et 1. *Cor.* 11. 23. et ſeqq. aut ſi quis eſt alius locus in quo perſpicuè & irrefragabiliter de hoc Sacramento ſermo eſt.

Ergo, firma ſtat concluſio.

IV. At hinc licebit, inquies, cachinnantem, aut nudum, aut faciem indecorè torquentem, aut ſaltantem percipere Euchariſtiam.

Regulæ geſtus. Reſpondeo, non ſequitur iſtud ex noſtra concluſione: ſemper enim memores ſumus, & meminiſſe oportet, poſitas eſſe in Scripturis ſacris quaſdam de uſu rerum indifferentium regulas generales, nunquam negligendas: nempe; Rom. 14. 19. 1. Vt ſectemur quæ ad pacem faciunt. 2. Vt ea quæ ad mutuam ædificationem. 1. Cor. 14. 40. 3. Vt omnia decenter fiant. 4. Vt omnia ſecundum ordinem fiant. Quibus regulis obſervatis reliqua omnia in rebus indifferentibus ſunt libera.

V. At dices, quamvis non expreſſè ponatur aliquis geſtus in ſanctæ Cœnæ inſtitutione, poſſe tamen determinatum geſtum eumque Cœnæ eſſentialem colligi ex ſacris literis, nempe ex narratione Evangelica de Paſchatis celebratione, cui mox ſucceſſit, abſque ulla geſtus mutatione in ſacris literis memorata, inſtitutio Cœnæ: expreſſè enim dicitur, quod in celebratione Paſchatis DOMINVS *diſcubuerit* [ἀνέπεσε] & duodecim Apoſtoli cum eo, *Luc.* 22. 14. quod *recubuerit* [ἀνέκειτο] cum duodecim, *Mat.* 26. 20. Vnde argumentum tale erit; *Cujus expreſſa ſit mentio in deſcribenda illa Dominica celebratione Paſchatis, neque expreſſè mutatum eſſe memoratur in deſcribenda inſtitutione Cœnæ, illud eſt Cœnæ eſſentiale: at diſcubitus ſeu recubationis ſit expreſſa mentio, &c. Ergo.*

Objectio, A geſtu adhibito in celebratione Paſchatis.

Reſponſio. VI. Reſpondeo. Nego majorem, neque probari ullo poteſt argumento idoneo; imò introducit multa abſurda,

viz.

videlicet, essentiale Cœnæ esse ut soli viri sint convivæ, & quidem numero tredecim, & in superiori aliquo cœnaculo, & vespere, & in urbe aliqua, etc.

VII. Dices aliam esse in istis atque in gestu rationem. Object.

Respondeo. Ista rationis diversitas, si qua sit, inseri debet propositioni majori, ut esse possit major universalis, ne existat paralogismus ex omnibus particularibus in prima figura: sic; *Aliquid expressum in celebratione Paschatis, quod non legitur mutatum esse in institutione Cœnæ, est Cœnæ essentiale. At discubitus seu determinatus quidam gestus est aliquid expressum, &c. Ergo.* Ridiculè. Resp.

VIII. Sed formabo, inquies, majorem universalem, in hunc modum; *Omne expressum in celebratione Paschatis, quod non est Iudaicum seu legale, nec mutatum esse legitur in institutione Cœnæ, licet in ea expressè positum non inveniatur, illud est Cœnæ essentiale: at discubitus &c. Ergo.* Object.

IX. Respondeo. 1. Si negem istam majorem, quonam confugies? Nego igitur majorem. 2. Per hoc argumentum agnosces gestum in celebratione Paschatis usurpatum non fuisse illi Sacramento essentialem, quippe qui non fuerit de *Iudaismo*, aut lege divina institutus. 3. Tale quippiam, quale in syllogismi istius majore describitur, non est Sacramento Evangelico essentiale propter ejus mentionem in celebratione Sacramenti legalis, quia ne ipsi quidem Sacramento legali, in cujus celebratione fit ejus mentio, essentiale est: neque quia non est *Iudaicum*, nam & ritus *Gentilium* non sunt *Iudaici*: neque propterea quod non existens *Iudaicum* commemoretur in celebratione Sacramenti legalis, nam istarum duarum conditionum combinatio non sufficit ad hoc ut aliquid sit essentiale Sacramento Evangelico: sed necessariò postulatur Evangelica institutio: quam de Gestu nondum vidimus. 4. Vt sint convivæ tredecim, viri, in Cœnaculo superiori, &c. Non sunt *Iudaica*, seu lege veteri instituta, fit autem eorum expressa mentio in celebratione Resp. 1. 2. 3. 4.

Paschatis; neque mutata esse leguntur in institutione Cœnæ, imò constat non esse mutata: quamvis de gestu nihil certi habeamus: non tamen sunt ista essentialia Sacramento
5. Evangelico; ac ne ipsi quidem Sacramento legali. 5. Non est ideo aliquid Cœnæ essentiale, quia in narratione institutionis ipsius Cœnæ fit expressa ejus mentio: ergo multo minus propterea erit aliquid Cœnæ essentiale, quod fiat expressa ejus mentio in celebratione Paschatis. Antecedens patet ex primis verbis Evangelicæ narrationis, apud *Matthæum* & *Marcum*, [EDENTIBUS IPSIS] non est autem Cœnæ essentiale, ut quis comedens inveniatur, dum accepturus est symbola Eucharistica. Quantos autem clamores
☞ tollerent isti? Si legeretur, [SEDENTIBUS IPSIS ACCEPIT, &c.) quæ tamen inanis esset vociferatio, ut patet. Imò quis nescit, quasdam fuisse in prima Cœnæ celebratione circumstantias, servientes quidem illi actioni pro tempore, at neque de Sacramenti, neque de institutionis essentia: neque Ecclesiæ ad necessariam imitationem propositas? Vt erant dies ille hebdomadis, hora vespertina, panis azymus, vinum (uti videtur) merum, cœnaculum superius, viri tredecim, & quidem soli, nulla præsente muliere, quod sciamus, & quæ sunt hujusmodi. Et hinc certe puerilis convincuntur futilitatis, qui gestum essentialem probare nituntur ex illis DOMINI verbis, HOC FACITE.

Hoc facite.

Necessitas triplex.

X. Necesse quidem est, ut aliquo gestu utantur communicantes; sed diligenter attendenda est hæc distinctio necessitatis; nam in hoc argumento intueri oportet triplicem necessitatem. *Alia est necessitas Sacramentalis*; *alia naturalis*; *alia moralis*. Sacramentali necessitate necessaria sunt ea quæ sunt de Sacramento ex institutione divina: adeoque sunt Sacramento essentialia, nam aliquid Sacramento ideo est essentiale, quia illud DEVS ut de Sacramento esset instituit; siquidem essentia Sacramenti à divina institutione tota pendet. Naturali necessitate necessariæ sunt circumstantiæ, quæ propter naturam hominum ipsorumque elementorum, & actionum humanarum naturaliter

ter requiruntur, ut sunt locus aliquis, tempus aliquod, gestus aliquis, &c. Necessitate morali necessarium est ut sectemur ea quæ pacis sunt, & ad ædificationem faciunt: item ut decenter omnia, et secundum ordinem faciamus.

XI. Primam necessitatem imponit institutio divina; secundam ipsa natura: tertiam lex moralis. Prima necessitas nullum gestum in sacra Cœna postulat: secunda necessitas requirit aliquem gestum, non tamen alligat ad certam speciem gestus, sed quemlibet gestum admittit: tertia necessitas memoratas regulas gestui præscribit, omnemque gestum excludit qui sit contra pacem et ædificationem, omnem etiam indecorum gestum prohibet, neque permittit ut ordinem negligamus. Reliqua de gestu in Cœna libera sunt. CONCLUDO IGITUR; quicunque particeps factus fuerit Sacramenti, et rei Sacramenti; eum non indignè communicasse. Ritus autem illos de quibus nostrates disceptant, aio, esse indifferentes, et vel omitti, vel usurpari posse, prout, ordo, decorum, pax, charitas, atque ædificatio postulabunt.

Fundamenta triplicis necessitatis.

Necessitas gestus.

Conclusio.

CAPUT V.

Incipit responsio ad octavam Aporiam, & ostenditur expedientia & necessitas obedientiæ, quandoque etiam non expedienti decreto §. 1. 2. *proponuntur tres classes justarum rationum per quas demonstretur expediens justumque esse decretum Synodi* Perthensis, *de quinque articulis*, §. 3. *Explicatur prima classis ab intuitu Regis proponentis, et primo quidem describitur Rex ipse*, §. 4. *Deinde decem rationes adferuntur, quas ipse Rex inseruit suæ Epistolæ*, §. 5. *Item octo rationes propositæ à decano* Wintoniensi *in suo ad Synodum alloquio*, §. 6. *Conferuntur cum opposita exceptione, et docetur quibus sit imputanda culpa sequuti schismatis, justèque decrevisse Synodum* Perthensem. §. 7. 8. 9.

I.

ED fac, inquis, *gestum hunc esse indifferentem*: Certè quum sit indifferens, potuit sine crimine fieri mutatio. Sed quia fugienda est omnis ejusmodi etiam in rebus mediis mutatio, quæ non tam utilitate adjuvat quam novitate perturbat, postulas ut monstretur tibi *idonea mutationis hujus causa, nempe bonum quoddam, quod exsuperet, vel saltem æquet malum mutationem sequens, & hoc*, inquis, *non potest ostendi*. Deinde ais, *mutationi jam factæ meritò adhuc resistendum, tum propter infirmos, tum etiam propter inimicos.* Tertiò, *Ex hoc ipso quod indifferens ponatur*, infers *non deberi imponi tanquam necessarium, sed plenam unicuique relinquendam esse judicij & usus libertatem.*

Octava Aporia.

II. Respondeo, 1. Etiamsi in authoritate constituti decernant aliquid quod expediret potius non decerni, non tamen

Expedit & oportet obe-

tamen propterea expedit neque licet subditis superiorum decreta contemnere, & contra ea rebellare, aut eis obsequium negare, quamdiu quod præcipitur tale est in se, ut à subditis sine peccato præstari possit. At rectius fecissent, inquies, si tale decretū non condidissent. Esto, num inde sequitur te rectè facere, qui superioribus potestatibus nullum tibi peccatum imperantibus resistis? fac illos in officio suo imprudenter se gessisse, num propterea tibi fas à subjectionis officio recedere? illorum est officium leges sancire, tuum est obedire, illorum error non patrocinabitur tuæ contumaciæ. Observa tu regulas debiti obsequii, & tutus eris. Illi si non observarunt regulas justi imperii, rationem reddent DEO de abusu suæ potestatis, quam tamen potestatem non tibi fas contemnere, propter quemlibet abusum. Expediret fortasse hunc vel illum canonem non esse conditum, at certè non expedit ut canonem jam conditum subditus contemptim transgrediatur; quamdiu quod canone injungitur, non est contrarium legi DEI in sacra Scripturis revelatæ. *M*agis peccat subditus in tali casu Ecclesiam contemnendo, & debitam præpositis obedientiam denegando, quam synodus de re licita canonem non expedientem condendo. At facere debemus, inquies, quod expedit, & quod ædificat, & omittere illud quod non expedit, & quod non ædificat, etiamsi sit alioqui licitum, 1. *Corinth.* 10. 23. Iam respondi; ex ista regula Apostolica sequitur synodum debuisse aliter decernere, si expediebat ut aliter decerneret, & indidem sequitur te synodi decreto in casu memorato obedientiam debere: nam in omnibus licitis Ecclesiam reverènter atque obedienter audire expedit, atque ædificat: rebellare autem, & turbas ac schismata pro rebus talibus excitare non expedit, non ædificat; sed ædificationi, & ordini, & paci, & decoro contrarium est. Hæc in Thesi.

dire quandoque decreto non expedienti.

III. Secundò accedo ad hypothesin. Et aio non defuisse Ecclesiæ *SCOTICANÆ* justas & idoneas causas condendi illos Canones, in Synodo *Perthensi*, de quinque Articulis, ab augustæ memoriæ IACOBO Rege propositis, &

Tres classes justarum rationum decre-

ti Perthensis, quæ ejus æquitatem & expedientiam demonstrant.

& quidem ejus momenti rationes, quæ omnibus illis incommodis, quæ mutationem sequuta sunt, longè præponderent: sive Regem proponentem, sive res ipsas propositas, sive Ecclesiæ hujus, cui propositæ sunt, fidem, & decus, & libertatem intueamur.

Prima rationum classis ab intuitu Regis articulos proponentis.

IV. Rex nobis erat, omnium, quos Sol unquam adspexit, principum Christianorum, veri purique Christianismi callentissimus & studiosissimus, reformatæ religionis adeoque verè Apostolicæ & Catholicæ fidei longè lateque propagator diligentissimus, ac defensor constantissimus, per innumeras tentationes, crebrasque insidias coronæ vitæque ipsius ab infensissimis hostibus structas, patriæ suæ pater amantissimus, quo prudenter per DEI gratiam procurante, & fœliciter regnante, sederunt cives nostri, unusquisque quasi sub ficu sua, & sub vite sua, laudantes DOMINVM DEVM de tam beata & religiosa tranquillitate. In exteris quoque nationibus reformatæ Ecclesiæ de tam pio prudentique nutricio, nobis & ipsis cœlesti munere concesso, vehementer gaudebant; eumque ut Angelum DEI lætæ complectebantur. Nam ad eas quoque piam suam solicitudinem & opem extendebat. Ipsi inimici eum admirabantur attoniti. Huc præcipuè omnem suam curam, omnia sua consilia conferebat, ut religio incorrupta, & in pace semper floreret. Decorem domus DEI toto pectore dilexit; & sedulò operam dedit, ut in Ecclesiis omnia congruenter scripto DEI verbo, decenter & ordine & ad ædificationem peragerentur. Pacificus erat, &, quod in maximis principum encomiis ponitur, erat omnium mortalium (illæsa justitia) clementissimus adeo ut nostratium hominum importuna morositate, (ne quid gravius dicam) contra quam oportuit, sæpe provocatus, maluerit ultro ignoscere, quam agnoscere, & suorum infirmitates paterna commiseratione dissimulare, & lenitate ac longanimitate eas, si fieri posset, sanare, quam judiciaria severitate compescere. Quamvis justus dolor, & nimium læsa patientia nonnunquam voces illi queribundas expresserit.

Regis IACOBI vera descriptio.

Prov. 20, 28.

V. Hic

V. Hic erat ille Rex, qui noſtris hominibus, ſubditis ſuis, Articulos illos quinque propoſuit, idque non mero imperio, ſed graviſſimis utens rationibus, quas Regia ſua ad *Perthenſes* patres epiſtola complexus eſt. *Una erat*, Rex erat, quo jure igitur ſubditi ei licita, imo ad pietatem utilia, & convenientia poſtulanti poſſent obedientiam negare, ſine manifeſto contemptu ordinationis divinæ. *Alia erat*: res ipſæ propoſitæ non ſolum licitæ, ſed & irrefragabiliter convenientes & utiles ſunt ad promovendam in Eccleſia noſtra pietatem & religionem, adeo ut Paſtores Eccleſiaſticos decuerit ea expoſcere potiùs, quam impedire. 3. Eas olim paſſus erat Rex à noſtratibus miniſtris indigniſſimas contumelias, quæ cujuſlibet principis animum ab ipſa profeſſione & religione noſtra alieniſſimum reddidiſſent, niſi DEI & veritatis amor ipſum per DEI gratiam ſuſtinuiſſet: hæc ipſius patientia, & veritatis adverſus infenſiſſimos hoſtes, per multa pericula, conſtans defenſio, meliores à parte noſtra fructus elicuiſſe debebant, quam contumacem reſiſtentiam, et perpetuam oppugnationem optimorum ipſius conſiliorum. 4. Dent igitur operam ne ulterius irritetur, id quod ipſe Rex optat. 5. Caveant etiam ne illa divina veritas, quam ipſi profitentur, de obedientia exhibenda principatibus ac poteſtatibus, diutius negligatur, et contumeliis exponatur, per quorundam inſaniam, qui ſub ſpecioſa fucatæ ſanctimoniæ larva inordinatè incedunt; ſe in hoc ſuo magiſtratus contemptu et inobedientia, veluti junctis dextris, aſſociantes eis qui primarii ſunt papiſmi ſufflaminatores. 6. Etiamſi Rex ipſe ratione officii ſui regalis, ad quod à DEO vocatus eſt, poteſtatem habeat etiam non exſpectato conſenſu ſynodi nationalis, diſponendi res externas in Eccleſia, eaſque ſubditis injungendi, prout eas judicaverit convenientes et utiles ad promovendum inter ſubditos ſuos veram religionem; maluit tamen Rex experiri viam ſynodicam ut communi conſenſu omnia procederent, id quod Regi exoptatiſſimum. 7. Laicorum animis contra poſtulatum obſequium nullus inhæret ſcrupulus, niſi is ſit à miniſtris Eccleſiaſticis, contra quam oportuit, ſuggeſtus, aut

Rationes in Epiſtola Regis propoſitæ;
1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.

fotus; ideo prorſus inanis eſt quorundam miniſtrorum prætextus, quem afferunt, de non ſcandalizandis laicis. 8. Sicut nos (inquit Rex IACOBUS) charitate & ſolicitudine nunquam vobis deſumus, ita ex animo cupimus, ut vos quoque, in præſtando tam juſtis noſtris poſtulatis humili obſequio, non inferiores inveniamini aliis noſtris ſubditis in quolibet regnorum noſtrorum. 9. Zelum autem domus DEI, & ſincerum promovendæ & propagandæ pietatis & veritatis ſtudium, fuiſſe ei præcipuum ad horum articulorum proſequutionem incitamentum, Rex IACOBUS DEVM teſtatur. 10. Deinde hortatur patres ſynodicos, et ſeriis precibus *DEVM* ſupplex orat Rex, ut ipſi quoque zelo domus *DEI*, et ſincero promovendæ ac propagandæ pietatis et veritatis ſtudio ducantur, utque ea faciant quæ ad promovendum CHRISTI Evangelium maximè conducant.

8.
9.
10.

Rationes à D. *Iunio* ſacellano Regio propoſitæ.

VI. Hæ ſunt præcipuæ rationes quæ in regiis literis inveniuntur. In fine autem illius epiſtolæ monet mandatis Regiæ ſuæ majeſtatis inſtructum venire Decanum *Wintonienſem*, ipſius Regis miſſu, ideoque jubet fidem ei adhiberi. Idcirco & illæ rationes hic adjungendæ videntur, quas memoratus Decanus in ſuo ad Synodum alloquio in medium
1. attulit. 1. Vnica quidem vera et optima, omnibuſque ſeculis uſitata, ad exſtirpandum errores et hæreſes, et ad elucidandam veritatem, ordinemque in Eccleſia conſtituendum, via, eſt ſynodica; at ſerio orandum, et vigilandum, ut
2. Spiritus ſancti ductu Synodus ſapienter ſe gerat. 2. Meminiſſe debent patres Synodici ſe ſubjectionem debere principatibus et poteſtatibus, eiſque morigeros eſſe debere, et promptos ad omne opus bonum. (*Tit.* 3.) Dent igitur operam, ne, per quorundam turbatorum animoſitatem, patiantur hac fœda macula contaminari Eccleſiam noſtram, ac ſi Magiſtratus authoritatem defugeremus, atque
3. in hoc cum Papatus columnis conſpiraremus. 3. Cavendum ne religioſiſſimo Regi hanc inferant ignominiam, ut ejus authoritatem et piam prudentiam ad componendas tum civiles tum Eccleſiaſticas diſſenſiones, ab omnibus aliis

aliis ejus subditis, & ab omnium etiam exterarum gentium Christianis Catholicis tantopere expetitam, honoratam, & admirationi habitam, *SCOTI* nativi ejus subditi contemnere videantur; præsertim verò Ministri Evangelij, qui aliis piæ obedientiæ exemplo anteire debent. 4. Illud 4.
etiam cavendum, ne sapientissimo Regi suo veræ Religionis constantissimo & sincerissimo defensori, Patriæ suæ Patri amantissimo, eam maculam aspergere videantur, quasi subditos suos ad superstitionem aut idololatriam adigere conetur, eo quod postulet ut DEO humiliter genua flectant, in præstando illo maximo devotionis actu: atque ita hostibus veritatis, & propter veritatem Regis hostibus ansam præbeant calumniandi & blasphemandi. Diligenter igitur devitent hoc periculosum, notorium, & latè patens scandalum. 5. Aliud etiam scandalum amoliendum, quo of- 5.
fenderunt alias reformatas & florentes Ecclesias, per argumenta illa propter quæ articulos propositos nondum admisisse visi sunt. 6. Verendum etiam atque etiam quo exeat 6.
patientia Regis sapientissimi tam sæpe læsa; & cavendum, ne cœca sua obstinatione iram DEI provocent contra hanc Ecclesiam, ac justo DEI judicio asperiora subire cogantur imperia, si jam fœlix hoc visitationis suæ tempus agnoscere neglexerint, & longanimitatem immensamque benignitatem DEI, & tam benigni clementisque Principis contemnant. 7. Neque est quòd jam prætendant metum 7.
offensionis quorundam de populo *SCOTICO*, nam præterquam quod tali timori longè præponderare debeant argumenta superius allata, & pastorum sit oves suas in rectam viam ducere, non ab ovibus de recta via abduci; istius etiam timoris nulla jam haud dubiè causa superest, si Pastores, ut decuit, greges suos de harum rerum natura & mutabilitate, & de quæstionis præsenti statu, sapienter ac fideliter informarunt; id quòd se facturos tum Regi coram promiserunt; tum etiam postea in nationali Synodo *SANCT-ANDREANA* id ipsum sanxerunt. 8. Denique sicut *Naamanis* servi Hero suo dixerunt, 8.

 sic Pa-

ſic Paſtores noſtrates cogitent, ſi optimus Princeps noſter majora iſtis exigeret, quamdiu cum DEI revelata voluntate conſiſterent, eique nullatenus repugnarent, (alioqui certè juxta regulam Apoſtolicam, oportet parere potius DEO quam hominibus) annon & ipſi ſe ad obediendum paratiſſimos exhiberent, & alios ad promptum obſequium præſtandum ſua doctrina & exemplo adducerent? Multo magis igitur, quando poſtulat ab illis pauca hæc neceſſaria, & expedientia ad gloriam DEI, ad promotionem pietatis inter *SCOTOS*, & ad hoc ut, debiti honoris exhibitione, *P*rincipi ſuo non iniqua poſtulanti ſatisfaciant, ad hoc denique ut in Eccleſiis noſtris Ordo, *P*ax, Vnitas, Charitas, fœliciter ſanciantur. Hæc ſunt præcipua argumenta, quæ à ſacellano Regio allata ſunt.

Ratio inevitabilis.

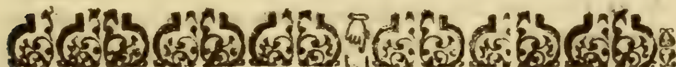
VII. En tibi Regiam Majeſtatem non ſolum Gladij geſtamine ſplendidè decoratam, ſed etiam rationum munimine validè armatam, ac denſo argumentorum agmine ſtipatam, cujus intuitu *P*atres Synodicos decuit ſuſcipere illos quinque Articulos, quia nihil erat quod ex adverſo opponerent, niſi cui tantæ ac talis Majeſtatis intuitus, in tali negotio apud æquos rerum æſtimatores immenſum præponderat.

De palmaria reſiſtentium objectione, ſumpta ab offenſione imperitorum.

VIII. *P*almaria illa objectio, de offenſione imperitorum, tum à Rege, (rat. 7.) tum à Decano, (rat. 7.) occupata & evacuata eſt. Certè iſta offenſio alio convenientiori modo devitari potuit, ac debuit, quam per multorum graviorum ſcandalorum inevitabilem dationem. Nulli de plebe horum Articulorum ſuſceptione offenderentur, ſi *P*aſtores facerent officium, & erroneas perſuaſiones imperitorum animis non inſererent, neque foverent, ſed veraci prædicatione greges ſuos, & de rerum iſtarum natura, & de *E*ccleſiaſtica ac Regali authoritate, & de privatorum ſubditorumque officio, ac neceſſario obſequio, & de ſcelere rebellionis, contumaciæ, & Schiſmatis, ex ſacro DEI Verbo, ſincerè ac ſeriò edocerent. Hoc ita eſſe, & Schiſmatis hujus culpam penes quoſdam immorige-

rigeros & procaces, aut saltem imperitos Ministros residere, neque quemquam de populo offendi nisi ipsorum vitio, clarissimè testatur quotidiana experientia, & res ipsa clamat. Neque prætendunt quicquam resistentes laici, nisi *vel* persuasionem quandam de rebus ipsis, quasi in se illicitis ac Legi DEI contrariis, adeoque simpliciter abominandis; & quod priorem consuetudinem mutare sit prorsus nefarium, neque Ecclesiæ licitum; quæ persuasio prorsus erronea, & sacris Scripturis manifestè contraria est, & hæretica: quam oportuit Pastores eximere eorum animis, non inserere: *vel* quorundam Pastorum (qui ipsis pii doctique videntur) obstinatam contradictionem & inobedientiam; quæ certè in Pastoribus Evangelicis erubescenda inscitia est, & prodigiosa protervitas, qua officium suum nec facere sciunt, nec discere sustinent.

IX. Sed ut hanc partem de intuitu Regis proponentis claudam, necesse est vel argumenta superius allata ostendas esse inania, solideq. refellas, (quod frustra tentabis) vel mecum ingenuè fatearis venerādam Synodum PERTHENSEM, intuitu Regis proponentis, habuisse justas et idoneas caussas admittendi illos articulos à Rege propositos. Iustum [illegible] di decreti.

CAPVT VI.

De jure & authoritate Nationalis illius Synodi Ecclesiæ SCOTICANÆ, quæ PERTHI celebrata est Anno DOMINI 1618. mense Augusto.

Probatur legitimè congregatam esse, & legitimè processisse Synodum PERTHENSEM, §. 1. *Respondetur convicio,* §. 2. *Asseritur Synodi authoritas,* §. 3. *Objectio, quòd etiam legitima Synodus errare possit,* §. 4. *Ad eandem responsio,* §. 5. *Hortatio ad pios,* §. 6.

I.

NTEQUAM verò ad rerum propoſitarum conſiderationem progrediar, mihi veluti manum injicit ipſa Synodus, ut ejus authoritatem ab importunis ſeditioſorum quorundam calumniis vindicem. Muſſitant nonnulli non fuiſſe eam legitimam Synodum. Quid, obſecro, ad conſtituendum, quoad externa, legitimam ſeu regularem Synodum neceſſarium defuit huic Synodo? Quæ religioſiſſimi Principis, & totius nationalis Eccleſiæ conſenſu, & authoritate convocata, atque in Nomine DOMINI legitimè congregata eſt. Cujus convocationis, & congregationis hæc præcipua cauſa, hic finis fuit, ut propoſitioni Regiæ, de ſuſcipiendis illis quinque Articulis, reſponſum, Verbo DEI congruentiſſimum, & Eccleſiæ *SCOTICANÆ*, pro tempore, convenientiſſimum, ſincerè, coram DEO, & Synodicè redderent. Hunc in finem, poſt ſupplicationes, & conciones ſacras de more habitas, audita eſt Regis propoſitio cum adjunctis, tum in Regis Epiſtola, tum in Decani *Wintonienſis* Exhortatione, rationibus: de ea ſeriò ac ſincere deliberatum, auditis hinc inde argumentis, & bis térve relectis Regiis literis, quo clarius certiuſque de ſtatu quæſtionis, & argumentorum utrinque allatorum pondere, aut levitate, facta diligenti collatione, omnibus conſtare poſſet. Ac tandem potioribus ſuffragiis definitum eſt articulos à Rege propoſitos admittendos eſſe.

II. Quidam contradicentium, in his anguſtiis depræhenſi, ad profana convicia ſe convertunt, & per impudentiſſimas calumnias elabi conantur: Dicunt enim multos terrore, aut pollicitationibus victos contra propriam conſcientiam ſuffragia dixiſſe. Atque ita, dum amorem contradicendi ſequuntur, à quæſtionum lineis exciderunt; more quorundam loquacium, qui cùm diſputare neſciant, tamen

litigare

litigare non desinunt: sicut loquitur *Hieronymus*, in Dialogo adversus *Luciferianos*. Respondeat audacissimis istis hominibus Apostolus *Paulus*, Tu quis es, qui condemnas alienum famulum? *Rom.* 14. 4. Vnusquisque nostrum de seipso rationem reddet DEO; ne amplius igitur alius de alio judicemus, *Vers.* 12. 13. Audiant Dominum dicentem; Ne judicetis, ut ne judicemini, *Matth.* 7. 1. Audiant rursum Apostolum PAVLVM; Ne ante tempus quicquam judicetis, 1. *Corinth.* 4. 5. & IACOBVM Apostolum; Ne alij aliis detrahite Fratres, *Iacob.* 4. 11. Tu quis es, qui judicas Proximum? *Vers.* 12. Quis istos homines constituit cordium scrutatores, & conscientiarum judices? O rem sacrilegam, & abominandum! Tu vide quid Patres Synodici decreverint; internum autem animi sensum DEO pervestigandum & judicandum relinque cordium scrutatori.

III. Legitimè autem congregata est, & legitimè processit Synodus quoad externa: (quod & agnoverunt cum Principe omnes Regni Ordines, in solenni illo & supremo Ordinum conventu, sive parlamento, habito Edinburgi, anno Dom. 1621. mense Augusto. Vbi ex omnium Regni Ordinum consensu suscepta sunt decreta Synodi Perthensis de quinque articulis, tanquam pia & salubria & legitimè a legitima Nationali Synodo condita: & lex civilis lata est, imperans omnibus subditis ut his Synodi decretis promptam obedientiam exhibeant:) & hoc ad authoritatem sufficit, & obedientiæ necessitatem; nisi justam invenias exceptionem in rebus ipsis quæ decretæ sunt.

IV. Certè, inquies, Synodus etiam, quoad externa, regularis & legitima potest iniquum aliquid præscribere: propterea non absolutè obligant talis Synodi decreta.

V. Respondeo: Possibile est quidem ut talis Synodus aliquid injustum præscribat: at verò in tali casu non datur justa exceptio adversus ejus regularitatem, ac si non esset legitima Synodus, sed tantum adversus iniquitatem postulati obsequij, quia quando homines jubent nos facere quod

Obedientiæ regula perpetua.

DEVS nos facere prohibet, oportet parere DEO potius quam hominibus, Etiamsi alioqui subjectionem illis hominibus in omnibus debeamus. At nihil istiusmodi injunctum nobis decreto Synodi PERTHENSIS, sed è contrario eam rectè judicasse, justásque & idoneas judicii sui rationes habuisse, partim ex superioribus liquet, partim ex iis quæ subjiciam palam fiet.

VI. Rogo, interea, æquos rerum æstimatores, pia & mansueta pectora, veros CHRISTI Discipulos, id est, veritatis & pacis nobis à CHRISTO tantopere commendatæ verè amantes, ut seriò, coram DEO, cogitent, num post solennem Ecclesiæ & Reipublicæ consensum, jam deceat ullum subditum, præsertim verò Evangelii Ministrum, ulteriùs contradicere: &, ingeniosa ad seipsum decipiendum perversitate, frivolas quærere aut comminisci, aut ab aliquo susurrone suggestas arripere exceptiunculas; quibus fretus suam & aliorum quietem violet, Ecclesiæ pacem turbet, ejus unitatem rumpat, civium animos ad Schisma & rebellionem solicitet, DEI ordinationi resistat, Ecclesiam DEI contemnat, piorum animos contristet, erroneam doctrinam invehat, omnes reformatas Ecclesias scandalizet, Papistis risum moveat, se eis, ut hominem fanaticum, & egregium reformatæ Ecclesiæ turbatorem, deridendum propinans, iram DEI contra se provocet, & sequaces suos in eandem secum ruinam trahat. Dum in rebus ipsis à Synodo PERTHENSI decretis nihil ostendere potest, quod vel sacris Literis, vel Catholicæ Antiquitati, vel Reformatarum Ecclesiarum doctrinæ, vel rectæ rationi repugnet: vel quod hisce omnibus non sit consentaneum.

CAPVT VII.

Synodum rerum ipsarum intuitu rectè judicasse, §. 1. Id ostenditur inductione & consideratione ipsorum quinque Articulorum, videlicet, Geniculationis, §. 2. 3. Dierum Festorum, §. 4. Catechetica educationis, & Benedictionis Puerorum, cum impositione manuum, §. 5. (Respondetur objectioni de Papistico abusu, §. 6.) Baptismi in privatis locis, §. 7. Communionis clinicorum & vinctorum, §. 8. Conclusio, § 9.

I.

DIXI de intuitu Regis proponentis: accedo ad res ipsas propositas: & aio etiam earum intuitu Synodum rectè judicasse. Nam res sunt omnes quidem licitæ, & Ecclesiæ nostræ convenientes, quædam autem etiam necessariæ. Id quod ex ipsorum articulorum inductione & brevi consideratione patebit. Synodum ipsarum rerum intuitu rectè judicasse.

II. Ipsa Cœnæ Dominicæ debita participatio est commemorativa mortis DOMINI, sicut patet ex ipsius DOMINI & PAVLI verbis: & hæc participatio commemorativa, seu commemoratio participativa, est indivulsè atque intrinsecè Eucharistica, non enim ingrata aut stupida est commemoratio. Hinc Eucharistiæ nomen huic competit Sacramento. [Καὶ ἡ τροφὴ αὕτη καλεῖται παρ' ἡμῖν εὐχαριστία. Id est, hoc autem alimentum appellatur apud nos EVCHARISTIA, inquit *Iustinus Martyr*, in Apologia secunda, prope finem.] Est etiam hæc actio precatoria. Quid enim? Dum accipis è manu Pastoris elementum, audiens illa verba, *Accipite, edite, bibite; hoc est Corpus meum; hic est Sanguis meus: hoc facite in* I. DE GENICVLATIONE. EVCHARISTIA.

te in

te in mei memoriam: quæ verba à te exposcunt ut cum fide & grata *CHRISTI* recordatione hoc facias, an non in hanc sententiam respondet, (certè respondere debet) cor tuum Domino, Domine credo hoc esse corpus tuum, pro me fra-ctum; hunc esse sanguinem tuum, pro me fusum; habita Domine in corde meo; credo Domine, succurrere incredulitati meæ; gloria tibi Domine; O quanta charitas tua Domine Deus salutis meæ! Iam autem omnis actio in cultu publico, ad Deum Prosphonetica & Eucharistica, est adorativa Dei, estq́. pars religiosi illius cultus qui soli Deo debetur: nemo igitur ritè participat Sacramentum Cœnæ Dominicæ, nisi, dum participat, adoret Dominum nostrum Iesum Christum, adeoque indivisam sanctissimam Trinitatem, Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum. Vides quanta et quam circumspecta devotio in hujus sacræ Cœnæ participatione sit necessaria, cui gestus quantò humilior, tanto erit convenientior: nempe prout populi excitandi ingenium, et requisitæ devotionis laudabilis ardor, et Ecclesiæ publicus ordo, et administrationis commoditas, aliæque circumstantiæ postulabunt, vel admittent.

Necessaria est adoratio Christi, in ipsa participatione sacræ Cœnæ.

Vide lib. 2. cap. 4. num. 9. & cap. 16. part. 4. num. 1. 8. 9.

III. Scis quid opponatur, videlicet, non licere genicu-lari in participatione sacræ Cœnæ, eo quod gestus hic sit adorativus, non enim licere adorare. At hoc posterius falsum est: imò oportet adorare: cum igitur actio hæc sit publici cultus pars, & publicè adorativa, sicut ostendimus, sitque ea auscultationis in hac celebratione brevitas, (*non sic in Concionibus*) & corporalis refectionis parcitas, (*non sic in Paschate*) ac timoratæ devotionis, & devotæ gratiarum actionis necessitas, gestusque adorativi ea sit commoditas, ut neque attentionem in hac actione turbet, neque ministrationem epulationemve impediat, sed attentionem devotionemque necessariam adjuvet, & acuat, & gravitati talis actionis bene conveniat, neque corporis valetudini officiat; certè, et licet, et convenit uti in hac actione gestu aliquo adorativo. Est autem Geniculatio gestus adorativus in sacris literis cōmendatus tanquam adorationi admodum conveniens, licet non semper necessarius. Hunc populi nostri

Gestus adorativus conveniens est celebrationi sacræ Cœnæ, quia necessaria est adoratio.

tepor

tepor & torpor postulabat. Si qui autem sint ferventiores, eis proderit non cohiberi devotionis ardorem, sed concedi ut externa hac humiliatione zelus ipsorum se liberius exerat, & quasi ex angustiis sese dilatet. Præterea conveniens erat, ut consueti gestus mutatione, & hujus gestus approbatione, animi imperitorum erudirentur, & ipsorum conscientiis libertas, *CHRISTI* Sanguine parta, assereretur, & docerentur non abhorrere à communione aliarum reformatarum Ecclesiarum, in quibus aut statio, aut geniculatio, aut transitio usurpatur; sed ut scirent se bona conscientia posse cum eis communicare, neque propter gestus diversitatem, quippe rem indifferentem, abstinendum esse ab earum communione. Rectè monet Episcopus *Brechinensis* gestum esse adorativum quod aperto capite in Cœna Dominica sedeant convivæ: quem tamen gestum nemo fratrum geniculationi contradicentium audet contemnere, aut negligere. Ex eis etiam, quæ jam diximus, patet quam sit ridicula illa quorundam objectiuncula contra Geniculationem, quam aiunt non esse gestum *M*ensalem, seu *M*ensæ convenientem. Nam ad hanc actionem gestus hic est *M*ensalis, id est, huic *M*ensæ bene conveniens, sicut ostensum est: neq; necesse est eundem esse in hac *M*ensa gestum, qui in *M*ensis adhibetur secularibus. Nam hujus convivii ab illis longe diversa ratio est. Vide Cap. 1. §. 7. et Lib. 2. Cap. 16. Part. 4. Num. 1.

Alia mutationis ratio, libertas conscientiarum, & pax Ecclesiarum.

Apertio capitis gestus adorativus.

Gestus mensalis.

IV. Illa autem insigniter excellentia, et nunquam obliviscenda DEI beneficia, nobis per CHRISTI nativitatem, et passionem, et resurrectionem, et ascensionem, et Spiritus sancti missionem collata, solenni commemoratione, statis diebus, anniversariè in nostra Ecclesia celebrari conveniebat. 1. Quia id jam olim, ab ultima veterum Patrum memoria, toto terrarum orbe laudabiliter observavit universa quacunque se diffundebat *Ecclesia*. 2. Quia horum quinque Capitum anniversaria et accuratior ex professo tractatio, et recurrens meditatio, est veluti quædam anniversaria Catecheseos Christianæ inculcatio, populo nostro ipsique clero admodum fructuosa. Nam etsi ea utiliter quovis tempore

II. De diebus Festis.

Ratio 1.

2.

F pore

pore commemorari possunt, constitutio tamen certi temporis necessitatem imponit negligentioribus, et uniformitatem in Ecclesiis custodit, et populum facit ad discendum paratiorem: neque impedit quo minus aliis etiam temporibus commemorationes fiant. Quemadmodum assiduæ precationis officium non impediunt, sed adjuvant stata precandi tempora laudabiliter, et fructuosè in Ecclesiis constituta.

3. 3. Non repugnat sacra Scriptura, quæ Christianis prohibet dierum et temporum observationem *Iudaicam* et *Ethnicam*; sed non prohibet stata eligere tempora quibus Christiani divina beneficia gratis animis & linguis opportunè & fructuosè commemorent: nulla hic est superstitio, neque ἐθελοθρησκεία, quia non mysticam aliquam sanctitatem diebus affingimus, sed salubri disciplina certos dies eligimus quibus sanctissima mysteria anniversaria celebratione recolamus. Ipsa quidem recordatione, et gratiarum actione DEUS colitur, at certi diei designatio non est de cultu DEI, sed ad Ecclesiasticam εὐταξίαν, et ad disciplinæ commoditatem pertinet.

4. 4. Eædem anniversariæ celebrationes ab aliis reformatis Ecclesiis ferè omnibus diligenter custodiuntur.

5. Respondetur ad puerilem quandam objectiunculam. 5. Etiamsi non certo constet quo mense, et quo mensis die natus sit CHRISTUS, certum est tamen eum quodam certo die cujusdam mēsis quotannis recurrente natum esse. De reliquis Capitibus noti sunt ipsi dies. Nos autem non celebramus divina illa beneficia propter dies, sed propter beneficia addicimus nos anniversariæ eorum meditationi & gratæ solenniquе commemorationi certis quibusdam diebus. Stultum verò esset, ac superciliosum, in delectu dierum, totius antiquitatis, & omnium reformatarum Ecclesiarum has solennitates custodientium constantem unanimemque consensum, neque veritati, neque pietati repugnantem, contemnere: & abominanda quadam schismaticæ singularitatis prurigine, & singulari quadam insipientia alios potius dies pueriliter, & insolenter deligere.

III. De puerorum

V. Puerorum Catechetica educatio, eorumque benedictio

dictio cum impositione manuum, non solùm ab Ecclesia primitiva posteriorum temporum usurpata est, sed etiam ab ipsis Apostolis approbata, & instituta. Propterea ut intelligerent pueri & rudiores quis esset impositionis manuum usus, & in quem finem adhiberetur, inserta est reliquis Catecheticis capitulis etiam hujus capituli brevis explicatio in ordinaria Catechesi pueris & rudioribus tradi solita. Cujus summa capita recenset Apostolus, ad *Hebr.* Cap. 6. ut exemplar habeant etiam posteri ad quod Catecheticas suas summulas conforment. Neque enim vel extraordinarium quippiam ordinariæ Catechesi, vel eam manuum impositionem, quæ in Pastorum ordinatione adhibebatur, rudimentis illis Catecheticis Apostolum inseruisse verisimile videtur. Et illo loco ordinariam atque in Ecclesia mansuram manuum impositionem intelligi confirmat etiam constans primitivæ Ecclesiæ praxis.

Catechetica educatione, & benedictione, ab ipsis Apostolis instituta.

Vide Lib. 2. Cap. 17.

VI. Objicitur Papistas abusos esse hoc ritu, transformando eum in Sacramentum. Respondeo; Tollatur abusus, & restituatur legitimus usus. Neque enim aut Matrimonium, aut Pœnitentia rejicienda est, quia ex illis Papistæ fecerunt Sacramenta. Certè quæ sunt divinitus instituta, non sunt propter supervenientem abusum abjicienda, sed repurganda: loquor de iis quorum in ordinario cultu usus est perpetuus, & quæ ad hunc usum sunt instituta: ne quis æneum nobis objiciat serpentem. Papistæ recitatione Orationis Dominicæ abusi sunt in invocatione Sanctorum, & in superstitiosa battologia: abusi sunt Cœna Domini, eam transformando in Idololatricam actionem: abusi sunt usu clavium: & sortilegi ac lamiæ in suis incantationibus abutuntur Nomine PATRIS, & FILII, & SPIRITUS sancti: neque tamen ab istis licet Christianis abstinere. Præterea neque res mediæ ab hominibus prudenter introductæ propter sequentem abusum semper tollendæ sunt. Abusi sunt Papistæ, Templis, et Oratoriis, et Cathedris, & sacris Vasis, & Campanis, & benedictione Matrimoniali: nec tamen propterea res istas censuerunt prudentes Reformatores abjiciendas, sed exploso abusu res ipsas retinuerunt:

An res sit tollenda propter abusum.

Vide *Petri Martyris* epist. ad *Ioannem Hopperum*, Episcopum *Glocestriensem*. Col. 1087.

quamvis indifferens sit uti hoc vel illo loco, in quo templum habeas, aut oratorium, item his aut aliis uti vasis & campanis, sitque benedictio *M*atrimonialis per laudabilem Ecclesiæ consuetudinem introducta, nec de ea per *P*astorem perficienda quicquam in sacris literis præcipiatur. Quare invalidum est argumentandi genus à rei abusu ad necessariam rei ipsius abjectionem. Nam etiamsi quædam res nonnunquam aboleri, aut aliquamdiu intermitti possint, vel debeant propter abusum. Hoc tamen neque in perpetuum, neque de omnibus est necesse, & de quibusdam non licet.

IV. De administratione Baptismi in privatis locis.

VII. Dixit Dominus Discipulis, *Euntes, docete omnes Gentes, baptizantes eos in Nomen Patris, & Filii, & Spiritus sancti: docentes eos servare omnia quæ præcepi vobis. Math.* 28. Ergo ubicunque licet docere, ibidem & baptizare; nempe in casu necessitatis: fatemur enim Sacramentorum administrationem conjungendam esse cum doctrina publica, aut cum ea doctrina quæ sit instar publicæ, id est, qua magis publica pro tempore haberi non potest: idcirco Eunuchum *Ethiopem Philippus* Evangelista in itinere baptizavit, nullo præsente majore cœtu credētium, quantum colligere possumus ex sancti *Lucæ* narratione, *Act.* 8. Et *Paulus* & *Silas* commentariensem *Philippis* baptizarunt cum suis, in privata ipsius domo. Nam etiamsi ordinis, ac decori necessitas postulet publicam Sacramentorum administrationem in cœtu publico, ubi commodè haberi potest, non tamen licet Pastoribus denegare Sacramenta fidelibus, aut fidelium liberis, quorum ea est infirmitas, aut conditio, ut, vel propter morbum, vel incarcerationem & vincula, ad locum publici conventus venire nequeant. In hoc casu incumbit pastori necessitas exequendi illud præceptum, [*Ite, docete, baptizate,*] etiam erga clinicos illos, et vinctos, cum præcepto suo nullam exceptionem addiderit Christus, neque per se, neque per suos *D*iscipulos, sed tantummodo generales quasdam regulas decori, ordinis, etc. At valde decorum et ordinatum est visitare ægrotos ac vinctos, eisque necessa-

necessaria ministrare. Iam si Deo gratum sit quod talibus præstatur officium etiam in aquæ frigidæ propinatione; quàm est Deo ingratum, et quam est crudele atque abominandum flagitium, ovibus Christi spiritualia pabula denegare; aut cuivis ex Christi familia demensum, ipsi à Domino destinatum, subtrahere? Teneris illum docere? Eodem præcepto et teneres illum baptizare. Quam reddes Domino rationem de neglecta ovicula, et spreto ipsius mandato? Non sunt hæc ministeria aliquibus certis locis aut temporibus affixa, sed ubicunque sunt duo aut tres congregati in Nomine Domini, ibi ipse est in medio ipsorum, *Math.* 18. 20. Et cavendum ne minimam ex Christi oviculis offendamus, aut contemnamus, *Math.* 18. Gaudium existit in Cœlis de uno peccatore resipiscente, *Luc.* 15. Non est voluntas coram Patre nostro cœlesti ut pereat unus ex pusillis istis, *Math.* 18. 14. Non hic alligamus Dei gratiam Sacramentis, sed ministros ostendimus suo alligatos esse officio, erga eos ad quos missi sunt, ut doceant, ac baptizent.

VIII. Quæ diximus de Baptismo infirmorum aut vinctorum, eadem faciunt pro administranda eis sacra Cœna. Cujus administratio non est ullo certo loco, aut certo communicantium numero circumscripta, sed quamvis annitendum sit, quoad ejus fieri potest, ut in publico populi Christiani cœtu peragatur, non tamen hunc vitæ panem & potum esurientibus, ac sitientibus clinicis & vinctis fas denegare: est enim hæc pars illius demensi quod Christus pater-familias illis suis domesticis distribuendum reliquit. Adsint modo, ad lectum ægroti, aut in carcere cum vincto vel detento, duo aut tres in Nomine Domini congregati, ut in eo cœtu quantulocunque, ipso Christo præsente, mysteria celebrentur.

V. De administratione sacræ Cœnæ clinicis & vinctis.

IX. Atque ita jam patet justas fuisse & idoneas rationes, ex ipsarum rerum intuitu, propter quas Patres *Perthenses* articulos à Rege propositos, partim potuerunt, partim etiam admittere debuerunt. Nam in rebus illis quædam sunt necessariæ, omnes autem licitæ ac laudabiles: illæ sine peccato contemni non possunt; istæ licitè et laudabiliter admittuntur.

Iustum Synodi decretum.

CAPVT VIII.

Iudicii Synodici rationes justæ ac idoneæ ex intuitu Ecclesiæ Scoticanæ, §. 1. *Prima ratio, à Fide data,* §. 2. *Altera, à decore Ecclesiæ,* §. 3. *Illatio contra Schismaticos,* §. 4. *De malo quod mutationem sequutum est, sive de Schismate,* §. 5. *Tertia ratio, à libertate Ecclesiæ,* §. 6.

I.

Rationes ex intuitu Ecclesiæ *Scoticanæ.*

ENIQUE si Ecclesiæ hujus *SCOTICANÆ* Fidem, decus, et libertatem intuearis, videbis articulos illos convenienter esse introductos.

Fides data.

II. Promiserant Regi Pastores se plebes suas de harum rerum natura diligenter informaturos, uti patet ex rationibus à Regis intuitu allatis, supra Cap. 5. §. 6. Rat. 7. Et Rex nihil subitò, nihil tumultuariè fieri percupiens, spatium illis ad id præstandum concessit; ut, præparatis, & veritatis lumine illustratis hominum animis, omnia suavius progrederentur. Hanc Fidem datam si liberassent omnes Pastores, non superesset jam offendiculi metus. Nam dociles facile intelligerent rerum propositarum convenientiam, et expedientiam: nec omittendæ erant propter contumaces, et indociles.

Decus.

III. Dedecorosum esset nostræ Ecclesiæ res illas palam licitas, & maximam partem necessarias, omnes certè nostræ Ecclesiæ hoc tempore expedientes, rejicere tanquam illicitas, et Verbo DEI repugnantes, aut etiam tanquam incongruas, nulla alia reddita ratione quam quod prius aliter consueverint: ac si consuetudo omnis Ecclesiastica esset immutabilis; nec ea esset in nostratibus rerum Theologica-

Ib. 2.

rum

rum ſcientia, qua de rerum iſtiuſmodi natura, et conſuetudinis mutabilitate, et neceſſariorum à non neceſſariis diſtinctione dijudicare poſſent. Certè ſi res illas tanquam illicitas, & quas neque Eccleſia admittere, neque, præſcribente Eccleſia, ſubditi ſuſcipere poſſent, rejeciſſet Synodus, ludibrio habiti eſſemus inimicis, et amicos noſtræ inſcitiæ puderet ac tæderet. Si verò agnoſcens Synodus res eſſe in ſe licitas, ſola tuendæ conſuetudinis pertinaciâ omnes memoratas rationes negligeret, proculdubio imprudentiæ notam non effugeret.

IV. Cum vero et ſapienter et prudenter jam à Synodo res illæ decretæ ſint, quomodo ſe à nefarii Schiſmatis, et turbulentæ ſeditionis crimine excuſabunt ii ſubditi, præſertim Paſtores, qui tum res ipſas, tum Synodum contemnunt? Illatio contra Schiſmaticos.

V. His omnibus nihil opponis, niſi *malum mutationem ſequens*: quo tamen allatæ rationes longè præponderant. Præterea, ſi ab eventu argumentandum ſit, quamvis res adhuc in integro eſſet, admittendi potius eſſent articuli ex ipſo eventus intuitu. Schiſma quidem ſequutum eſt: at quis hoc à fratribus expectare poſſet? Annon potius expectandum erat, ut, quamvis aliter pro tempore ſentirent, judicium tamen ſuum in hoc rerum genere Synodicæ authoritati obſequenter ſubmitterent? Quia DOMINVS juſſit audire Eccleſiam, & quidem ſub pœna ejectionis. Et jubentur ſpiritus Prophetarum ſubjecti eſſe Prophetis: Prophetis, inquam, non ſparſim ſua placita in hoc vel illo angulo muſſitantibus, ſed Eccleſiaſticè ſive Synodicè in Nomine Domini Congregatis, *Math.* 18. et 1. *Corinth.* 14. Quia Deus noſter non eſt confuſionis Deus, ſed Pacis, 1. *Corinth.* 14. 33. Malum ergo quod mutationem ſequutum eſt, non per ſe ex decreto Synodico, aut vitio Patrum Synodicorum mutationem decernentium, ſed per accidens, et ex rebellium improbitate exſtitit. Danda quidem eſt opera, ut, quoad ejus fieri poterit, ne per improbiſſimorum quidem importunitatem lacerari queat Eccleſia, et Schiſma exiſtere; at non ſemper quolibet medio præcavendum Schiſ-

De malo quod mutationem ſequutum eſt, ſive de Schiſmate.

ma, neque illud damnandum est, ex quo per accidens, per aliorum duntaxat improbitatem, Schisma sequutum est. Propter Christi verba Schisma exstitit inter *Iudaeos*, *Ioann.* 7. 43. et *Cap.* 10. 19. Et Apostolus *Paulus* ait, necesse esse ut sint Schismata et Haereses, 1. *Corinth.* 11. Vnicuique ergo curae esse debet ut suum faciat officium, atque ita nec Schismatis, nec Haereseos supervenientis reus erit. Facilius erat & conducibilius nostrae *Ecclesiae*, ejusque officio convenientius, resistentes dociles erudire, & indociles compescere, quam illa graviora mala, quae ex negata articulorum admissione erant inevitabilia, super se attrahere.

Vide lib. 2. cap. 5. num. 6.

Libertas.

VI. Imò verò quamvis de re tota adhuc esset diliberandum, discimus ex hoc Schismate decernendam esse articulorum introductionem potius quam rejectionem: sic enim postulat libertas *Ecclesiae SCOTICANÆ*, cui jugum necessitatis imponere satagunt homines veritate, hac quidem in parte, destituti. Nam aut res sunt licitae, & Verbo DEI non prohibitae, quod agnoscere refugiunt, quia praevident nos facilè illaturos, & sponte sequuturum, incumbere eis obediendi necessitatem: vel sunt illicitae, & Verbo DEI prohibitae, quod solum habent perfugium quod huic suae contumaciae, & lacerationi Ecclesiae, praetendant. Iam vero hic error est non tolerandus, & Verbo DEI repugnans, & primitivae Ecclesiae, ac omnium reformatarum Ecclesiarum judicio contrarius. Et omnino liberandae sunt Christianorum conscientiae ab hujus erroris jugo. Esse autem hunc sacris literis repugnantem errorem ex superioribus abundè liquet. Eundem quoque universae Ecclesiae judicio esse contrarium patebit ex Libro secundo hujus *IRENICI*.

Dilemma.

CAP.

CAPUT IX.

De juramento a SCOTIS præstito, ANNO DOMINI 1581.

Proponitur objectio à juramento, §. 1. Responsionis pars prima, §. 2. Ejusdem pars secunda, §. 3. Pars tertia, §. 4. Pars quarta, §. 5. Conclusio contra desertores juramenti, §. 6.

I.

CUM autem argumentorum pondere de reipsa superantur, confugiunt nonnulli ad juramenti religionem, qua terrorem injiciant infirmis conscientiis; quia scilicet Rex *IACOBVS* ejusque familia aliique varii Anno DOMINI 1581. jurarunt se perseveraturos in Doctrina & Disciplina hujus reformatæ Ecclesiæ *SCOTICANÆ*, & pro vocatione & facultate sua eam defensuros omnibus diebus vitæ suæ. De juramento *SCOTORUM*.

II. Ad hanc objectionem respondeo. 1. Vt taceam jurasse illos non pro aliis, sed ut aliis exemplum præberent; ne ipsos quidem jurantes obligaret juramentum ullum de re illicita, quæ sine peccato, nec promitti, nec præstari posset. Qui enim illicitum aliquid juramento promisit, peccavit jurando injustè: si autem illud perficere pergat, quasi religione juramenti, jam secundò peccat, quando illicitum juramentum scelere adimplet, & peccato suo Nomen *DEI* profanè prætendit. Cui igitur tale aliquod excidit juramentum, pœnitentiam agere debet de profana temeritate, non scelus scelere cumulare. Hujusmodi autem perjurii reos se constituunt quicunque de rebus alioqui in se non

Resp. p. 1. Iuramenti de re illicita dati nullà obligatio, nisi ad pœnitentiam.

non illicitis, sed liberis, & mediis perpetuam sibi figunt regulam, à qua se nullo unquam casu discessuros juramento promittunt: si ea regula pugnet cum rerum ipsarum natura, cum statu & libertate Ecclesiæ militantis, cum charitate fraterna, & per consequens cum Verbo *DEI*. Iuramentum *Gibeonitis* præstitum contra ipsius *DEI* mandatum, & inconsulto *DEO*, non potuissent *Iosua* & *Israelitæ* opere perficere, nisi *DEVS* extraordinariè de suo mandato dispensasset; compassione pœnitentis illius populi *Gibeonitici*, & propter honorem sui Nominis, ut neque fœdifragorum fautor, neque supplicum pœnitentium aspernator esse videretur: & ob alias rationes ipsius divinæ Majestati cognitas. Nec tamen propterea illud *Iosuæ* & *Israelitarum* factum, sive in jurando, sive in servando, contra expressam & manifestam *DEI* præceptionem, fas nobis trahere in ordinarium exemplum. Neque ordinarii officii à *DEO* nobis injuncti fas linquere tramitem, absque extraordinaria revelatione.

Factum *Iosuæ* extraordinarium, non trahendum in exemplum ordinarium.

III. Quod autem jurarunt nostrates non erat illicitum, sed à nobis omnibus jure præstari potest ac debet. Ecclesiæ enim *SCOTICANÆ* nunquam ea mens fuit, ut existimaret omnes ritus & cæremonias externas, quæ in cultu DEI etiam licitè ac laudabiliter adhibentur, esse prorsus immutabiles: sed è contrario, in publica fidei confessione *SCOTICANA*, quæ exstat inserta Actis primi Parlamenti sub IACOBO Rege sexto habiti *Edinburgi* decimo quinto die *Decembris*, *Anno Domini* 1567. Et multorum aliorum Parlamentorum decretis confirmata est: & in Syntagmate confessionum latinè edita est: in illa (inquam) confessione, Articulo vigesimo, hæc habentur diserta verba; *Altera conciliorum generalium causa fuit propter bonam politiam constituendam & observandam in Ecclesia, in qua* (*ut in* DEI *domo*) *omnia decenter & ordine fieri convenit. Non quod eandem in omnibus politiam, eundemq́; prorsus in singulis ceremoniis ordinem pro omnibus ætatibus, temporibus, & locis constitui posse arbitremur: nam ut caremo-*

Resp. p. 2. Iuramentum illud *Scotorum* fuit licitum, de re licita, & necessaria.

remoniæ ab hominibus inventæ tantum sunt temporales: ita & possunt & debent mutari, cum potius superstitionem pati, vel fovere, quam ipsarum usu Ecclesiam DEI *ædificare, inveniuntur.* Hæc ibi. In minori autem illa confessione postea edita, qua etiam juramentum continetur, profitentur SCOTI se majori *illi confessioni & religionis formæ, libenter in omnibus articulis, in conscientiis suis, assentiri, tanquam indubitatæ* DEI *veritati, quæ verbo ipsius scripto tantumodo innititur: ideoq; ab omni contraria religione & doctrina abhorrere, eamq; detestari.* Iam autem confessioni illi ex diametro contraria est hæc nova doctrina, in quorundam cerebris heri nata, de gestus & similium in Sacramentorum celebratione rituum & circumstantiarum necessitate atque immutabilitate: quapropter si eos juramenti illius religio movet, meminisse debent se non posse novitium hunc errorem, absque manifesta juramenti illius transgressione, profiteri: sed oportere eos ab hoc errore, tanquam confessioni SCOTICANÆ evidenter contrario, abhorrere, eumque detestari.

Iuramentum violant, fratres illi qui ejus religionem suæ prætendunt contumaciæ.

IV. Præterea in minori ista confessione sanctè profitentur SCOTI *se Ecclesiæ* Scoticanæ *reformatæ seipsos in doctrina, Fide, Religione, Disciplina, & usu Sacramentorum, tanquam viva membra ejusdem corporis sub Christo capite libenter adjungere: promittentes & solenniter jurantes per magnum illud nomen* Domini Dei nostri *se perseveraturos in doctrina & disciplina hujus Ecclesiæ, &, pro sua vocatione ac facultate, eandem defensuros omnibus diebus vitæ suæ.* Contemptores igitur sunt & securi violatores illius juramenti, qui ejus vinculo se obstrictos profitentur, & tamen ab Ecclesia *Scoticana* reformata, vel in Doctrina, vel in Fide, vel in Religione, vel in Disciplina, vel in usu Sacramentorum, se separant, non tanquam viva, sed tanquam moribunda, aut certè heteroclita, ejus corporis membra: neque habent quod suæ separationi prætexant

Resp. p. 3. Idem ostenditur alio argumento.

 quip-

quippiam, nisi quod indignantur Ecclesiam usam esse, in rebus mediis determinandis, ac mutandis, ea libertate, quam sibi à Christo relictam esse, seque sartam tectam conservaturam esse semper professa est. Quam professionem *SCOTI* solenni jurejurando obsignarunt.

Resp. p. 4. Retorquetur objectio.

V. Ad hominem etiam argumentabor. 1. Si vigore illius juramenti obstricti sint ut perseverent in doctrina hujus *Ecclesiæ*, quo jure illis licuit neglecta publica Catechesi, quæ in Ecclesia recepta est, novas sibi suo arbitratu, & quidem verbis differentes, in multis Parochiis, procudere Catecheses? Respondebunt fortasse, se perseverare quidem in doctrina Ecclesiæ, & mentē Eccl. Catecheseos servare, mutasse autem verba quædam duntaxat, et methodum, ac disserendi modum, quæ non sunt de essentia doctrinæ, aut contraria receptæ religioni, sed tantum circumstantiæ quædam liberæ, ad quarū determinatam aliquam, et fixam regulam non sint illo juramento obligati. Qui sibi tantam concedunt in circumstantiis libertatem, absque authoritate publica, imo non sine magna confusione, dicant quo jure denegent *Ecclesiæ*, publicam habenti authoritatem, libertatem eam in circumstantiis, quam Dominus ac sponsor ejus ei reliquit.

Varietas Catechismorum.

2. *Ex* beatæ memoriæ *M. Ioannis Knoxi*, aliorumque Patrum publicis ac Synodicis decretis hæc *Ecclesia* reformata *SCOTICANA* gubernabatur per Superintendentes, id est, Episcopos: nam Episcopos esse Superintendentes, et utroque vocabulo, altero Græco, altero Latino, unum idemque intelligi Officium, docent *Augustinus*, lib. 19. de Civitate *DEI*, cap. 19. et *Hieronymus*, in epist. ad *Evagrium*. *Et* extant adhuc in publicis nostris rituum libris Liturgicis regulæ publica authoritate editæ, et Psalterio metrico præfixæ, de electione et ordinatione Superintendentium, id est, Episcoporum. Qua fide igitur isti, qui decretorum Ecclesiasticorum immutabilitatem somniant, et huic suo somnio etiam juramentum prætendunt, qua, inquam, fide audent se opponere regimini Episcopali? 3. Ea etiam erat Ecclesiæ *SCOTICANÆ* disciplina Synodicè constituta, ut notorii homicidæ, adulteri, et incestuosi, et similium horrendorum flagitiorum

ἐπίσκοπος. Superintendens.

Compendiaria excommunicatio.

flagitiorum manifesti, seu legitimè convicti, ex Ecclesia per publicam excommunicationis sententiam protinus ejicerentur, absque præviis admonitionibus, et precationibus publicis: qua de re editæ sunt constitutiones etiam in libro illo Liturgico. Nec tamen *Ecclesia SCOTICANA* perjurio se implicuit, abolendo illam summariam (ut vocant) excommunicationem, neque ea utuntur Fratres isti, qui nescio qua incogitantia contumaciæ suæ religionem obtendunt juramenti, sed decreto Ecclesiastico postea facto, de præmittenda trina admonitione publica, &, post admonitiones, trina precatione, se præbent morigeros. At certe, si jurata illa, in hujus Ecclesiæ doctrina et disciplina, perseverantia ita exponenda sit, ut neque Ecclesiæ, neque ulli hujus Ecclesiæ membro fas sit ab ulla vel doctrinæ, vel disciplinæ, in legitima Synodo semel receptæ, circumstantia unquam recedere, jam se perjurii reos constituerunt Fratres isti, qui juramenti religionem tantopere jactitant, in tribus istis exemplis jam memoratis. Possem etiam alia adferre.

VI. Sin autem sic intelligenda sit ea perseverantia (sicut eam intelligi oportere omnes sani facilè perspiciunt) ut membra hujus Ecclesiæ *SCOTICANÆ* se huic Ecclesiæ libenter adjungant in doctrina Verbo DEI congruente, et ea disciplina quam convenienter eidem Verbo pro loco et tempore, aliisque circumstantiis, *Ecclesia SCOTICANA* expedientem judicaverit, sive consuetos ritus retinendo, sive eosdem mutando, prout se facere posse, imo interdum debere, professa est in majori illa sua Confessione, Articulo 20. profectò Fratres à juramenti illius desertione non sunt immunes, qui ritus ab Ecclesia *SCOTICANA* congruenter Verbo DEI præscriptos rejiciunt: neque in hac Religionis ac Disciplinæ parte se huic Ecclesiæ adjungunt. Cum tamen ritus isti omnes sint liciti, et hoc tempore expedientes; et quidam etiam perpetuo necessarii: sicut supra demonstravimus. Atque hæc de Iuramento, et in universum ad eam objectionem quæ de mutatione facta, et novitate invecta, adfertur.

Conclusio adversus juramenti desertores.

CAPVT X.

Ad ſecundam partem Aporiæ octavæ, num mutationi jam factæ reſiſtere liceat.

Nefas reſiſtere, §. 1. De offenſione infirmorum, §. 2. De hoſtium ludibrio, §. 3. De objectione levitatis, §. 4. Et Idololatriæ, §. 5. Ad objectionem de reditu ad ritus Papiſticos, §. 6.

I.

Obedientiæ neceſſitas.

QVIN mutationi (inquis) *licet factæ meritò tamen adhuc reſiſtendum.* Quid audio? Deleatur igitur è ſacris literis illa ſanctio, ſi non audierit Eccleſiam, ſit tibi velut *Ethnicus* & *Publicanus*, *Math.* 18. Et illa præceptio, ut ſpiritus Prophetarum ſubjecti ſint Prophetis, adjecta hac ratione, quod DEVS noſter non ſit ſeditionis DEVS, ſed Pacis, 1. *Corinth.* 14. 32. 33. Item illud, obedite præpoſitis veſtris, & ſubjecti eſtote, *Heb.* 13. 17.

De offenſione infirmorum.

II. At inquis, *Alioquin infirmiores offendimus; hoſtibus, & ludibrium debemus, levitatem, Idololatriam ſuggillantibus, & animos addimus ad eorum ritus relapſi.* Reſpondeo: Si offenſionem ſpectemus, cum fas non ſit quenquam ex minimis ſcandalizare, quo loco ponimus Eccleſiæ noſtræ, vicinarumque Eccleſiarum offenſionem? Quo loco offenſionem Regis Religioſiſſimi, & Potentiſſimi? Et hæ quidem offenſiones, ut ſupra oſtenſum eſt, erant inevitabiles, & datæ fuiſſent; iſta autem infirmorum (quos vocas) offenſio erat evitabilis, ſi Paſtores ſuum feciſſent officium, eſtque non data, ut ſupra docuimus, ſed

ſed, per quandam reſiſtentium *M*iniſtrorum vel ſtupendam inſcitiam, vel abominandam protерviam, inexcuſabiliter accepta. Plebs facilè informaretur: profitentur enim *SCOTI* ſe Verbum DEI ſcriptum agnoſcere pro unica & perfecta eaque perſpicua fidei morumque Chriſtianorum Regula: niſi igitur *P*aſtores (quos hoc minimè decebat) ſua placita, extra S. Scripturam ab ipſis excogitata, & quibuſdam malè intellectis, ac miſerè detortis Scripturarum ſententiis utcunque fucata, populo obtruderent, eaque pro divinis oraculis apud imperitos inſolēter venditarent; imò, quod horribilius eſt, eos indociles redderent, eorumque errorem improbè contoverent, expedita eſſet via palabundum gregem in ſalubria paſcua reducendi. Paſtorum autem infirmitati jam ſatis conceſſum eſt, adeo ut, qui jam ex ignorantia reſiſtunt, ſint inexcuſabiles; eſt enim ea affectata & voluntaria ignorantia: qualis eorum deriſorum de quibus loquitur *Petrus* Apoſtolus, 2. *Pet.* 3. 5. De talibus Apoſtolus *Paulus*, *Si quis*, inquit, *ignorat, ignoret*, 1. *Cor.* 14. 38. Talium hominum offenſio quo loco habenda ſit docet nos illa DOMINI noſtri ad *D*iſcipulos, de offenſis *Phariſæis*, reſponſio, ſinite illos, duces ſunt cæci cæcorum, *Math.* 15. 14. Si qui autem contra cognitam veritatem obſtinatè calcitrant, meminerint multas plagas manere illum ſervum, qui ſciens voluntatem DOMINI ſui, non paraverit neque fecerit ad voluntatem ejus *Luc.* 12. 47. *Et* durum eſſe adverſus ſtimulos calcitrare, ſicut monet DOMINVS *Act.* 9. 5. B. *Auguſtinus*, lib. 1. contra Epiſtolam *Parmeniani*, cap. 7. de improba contumacia, & contumaci improbitate *Donatiſtarum* ſic conqueritur; *Nec quæ dicebant probare potuerunt, & adhuc in ſanctæ Eccleſiæ præciſione ſacrilego furore ferebantur. Publicè inſultant, & nec veritatis manifeſtandæ cauſa ſermonem nobiſcum conferre dignantur. Et adverſum nos loquuntur, & cum eos obmuteſcere compellat veritas, ſilere non permittit iniquitas.* Hæc *Auguſtinus*. Eadem nobis de fratribus quibuſdam querimonia eſt, eorumque ſequacibus, qui, miſellorum papicolarum in

morem, ultro cæcutientes, tam bruto stupore à *Magistrorum* suorum ore toti pendent, ut nec ad respondendum, petenti rationem ejus spei quæ in ipsis est, parati sint, neque sustineant discere meliora. Et (quod *Augustinus* olim de *Pelagianis* scripsit Epist. 105.) *Non invenientes qua exeant, pergunt in præcipitem stultitiam, dum nolunt mutare sententiam.* *Hieronymus*, in Dialogo adversus *Luciferianos*, ait *quorundam Hæreticorum eos esse mores, ut facilius vinci possint quàm persuaderi.* Exeratur igitur erga contumacium *Pastorum* obstinatissimos quosdam coryphæos Ecclesiastica disciplina, ut pœna ad paucos, terror ad multos pertineat; & rudi popello præficiantur prudentes ac fideles Pastores secundum cor DEI, qui populum DEI pascant scientia et intelligentia: et hi motus animorum, atque hæc certamina tanta, exiguo negotio protinus conquiescent. Vide lib. 2. cap. 2. num. 5. 6. 7. et cap. 8. num. 8. et cap. 11. num. 19.

Ierem. 3. 15.

III. At *hostibus* (inquis) *ludibrium debemus, levitatem, Idololatriam, suggillantibus, & animos addimus ad eorum ritus relapsi.* Respondeo: Cogita tecum quantum debuissemus hostibus ludibrium, si, vanissimorum somniorum impetu miserabiliter abrepti, res partim utiles, partim necessarias cæca præsidentia condemnassemus tanquam illicitas, aut etiam temerè rejecissemus.

De hostium ludibrio.

IV. Frustra levitatis obiectionem metuis, statuta enim de rebus mutabilibus accommodare loco et tempori non levitas, sed prudentia est. DEVS ipse quas tulit de Cæremoniis *Mosaicis* leges antiquavit. De qua mutatione S. *Augustinus*, lib. 32. contra *Faustum Manichæum*, cap. 14. sic scribit; *Sicut æger non debet repræhendere medicinalem doctrinam, si aliud ille hodie præceperit, aliud cras, prohibens etiam quod ante præceperat, sic enim se habet sanandi ejus corporis ratio, ita genus humanum, ab* Adam *usque in finem seculi, quamdiu corpus quod corrumpitur aggravat animam, ægrum atque saucium, non debet divinam repræhendere*

Ad Objectionem Levitatis.

dere medicinam, si in quibusdam hoc idem, in quibusdam vero aliud prius, aliud posterius observandum esse præcipit, præsertim quia sic aliud præcepturum esse promisit. Hæc ille. Audiant etiam *Papistæ* de Ecclesiasticarum constitutionum mutabilitate *Romanos* Pontifices, *Innocentium* Papam tertium, et *Ioannem* Papam 22. *Innocentius*; *Non debet*, inquit, *reprahensibile judicari, si secundum varietatem temporum statuta quandoq; varientur humana: præsertim cum urgens necessitas vel evidens utilitas exposcit.* Extra, de consanguinitate & affinitate, cap. non debet. Vbi *Innocentius* approbante Concilio revocat constitutionem Papalem & Synodicam *Gregorii* Papæ in Concilio *Meldensi*: item *Iulii* Papæ, de vetitis gradibus consanguinitatis in contrahendis Nuptiis. *Ioannes* autem Papa in suis extravagantibus, tit. de *Torneamentis*, ait, *Nonnunquam quod consultè statuitur, ex sanioris inspectione judicii consultius revocatur.* Hæc *Ioannes*, qui citato titulo revocat constitutionem prædecessoris sui *Clementis* Papæ quinti de *Torneamentis* & *Hastiludiis*.

V. At *hostes* (inquis) *Idololatriam suggillabunt.* *Meritò* quidem id facerent, si nos panem ipsum, quemadmodum illi consecratam hostiam, adoraremus. At contrarium nos profiteri, & solum DEVM adorare, & ipsi clamamus, et norunt adversarii, qui de nostra Religione aliquid intelligunt. Ignaris autem inimicis, quocunque te verteris, nisi depulsa ab ipsorum mentibus caligine, nunquam satisfacies. Protervi autem obtrectatores non quiescent quocunque usus fueris gestu: si enim sedeas, *Arianismum*, aut saltem prophanum Christi contemptum objectabunt, genua autem flectentibus ais eos Idololatriam imputare. Tutissimum remedium adversus omnes calumnias est doctrinæ perspicuitas, & intaminatæ actionis evidentia. Nos in celebratione sacræ Cœnæ illum solum adoramus, cui nostræ per CHRISTVM redemptionis beneficium acceptum referimus, cui de tanto dono gratias agimus, ad quem genua (cum Apostolo) flectimus ut det

Ad objectionem idololatriæ.

Tutissimum remedium adversus hostium calumnias.

Ephes. 3.

nobis, secundum divitias gloriæ suæ, ut fortiter corroboremur per Spiritum ipsius, in interiore homine, ut inhabitet CHRISTVS per fidem in cordibus nostris, &c. At soli DEO, non autem pani aut calici consecrato, hoc beneficium acceptum referimus, eique soli de tanto dono gratias agimus, ad illum solum genuaflectimus, ut det nobis, &c. Ergo solum DEVM, non autem Panem aut calicem consecratum, adoramus.

De animatione *Papistarum*, & reditu ad eorum ritus.

VI. At *animos* (inquis) *eis addimus, ad eorum ritus relapsi*. Certè non petunt illi à nobis suæ superstitionis regulas; sed potius conviciandi ansam arripiunt quando ab eis dissensionem, etiam in rebus licitis, de nihilo affectamus. Genuflexio in gratiarum actione, aut divini Nominis invocatione, non est ritus à *Papistis* juventus, aut Verbo DEI contrarius, sed est in ipso DEI Verbo approbatus, ut tali religioso actui conveniens. Neque permittimus ut quæcunque *Papistis* in usu fuerint, ea *Papistica* & *Papistarum* propria sentiantur. Nam usi sunt sacris Scripturis, usi sunt Sacramentis, usi sunt invocatione sanctæ Trinitatis, usi sunt recitatione Orationis *DOMINICÆ*, usi sunt *Psalmorum* cantibus, usi sunt multis aliis, quorum nonnullis etiam abusi sunt, nec tamen res ipsæ propterea *Papisticæ*, sive *Antichristianæ* censendæ sunt: cogitandum quid nobis liceat, nec propterea aliquid nobis non licere existimemus, quia eo *Papistæ* usi, aut fortasse etiam abusi sunt. Quam multa enim sunt quibus Hæretici abutuntur, quæ tamen rectè à Catholicæ usurpantur? Olim in primitiva Ecclesia, trina mersio à traditione Apostolica descendisse putabatur, teste *Tertulliano*, Lib. de Corona militis, Cap. 3. Postea tamen, propter errorem *Arianorum*, *Gregorio Remanorum* Episcopo hujus nominis primo, et Concilio *Toletano* quarto placuit unica uti mersione, sicut legimus apud *Gregorium*, lib. 1. Epist. 41. Et in Actis Concilii *Toletani* quarti, Can. 6. Vbi tamen *Gregorius* et *Toletani* fatentur repræhensibile non esse infantem in baptismate, vel semel, vel ter immergere. Et jam sublato illo *Arianismi* scandalo liberum est pro regionum

Non ideo aliquid est *Papisticum* quod eo usi sint *Papistæ*.

De unica & trina mersione in *Baptismo*.

num varietate, vel unam, vel trinam mersionem adhibere. In tribus mersionibus, inquit *Gregorius*, personarum Trinitas,& in una potest Trinitatis singularitas designari. Vnde verisimile est *Sabellianos* personarū Trinitatē negantes unica usos esse mersione,& ante *Sabellium* Praxeanos,& Hermogenianos,eundem errorem dogmatizantes;cujus erroris aversionem, ut testarentur *Catholici* trinam adhibuerunt in Baptismate mersionem. At verò cum postea *Ariani* mersiones numerarent, ut divinitatem dividerent, visum est *Catholicis* unica uti mersione, ad significandum Deitatis unitatem; postea verò constabilita contra *Arianos* orthodoxa veritate, quamvis adhuc exstent quædam *Arianorùm* reliquiæ, liberum fuit, & est, sive trina, sive unica uti mersione. Sic etiam Ecclesia *SCOTICANA* (sicut & Ecclesia confœderati *BELGII*) initio reformationis populo sedenti censuit sacram Cœnam administrandam, propter recentem memoriam artolatriæ *Papisticæ*. Nullo tamen ipsius genuflexionis odio. Nunc autem manifestata veritate, & abusu *Papistico* detecto ac profligato, adeo ut,per DEI gratiam,hominum nostrorum reformatam Religionem profitentium animis nulla inhæreant superstitionis illius vestigia, liberum fuit vel genuflectere, vel alio uti gestu in hac actione. Regula juris Canonici est non spernenda; *Causa sublata, tolli constitutionem ex causa illa ortam.* 1. qu. 7. quod pro remedio. in glossa. g. cessante. Genu-flexio autem Ecclesiæ nostræ hoc tempore visa est aptissima; qui gestus nunc repræhensibilis esse non potest, magis quam vel trina, vel unica mersio tempore GREGORII, qui unam ipse adhibens mersionem, fatetur trinam nullatenus esse posse repræhensibilem.

Vide lib. 2. cap. 16. part. 5. num. 10.

Vide lib. 2. cap. 16. part. 4. num. 8.

CAPUT XI.

Ad tertiam partem Aporiæ octavæ, de necessitate, & tolerantia, & libertate.

Proponitur objectio, §. 1. *Prima responsio, de necessitate*, §. 2. *Secunda responsio, de mutua tolerantia*, §. 3. 4. *Tertiæ responsionis, pars prior, de libertate quoad judicium*, §. 5. *Pars secunda, de libertate praxeos, ejusque exercitio*, §. 6. *Quomodo maneat etiam praxeos libertas non obstante ordine Ecclesiastico*, §. 7.

I.

Aporiæ octavæ pars tertia.

OC ipso (ais) *quod indifferens ponatur*, [geniculandi gestus] *obtrudi, atque urgeri non potest ut necessarius: cum potius res ejusmodi tolerantiam mutuam, & plenam, quod vel judicium, vel usum judicio semper conformem spectat, postulent libertatem.*

Resp. retorq. argum.

II. Respondeo. 1. Retorqueo Argumentum; hoc ipso quod indifferens sit sedendi gestus, non potest obtrudi atque urgeri ut necessitate rei necessarius, nullaque hominum authoritate mutabilis. Necessitas alia est rei, alia exercitii seu praxeos. Res illæ sunt necessariæ quarum praxis aut omissio est ex præscripto legis divinæ immediatè necessaria, etiamsi nullum ea de re interveniret decretum humanum, neque potest hæc praxeos omissionisve necessitas tolli aut mutari per aliquod decretum hominum; ut sunt, DEUM proximumque diligere, non blasphemare, non adulterari, &c. Talia appellamus necessaria necessitate rei. At aliæ sunt res quarum praxis aut omissio non est ex lege DEI immediatè necessaria, sed necessitatem quandoque accipit mediante decreto Ecclesiastico, aut politico, eadem rursus authoritate Ecclesiastica aut civili delebilem & mutabilem: adeo ut si jubeat Ecclesia aut princeps rem eam facere, fac

Duplex necessitas: alia rei, alia praxeos.

re, fac

re, facienda sit; si omittere, omittenda sit necessariò; non necessitate rei, sed necessitate obsequii superioribus debiti: quandoque autem res eæ liberê vel omitti, vel fieri conceduntur, & tunc neque omissio, neque praxis est necessaria. Tales res appellantur & sunt mediæ seu indifferentes.

III. Secundò: Tolerantia mutua in rebus mediis locum habet si tantummodo observationum diversitas, non autem turbatorum procacitas toleretur. Nam etiam leviori alioqui offensæ conjunctus Ecclesiæ contemptus est intolerabilis: tali enim introducta tolerantia peribit omnis auctoritas Ecclesiastica, et ordo subvertetur, et negligentur illa præcepta superius commemorata de audienda Ecclesia, et subjiciendis Prophetarum spiritibus Prophetis, et de obedientia ac subjectione præpositis exhibenda. De tolerantia mutua in rebus mediis. 1. Distinctio.

IV. Certè prudenter et clementer toleranda est docilis simplicium infirmitas, et modesta libertas illorum fratrum qui in usu rerum mediarum vel ita edunt ut non edentem non despiciant; vel ita non edunt, ut edentem non condemnent, sicut monet Apostolus, *Rom.* 14. Neque contemnant Ecclesiam DEI, quam CHRISTVS audire præcepit, *Math.* 18. At non est toleranda indocilis contumacia et licentiosa protervitas eorum hominum qui astute irrepunt ad explorandum libertatem nostram quam habemus in CHRISTO IESV, ut nos in servitutē adigant, magistraliter asserētes Ecclesiā non habere potestatē mutandi vel abrogandi priorem cōstitutionē aut cōsuetudinē Ecclesiasticā de gestu in Cœna *DOMINI*, et similibus rebus, quæ sunt in se mediæ et mutabiles; quin et mutationi jam factæ meritò adhuc resistendū: atq. ita pertinaciter satagentes adimere Eccl. eam libertatem quam habet in *CHRISTO IESV*, ab ipso *DOMINO* acceptam; et fidelium animos ad nefariam rebellionem concitare, ipsamq. fidei confessionē *Scoticanam*, qua libertas hæc declaratur, evertere: et eam clementiam, qua erga eos usa hacten⁹ est Ecclesia, perversissimè interpretantes: quādo neq. dicere erubescunt quidā furiosi, nō ita leniter cū eis actum fore, nisi corū toleratores sibi cōscii essēt malę causę, et ęquitatē causæ ipsorū satis haberēt cōpertā, eiq. cōtra cōscientiā resisterēt. 2. Distinctio. Quorundam turbatorum intolerabilis insania. Vide lib. 2. cap. 5. num. 6.

O insanam & intolerandam audaciam! Increpet te *DOMINUS*. Tu quis es, qui judicas alienum servium? En tibi, blasphemam istorum amentiam tolerare, non jam mansuetudo est, sed socordia, & impia prævaricatio in causa veritatis et innocentiæ. Quid, obsecro, aliud turbulenta quædam & obstinata ingenia (nemo docilis, nemo modestus hæc de se dici existimet, de turbatoribus dolens & gemens loquor) quid, inquam, aliud incendiarii isti sub specioso fraternæ tolerantiæ obtentu, non jam clam & latenter, sed propalam & impudenter moliuntur; nisi ut ipsis securis impunè liceat fratres debitam DEO ejusque Ecclesiæ obedientiam exhibentes non tolerare, sed in eos amarulento cæci fastus impetu scurriliter debacchari, tumultuari, omnia miscere; seditiosæ suæ superstitionis, & superstitiosæ seditionis venena discipulorum suorum auribus animisque infundere: & suarum, non dico traditionum, sed, inventionum jugum conscientiis Christianorum obtrudere: et propter sua commenta, DEI mandata irrita facere: Orthodoxæ *Ecclesiæ SCOTICANÆ*, in qua adhuc degunt, et cui subsunt, authoritatem petulanter contemnere; salubres ejus constitutiones tanquam intolerabiles contumaciter rejicere; ejus libertatem insolenter pessundare; rebellionem contra eam seditiosè docere; ac tandem Altare contra Altare arroganter erigere? Per quorum insanabilem insaniam eò jam ventum est, ut ulterius nobis tacere non liceat, nisi *DEI* veritatem, & legitimam Ecclesiæ authoritatem, & libertatem, & fidelium *DEI* servorum famam, conscientiam, innocentiam, pedibus istorum hominum *Pharisaïcè* proterendam, perfidiosa inertia (quod absit) deseramus. *Adhortor autem vos fratres,* (inquit Apostolus *Paulus*) *ut speculemini eos qui dissensiones & scandala, præter doctrinam quam vos didicistis, faciunt; & declinetis ab eis. Nam qui hujusmodi sunt, DOMINO nostro IESU CHRISTO non serviunt, sed suo ventri: & per blandiloquentiam & assentationem corda minimè malorum seducunt. Vestra enim obedientia ad omnes pervenit. Roman. 16. Vers.*

Iudæ. Vers. 9.
Rom. 14. 4.

Necessaria querimonia, de quorundam prodigiosa contumacia.

Vers. 17. 18. 19. Item, *sunt* (inquit) *multi inobedientes, & vaniloqui, & mentium seductores,* (ἀνυπότακτοι, καὶ ματαιολόγοι, καὶ φρεναπάται) *quibus oportet os obturare,* (οὓς δεῖ ἐπιστομίζειν) *qui totas domos subvertunt, docentes quæ non oportet, turpis lucri gratia. Tit. 1. 10. 11.* Et alibi, *Sed neque* Titus, *qui mecum erat, quum esset* Græcus, *coactus fuit circumcidi: nempe propter subreptitios falsos fratres, qui irrepserunt ad explorandũ libertatem nostram quam habemus in CHRISTO IESV, ut nos in servitutem adigerent. Quibus ne ad horam quidem cessimus per subjectionem. Vt veritas Evangelii permaneret apud vos. Gal. 2. 3. 4. 5.* Idem Apostolus ad *Colossenses, Cap. 2. Vers. 18.* ait; Μηδεὶς ὑμᾶς καταβραβευέτω, &c. Vide infra lib. 2. cap. 3. num. 5. 6. 7.

V. In omnibus rebus mediis libertas quoad iudicium plena relinquitur, quando subditi non jubentur credere eam rem esse in se necessariam quæ tantummodo media est, neq. jubentur in ea re constituere cultũ Dei quæ cultus Dei pars non est: & in summa, quando falsum pro vero non obtruditur hominum judicio. Et hæc quidem libertas semper relinquenda est Chistianis. Quam tamen adimere satagunt non solum *Papistæ* per suas multiplices ἐθελοθρησκείας, sed etiam Fratres isti jugum necessariæ sessionis, tanquam à CHRISTO imperatæ, Christianorum cervicibus volentes imponere: quod tamen CHRISTVS eis non imposuit. Peccant igitur, libertatem Christianis eripere contendentes qua eos CHRISTVS donavit. At Ecclesia *SCOTICANA,* neque sessionem, neque genuflexionem, neque ullum alium à quavis reformata Ecclesia usurpatum gestum unquam judicavit in se esse necessarium, neque in eo DEI cultum collocavit: sed hujusmodi rerum indifferentiam, et mutabilitatem semper agnovit, cum omnibus aliis reformatis Ecclesiis.

De libertate quoad judicium.

De libertate praxeos.

VI. Vsum quod attinet sive praxin in rebus indifferentibus, debet quidem ea esse judicio rectè sentienti conformis: at judicium rectè sentiens, sicut judicat rem ipsam in se esse mediam, & vel fieri, vel omitti posse absque peccato, adeoque ejus usum absolutè spectatum esse liberum; ita etiam libertatis hujus exercitium judicat subjacere regulis ordinis, & decori, & pacis, & ædificationis, & subjectionis illius qua jubentur Christiani audire Ecclesiam & præpositis suis obedire, & ipsi Prophetarum spiritus jubentur subiecti esse Prophetis. Hæ enim sunt leges de libertatis huius exercitio traditæ in sacris Scripturis, *Math.* 28. *Roman.* 14. & 1. *Corinth.* 14. *Hebr.* 13. Nulli licet contra has regulas sua libertate abuti. Iam autem in talium rerum usu id ædificat quod pacificum, illud est pacificum quod est ordinatum, & quidem decorè ordinatum; is autem decens ordo est in Ecclesia ab ipso CHRISTO constitutus, ut in talibus non suo quisque se gerat arbitratu, sed audiatur Ecclesia, & exhibeatur præpositis obedientia, spiritusque Prophetarum subjecti sint Prophetis, id est, legitimo conventui, sive Synodo Prophetarum; quamdiu scilicet non adimitur illa necessaria quoad judicium libertas, sed tantummodo praxeos exercitio regulæ præscribuntur, pro ea auctoritate qua Ecclesiam suam donavit DOMINVS, qui non seditionis, seu confusionis, sed Pacis DEVS est. Ea etiam quoad ipsam praxin Christianis relinquenda libertas est, ut jugum CHRISTI facile non mutetur per rituum asperitatem in difficile: & loco oneris CHRISTI, quod leve est, non imponatur grave onus humanum, per importabilem cæremoniarum multitudinem: atque ita populus Christianus ad antiquam veluti *Iudaismi* servitutem revocetur. Iam autem per decreta illa *Perthensia*, nullo istorum trium modorum admitur vel læditur libertas Christiana. Neque enim rebus in se mediis affingitur absoluta necessitas: neque in talibus ponitur cultus DEI: neque est onerosa aut aspera præscriptæ praxeos observatio: sed benè congruunt decreta illa memoratis regulis de sectandis

iis quæ

iis quæ ad pacem faciunt, et ædificationem, et ad ordinem et decorum, et de præstanda superioribus debita obedientia.

VII. Si objiciatur nullam videri relinqui libertatem praxeos Christianis, si exercenda sit praxis ex præscripto ECCLESIÆ.

Respondeo. 1. Non de omnibus rebus mediis præscribit *E*cclesia, sed multarum usus, vel omissio relinquitur privatorum arbitrio. 2. In hoc ipso apparet libertas, quod *E*cclesia potestatem habeat de talibus rebus in alterutram partem statuendi: et rursum, statuta illa pro circumstantiarum varietate mutandi. 3. Etiam in eo stat Christianorum libertas circa res tales, quod eas etiam ab Ecclesia præscriptas observent Christiani non ob rerũ ipsarum in se spectatarum necessitatem, sed propter necessitatem ordinis et obedientiæ; ideo eis liberum est easdem res omittere, et quas prius omiserant usurpare, *E*cclesia constitutionem suam mutante. 4. Præterea quando in usu vel omissione rei non contemnitur Ecclesia, neque venitur contra mentem Ecclesiæ, sed fit quod Ecclesia piè prudenterque intendit, magna est libertas in ipso speciali usu vel omissione. 5. Res mediæ ab Ecclesia aliqua præscriptæ in hoc etiam liberas retinent observationes, quod Christianus ad aliam perveniens Ecclesiam, in qua diversa est praxis, & quidem publica illius Ecclesiæ auctoritate recepta, potest liberè uti praxi et consuetudine illius Ecclesiæ ad quam pervenit. Quia in una fide nihil officit sanctæ Ecclesiæ consuetudo diversa: et pro eorum inter quos vivitur societate utendum rebus mediis, ne scandalo simus Ecclesiis DEI. Sicut ergo contra memoratas ordinis, et decori, et pacis, et ædificationis, et obedientiæ regulas peccasset, quicunque in ECCLESIA *SCOTICANA* gestum sedendi usurpante et præscribente, ab eo gestu per contemptum et contumaciter abstinuisset, ita etiam contra easdem peccant ii qui nunc in eadem Ecclesia, gestum geniculandi usurpante, et præscribente, hunc gestum per contemptum et contumaciter respuunt: contra easdem

Quomodo maneat libertas, tum judicii, tum praxeos, in rebus mediis, non obstante ordine Ecclesiastico.

Vide Lib. 2. cap. 3. num. 3. & cap. 4. num. 8. & 13. & cap. 5.

etiam regulas peccaret ille, qui ad alias veniens ejuſdem nobiſcum communionis & Fidei Eccleſias, non ſe ad illarum conſuetudinem in rebus hujuſmodi mediis accommodaret, ſed earum communionem propter externorum hujuſmodi rituum diverſitatem obſtinatè contemneret.

CAPVT XII.

Ad nonam Aporiam, de actuum quorundam indifferentia.

Proponitur Aporia, ſeu Paradoxum, §. 1. 2. 3. 4. Affirmationis ſubjectum explicatur, §. 5. 6. 7. Ejuſdem attributum explicatur, §. 8. 9. Quæſtio clariùs proponitur, §. 10. Diſtinctio pro ſtatu quæſtionis, §. 11. Duo quæſtionis membra, §. 12. Ad prius membrum reſponſio, §. 13. Solvitur objectio de honeſto & inhoneſto, §. 14. 15. Ad poſterius membrum reſponſio. §. 16. Et inde evincitur præſens geniculandi neceſſitas, & adferuntur aliquot utiles diſtinctiones neceſſitatis, quibus oſtenditur neceſſitatem geniculandi nunc ſubditis incumbere etiam de jure divino, §. 17.

I.

Proponitur paradoxum.

VORVNDAM, inquis, *muſſitationem potius quàm ingenuam (ſi quid iis cerebri) animi ſententiam, adjungere libet, nullum eſſe actum indifferentem: cujus paradoxi ſunt hæ rationes*, &c.

II. Reſpondeo; Hoc ipſe cum fatearis eſſe tale paradoxum, ut ejus ſeriam defenſionem nemo, niſi per inopiam cerebri, ſuſcipere poſſit, cur ipſum nobis, & quidem rationibus aliquot in ſpeciem munitum, proponas, non

nas, non video, nisi quia aut rationes ipsas, quas subjicis, utcunque non ita firmas, probabiles tamen & non contemnendas esse judicas; aut, quod magis reor, sententiam hac de re nostram, & quænam idoneæ responsiones esse videantur, ut expromam, postulas; quod equidem ingenuè faciam, DEO dante. Antequam verò ad rationes tuas accedam, primò ipsam Thesin examinabo, & ostendam argumentum ab actuum necessitate sumptum valere contra contemptores decretorum ECCLESIASTICORUM.

III. THESIS ipsa clarius proponenda est, ut sensus ejus inveniatur. Actum quidem indifferentem postea interpretaris eum *qui neque sit bonus, neque malus*, & ais, *nullum esse actum indifferentem, sed omnem actionem esse vel bonam, vel malam.* Si quæram ex te, de quo genere actionum hoc asseras; non satis claram responsionem suppeditant rationes quas adfers: modo enim loqui videris tantùm de actionibus prudentis Christiani hominis, modo de cujuscunque hominis actionibus: nec hominis sive Christiani, sive à Christiana fide alieni actiones distinguis: neque doces de quo bonorum & malorum genere quæstio ista sit intelligenda. Explicabimus igitur propositionem affirmativam, unde sponte patebit sensus partis negativæ?

IV. Affirmatio est; *Omnis actio est bona, vel mala*: hinc infers partem negativam, *Ergo nulla indifferens*. Explicandum est priori loco subjectum propositionis affirmativæ, deinde ejusdem attributum. Subjectum est, *Omnis actio:* Attributum, *bona, vel mala.*

V. Non cujusvis, sed tantummodo rationalis aut intellectualis creaturæ actio intelligenda est: nempe hominis aut Angeli. Atque ut de hominibus nunc loquamur, cum cujuslibet hominis rationis usum habentis sint aliquæ actiones necessariò vel bonæ, vel malæ, ut juramentum, sacrificium, enormis læsio proximi, &c. Haud immeritò quæritur, num etiam de aliis omnibus cujuscunque hominis rationis usum habentis actionibus idem sentiendum sit. Explicatio.

 Sic

Sic *Thomas*, cujus authoritatem postea obtendis, quæstionem hanc intelligit, in 2. sent. dist. 40. quef. 5. et 1ª 2ª qu. 18. art. 8. et 9. Hoc solo posito discrimine quod dicat non posse esse aliquem actum à deliberata virtute procedentem in homine habente gratiam, qui non sit meritorius, vel demeritorius: sed tamen in non habente gratiam posse esse aliquem actum deliberatum, qui nec meritorius, nec demeritorius sit, sed indifferens ad meritum et demeritum: esse tamen bonum vel malum omnem actum cujuscunque hominis rationis usum habentis. Sed omissis aliis, loquamur de hominibus Christianis: quamvis probationes, quas subjungis, ad cujuslibet hominis, rationis usum habentis, actiones accomodari possint. Hominis, inquam, rationis usum habentis, nam etiam infans est homo rationalis, antequam rationis usum consequatur.

De cujusmodi hominis actionibus fit quæstio.

VI. Neque omnis actio hominis usum rationis habentis hic locum habet; nam sunt actiones Physicæ, naturaliter determinatæ, ut esurire, sitire, appetere fœlicitatem, &c. Sunt actiones homini cum plantis, sunt cum bestiis communes: quæ, qua tales, etiamsi sint hominis, non tamen propriè humanæ sunt actiones: ut alimentum sumere, concoquere, vigilare, dormire, &c. Quæ omnes actiones, quà tales, id est, qua homini cum plantis, bestiisve communes, sunt quidem vegetales, aut animales, at non sunt humanæ: quia eæ solæ actiones humanæ sunt quæ homini propriæ, nec plantis, bestiisque communes, id est, quæ rationales, aut voluntariæ sunt. Proinde quamvis edere, bibere, dormire, &c. quatenus ratione reguntur sint actiones humanæ, adeoque vel bonæ, vel malæ, in se tamen, quatenus vegetabiles, aut animales sunt, neque bonæ existimantur moraliter, neque malæ: sed ex circumstantiis, quas ratio dictat, evadunt aliquo modo actiones rationales & voluntariæ, adeoque vel bonæ, vel malæ. In illis autem circumstantiis determinandis occupatur prudentia; & in actionibus secundùm prudentiæ dictamen moderandis exercetur virtus moralis.

Actionum distinctio.

VII. Non igitur omnis actio hominis, sed tantummodo

humana

humana actio huc pertinet. Neq. omnis humana. Nam omnis actio rationalis est humana. At pręsens quęstio complectitur actiones voluntarias duntaxat: sunt autem humanæ actiones, sive rationales, quędam voluntati non subjectę: ut primis principiis per intellectum credere, et conclusionẽ demonstrationis scire, &c. Quæ actiones cum voluntati non subsint, sed intellectui et menti sint inevitabiles, non existimantur moraliter bonæ vel malæ. De solis igitur voluntariis actionib⁹ hîc quęritur: Voluntarias intelligo non solùm ex volũtate deliberata, sed etiam ex indeliberata, nam et temere irasci, et inde fratri dicere, *Raca*, aut ei stultitiam ex indeliberata voluntate contumeliosè objicere, peccatũ est morale, sicut docet Dominus, *Mat. 5. 22.* et è contrario audita fratris calamitate vel prospero successu, statim debita, vel cõpassione, vel congratulatione, etiam absq. deliberata volũtate, affici, est bonum morale. Talia autẽ appello voluntaria, id est, voluntati, et arbitrio subjecta, quia etiamsi pravi mot⁹ nos aliquo modo invitos corripiant, nõ tamẽ sic fuit ab initio, sed in potestate volũtatis integræ hominis nõdũ lapsi fuit, ut etiam primi illi mot⁹ vel nõ existerent, vel saltẽ nõ culpabiles existerent. Pręterea quicquid fit voluntate (sive deliberata, sive indeliberata) illud est aliquo modo volũtarium. Sed agamus interim de actionibus voluntatis deliberativæ secundum quod deliberativa est; sic enim Scholastici, in 2. sent. dist. 41.

Quænam actiones ad hanc quæstionem pertineant.

VIII. Atque hęc de subjecto propositionis. Sequitur explicatio attributi. Bonum multiplex est, etiam prout actionibus attribuitur. Duas adferam distinctiones: *1. Bonum vel est Metaphysicum, vel Physicum, vel morale. 2. Bonum vel est jucundum, vel utile, vel honestum.* Eisdem mobis dividitur malum, quamvis malum Metaphysicum nihil sit. At quando quærimus hoc loco an detur aliquod medium inter bonum et malum, intelligimus tantummodo bonum morale & honestum, eique oppositum malum morale, & inhonestum.

Quod genus boni hic intelligatur.

IX. Neque huc pertinet omnis bonitas moralis; nam est quædam moralitas aulica, quæ sine læsione conscientiæ sæpe negligitur, est et superstitiosa moralitas, qualis erat illa

Distinctio moralitatis.

Pharisæorum de cibo non ſumendo illotis manibus; *Math.* 15. Sed neque à principum aulis, neque à ſuperſtitioſorum commentis ſumenda eſt ea moralitatis regula, quæ conſcientiæ lex ſit: nō addetis ad verbum quod ego præcipio vobis, neque diminuetis ex eo, ut cuſtodiatis præcepta DOMINI DEI veſtri, *Deuter.* 4. 2. Fruſtra enim colitur DEVS ex mandatis hominum, *Eſa.* 29. *Math.* 15. Illud igitur in Theologia bonum eſt, quod DEVS præcepit: lex enim DEI perfecta eſt bonitatis moralis regula in Theologia, & prohibitio divina perfectus eſt Index Theologicus malitiæ moralis: illud eſt Theologo moraliter malum, quod DEO exoſum eſt, & facientem polluit; ſicut illa quæ commemorat DOMINVS mala ex corde prodeuntia, *Math.* 15. 19. Illud verò bonum eſt, quod hominem DEO commendat, licet non ad meritum, tamen ad mercedem, ſicut promiſit DOMINVS etiam de poculo frigidæ uni ex minimis dato in nomine Diſcipuli, *Math.* 10. 42. Talia autem ſunt ea tantum, quæ DEVS lege ſua vel prohibuit, vel præcepit.

Bonum morale Theologicum, eique oppoſitum malum.

X. *Petrus Lombardus, 2 Sent. Diſt. 41. C. Bonum,* inquit, *multipliciter accipitur, ſcilicet pro utili, pro remunerabili, pro ſigno boni, pro ſpecie boni, pro licito, & aliis forte modis: ſolaq́ illa intentio remunerabilis eſt ad vitam, quam fides dirigit: ſed non illa ſola bona eſt, ut aiunt, nam ſi quis Iudæus vel malus Chriſtianus neceſſitatem proximi relevaverit naturali pietate ductus, bonum fecit, & bona fuit voluntas qua illud fecit.* Hæc ille. Loquimur nunc de bono remunerabili ad vitam. Propoſitionis igitur hunc eſſe oportet ſenſum. *Omnis actio voluntaria vel eſt præcepta à DEO, vel prohibita, adeoq́ vel eſt moraliter bona, vel mala, & hominem vel commendat DEO ad mercedem, vel polluit ad reatum, & (niſi parcat DEVS) etiam ad damnationem.*

Bonum remunerabile.

Clarius proponitur queſtio.

XI. Nec tamen adhuc ſatis clarè propoſita eſt iſta dubitatio; ſed addenda ea diſtinctio quæ à *Thoma Aquinate* ob

te observata est in 1ª 2ª qu. 18. art. 8. et 9. Nam actio aliqua vel consideratur in suo genere sive secundùm suam speciem, vel in actuali exercitio sive secundum individuum. Idcirco duos distinctos articulos hac de re proponit *Thomas* loco citato, et concludi: dari actus secundum speciem suam indifferentes, id est, qui neque boni sunt, neque mali: quamvis id neget de actibus individualibus à deliberativa ratione procedentibus. Distinctio speciei, & individui.

XII. Quæstionis igitur hujus duo sunt membra. 1. *Vtrum omnis actio voluntaria sit secundum speciem suam bona, vel mala.* 2. *Vtrum secundum individuum.* Duo quæstionis membra.

XIII. Ad prius membrum respondeo negativè. *Multa enim sunt voluntaria, id est, arbitrio hominis subjecta, quæ secundum speciem suam considerata neque sunt bona, neque mala, id est, neque hominem polluunt coram DEO, neque eum DEO commendant ad mercedem. Dat exemplum *Thomas*, levare festucam de terra. Nec solum in vita communi, sed in ipso etiam DEI cultu talia reperiuntur. E. g. *Manè* DEVM privatim oraturus, sive id in lecto, sive vestitus in cubiculo aut musæo, sive foris in horto, aut in campis id præstiteris, nil interest, modo pari ubique affectu & reverentia DEO supplices: nec refert sive togatus, sive palliatus quis prædicet *Evangelium*; item sive aurum habens in marsupio, sive sine auro, sive sub tecto, sive sub dio rem sacram peragas; sive operto, sive aperto capite concionem audias, &c. Illud autem secundùm speciem bonum est, quod lege DEI ita præceptum est, ut non sit fas homini illud negligere, aut quicquam facere quod ei repugnet. *Et* illud malum est secundùm speciem, quod lege DEI ita prohibitum est, ut non sit fas homini illud admittere, aut præscribere quocunque prætextu. Quale bonum est DEVM proximumque diligere, malum autem, DEVM blasphemare, adulterari, &c. *Et* hujusmodi rerum bonitas, aut malitia, neque ex auctoritate hominum, neque ex locorum aut temporum varietate aliisve id genus circumstantiis æstimanda est: sed semper et ubique con- Ad prius membrum responsio negativa. Quid sit secundum speciem bonum aut malum morale Theologicum.

ſtans eſt, ſtante Lege DEI. Quod igitur pro locorum et temporum varietate, aut hominum authoritate, aliiſque id genus circumſtantiis, abſque ulla mutatione legis divinæ, fieri vel omitti poteſt aut debet abſque peccato, quippe de quo vel faciendo, vel omittendo, ſi ſecundùm ſpeciem ſuam conſideretur, nulla exſtat divina præceptio vel prohibitio, illud Theologicè neque eſt bonum ſecundum ſpeciem ſuam, neque malum, et proinde eſt indifferens ſeu medium: nam ſi eſſet bonum, nemo poſſet ſine peccato oppoſitum facere; ſi eſſet malum, nemo uſquam id faceret ſine peccato. *Et* hujus generis eſt geſtus ſedendi, item geſtus ſtandi, item geſtus geniculandi in Cœna *DOMINI*, ſicut ex ſuperioribus patet. Item locus, tempus, aliæque circumſtantiæ illius primæ Cœnæ nobis non præſcriptæ, neque prohibitæ: et multa ſimilia.

Quid ſit ſecundum ſpeciem ſuam indifferens.

Objectio de honeſto, & inhoneſto.

XIV. Objici poſſe videtur, quòd omnis actio ſecundum ſuam ſpeciem ſit vel honeſta, vel inhoneſta: ergo vel moraliter bona, vel mala. Loquimur enim de honeſtate Theologica earum rerum quæ moraliter, & coram DEO honeſtæ ſunt. Omnis autem actio humana voluntaria, vel eſt honeſta, vel non eſt honeſta; ſi non ſit honeſta, eſt inhoneſta; atque ſi non ſit inhoneſta, eſt honeſta; unde efficitur omnem actionem eſſe vel honeſtam, vel inhoneſtam: omne autem honeſtum eſt bonum, & inhoneſtum eſt malum. Nam jubemur ſequi honeſta τὰ καλὰ, τὰ ἁγνὰ, τὰ εὔφημα, & fugere inhoneſta, ſeu turpia, τὰ αἰσχρὰ, καὶ οὐκ ἀνήκοντα. *1. Pet. 2. 12. Epheſ. 5. 3. 4. Phil. 4. 8. Tit. 3. 8.*

Solutio. Duplex honeſtum; aliud laudabile, aliud duntaxat irreprehenſibile. Illud bonum eſt, hoc medium, ſive indifferens.

XV. Reſpondeo: duplex eſt honeſtum: nam eſt quoddam honeſtum neceſſarium, ut ſunt omnia officia Lege DEI imperata: eſt & quoddam honeſtum licitum quidem, at non neceſſarium, ſed moraliter liberum. Illud DEO hominem commendat ad mercedem, ejuſque contrarium polluit hominem coram DEO; quale honeſtum eſt caſtitas, ſeu continentia lege DEI imperata. Hoc non commendat DEO hominem ad mercedem, neque ejus contrarium polluit

polluit hominem coram DEO, et hujusmodi honestum est Matrimonium, teste Apostolo, 1. *Corinth.* 7. 38. et *Heb.* 13. 4. Illud dici potest HONESTUM LAUDABILE, nam gloria, & honor, & laus promittitur facientibus ipsum, *Roman.* 2. 10. & 1. *Corinth.* 4. 5. Hoc dici potest HONESTUM IRREPRÆHENSIBILE, quia non est inhonestum, seu peccatum, sed absque peccato fit: illud est HONESTUM FORMALITER, ET POSITIVE, SEU INCLUSIVE, quia in se formaliter includit honestatem moralem: hoc autem HONESTUM EST EXCLUSIVE, ET PER CONSISTENTIAM SEU COMPOSSIBILITATEM, (ut ita loquar) CUM HONESTO FORMALI ET POSITIVO: nam honestum tantummodo in se irrepræhensibile ideo honestum dicitur, quia fit sine peccato, quemadmodum Apostolus ait posse sine peccato contrahi nuptias, & hæc est ejus consideratio exclusiva, qua excluditur turpitudo: itẽ quia fieri potest salva honestate laudabili; & cum honesto laudabili cõsistit: nam cum castitate, seu cõtinentia lege DEI imperata cõsistit matrimonium; et hæc est ejus consideratio socialis, sive quoad consistentiam cum honesto formali. Nõ igitur omnis actio est vel honesta priori sensu, vel inhonesta; nã datur medium genus actionum, quæ suo quidem modo honestæ sunt, quia irrepræhensibiles: at neque priori modo honestæ, neque inhonestæ. Et hæ secundùm speciẽ suam sunt mediæ. Et considerantur bifariam secundum duplicem oppositionem: Nam actio media honesta vel opponitur alii actioni mediæ etiam honestæ, vel opponitur actioni inhonestæ. Prior oppositio existit ex specie ipsarum actionum: altera oppositio ex ratione honestatis. E. g. Conjugium secundùm speciem actionis, semoto moralitatis respectu, opponitur cœlibatui: at secundum rationem honestatis moralis utrumque opponitur scortationi. Priori modo consideratum honestum medium non est necessarium, sed liberum, quia vel eligi vel omitti potest absque peccato. At posteriori modo spectatum habet quandam necessitatem moralem, nempe hypotheticam, ut scilicet, sine peccato fiat, modo fiat; et hæc necessitas non attingit ipsum actum, sed modum actus. Nam

Duplex consideratio rei mediæ honestæ secundum duplicem ejus oppositionem.

Necessitas quædam hypothetica attingens modum actus secundum suam

suam speciem indifferentis: salva indifferentia & libertate ipsius actus.

actus ipsius, vel præstatio, vel omissio libera est: at supposita actus præstatione, vel omissione, necesse est eam fieri absque peccato, et salva honestate laudabili. Hoc sensu Apostolus dixit liberam quidem esse viduam ut nubat cui velit, hanc tamen addidit conditionem necessariam, ut, si nupserit, nubat tantummodo in DOMINO, 1. *Corinth.* 7. 39. Hæc adjecta conditionata necessitas non facit ipsum actum nubendi esse necessarium, aut etiam abstinentiam à nuptiis esse necessariam; sed nubendi, vel non nubendi, libertatem relinquit. Ad illud igitur quod objicitur de omni actione quod sit honesta, vel inhonesta: atque si non honesta, quod sit inhonesta. RESPONDEO: Si nullo modo sit honesta, est inhonesta: at fieri potest ut actio sit uno modo honesta, quæ alio modo non sit honesta, nec tamen propterea inhonesta; ut sunt omnes actiones honestæ liberæ ac licitæ, quæ non sunt imperatæ ac necessariæ, et tales sunt actiones secundum speciem suam mediæ, seu indifferentes.

Objectioni de honesto & inhonesto, directè respondetur.

XVI. Etsi autem media secundùm speciem suam spectata, neque bona sint, neque mala; quandoque tamen eorum individua, non quidem ex natura sua, sed per accidens, ex circumstantiis, in ipsa praxi induunt rationem boni, aut mali; prout scilicet vel necessitas adhærescentis boni, vel iniquitas adhærescentis mali, ea fieri, vel non fieri; usurpari, vel non usurpari postulat. Vnde evenit nonnunquam ut quod heri facere, idipsum hodie omittere expediat, quod tamen postea vel facere, vel non facere poteris arbitratu tuo. Exemplo sit trina mersio, vel tinctio in Baptismo, quam olim ante exortum *Ariam* nemo ferè sine scandalo omitteret, postea in quibusdam locis non poterat sine scandalo usurpari, propter *Arianos*; tandem vel omitti, vel adhiberi cœpit liberè, et quidem absque scandalo. Sicut docuimus supra Cap. 10. §. 6. Nec temporum solùm, sed diversarum etiam eodem tempore Ecclesiarum consuetudines diversæ in causa sæpe sunt ut res eadem in una Ecclesia fieri non possit sine scandalo, in alia omitti non possit,

Respondetur ad secundum membrũ quæstionis.

Vide Lib. 3. Cap. 6. 7.

possit, in tertia vel fieri vel omitti liberè possit. Neque in una fide quicquam officit consuetudo diversa.

XVII. Iam si quis ita argumentetur, ut inferre studeat necessitatem omissionis geniculandi in Cœna, in ECCLESIA SCOTICANA, ex hoc quod res secundùm speciem indifferens, quandoque existat secundùm individuum necessaria: retorquebo argumentum, & inde evincam necessitatem geniculandi hoc tempore, quia in re secundùm speciem suam libera, necessitatem praxeos (salva judicii libertate) imponit nobis necessitas obediendi *Ecclesiæ*, & necessitas ordinis, & decori, & pacis, & ædificationis. *Et* hanc obedientiæ in talibus necessitatem imposuit nobis Lex DEI. Adeo ut quamvis genuflexio in hujus Sacramenti celebratione non sit *antecedenter & immediatè* de jure divino necessaria, quomodo necessaria est acceptio, & comestio, sed hoc respectu sit libera; *Consequenter* tamen & *mediante legitima Ecclesiæ authoritate* sit jam nobis necessaria, non quidem *necessitate rei*, sed *necessitate obedientiæ*, *& ordinis*, *& pacis*, &c. Cujus obedientiæ, & ordinis intuitu atque interventu ipsa genuflexio, alioqui in se media, evasit pro tempore quoad praxin necessaria etiam de jure divino, adeo ut omitti per inobedientiam & contemptum non possit absque peccato, id est, absque violatione juris divini. De tali necessitate egregiè disserit IOANNES CALVINUS, Lib. 4. Institut. Cap. 10. Sect. 5. 30. 31. Ejus verba invenies à nobis citata, Lib. 2. hujus IRENICI, Cap. 3. Num. 2. & 3. & Cap. 11. Num. 17. & Cap. 4. Num. 3.

Necessaria est privatis *Pastoribus*, & plebibus *Scoticis* hoc tempore geniculatio, estque hæc necessitas jam de jure divino non quidem antecedenter & immediatè, sed consequenter & mediatè: non necessitate rei, sed necessitate obedientiæ, & ordinis, & pacis, &c.

CAPUT XIII.

Proponitur quæstio, De necessitate & indifferentia individuorum actuum, *cum argumento* THOMÆ, §. 1. *Opponuntur* THOMÆ, BONAVENTURA, SCOTUS, DURANDUS, *& ipse* THOMAS, §. 2. 3. 4. 5. *Aliter respondetur secundum communia principia, per distinctionem inter actum ipsum, & ejus directionem fidemque agentis, & clarius explicatur status controversiæ nostræ*, §. 6. 7. *Conciliatur responsio cum doctrina* THOMAE, §. 8. *Objectio*, §. 9. *Solutio*, §. 10. *Regula*, §. 11. *Determinatio exercitii actus liberi nihil ei addit bonitatis*, §. 12. *Distinctio malitiæ*, §. 13. *Miseria obstinatè errantium*, §. 14.

I.

* Proponitur quæstio.

SED quæres ex me, quid de illa THOMAE AQUINATIS sententia judicandum sit, qua concludit *necesse esse ut omnis actus hominis à deliberativa ratione procedens in individuo consideratus, bonus sit vel malus: idque hoc argumento, quod omnis actus à ratione deliberativa procedens, vel ordinetur ad debitum finem, puta ad gloriam* DEI, (*cum rationis sit ordinare*) *atque ita conveniat cum ordine rationis, & inde habeat rationem boni: vel non ordinetur ad debitum finem, & ex hoc ipso repugnet rationi, habeatq; rationem mali.* Sic *THOMAS*, in 1ª 2æ Quæst. 18. Art. 9.

1. Responsio, qua authoritati opponitur

II. Respondeo. Opponere possemus THOMÆ, BONAVENTURAM, & SCOTUM, qui docent multos esse ejusmodi actus indifferentes etiam secundum esse

esse quod habent in esse morali. In 2. *Sent. Distinct.* 41. & DURANDUM, in 2. *Sent. Distinct.* 40. *Quæst.* 2. & ipsum THOMAM, in 2. *Sent. Distinct.* 40. *Quæst.* 5. ad 6^m & 7^m: Vbi THOMAS aliquos actus ponit indifferentes. *Iste modus dicendi*, (inquit *BONAVENTVRA*) *quo quidam dicunt bonum & malum immediatè dividere actionem deliberativam, nihil enim facere hominem ex deliberatione quod* DEUS *non reputet ei ad præmium, vel non imputet ei ad aliquod demeritum: iste modus dicendi, aut multum ampliat viam salutis, aut multum coarctat. Nam ad hoc quod sit opus meritorium*, (meritorium opus, dicunt Scholastici, quod potius dicendum remunerabile apud DEUM) *aut dicent requiri actualem relationem illius operis ad* DEUM, *& in particulari. Aut dicent sufficere relationem in habitu & in universali. Si dicant quod requiritur relatio in particulari: nimis est arcta via salutis: Quia tunc in omni opere quod homo non refert actualiter in DEVM, demeretur & peccat, quod valde severum est dicere: si verò sufficeret intentio habitualis, & in universali, tunc quando aliquis proposuisset in corde suo servire DEO in principio anni vel mensis, vel septimanæ, vel diei, omnia opera quæ postea faceret, etiam nihil cogitans de DEO, essent sibi meritoria. Sed si hoc dicatur, valde ampliatur & largatur via salutis: & in hoc auctoritatibus Sanctorum obviatur, qui dicunt eam esse valde arctam.* Hæc *BONAVENTVRA.*

authoritas, cum Authorum rationibus.

BONAVENTVRA.

III. *DVRANDVS* etiam, in lib. 2. Sent. distinct. 40. quæst. 2. §. 11. *Dicendum* (inquit) *quod non omnis actus à deliberatione procedens est meritorius, vel demeritorius, vitæ eternæ, sed sunt complures indifferentes, etiam in habentibus gratiam.*

DVRANDVS

SCOTUS. IV. SCOTUS autem, in 2. *Sent. Dist.* 41. tripartitam proponit distinctionem relationis actus ex charitate in finem ultimum: *Potest* (inquit) *actus referri ex charitate in finem ultimum tripliciter. Uno modo ACTUALITER, sicut cogitans actualiter de fine diligit illum, & vult aliquid propter illum. Alio modo VIRTUALITER, sicut ex cognitione & dilectione finis deventum est ad volitionem hujus entis ad finem, puta ex cognitione & dilectione* DEI *pertinente ad portionem superiorem, portio inferior considerat talem actum, puta pœnitentiæ, esse assumendum, & postea illum exsequitur volendo, non tamen tunc referendo in finem, quia nec tunc actualiter cognoscitur, nec diligitur. Tertio modo HABITUALITER, puta si omnis actus referibilis in finem, manens cum charitate, quæ est principium referendi, dicatur referri habitualiter.* Hæc SCOTUS. Qui ibidem concludit hominem non teneri referre semper actum suum in *DEUM* actualiter, vel virtualiter: *DEUM* enim non obligasse nos ad hoc. *Ideoq; multos esse actus indifferentes, in quibus neque sit ea deordinatio quæ sufficiat ad rationem peccati, neque sufficiens ratio bonitatis ut sint meritorii; quia sola habitualis relatio non videtur sufficere ad meritum, neque ulla minor relatio quam relatio virtualis:* Cum tamen existant multi actus humani liberè eliciti, qui neque actualiter, neq. virtualiter ad finem ultimum referuntur, quamvis eis non desit relatio habitualis.

BONAVENTURA. V. BONAVENTURA autem ibidem: *Non omnis actio* (inquit) *non ordinata ad* DEUM *tanquam ad finem, est mala. Quia quædam non ordinatur propter inordinatam conversionem ad creaturam: quædam verò non ordinatur propter operantis negligentiam: quædam verò non ordinatur propter operantis infirmitatem, & miseriam.*

miseriam. Prima differentia actionis non ordinatæ est mala malitiâ commissionis. Secunda est mala malitiâ omissionis. Tertia verò neutro modo est mala, sed est indifferens.

Concedendum est igitur quod divisio actionis per bonam & malam, non est per differentias immediatas, pro eo quod inter has differentias contingit reperiri medium: sive actio consideretur secundum genus operis, sive respectu operantis. Hæc ille. Quibus admissis labefactatur illa THOMÆ immediata distinctio.

VI. Verum quia ad præsentem nostram quæstionem nihil interest, sive THOMÆ, sive BONAVENTURÆ, & SCOTI amplectaris sententiam: Respondebimus secundum communia principia. Dicimus igitur distinguendum inter ipsum actum, & actus directionem fidemque agentis. Nam fieri potest ut actus secundum speciem suam bonus, neque ad rectum finem dirigatur, neque ex fide procedat: ut quando hypocritæ dant Eleemosynam: item ut actus in se malus bono quasi fine suscipiatur, nec tamen inde existit actus ipse licitus, quia non sunt facienda mala ut eveniant bona.

2. Responsio, qua ostenditur illam ipsam *Thomæ* assertionem non obesse præsenti nostræ causæ. Quia hypothetica necessitas directionis & fidei, sub hypothesi, *si fiat actus*, non importat necessitatem ipsius actus.

VII. Iam autem in quæstione de actibus mediis, quando actus medios, etiam quoad individuum, defendimus, nō negamus relationem, saltem habitualem, actus in DEVM esse necessariam: sed negamus actus ipsius necessitatem, & bonitatem remunerabilem remuneratione æterna. *E*t in hac cum fratribus quæstione hoc bonum est quod necessarium, seu ad quod nos DEVS obligat, hoc autem medium quod liberum. Neque controversia nostra est de hypothetica necessitate relationis, seu directionis omnium nostrorum actuum ad DEVM, ut aliquo sensu boni sint, aut non mali, si exerceantur. Etsi fatetur quoque THOMAS *non esse necesse ut intentio actualis ordinans in finem ultimum sit semper conjuncta cuilibet actioni, sed sufficere ut aliquando actualiter omnes actuum nostrorum fines in finem ultimum referantur. Sicut fit quando aliquis cogitat se totum*

Status nostræ quæstionis.

tum ad DEI dilectionem dirigere: Tunc enim (inquit THOMAS) *quicquid ad seipsum ordinat homo, in DEUM ordinatum erit: & ut homo habitualiter in DEO constituat finem suæ voluntatis, quæ habitualis ordinatio in actum quandoque exeat.* Sic Sententiam suam explicat THOMAS, in 1. *Sent. Distinct.* 1. *Quæst.* 3. & in 2. *Sent. Distinct.* 40. *Quæst.* 5. ad 6^m^. Scimus ex præcepto Apostolico, Sive edamus, sive bibamus, & quandocunque, & ubicunque, aut cum quibuscunqne; aut quicquid ederimus, aut biberimus, aut aliter fecerimus, illud omne ad DEI gloriam faciendum esse. 1. *Corinth.* 10. De hac directionis (saltem habitualis) necessitate, supposito actu, nulla est inter nos controversia, sed quæritur de necessitate ipsius actus signati, seu exercitii illius actus. Et *dicimus Individuum actum à nobis sæpe ex voluntate etiam deliberativa exerceri sine peccato, quem ex voluntate deliberativa omittere possemus, aut ejus oppositum indifferens facere etiam sine peccato; quamvis sive cessemus, sive hunc aut oppositum actum exerceamus, omnia in DEI timore, & ad DEI gloriam referenda sint. Et tales actiones earumq; omissiones appellamus indifferentes seu liberas, prout indifferens seu liberum opponitur necessario moraliter, quod vel necessariò faciendum, vel necessariò omittendum est, necessitate legis divinæ: quæ moralitatis actuum nostrorum suprema regula est.* Quemadmodum quicquid non ex fide est, peccatum est. *Roman.* 14. 23. Non tamen ad evitandum peccatum necessaria mihi de omni actione est ea fides qua credā necesse mihi esse hoc agere: sed in multis sufficit ea fides qua veraciter ex idoneo fundamento credam licere mihi hoc agere; etiamsi simul credam certoque sciam licere mihi omittere eam actionem, aut etiam oppositam actionem indifferentem exercere. Ea enim bonitas quæ actionibus mediis accedit ex fide, aut ex directione in finem ultimum, non importat ipsarum actionum necessitatem, sed tantummodo necessitatem fidei in agente, & directionis actus

Thesis nostra per quam directè respondetur ad eam quæstionem quæ à fratribus movetur.

Necessitas directionis actus, & fidei in agente, non tollit indifferentiam, & libertatem ipsius actus.

actus in ultimum finem. Et hæc fides atque directio non sunt res mediæ, sed necessariæ, etiam in actionibus, & omissionibus mediis. Salva tamen ipsarum actionum & omissionum libertate, & indifferentia. Neque ferendum est ut talè jugum conscientiis Christianorum imponatur, per qoud perpetuę trepidationi subjaceantur, ut scilicet omnem individuum actum existiment esse necessarium: hoc est vel necessariò exercendum, vel necessariò omittendum. Nam dum cogitant aliquid facere, aut omittere, de quo nihil præceptum esse inveniunt in sacris Literis, quonam se convertent hominum conscientiæ, et ubi securitatem invenient, nisi intelligant libertatem ipsis circa talia relictam esse, eâque libertate utendum absque transgressione generalium illarum regularum de Ordine, Pace, Decoro, Ædificatione & &c. Vidua nubens, aut nubit in DOMINO, aut non in DOMINO. Si hoc, peccat: si illud, rectè facit; nam præcipitur nubentibus, ut nubant in DOMINO. Et sic hæc actio, respectu adjecti modi, est vel bona, vel mala: quamvis in se sit media, & libera, etiam quoad individuum. Quamvis enim nubenti necesse sit nubere in DOMINO, ut tamen vidua nubat non est necesse: sed indifferens est, & liberum. Ideoque potest vidua sine peccato nubere, vel non nubere. Si SEMPRONIA vidua nubat TITIO, necesse est ut ei nubat in DOMINO: si, posthabito TITIO, nubat CAIO, necesse est ei nubat in DOMINO: si, utroque rejecto, nubat POMPONIO, necesse est ei nubat in DOMINO; si nullis implicita nuptiis cœlebs vivat, necesse est cœlebs vivat in DOMINO: & tamen liberum est SEMPRONIAE viduæ, vel nubere, vel cœlibem vivere: atque, si elegat nubere, liberum est illi, arbitratu suo, cui velit nubere, sive TITIO, sive CAIO, sive POMPONIO. Ex hoc exemplo patet generalem illam bonitatem, quæ omni actioni aut omissioni necessaria est, non imponere necessitatem ipsis actionibus, ut à nobis necessariò, vel exerceantur, vel omittantur:

Perniciosa & non ferenda conscientiarum servitus.

Illustre exemplum.

Necessitas bonitis illius generalis de qua loquutus est *Thamas* non imponit necessitatem agendi vel omittendi.

tur: ſed, ea non obſtante: manere multas actiones medias, id eſt, liberas, etiam quoad individuum.

Novum hoc commentum nihil habet præſidii in doctrina *Thomæ*; neque cuiquam ſano unquam in mentem venit.

VIII. Neque repugnat THOMAS, dum contendit omnem actum individualem à voluntate deliberante procedentem eſſe vel bonum, vel malum; neque ullum eſſe actum ejuſmodi, qui neque bonus ſit, neque malus, quia (ſecundum THOMAE ſententiam) quoad intentionem & directionem in finem erit vel bonus, vel malus. At non dicit THOMAS omnem actum, qui, ſi præſtetur, erit ſic bonus, eſſe præſtitu neceſſarium; ejuſque oppoſitum, omiſſo altero, præſtari non poſſe ſine peccato; adeoque nullum actum individualem eſſe liberum, qui ſine peccato præſtari, vel omitti, & cujus oppoſitum fieri liberè poſsit. Hoc non dixit THOMAS, neque ulli ſano unquam in mentem venit.

Objectio.

IX. At, inquies, ſi omnis actio individualis ſit vel bona, vel mala, ſaltem ratione directionis in finem ultimum, ſequetur omnem actionem vel commendare hominem *DEO* ad mercedem, vel polluere hominem coram *DEO*. Quod autem commendat hominem *DEO* ad mercedem debet fieri, adeoq; eſt factu neceſſarium: & quod hominem polluit coram *DEO*, debet non fieri, adeoque eſt omiſſu neceſſarium: omnis igitur actio individualis voluntaria, eſt legaliter neceſſaria, neque eſt ulla actio indifferens, ſeu libera, quæ ſine peccato, vel fieri, vel omitti liberè poſſit.

Reſpon. Deſtinctio bonitatis in neceſſariam & neceſſitantem. Item in eam propter quam & eam ſine qua non.

X. Reſpondeo. Actionis individualis bonitas alia eſt actioni quidem neceſſaria, at ipſam actionem, non faciens neceſſariam; alia eſt neceſsitans, ut ita loquar, ſeu neceſſariam faciens ipſam actionem: Item, alia eſt bonitas actionis propter quam fit ipſa actio, alia autem ſine qua non bene fit actio, quamvis propter eam non fiat. E. g. veritatem & pacem diligere & ſectari actio bona eſt, bonitate legali neceſsitante hanc actionem, quia præcipitur ipſa actio: at feſtucam de terra tollere, quam ſine peccato illic linquere poſſes, actio eſt bona quidem per bonitatem

direct

directionis in finem ultimum, & per bonitatem originis, quia fit ex fide certaque ſcientia qua credis & ſcis licere tibi hoc facere: quæ bonitas huic, et omni humanæ actioni neceſſaria eſt, nec impedit quo minus actio ipſa ſit indifferens: at non eſt bona bonitate aliqua neceſſitante hanc actionem. Item, in rebus mediis, quando actionem aliquam ſecundum ſpeciem ſuam indifferentem prudens exerceo vel omitto, ad evitandam dationem ſcandali alioqui inevitabilem, aut propter neceſſitatem legitimæ obedientiæ, actio ea jam bona eſt bonitate morali, ſeu legali *propter quam* fit ipſa actio: at quando actio, quam exerceo, neque eſt ſecundum ſpeciem, aut individuum lege DEI imperata, neque ulla ſpecialis bonitas moralis et Theologica eſt cauſa ſpecialis actionis; ſed tantummodo actionem comitatur illa generalis bonitas originis ex fide, et directionis ad finem ultimum, actio ea bona quidem eſt *bonitate generali, & concomitante ſine qua non*, at non eſt bona *bonitate ſpeciali, & propter quam, ſeu ſpecialiter cauſante*. His præmiſsis diſtinctionibus, facilis eſt propoſitæ objectionis ſolutio: nam actio bona *bonitate neceſſitante, & bonitate propter quam*, commendat hominem DEO ad mercedem ex promiſsione divina. At actio bona *bonitate tantum concomitante, & actioni neceſſaria, ſine qua non bene fit actio*, non commendat hominem DEO ad mercedem. Quamvis ipſa bonitas generalis actionem comitans commendet hominem DEO ad mercedem, eſt enim neceſſaria, at actus non eſt neceſſarius: et abſque hoc actu haberi poteſt bonitas ea generalis æque in omiſsione hujus actus, aut etiam in executione diverſi, vel oppoſiti actus. Quocirca ut per hanc generalem bonitatem commendetur homo DEO ad mercedem, non eſt iſte actus neceſſarius: ſed manet homini, reſpectu iſtius actus, plena arbitrii libertas moralis, tum ea quæ exercitii ſeu contradictionis dicitur, tum etiam ea quæ ſpecificationis ſeu contrarietatis libertas appellatur. Id quod ſupra illuſtravimus evidenti exemplo *Matrimonii* viduæ.

Bonitas actionis, alia eſt concomitans, alia cauſſans actionem.

Solvitur objectio.

Duplex arbitrii libertas moralis.

Regula de actuum necessitate, & libertate, seu indifferentia.

XI. Et in genere, nullus signatus actus est necessarius, cujus bonitas omnis commendans DEO hominem ad mercedem æquè haberi potest omisso illo actu, aut in alio actu; sed talis actus, etiam quoad individuum, liber est & indifferens. Sin autem bonitas simpliciter necessaria haberi nequeat absque ipso signato actu, tunc actus ipse quoad individuum est necessarius; quamvis fortasse sit secundum speciem suam indifferens. E. g. nobis jam necessarium est in Cœna Domini genua flectere, ut habeatur necessarium bonum debitæ obedientiæ, & decentis uniformitatis in Ecclesia SCOTICANA, & evitetur malum contemptus authoritatis Ecclesiasticæ & nefarii schismatis, & confusionis.

Determinatio exercitii actus liberi, & prorsus indifferentis, nihil ei addit bonitatis.

XII. Bonitas homini simpliciter necessaria est, ut quicquid agit, ex fide agat, & ad DEI gloriam. At verò ut hunc liberum actum exerceat, ex fide & ad DEI gloriam, non est simpliciter sed tantum hypotheticè necessarium, nempe, si exerceat hunc actum, necesse est ut id ex fide & ad DEI gloriam faciat: ipsa autem determinatio exercitii nihil addit bonitati illi quæ hominem DEO commendat ad mercedem: nam æque haberi potest absque illa determinatione.

Distinctio malitiæ actuum, alia est malitia actum polluens & impediens; alia est tantummodo polluens, si adsit, non autem impediens actum.

XIII. Attendenda etiam distinctio malitiæ. Nam alia est malitia non solum polluens, sed etiam impediens actum, impedimento morali sive legali, quando scilicet ita inhæret actui malitia ut absq. ea malitia actus ille exerceri non possit: qualis est malitia adulterii, & malitia dati scandali, aut impiæ inobedientiæ etiam in rebus secundum speciem suam adiaphoris. Et ad evitandam hanc malitiam necesse est omittere ipsum actum. Alia est malitia actum quidem polluens, si adsit actui, at non impediens actum, quia actus potest aut debet præstari absque ista malitia; neque propter istam malitiam omittendus est actus, sed, quoad ejus fieri potest, amolienda duntaxat ipsa malitia. Qualis est malitia jactantiæ propter quam hypocrita pascit pauperem; nam ad evitandum istam malitiam, non est necesse omittere ipsum

actum

actum pascendi pauperem, sed alio affectu præstandus est actus, Talis est malitia incredulitatis, quæ adhæreſcit fidei, nec tamen propterea debemus non credere, sed credendum, & clamandum, *Credo DOMINE, succurre incredulitati meæ*; & non imputabitur incredulitas, sed fides, & pœnitentia apud DEI misericordiam prævalebunt per DOMINVM nostrum IESVM CHRISTVM. Si quis, in rebus mediis, aliquid licitum ab Ecclesia (salvis illis libertatis legibus, de quibus supra Cap. 11. Sect. 5. 6. 7.) præscriptum, agat, quod nesciat esse licitum, vel quod existimet non esse licitum, vel quod dirigat non ad DEI gloriam, sed ad illicitum aliquem finem; puta, si, jubente ECCLESIA, in sacra COENA flectat genua, nesciens hoc sibi per legem DEI licere, vel existimans non licere, vel actum illum dirigens ad illicitum finem, mala quidem erit illa genuflexio, malitia actum polluente; at neque omitti pertinaciter potest ipse actus, absque peccato, quia non absque manifesto ECCLESIÆ contemptu: neque excusat indocilis & pertinax inscitia. Debet autem sine ea malitia actus ipse exerceri: nam officium nostrum, & scire tenemur, & facere. Malitia verò impediens reddit ipsum quoque actum omissu legaliter necessarium.

Marc. 9. 24.

Pertinax inscitia non liberat à peccato contumaciæ.

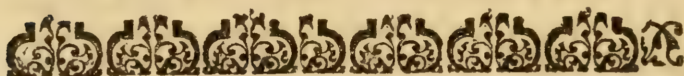
XIV. At, inquies, obedire ECCLESIÆ, in re aliqua, contra propriam conscientiam, non placet DEO, sed est peccatum; quia non ex fide. ROMAN. 14. 23. HEBR. 11. 6.

Objectio.

Respondeo. Hoc quidem verum est: sed æquè verum est, peccare eum qui ex pertinaci conscientiæ errore contemnit DEI ECCLESIAM, *Matth.* 18. Talis error non facit bonam conscientiam, neque liberat ab officio necessario, aut à transgressionis pœna, *Luc.* 12. 49. Vide etiam *Hos.* 4. 6. 12. *Ioann.* 16. 2. *Rom.* 10. 2. 3. Hæc stultitia [ἀφροσύνη] polluit hominē, *Marc.* 7. 22. *Pollutis autem & Infidelibus, nihil est purū, sed polluta est eorū, tū mens, tum cōscientia.*

Respon. Miseria eorum qui salubribus Ecclesiæ decretis per obstinatum conscientiæ errorem pertinaciter resistunt.

DEUM *profitentur se scire, sed factis negant: cum sint abominandi, & immorigeri* [ἀπειθεῖς] *& ad omne opus bonum reprobi* [ἀδόκιμοι.] ad *Titum 2. 15. 16.* Sic igitur errantes, sive obediant Ecclesiæ, peccant, malitia actũ polluente, sive obedire detrectent peccant, malitia inobedientiam istã etiam impediente, id est, propter quam vitari debebat inobedientia: atque ita inter duo genera funerum miseri, iniquitatis suæ laqueis undique irretiti tenentur. Vnicum remedium est, ut, deposito fastu, & abjecta pertinacia, humilem docilitatem induant, & discant veritatem, eique agnitæ ex fide obsequantur. Et veritas eos liberabit.

CAPUT XIV.

Respondetur ad Argumenta pro Paradoxo allata.

Primum argumentum, §. 1. *Responsio,* §. 2. 3. *Secundum argumentum, cum responsione,* §. 4. *Tertium argumentum, cum responsione,* §. 5. *Quartum argumentum, cum responsione,* §. 6.

I.

POSTQUAM de re ipsa prolixè differuimus, audiamus jam paradoxi abs te propositi probationes, quas adfers.

1. *Omnis actio,* inquis, *est bona, vel mala; ergo nulla indifferens: probatur antecedens: Omnis actio, quæ bonitatis omnes*

nes circumstantias habet, vel quæ aliqua destituitur, est vel bona vel mala: at omnis actio vel bonitatis circumstantias, &c. Ergo. In hoc argumentum incidit Ambrosius Catharinus *in Synodo* Tridentina, *innixus auctoritati* Thomæ.

II. Respondeo, omnem actionem esse bonam vel malam negant BONAVENTURA, & SCOTUS, & DURANDUS: quatenus autem secundùm ipsius THOMAE mentem admittenda sit hæc distinctio, ex superioribus patet: nempe non ita esse quamlibet actionem vel bonam, vel malam, ut vel exercenda, vel omittenda sit, necessitate legis divinæ. Quo concesso nihil eviceris, quod ad præsentem controversiam pertineat. Nam qui actionum indifferentiam apud nos oppugnant, eò collineant, ut libertatem Ecclesiæ adimant statuendi de ipsarum actionum exercitio, vel omissione.

III. Subjungis antecedentis quatuor probationes, ad præsentem inter nos quęstionem nihil pertinentes: ad quas tamen, quia abs te sunt propositæ, respondebimus. Ad primam: Bonitatis actionem necessitantis, ejusque indifferentiam, seu libertatem tollentis, necessaria circumstantia est præceptio divina, hęc omni non malæ actioni non adest. Neque est ullus actus malus, malitia impediente, nisi sit prohibitus. De mente autem *THOMÆ* supra abunde disseruimus. Quid *CATHARINO* visum fuerit nihil moramur.

IV. *Quæ actio*, inquis, *regitur ratione, prudentia, deliberatione, fide, vel non regitur, ea vel bona est, vel mala: at omnis actio hominis rationalis, prudentis, Christiani, ratione, &c. regitur, vel contra: Ergo.* II.

Respondeo: Potest actio libera, seu indifferens istis regi, quia tale regimen non tollit indifferentiam, neque importat eam bonitatem quæ libertati opponitur, sicuti abunde patet ex eis quæ supra disseruimus, & exemplo illo matrimonii viduæ declaravimus.

III. V. *Qualis est finis proximus, talis actio. Hæc enim ab illo præcipuè specificatur: omnis finis præcisè est bonus: Ergo.*

Respondeo: Hîc velle videris omnem actionem esse bonam, atque ita evertes illam disjunctionem; & concludes nullam esse malam: nam etiam malè agentes habent sibi finem aliquem propositum. Deinde finis actionis proximus, sive internus, est ipsa actionis plena executio, quæ vel bona, vel mala, censenda est secundùm morales regulas actionum. At vero non omnis actio, aut actionis plena executio, secundum eas regulas bona est. At *finis*, inquis, *omnis est præcisè bonus*: nempe vel verè vel secundùm opinionem intendentis. At ea opinio non mutat naturam actionis, neque adfert veram bonitatem, neque liberat à malitia morali.

IV. VI. *Omnis actio capax bonitatis, vel malitiæ (ut ita dicam) ea, si secundùm DEI voluntatem optimam fiat, bona est, &, si bona non est, saltem ut bona esset convenientius est, magisq́ expedit: at omnis actio est capax bonitatis, &c. Ergo.*

Respondeo: Distinguenda est ea loquutio, qua dicis actionem fieri secundùm DEI VOLUNTATEM OPTIMAM. Nam si per OPTIMAM VOLUNTATEM, intelligatur præceptio divina, erit actio haud dubiè bona, quippe præcepta, at non continuò erit ea actio mala quæ non fit secundum hanc voluntatem, nam sunt actiones multæ liberæ non imperatæ, nec tamen malæ, quia non sunt prohibitæ. Et convenientius est eas actiones esse liberas, id est, neque bonas, neque malas, quia DEUS convenientius esse judicavit eas, nec præcipere, nec prohibere. Sin autem per optimam *DEI* voluntatem, intelligatur optima, & sapientissima dispositio divina, quâ rerum actionumq́ue naturas ordinesq́ue distinxit; omnis quidem actio, quæ secundum eam fit, erit bona bonitate quadam naturali, seu bonitate congruentiæ; at non bonitate morali. Sic

DEVS

DEVS disposuit ut astra circumrotentur, mare æstuet, bos mugiat, canis latret, & ut hominibus quædam voluntariæ actiones sint legaliter necessariæ, quædam sint illicitæ, quædam verò nec necessariæ sint, nec illicitæ, sed liberæ, sive indifferentes. Quocirca ut actio moraliter bona sit, non sufficit quod fiat secundùm hanc DEI OPTIMAM VOLVNTATEM. Neque convenientius est omnem actionem esse moraliter bonam, quia aliter secundùm optimam suam voluntatem diposuit DEVS. Quamvis hactenus bonam esse necesse sit, necessitate legali, omnē actionem voluntariam, ut nō sit mala, quo sensu omnis actio indifferens & licita potest dici bona: etiamsi non sit bona eâ bonitate quæ indifferentiam et libertatem tollit.

ROM. xvj. 27.

Soli sapienti DEO, Gloria, per IESVM CHRISTVM, in sæcula. Amen.

IRENICI

LIBER SECUNDUS,

Testimonia exhibens Ecclesiarum reformatarum & scriptorum Ecclesiasticorum,

DE PRÆMISSIS ALIISQUE ARTICVLIS ET QVÆSTIONIBVS;

Una cum pleniore dissertatione de politia Episcopali, et alia breviore de gestu Eucharistico et mensali.

Adjectis etiam antiquitatis Testimoniis.

Quorum omnium notitia multum conducit ad hanc pacificationem quam sincerè intendimus, & seriis supplicationibus à DEO pacis flagitamus, & ex immensa ejus indulgentia speramus.

CAPVT I.

Esse quasdam res etiam circa cultum divinum medias sive indifferentes.

Ioannes Calvinus, Lib. 4. Instit. Cap. 15. §. 19.

ERGATVR ne totus qui tingitur, idque ter an semel, an infusa tantùm aqua aspergatur, minimum refert: sed id pro regionum diversitate Ecclesiis LIBERVM esse debet. Quanquam & NVM. I.

ipsum baptizandi verbum mergere significat, & mergendi ritum veteri Ecclesiæ observatum fuisse constat.

Item, Cap. 17. §. 43.

II. *Quod ad externum actionis ritum spectat, in manum accipiant fideles,* [Panem Eucharisticum] *necne, inter se dividant, aut singuli quod sibi datum fuerit, edant: Calicem in Diaconi manu reponant, an proximo tradant: Panis sit fermentatus, an azymus: Vinum rubrum, an albũ: nihil refert.* HÆC INDIFFERENTIA SVNT, ET IN ECCLESIÆ LIBERTATE POSITA. *Quanquam certum est, veteris Ecclesiæ ritum fuisse, ut omnes in manum acciperent. Et CHRISTVS dixit,* Dividite inter vos.

Idem, in Confutatione Hollandi.

III. *Iis rebus, quæ suapte natura vitiosæ non sunt, liberè nos posse uti, aut ab illarum usu abstinere, observandum est. At ubi liquet rem malam esse, longè alia est servanda ratio.* ———— *Res erat media, hoc est, neque bona, neque mala, ad concordiam & conjunctionem* Iudæorum *ac* Gentium *fovendam, aliquam interdum cæremoniam observare: usque dum cæremoniarum abrogatio perfectè intelligeretur.* ———— *Opera omnia sua natura, aut bona sunt, aut mala, aut media.* Hæc Calvinus.

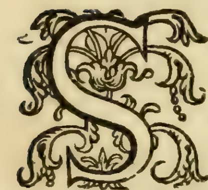
Plura autem adferemus in hanc sententiam testimonia infra Cap. 16. & alibi passim.

CAP.

CAPUT II.
Publicum in rebus mediis ordinem esse necessarium.

IOANNES CALVINUS, *Lib. 4. Institut. Cap. 10. §. 27.*

SI in omni hominum societate necessariam esse politiam aliquam videmus, NUM. I. *quæ ad alendam communem pacem, & retinendam concordiam valeat: si in rebus agendis vigere semper aliquem ritum, quem non respui publicæ honestatis interest, atque adeo humanitatis ipsius: id in ECCLESIIS præsertim observandum est, quæ cùm benè composita rerum omnium constitutione optimè sustinentur, tum verò sine concordia nullæ sunt prorsus. Quamobrem si ECCLESIÆ incolumitati benè prospectum volumus, diligenter omnino curandum est quod* Paulus *jubet, ut decenter omnia & secundum ordinem fiant. At cùm in hominum moribus tanta insit diversitas, tanta in animis varietas, tanta in judiciis ingeniisq; pugna; neque politia ulla satis firma est, nisi certis legibus constituta; nec sine* STATA QUADAM FORMA *servari ritus quispiam potest, huc ergo quæ conducunt leges, tantùm abest ut damnemus, ut his ablatis, dissolvi suis nervis ECCLESIAS, totasq; deformari ac dissipari contendamus. Neque enim haberi potest quod* Paulus *exigit, ut decenter omnia & ordine fiant, nisi additis observationibus, tanquam* VINCULIS *quibusdam, ordo ipse & decorum consistat.*

In Syntagmate Confessionum Fidei Ecclesiarum Reformatarum.

IN CONFESSIONE HELVETICA. Cap. 24.

II. *Deligit quævis Ecclesia sibi tempus certum ad preces publicas, & Evangelii prædicationem, necnon Sacramentorum celebrationem. Non licet autem* CUIVIS PRO SUO ARBITRIO *Ecclesiæ ordinationem hanc convellere.*

Item in Confessione AUGUSTANA, *Cap. de discrimine Ciborum, & similibus.*

III. *In hac corporali vita opus est traditionibus, hoc est, locorum ac temporum discriminibus, ut ordine gerantur res in Ecclesia, sicut præcipit PAULUS, ut omnia fiant ordine, & ita ut deceant. Ideo & Ecclesia habet traditiones, hoc est, constituit quibus temporibus, ubi convenire populus debeat. Ad hunc* CIVILEM *finem licet condere Traditiones.*

In responso Protestantium, de reformandis abusibus Ecclesiasticis, quod datum est Imperatoriæ Majestati, in Colloquio Ratisbonensi, xiv. *Iulii, Anno Dom.* 1541. *Sicut exstat apud* Melchiorem Goldastum, *Tom. 2. Constitutionum Imperialium.* Philippus Melancthon *in ea responsi illius parte, cujus ipse Author est, sic loquitur, & cum eo reliqui Protestantes.*

IV. *Quia Cæremoniæ invitare homines, & assuefacere debent, tum verò etiam signa sunt ad admonendos & docendos rudes utilia, curandum est, per eos qui præsunt, ut Cæremoniæ utiles, & quæ aliquid gravitatis habent retineantur, & absurdæ & indignæ gravitate Ecclesiastica aboleantur.*

DANIEL

DANIEL CHAMIERVS, *Lib.* 1. *de Sacramentis in genere. Cap.* 13. §. 8.

In posterioris ordinis accidentibus magnam agnoscimus Ecclesiæ libertatem, ut sibi ipsa provideat, sed ex hoc axiomate. 1. Corinth. 14. *Omnia decenter & ordine fiant. Nimirum ut ne cuivis liceat proprio suo motu & privato, quicquam immutare: sed communi consensu* CONSTITVTVS ORDO TENEATVR *in singulis Ecclesiis.* V.

Hieronymus Zanchius, *in quartum præceptum, in tractatu de disciplina Ecclesiastica, in fine.*

Demonstravimus de principio, potestatem hanc fuisse à CHRISTO *Ecclesiæ traditam, ut scilicet pro circumstantiis locorum & temporum, proq; necessitate Ecclesiarum leges concipiat & canones.* ——— *Presbyteros Ecclesiæ non sine causa Apostolus in Actis appellavit omnes Episcopos, & eos jussit invigilare gregi: quoniam ipsorum est una cum primario ipsorum Pastore, quem κατ' ἐξοχὴν solitum fuisse appellari Episcopum, cum reliqui nomen retinuerint Presbyterorum, demonstravimus: ipsorum, inquam, est, curam totius Ecclesiæ suscipere, videre quæ necessaria sint, quæve conducant saluti Ecclesiæ, sive in Ministerio verbi & Sacramentorum, sive in vita & moribus, sive in disciplina pœnitentiæ, sive in Cæremoniis, sive in necessitatibus pauperum: & dare operam, ut quæ de his rebus constituta sunt, vel à* DOMINO, *vel ab Apostolis, vel ab Ecclesia, ea serventur. Si quæ verò constituta non sint, & tamen ad ædificationem Ecclesiæ pertinere videtur: de iis* CERTÆ CONSTITVANTVR LEGES, *quæ nomine totius Ecclesiæ, & piorum principum auctoritate firmentur, & ab* OMNIBVS *observentur.* VI.

CAPUT III.

Ostenditur libertas & potestas ECCLESIARUM determinandi de praxi in mediis: & necessitas singulis incumbens parendi statutis ECCLESIÆ in talibus.

In Confeßione Fidei, nomine ECCLESIARUM GALLICARUM *scripta, Anno Dom.* 1562. *quæ exstat apud* CALVINUM *in Opusculis, & rursum in Epistolis.*

NUM. I. *ATEMUR tum omnes, tum etiam singulas ECCLESIAS hoc jus habere, ut leges &* STATUTA SIBI CONDANT *ad politiam communem inter suos constituendam, cum omnia in Domo DEI ritè & ordine fieri oporteat: ejusmodi porro statutis* OBEDIENTIAM *deferendam esse, modo ne conscientias adstringant, neque superstitio illic adhibeatur: qui hoc detrectent,* CEREBROSI *&* PERVICACES *apud nos habentur.*

IOANNES CALVINUS, *Lib. 4. Institut. Cap. 10. §. 30.*

II. *Quia autem in externa Disciplina & Cæremoniis, non voluit* DOMINUS *sigillatim præscriberè, quid sequi debeamus, (quod istud pendere à temporum conditione previderet, neque judicaret unam seculis omnibus formam convenire) confugere hic oportet ad generales quas dedit regulas, ut ad eas exigantur quæcunque ad ordinem & decor*

& decorum præcipi necessitas ECCLESIÆ *postulabit. Postremò quia ideo nihil expressum tradidit, quia nec ad salutem hæc necessaria sunt, & pro moribus uniuscujusque gentis ac seculi variè accommodari debent ad* ECCLESIÆ *ædificationem : provt* ECCLESIÆ *utilitas requirit,* TAM VSITATAS MVTARE, ET ABROGARE, QVAM NOVAS INSTITVERE CONVENIET.

Item, §. 31.

Iam verò Christiani populi officium est, quæ secundùm hunc Canonem fuerint instituta, LIBERA QVIDEM CONSCIENTIA, NVLLAQVE SVPERSTITIONE, PIA TAMEN ET FACILI AD OBSEQVENDVM PROPENSIONE *servare, non contemptim habere, non* SVPINA NEGLIGENTIA *præterire: tantū abest vt per* FASTVM ET CONTVMACIAM *violare apertè debeat. Qualis (inquies) in tanta observantia & cautione conscientiæ libertas esse poterit? Imò verò præclarè constabit, vbi reputabimus, non fixas esse & perpetuas sanctiones quibus astricti simus: sed externa humanæ infirmitatis rudimenta. Vbi si imprudentia & oblivione quid erratum fuerit, nullum admissum est crimen : sin contemptu, improbanda est contumacia.* ——— ——— *Quod si quis obstrepat, & plus sapere hic velit, quam oportet, videat ipse qua* MOROSITATEM *suā ratione* DOMINO *approbet. Nobis tamen istud* Pauli *satisfacere debet, nos contendi morem non habere, neque* ECCLESIAS DEI. III.

Idem, in Epistolis, Genevæ *impreßis, in folio, apud* Ioannem Vignon, *Anno Dom.* 1617. *in Epistola ad* Neocomenses, *in Editionis illius Columna* 63.

IV. *Substantiam Ecclesiasticæ Disciplinæ exprimit disertis verbis Scriptura: forma autem ejus exercendæ, quoniam à* DOMINO *præscripta non est, à Ministris constitui debet pro ædificatione.*

In Constitutionibus Ecclesiæ Scoticanæ, *publica auctoritate impressis, cum* Psalterio *metrico, Cap. de offensis quarum est agenda publica pœnitentia, & de ordine procedendi in talibus casibus.*

V. *Atque ita parva offensa vel calumnia potest jure mereri excommunicationem, propter offendentis* CONTEMPTUM ET CONTUMACIAM.

Item, Cap. de forma excommunicationis.

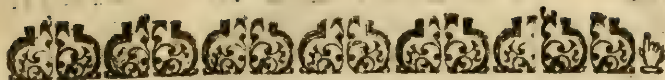
VI. *Indulgentia & clementia cuilibet potius peccato concedi potest, quàm* CONTEMPTUI *salubrium admonitionum, justarumq; ac legitimarum constitutionum* Ecclesiæ. ——— —— *Qui fastuose contemnunt* Ecclesiæ *admonitionem privatam, aut publicam, se declarant contumaces esse, & rebelles, & prorsus impœnitentes, ideoque* IURE MERITO EXCOMMUNICANDI SUNT.

In Harmonia Synodorum BELGICARUM, *Cap.* 14. *& Can.* 14.

VII. *Crimina quæ in Ministris nequaquam tolerari debent, ea ferè sunt hujusmodi, Hæresis, Schisma,* MANIFESTUS ORDINIS ECCLESIASTICI CONTEMPTUS, *Blasphemia, &c.*

Vide plura in hanc sententiam inferius, CAP. 7.

CAP.

CAPVT IV.

Conditiones tenendæ & cavendæ in constitutionibus Ecclesiasticis : quibus teneamur obedire in usu rerum mediarum. Item, rem necessariam non abjiciendam propter abusum, sed tollendum abusum : nec semper propter abusum necesse esse abjicere rem mediam, quæ interdum prudentius retinetur, aut toleratur.

IOANNES CALVINVS, LIB. IV. INSTIT. CAP. 10. §. 1.

SVS obtinuit, ut Traditiones humanæ vocentur, quæcunque de Cultu DEI *præter ejus Verbum profecta sunt ab hominibus edicta. Contra has nobis est certamen, non contra sanctas & utiles Ecclesiæ Constitutiones, quæ vel ad disciplinam, vel honestatem, vel pacem conservandam faciunt.* I.

ITEM, §. 2.

Hujus generis ergo Constitutiones hic impugnare animus est; quæ in hoc feruntur, ut animas intus coram DEO *ligent, & religionem injiciant, ac si de rebus* AD SALUTEM NECESSARIIS *præciperent.* II.

ITEM, §. 5.

Notatu dignum est leges humanas, sive à Magistratu, sive ab Ecclesia ferantur, tametsi sint OBSERVATU NECESSARIÆ *(de probis & justis loquor) ideo tamen* NON LIGARE PER SE CONSCIENTIAM, *quia tota observandi necessitas, ad generalem finem respicit, non autem consistit in rebus præceptis.* III.

Item, §. 8.

IV. *Hominum constitutiones Verbo* DOMINI *contrariæ, sunt omnes illæ quæ ad verum* DEI CVLTVM *finguntur pertinere, & quibus servandis conscientiæ obligantur, ac si observatu* NECESSARIÆ *essent.* —— —— *Habemus ergo impias esse omnes Constitutiones, in quarum observatione Cultus* DEI *situs esse fingitur.*

Item, §. 11.

V. *Sunt alia quoque duo non levia vitia, quæ in iisdem constitutionibus improbamus: 1. Quod magna ex parte inutiles, interdum etiam ineptas observationes præscribunt: Deinde quod immensa earum multitudine opprimuntur piæ conscientiæ, & in* Iudaismum *quendam revolutæ, vmbris sic adhærescunt, vt ad* CHRISTVM *nequeant pervenire.*

Item, §. 16.

VI. *Quod si remotis circumstantiis, simpliciter habere libet quæ sint omnium temporum humanæ Traditiones, quas ab Ecclesia repudiari, & à piis omnibus improbari convenit: erit illa, quam superius posuimus, certa & clara definitio; esse omnes leges sine* DEI *VERBO in hunc finem ab hominibus positas vt VEL MODVM COLENDI DEI PRÆSCRIBANT, VEL CONSCIENTIAS RELIGIONE OBSTRINGANT, QVASI DE REBVS PRÆCIPIANT AD SALVTEM NECESSARIIS. Si ad alterum, vel ad vtrumque istorum accedunt alia vitia; quod sua multitudine Evangelii claritatem obscurent: quod nihil ædificent,*

ficent, ſed invtiles ſint ac luſoriæ occupationes potius quàm vera pietatis exercitia: quòd ſint ad ſordes ac turpem quæſtum expoſitæ: quòd ſint obſervatu nimium difficiles: quòd ſint malis ſuperſtitionibus inquinatæ: hæc erunt adjumenta vt facilius deprehendamus quantum ſit in ipſis mali.

Item, §. 27.

Id tantum ſemper in iſtis obſervationibus excipiendum eſt, ne aut ad ſalutem credantur neceſſariæ, atque ita conſcientias religione obſtringant, aut ad DEI *cultum conferantur, atque ita in illis reponatur pietas.* VII.

Item, §. 28.

Habemus ergo optimam & fideliſſimam notam, quæ inter impias illas conſtitutiones diſtinguat, (quibus veram obſcurari religionem & conſcientias ſubverti dictum eſt) & legitimas Eccleſiæ obſervationes: ſi his meminerimus alterum ſemper ex duobus eſſe propoſitum, aut vtrumque ſimul, vt in ſacro fidelium cœtu DECENTER peragantur omnia, & qua convenit dignitate; vt ipſa hominum communitas velut quibuſdam humanitatis & moderationis vinculis in ORDINE retineatur, vbi enim ſemel PVBLICÆ HONESTATIS cauſa poſita lex intelligitur, jam ſublata eſt SVPERSTITIO, in quam incidunt qui humanis inventis DEI CVLTVM metiuntur. Rurſum vbi ad COMMVNEM VSVM ſpectare cognoſcitur, everſa eſt FALSA ILLA OBLIGATIONIS ET NECESSITATIS OPINIO, quæ ingentem terrorem conſcientiis injiciebat, cum putarentur traditiones ad ſalutem neceſſariæ. Siquidem hic nihil quæritur, niſi vt cōmuni officio alatur inter nos charitas. VIII.

ITEM, §. 29.

IX. *Decorum non vocabimus in quo nihil præter inane oblectamentum inerit: quale exemplum videmus in illo Theatrico apparatu, quo vtuntur* Papistæ *in suis sacris: vt nihil quam invtilis elegantiæ larva, & luxus sine fructu appareat. Sed illud nobis decorum erit, quod ita erit ad sacrorum Mysteriorum* REVERENTIAM *aptum, vt sit idoneum ad pietatem exercitium: vel saltem quod ad ornatum faciet actioni congruentem, neque idipsum sine fructu: sed vt fideles admoneat* QVANTA MODESTIA, RELIGIONE, OBSERVANTIA, *sacra tractare debeant. Porro vt pietatis exercitia sint Cæremoniæ, ad* CHRISTUM *recta nos deducant necesse est. Similiter ordinem non constituemus in illis nugatoriis pompis quæ nihil habent præter evanidũ splendorem, sed in ea compositione quæ omnem* CONFVSIONEM, BARBARIEM, CONTVMACIAM, *turbas omnes, & dissidia tollat. Prioris generis exempla sunt apud* Paulum, *vt ne profana symposia cum sacra* DOMINI *Cæna commisceantur, ne mulieres in publicum nisi velatæ procedant: & alia plurima in quotidiano vsu habemus: quale est, quod* FLEXIS GENIBVS NVDOQVE CAPITE *oramus: quod* DOMINI *Sacramenta non sordidè, sed cum aliqua dignitate administramus: quod in sepeliendis mortuis quandam honestatem adhibemus, & quæ alia eodem pertinent. In altero genere sunt* HORÆ *publicis precationibus, concionibus, & mysticis actionibus* DESTINATÆ: *in ipsis concionibus quies ac silentium, loca destinata, hymnorum contentus,* DIES *celebrandæ* DOMINI *Cænæ* PRÆFIXI, *quod* Paulus *vetat ne mulieres in Ecclesia doceant, & si*

qua

qua sunt similia. In primis verò quæ disciplinam conservant, vt CATECHESIS, *censuræ Ecclesiasticæ, excommunicatio,* IEIVNIA, *& quæ in eundem Catalogum referri possunt. Ita omnes Ecclesiasticas constitutiones, quas pro sanctis & salutaribus recipimus, in duo capita referre licet: alteræ enim ad ritus & Cæremonias, alteræ ad Disciplinam & Pacem respiciunt.* Id est, ad decorum, & ad ordinem.

HIERON. ZANCHIVS, in 4. Præceptum, Col. 765.

Demonstravimus potestatem hanc fuisse à CHRISTO Ecclesiæ traditam, vt leges concipiat & canones: sed ita vt primum non pugnent cum Verbo DEI, deinde NE ILLIS OBSTRINGANT FIDELIVM CONSCIENTIAS. *Denique vt omnia quæ constituuntur ad ædificationem Ecclesiæ faciant.* X.

IOANN. CALVINVS, Comment. in Cap. 6. ad HEBR. loquens de impositione manuum.

Quamobrem hodie retinenda pura institutio est: superstitio autem corrigenda. XI.

PHILIPPVS MELANCTHON, in responso Protestantium, de reformandis abusibus Ecclesiasticis, *Anno Dom.* 1541.

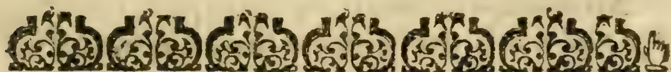
Curandum est per eos qui præsunt vt Cæremoniæ vtiles & quæ aliquid gravitatis habent retineantur. XII.

IDEM, IN CONFESSIONE AVGVSTANA, CAP. DE DISCRIMINE CIBORVM.

Homines imperiti doctrinæ Christianæ, AFFINGVNT SVPERSTITIOSAS OPINIONES TRADITIONIBVS, easque per superstitionem sine XIII.

modo cumulant: id questi sunt accidisse in Ecclesia non tantum recentiores, GERSON *& alii quidam, sed* AVGVSTINVS *etiam.* ———————
Sunt autem duplices Traditiones, quædam flagitant opera palam pugnantia cum lege divina, vt prohibitio conjugii. Necesse est autem in Ecclesia exstare hanc regulam, oportet DEO *magis obedire, quam hominibus. Ideo constat talibus Traditionibus humanis nequaquam esse obtemperandum. Aliæ loquuntur de rebus sua natura adiaphoris, vt de cibo, vestitu, & similibus rebus. Hæ Traditiones fiunt impiæ, cum proponuntur cum his opinionibus, quod mereantur remissionem peccatorum,* QVOD SINT RES NECESSARIÆ, QVOD SINT CVLTVS DEI, *id est, officia, quorum finis immediatus sit, vt per ea* DEUS *honore adficiatur. Has* PESTIFERAS OPINIONES *necesse est in Ecclesia taxari. Ac propter has opiniones humani ritus inutiles, sunt abjiciendi, vt discrimina Ciborum, Monasticus vestitus, & similes mores superstitiosi, vt* EZECHIAS *æneum Serpentem combussit, cum videret à multis coli. Sed quia hæc societas hominum in hac corporali vita habet opus ordine, possunt aliqui ritus vtiles ad hunc finem politicum retineri, sine superstitiosis opinionibus, hoc est, ne judicentur esse cultus, aut res necessariæ, vt populus sciat, quando cœtus in Templis convenire debeat ad Conciones, & ad vsum Sacramentorum. Oportet enim Ministerium illud esse publicum. Prodest* CERTA TEMPORA *constitui. Ita servantur apud nos feriæ Diei Dominici, & pleræq; aliæ: retinentur visitata historiarum discrimina in cantionibus, Natalis* DOMINICI, *Paschatis, Festi Ascensionis, Penticostes, & aliis. Et magis amat populus has ipsas Cæremonias postquam conscientiæ liberatæ sunt periculo, & illis* INIVSTIS

TIS ONERIBVS, de quibus olim Monachi & canonestæ vociferabantur: & è regione utilitas monstrata est, quòd hi ritus serviant Ministerio Evangelii. Item admoniti sunt homines, finem esse POLITICVM harum ordinationum. Hæc dextra interpretatio traditionum, reddit eas gratiores moderatis animis. Et quanquam opinio necessitatis & cultus detrahitur, tamen satis munitæ sunt, quia docemus in Ecclesiis emendatis, vtiles Cæremonias servire Ministerio Evangelii, quare qui PETVLANTER ET CVM SCANDALO has Cæremonias violant, hoc est, qui impediunt Ministerium Evangelii, hos PECCARE dicimus. Certè modum Traditionum esse necesse est, & Conscientiis consuli oportet, vt intelligant humanos ritus, nec res necessarias, nec justitiam esse. ——— ——— Itaque non vituperamus jejunia, sed superstitiosas opiniones, & LAQVEOS CONSCIENTIARVM in traditionibus.

CAPVT V.

Error necessitatis aut immutabilitatis de rebus mediis cavendus: ubi etiam de quibusdam justis causis mutandi vel abrogandi Ritum aut Consuetudinem.

IN CONFESS. HELVETICA, ART. 27.

NDIFFERENS (dixit ad AVGVSTINVM HIERONYMVS) illud est, quod nec bonum nec malum est; vt sive feceris, sive non feceris, nec justitiam habeas, nec injustitiam. NVM. I.

IN CONFESSIONE SCOTICANA, ART. 20.

II. *Altera generalium Conciliorum causa fuit propter bonam politiam constituendam, & observandam in Ecclesia, in qua (vt in* DEI *Domo) omnia decenter & ordine fieri convenit. Non quod eandem in omnibus politiam, eundemque prorsus in singulis Cæremoniis ordinem pro omnibus ætatibus, temporibus, & locis constitui posse arbitremur: nam vt Cæremoniæ ab hominibus inventæ tantùm sunt temporales: ita ET POSSVNT ET DEBENT MVTARI, cum potius superstitionem pati, vel fovere, quam ipsarum vsu, Ecclesiam* DEI *ædificare, inveniuntur.*

HENRICVS BVLLINGERVS, in sua ad CALVINVM Epistola, de diebus festis, & id genus aliis rebus, in lib. Epistolarum CALVINI, Col. 138. sic alloquitur CALVINVM.

III. *Scio in hujusmodi rebus te nunquam fuisse morosum. Ego quidem in his eam libertatem servari cupio, quam video apud Ecclesias viguisse ab ipsis Apostolorum temporibus.*

MARTINVS CHEMNECIVS, in secunda parte examinis Concilii TRIDENTINI, in Sess. 13. Can. 10. pag. 110. Col. 2.

IV. *Non sunt conscientiis, tanquam NECESSARIA imponenda, quæ non habent in Scriptura mandatum* DEI.

IOANNES CALVINVS, in opere illo Epistolarum, Col. 484.

V. *Si penuria sit vini, exiguum quod suppetet aqua diluere, vt*

re, vt toti Ecclesiæ sufficiat minimè absurdum erit. Si religio injicitur, ac si NECESSARIA foret mixtio, superstitione hoc non caret.

IDEM, LIB. 4. INSTIT. CAP. 10. §. 16.

Quod si remotis circumstantiis, simpliciter habere libet quæ sint omnium temporum humanæ Traditiones, quas ab Ecclesia repudiari, &c. Invenies supra, Cap. 4. Num. vi. VI.

Idem, in Tractatu de necessitate reformandæ Ecclesiæ, paulò ante medium.

Quum putarentur observatu NECESSARIÆ esse hominum leges, corrigi debuit PERNICIOSVS HIC ERROR. Quæ externæ politiæ causa feruntur leges, OBEDIENTER SERVANDAS esse, sicut dixi, non negamus; ad regendas conscientias non nisi vnus DEUS *est legislator. Maneat ergo penes ipsum solum hæc, quam sibi multis Scripturæ locis vindicat, authoritas. In ea re primum* DEI *HONOR, quem nullo modo imminui fas est: deinde SPIRITVALIS CONSCIENTIARVM LIBERTAS vertitur, quam* Paulus *hominum arbitrio subjici summopere vetat. Quod itaque OFFICII NOSTRI erat, vt fidelium conscientias indigna servitute, qua constrictæ tenebantur, eximeremus, eas ab hominum legibus liberas, & solutas esse docuimus. Hanc libertatem, quæ acquisita esset* CHRISTI *Sanguine non esse prostituendam. In hac causa, si quis nos reos faciat, trahat in eundem simul reatum &* CHRISTUM, *& Apostolos, necesse est.* VII.

In Conclusione Harmoniæ Synodorum
BELGICARUM.

VIII. *Articuli hi ad legitimum Ecclesiæ ordinem spectantes, ita mutuo consensu sunt constituti, ut, si utilitas Ecclesiarum aliud postulat, MUTARI, augeri, & minui possint, & debeant. Non erit tamen privatæ alicujus, &c.* Vide infra, Cap. 7. Num. I.

Daniel Chamierus, Lib. 6. de Eucharistia, Cap. 4. §. 3. & §. 4.

Refert & approbat sententiam ALPHONSI DE CASTRO, & GREGORII DE VALENTIA, Græcos Schismaticis & Hæreticis annumerantium, non ideo quod utantur fermentato, seu in fermento conficiant, sed propterea quod putent non nisi in fermentato posse & debere Sacramentum confici. Addentium item necessitate præcepti Ecclesiastici Latinos azymo, Græcos fermentato uti debere.

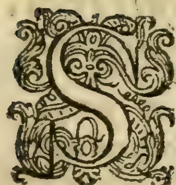
IX. *Nos itidem* (ait Chamier) *sic sentimus: & utrovis pane confici posse Sacramentum; & retinendum cuique esse suæ Ecclesiæ morem.*

CAPUT VI.

Diversos esse posse ritus medios salva fidei & charitatis compage in diversis Ecclesiis; aut etiam in eadem Ecclesia, pro temporum aliarumque circumstantiarum varietate. Neque Ecclesiam unius temporis aut loci teneri alterius constitutione aut consuetudine in talibus. Salva tamen uniformitate unius *ejusdemq; particularis Ecclesiæ eodem tempore, de qua infra dicemus.*

IOANNES CALVINUS, Lib. 4. Instit. CAP. 10. §. 32.

VMMA diligentia incumbendum est ne quis irrepat error ——— Ne Ecclesia Ecclesiam ob externæ Disciplinæ VARIETATEM contemnat. Postremò ut nullā hic PERPETVAM legem nobis statuentes, totum observationum usum & finem ad Ecclesiæ ædificationem referamus: qua postulante, non modo MVTARI aliquid, sed quicquid ante in usu nobis observationum fuerit, INVERTI nulla offensione feramus. NVM. I.

IN CONFESSIONE ECCLESIÆ SCOTICANÆ, ART. 20.

Non quòd eandem in omnibus politiam, eundemque prorsus, in singulis Cæremoniis ordinem pro omnibus ætatibus, temporibus, & locis constitui posse arbitremur: nam ut Cæremoniæ ab hominibus inventæ tantùm sunt temporales, &c. Sicut habetur supra cap. 5. num. 2. II.

In Confessione Helvetica, Cap. 23.

III. *Neque oportet Preces publicas, quoad formam & tempus, in omnibus Ecclesiis esse pares. Libertate enim sua utantur Ecclesiæ qualibet.*

Item, Cap. 27.

IV. *Quod si in Ecclesiis dispares inveniantur ritus, nemo Ecclesias existimet ex eo esse dissidentes.* Socrates, *impossibile fuerit, inquit, omnes Ecclesiarum, quæ per civitates & regiones sunt, ritus conscribere. Nulla religio eosdem ritus custodit, etiamsi eandem de illis doctrinam amplectatur. Etenim qui ejusdem sunt fidei, de ritibus inter se dissentiunt. Hæc ille. Et nos hodie ritus DIVERSOS in celebratione Cœnæ* DOMINI, *& in aliis nonnullis rebus habentes in nostris Ecclesiis, IN DOCTRINA TAMEN ET FIDE NON DISSIDEMUS, neque unitas societásque Ecclesiarum nostrarum ea re discinditur. Semper verò Ecclesiæ in hujusmodi ritibus, sicut mediis, usæ sunt libertate. Id quod nos hodie quoque facimus.*

Hæc omnia habentur in Confess. Helvetica, loco citato. Legatur Epistola Irenæi, ad Victorem, apud Eusebium, Lib. 5. Hist. Eccles. Cap. 26. Græcè: quod est Caput 24. in Editione latina.

IN CONFESSIONE ANGLICANA, Articulo 34.

V. *Traditiones atque Ceremonias easdem non omnino necessarium est esse ubique aut prorsus consimiles: Nam & variæ semper fuerunt, & mutari possunt pro regionum, temporum, & morum diversitate, modò nihil contra Verbum* DEI *instituatur.* ——— ——— ——— *Qualibet Eccl*

bet Ecclesia particularis sive nationalis, autoritatem habet instituendi, mutandi, aut abrogandi Cæremonias, aut ritus Ecclesiasticos, humana tantum autheritate institutos: modò omnia ad ædificationem fiant.

In Augustana Confessione, Art. 7.

Ad veram unitatem Ecclesiæ satis est consentire de doctrina Evangelii, & administratione Sacramentorum. Nec necesse est ubique similes esse traditiones humanas, seu ritus ab hominibus institutos. VI.

In Confessione Bohemica, Artic. 15.

Ne ob Cæremoniarum, consuetudinum & rituum discrimina, quæ in variis Ecclesiis inter Christianos videre est, nec reclamant aut officiunt pietati, alii in aliis offendantur, aut se vicissim contemnant, oderint & persequantur. Neu etiam sectas aut seditiones excitantes, se ab Ecclesiæ unitate alienent & distrahant, cum nunquam in Ecclesiis eædem fuerint, nec nunc quoque sint. VII.

In Consensu Ecclesiarum reformatarum Majoris & Minoris Poloniæ, Russiæ, Lithuaniæ, & Samogitiæ, &c. In Synodo *Sendomiriensi, habita Anno 1570. §. Ritus autem.*

Ritus autem & Cæremonias uniuscujusque Ecclesiæ, liberos hac concordia & conjunctione relinquimus. Non enim multum refert, qui ritus observentur, modo sarta tecta & incorrupta existat ipsa doctrina & fundamentum fidei, ac salutis nostræ. VIII.

Petrus Martyr, in locis Commun. Class. 2. Cap. 4. §. 39.

Neque existimo nimium esse contendendum, ut ritus IX.

& Cæremoniæ sint eædem, & vbique modo eodem serventur. Sed hoc providendum est, vt cum Verbo DEI *minimè pugnent: imò ad illud quam maximè potest fieri accedant, & pro viribus ædificatio, necnon decens ordo promoveatur. ——— ——— Imò hanc in ritibus varietatem non parum ad veram opinionem de Cæremoniis inducendam conferre opinor: nempe vt omnes intelligant, eas quæ divinis literis minimè traduntur, ad salutem non esse necessarias, verùm pro tempore & ædificationis gratia posse commutari.*

HENRICVS BVLLINGERVS, in Epistola ad CALVINVM: quæ exstat in lib. Epistolarum CALVINI, Col. 170.

X. *Quanquam nostra Disciplina vestræ per omnia non respondeat, illam tamen pro ratione temporum, locorum, & personarum esse temperatam, nec ideo vestram velle subversam, omnes concorditer consenserunt.*

PETRVS MARTYR, in Epist. ad IOAN. HOPPERVM, Episcopum GLOCESTRIENSEM.

XI. *Non me latet* Ecclesiarum *authoritatem, sive præsentium, sive præteritarum, non eo debere valere, vt illis Verbi* DEI *veritas prematur; nam ea, etsi fractus illabatur orbis, inconcussa & immota permanere debet: sed propter ἀδιάφορα id minimè faciendum esse contendo, vel vt damnentur, vel vt de eis minùs honestè loquamur.*

IOAN. CALVINVS, in Epist. ad MONSBELGARDENSES: quæ incipit, *Tametsi Neocomum.* in lib. epist. col. 56.

XII. *Quod autem vos terret offendiculorum periculum, si quam novam agendi formam receperitis quæ non sit nostris*

Ecclesiis

Ecclesiis vsitata, id quidem meritò facitis: sed quia non eo ventum est perfectionis, quin optemus adhuc progredi, hic timor vos impedire non debet ab ijs ritibus admittendis, quos alioqui non liceat penitus improbare.

Idem, in Epist. ad HALLERVM, de diebus Festis, quæ incipit, *Quod tibi nuper.* Col. 137.

Nec tamen est cur homines adeo exasperentur, si libertate nostra, vt Ecclesiæ ædificatio postulat, vtimur: quemadmodum nec vicißim præjudicio esse morem nostrum æquum est. XIII.

AVGVSTINVS Epist. 86. ad CASVLANVM.

In his rebus, de quibus nihil certi statuit sacra Scriptura, mos populi DEI vel instituta majorum pro lege tenenda sunt. De quibus si disputare voluerimus, & ex aliorum consuetudine alios improbare, orietur interminata luctatio, quæ labore sermocinationis cum certa documenta nulla veritatis insinuet, vtique cavendum est, ne tempestate contentionis serenitas charitatis obnubiletur. ——— ——— ——— *Sit ergò vna fides vniversæ* &c. XIV.

GREGORIVS I. Papa ROMANVS, Epist. 41. ad LEANDRVM.

In vna fide nihil officit sanctæ Ecclesiæ consuetudo diversa. XV.

HIERONIMVS, in Epist. ad LVCINIVM, quæ incipit, *Nec opinanti*; & apud GRATIANVM, 12. dist. illud.

Nec aliquorum consuetudo aliorum contrario more subvertitur. XVI.

Idem, in eadem Epist. de talibus consuetudinibus mediis loquens. Et apud Gratianum; 76. dist. utinam.

XVII. *Unaquæque Provincia abundet in sensu suo.*

AVGVSTINI CANTVARIENSIS ANGLIÆ Archiepiscopi Interrogatio tertia, cum Responsione GREGORII I. Papæ ROMANI, in fine operum GREGORII, & apud BEDAM, Lib. 1. Eccles. Hist. Gentis ANGLORVM, Cap. 27.

INTERROGATIO AVGVSTINI.

XVIII. *Cum una sit fides, cur sunt Ecclesiarum consuetudines diversæ? Et altera consuetudo Missarum est in* Romana *Ecclesia, atque altera in* Galliarum *Ecclesiis tenetur.*

RESPONDET GREGORIVS.

Novit fraternitas tua Romanæ *Ecclesiæ consuetudinem, in qua se meminit enutritam. Sed mihi placet, ut sive in* Romana, *sive in* Galliarum, *seu in qualibet Ecclesia aliquid invenisti quod plus Omnipotenti* DEO *placere possit, solicitè eligas: & in* ANGLORVM *Ecclesia, quæ adhuc ad fidem nova est, institutione præcipua, quæ de multis Ecclesiis colligere potuisti, infundas.* NON ENIM PRO LOCIS RES, SED PRO BONIS REBVS LOCA AMANDA SVNT. *Ex singulis ergo quibusque Ecclesiis, quæ pia, quæ religiosa, quæ recta sunt elige, & hæc quasi in fasciculum collecta, apud* ANGLORVM *mentes in consuetudinem depone.*

IRENÆVS, in Epist. ad VICTOREM, apud EVSEB. Lib. 5. Cap. 24. κϛ.

XIX. Ἡ διαφωνία τῆς νηϛείας τὴν ὁμόνοιαν τῆς πί-ϛεως

σεως συνίστησι. Id est, *Varia ac discrepans jejunij ratio concordiam fidei plurimum cōmendat.*

CAPVT VII.

Non fas esse cuiquam recedere à recepta consuedine, aut constitutione, aut eam mutare suo arbitratu: servandam autem esse in una eademque particulari Ecclesia uniformitatem. Præsertim si diversitas distractionem aut offensionem pariat.

IN HARMONIA SYNODORVM BELGICARVM, IN CONCLVSIONE.

RTICVLI *hi mutari, augeri, & minui, postulante Ecclesiarum vtilitate, possunt & debent:* NON ERIT *tamen privatæ alicujus Ecclesiæ id facere, sed dabunt* OMNES *operam, vt* ILLOS OBSERVENT, *donec Synodo aliter constituatur.* NVM. I.

Ioannes Calvinus, in Epistola ad Mensonem Poppium, in Lib. Epist. Col. 450.

Optandum quidem est, vt præter DOMINICVM *pauci retineantur dies festi:* ——— ——— *vt tamen obviam eatur dißidiis, cavendum est, ne quisque* PROPRIO ARBITRIO *ferias abrogans, æmulationem accendat. Sed qui malum hoc sanatum cupiunt, studeant in eundem consensum fratres suos adducere.* II.

Idem, in responsione ad duo certa Capita, in Lib. Epist. Col. 478.

III. *Quod ad Dies Festos, & certas alias Cæremonias attinet: ——— ——— non censeo ut quisquam fratrum ea de causa instet, ut ab Ecclesia, cui addictus est recedat, si major pars gregis feratur in contrarium: quia in ejusmodi casibus satis esse mihi videtur, si quod rectum esse novimus, à nobis procuratum sit. Quamvis enim quod obtruditur, & scandalum afferat, & malam caudam trahat: quia tamen* PER SE DEI VERBO NON REPUGNAT, *concedi potest: maximè ubi* MAIOR NUMERUS *pervincit, quando ei qui* MEMBRUM EST *tantùm illius corporis,* NULLA RATIO *suppetit ulterius pergendi.*

Idem, in Epist. ad HALLERUM, in Lib. Epist. Col. 137.

IV. VARIETAS *cum in Ecclesia ritè composita tolerabilis non foret; atque etiam apud exteros suspitionem gigneret, non benè civibus inter se convenire, senatum hortatus sum, ut commodo remedio in posterū hoc dissidium tolleretur.*

AUGUSTINUS Epist. 118. ad IANUARIUM, Cap. 2.

V. *Alia verò quæ per loca terrarum regionesq; variantur, sicuti est quod alij jejunant Sabbato, alij verò non: alij quotidie communicant Corpori & Sanguini* DOMINICO, *alij certis diebus accipiunt; alibi nullus dies intermittitur quo non offeratur; alibi Sabbato tantùm &*

DOMIN

DOMINICO; *alibi tantùm* DOMINICO: *& si quid aliud hujusmodi animadverti potest*, TOTUM HOC GENUS *rerum liberas habet observationes. Nec Disciplina ulla est in his melior gravi prudentique Christiano, quàm ut* EO MODO AGAT QUO AGERE VIDERIT ECCLESIAM *ad quamcunque forte devenerit. Quod enim neque contra fidem, neque contra bonos mores injungitur*, INDIFFERENTER *est habendum*, & PRO EORUM INTER QUOS VIVITUR *societate servandum est. Credo te aliquando ex me audisse, sed tamen etiam nunc commemoro. Mater mea Mediolanum me consecuta, invenit Ecclesiam sabbato non jejunantem, cœperat perturbari & fluctuare quid ageret, cū ego talia non curabam, sed propter ipsam consului de hac re beatissimæ memoriæ Virum* AMBROSIUM, *Respondit se nihil docere me posse, nisi quod ipse faceret, quia si melius nosset, id potius observaret. Cumque ego putassem, nulla reddita ratione, authoritate sola sua nos voluisse admonere ne sabbato jejunaremus, subsecutus est, & ait mihi:* CUM ROMAM VENIO, IEIUNO SABBATO; CUM HIC SUM, NON IEIUNO. *Sic etiam tu, ad quam forte Ecclesiam veneris*, EIUS MOREM SERVA, *si cuiquam non vis esse scandalo, nec quenquam tibi. Hoc cum Matri renunciassem, libenter amplexa est. Ego verò de hac sententia etiam atque etiam cogitans, ita semper habui, tanquam eam* COELESTI ORACULO *susceperim. Sensi enim sæpe dolens & gemens multas infirmorum perturbationes fieri, per quorundam fratrū* CONTENTIOSAM OBSTINATIONEM, ET SUPERSTITIOSAM TIMIDITATEM, *qui in rebus hujusmodi, quæ neque Scripturæ authoritate*,

Ambrosii judicium, & consilium.

Augustini judicium.

P 3 neque

neque universalis Ecclesiæ Traditione, neque vitæ corrigendæ utilitate ad certum possunt terminum pervenire, tantùm quia subest qualiscunque ratiocinatio cogitantis, aut quia in sua patria sic consuevit, aut quia ibi vidit ubi peregrinationem suam quo remotiorem à suis, eo doctiorem factam putat, tam litigiosas excitant quæstiones, ut NISI QVOD IPSI FACIVNT, NIHIL RECTVM EXISTIMENT.

IN CONFESSIONE ANGLICA,
ARTIC. 37.

VI. *Traditiones & Cæremonias Ecclesiasticas, quæ cum Verbo* DEI *non pugnant, & sunt authoritate publica institutæ, atque probatæ, quisquis* PRIVATO CONSILIO VOLENS ET DATA OPERA *publicè violaverit, is, ut qui peccat in publicum ordinem Ecclesiæ, quique lædit authoritatem Magistratus, & qui infirmorum fratrum conscientias vulnerat, publicè, ut cæteri timeant, arguendus est.*

Vide supra, CAP. 3.

CAPVT VIII.

Cavendam esse morositatem in non admittenda mutatione consuetudinis, & rerum mediarum; omnemque contentionem de rebus mediis.

IOANNES CALVINVS, ANGLIS FRANCFORD: Lib. Epist. Col. 213.

QVIDEM vt in rebus mediis, vt sunt externi ritus, facilem me, ac flexibilem præbeo: ita non semper vtile esse judico, STVLTÆ *eorum* MOROSITATI, *qui nihil de consuetudine sua remittunt, obsequi.* I.
——— *amant ea quibus assueti sunt.*
Hoc primo & NVGATORIVM, ET PVERILE *est: Deinde multum interest hæc nova institutio à mutatione. Ego verò, si quorundam infirmitas ad summum gradum non conscendat, vt vos vltra modum rigidos esse nolim; ita rursus alios monitos esse cupio,* NE SIBI IN SVA INSCITIA NIMIS 1.
PLACEANT: *Deinde ne* SVA PERVICACIA *sancti ædificij cursum retardent. Tertio, Ne* 2.
STVLTA *eos* EMVLATIO *abripiat. Nam quæ* 3.
illis rixandi causa, nisi quia pudet MELIORIBVS CEDERE? *Sed ego frustra ad eos sermonem converto, qui fortè non tantum mihi tribuunt, vt consilium à tali auctore profectum admittere dignentur.*

Idem, ad *MONSBELGARDENSES* Lib. Epist. Col. 56.

II. *Suadeo ne vos NIMIS DIFFICILES AC MOROSOS, QUOAD LICET, præbeatis. Nam vbi hanc vestram MODERATIONEM adverterit princeps, facilius adducetur vt nonnihil vobis ipse quoque vicissim concedat, præsertim vbi viderit vos non absque causa pugnare.*

Idem, ad *BULLINGERUM*, Lib. Epist. Col. 131.

III. *Itaque sicuti in recusanda vnctione ejus Constantiam laudo: ita de pileo & veste linea maluissem (vt illa etiam non probem) non vsque adeo ipsum pugnare: idque nuper suadebam.*

Idem, ad *IOANNEM KNOXUM*, Lib. Epist. Col. 328.

IV. *In Cæremoniis confido tuum rigorem, quamvis multis displiceat, moderatum tamen fore*, &c.

Idem, ad *GASPAREM OLEVIANUM*, Lib. Epist. Col. 455.

V. *Quamvis breviter rem attigerim, agnoscis tamen quibus rationibus adductus ægrotos non esse arbitrer à communicatione arcendos. Neque tamen ea de causa velim TURBAS MOVERE. Scis in hac Ecclesia alium esse morem. Acquiesco, quia vtile non esset contendere.*

Quanto magis de rebus merè indifferentibus contentionem refugisset CALVINUS.

Idem

Idem, ad N. N. Lib. Epist. Col. 480.

Quod si neque ista satisfaciunt fratribus, qui ZELO DVCTI NIMIS SVNT OPINIONIBVS SVIS ADDICTI, *peto ab illis per* DOMINUM, *vt cogitent etiam atque etiam in quod discrimen Ecclesiam adducant. Habitatis istic vt precariò. Vbi hoc notabitur, tam esse difficiles in multis rebus, annon* VESTRA MOROSITAS *tædium aliquod et animi alienationem allatura sit bonis illis et pijs senatoribus, à quibus tam humaniter excepti estis.* VI.

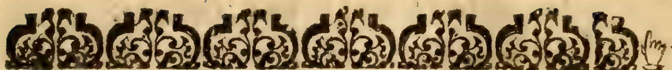
Idem, in Epistola ad FARELLVM, Lib. Epist. Col. 11.

De Cæremonijs effice apud fratres, ne eadem certent cum vicinis pertinacia. Ita fiet vt omnia nostra sint, nos AB OMNIBVS LIBERI, SERVI SIMVS PACIS ET CONCORDIÆ. VII.

Idem, Comm. in 1. COR. Cap. 11. vers. 16.

Perniciosa res contentio, ideoque arceri debet ab Ecclesiis. Et AVCTORITATE MAGIS COMPESCENDI SVNT PERVICACES *et rixandi cupidi, quam refellendi longis disputationibus. Nunquam enim contentionum erit finis, si certando velis hominem pugnacem vincere, quia* CENTIES VICTVS, *nunquam fatigabitur. Diligenter ergo notemus locum istum, ne abripi nos supervacuis disputationibus sinamus: modò tamen contentiosos* NOVERIMVS DISCERNERE. VIII.

Vide eundem in Lib. Epist. Col. 323. & alibi passim.

CAPVT IX.

De recto usu libertatis Christianæ in rebus mediis.

IOANNES CALVINVS, AD FARELLVM, LIB. EPIST. COL. 11.

I. *OS ab omnibus liberi, servi simus pacis & concordiæ.*

Idem, Lib. 4. Instit. Cap. 10. §. 32.

II. *Hæc autem cognitio facit vt sua cuique in his rebus omnibus libertas constet, & QVANDAM nihilominus suæ quisque LIBERTATI NECESSITATEM vltro imponat, quatenus aut illud quod diximus τὸ πρέπον, aut charitatis ratio exiget.*

Idem, in Lib. Epistolarum, Col. 322.

III. *Æquissimum est,* CHRISTI *jugum admittere, illudque agnoscere, legitimum libertatis nostræ vsum ab EFFRÆNI LICENTIA remotum esse.*

CAP.

CAPVT X.

De officio & potestate Magistratus civilis circa res Ecclesiasticas, eique debita in talibus obedientia.

IN CONFESSIONE HELVETICA, ART. 30.

MAGISTRATVS *Officium praecipuum est, pacem & tranquillitatem publicam procurare & conservare. Quod sanè nunquam fecerit fœlicius, quam cum fuerit verè timens* DEI *& religiosus, qui, videlicet, ad exemplum sanctissimorum Regum Principumq́ populi* DOMINI, *veritatis praedicationem, & fidem sinceram promoverit, mendacia & superstitionem omnem cum omni impietate & idololatria exciderit, Ecclesiamq́* DEI *defenderit. Equidem docemus* RELIGIONIS CVRAM IMPRIMIS PERTINERE AD MAGISTRATVM *sanctum. Teneat ergo* IPSE *in manibus Verbum* DEI, *& ne huic contrarium doceatur* PROCVRET, *bonis item legibus ad Verbum* DEI *compositis, moderetur populum sibi à* DEO *creditum, eundemque in Disciplina, Officio, obedientiaq́ contineat. Judicia exerceat justè judicando, ne respiciat personam, aut munera accipiat, viduas, pupillos, & afflictos asserat, injustos, impostores & violentos coerceat atque adeo & excindat. Neque enim frustra accepit à* DEO *Gladium. Stringat* I.

ergo hunc DEI *Gladium in omnes maleficos, seditiosos, latrones, vel homicidas, oppressores, blasphemos, perjuros, & in omnes eos, quos* DEUS *punire ac etiam cædere jussit. Coerceat &* HÆRETICOS (*qui verè Hæretici sunt*) INCORRIGIBILES, *DEI Majestatem blasphemare, &* ECCLESIAM DEI CONTURBARE, *adeoq; perdere non desinentes.* ——— ——— *Subditi omnes honorent & revereantur Magistratum, tanquam DEI Ministrum: ament eum, faveant ei, & orent pro illo, tanquam pro Patre:* OBEDIANT *item omnibus ejus justis & æquis Mandatis:* ——— *qui enim Magistratui se opponit, iram DEI gravem in se provocat.* DAMNAMUS *itaque omnes Magistratus contemptores, rebelles, Reipublicæ hostes, & seditiosos nebulones, denique omnes quotquot officia debita præstare, vel palam, vel arte renuunt.*

In Confessione ANGLICA, Art. 37.

II. *Regia Majestas, in hoc ANGLIÆ Regno, ac cæteris ejus Dominiis, summam habet potestatem ad quam omnium statuum hujus Regni, sive illi Ecclesiastici sint, sive Civiles, IN OMNIBUS CAUSIS SUPREMA GUBERNATIO pertinet, & nulli externæ jurisdictioni est subjecta, nec esse debet. Cum Regiæ Majestati summam gubernationem tribuimus, quibus titulis intelligimus animos quorundam CALUMNIATORUM offendi, NON DAMUS Regibus nostris, aut Verbi DEI, aut Sacramentorũ administrationem; quod etiam Injunctiones, ab* ELIZABETHA *Regina nostra nuper editæ, apertissimè testantur. Sed eam tantùm prærogativam quam in sacris Scripturis à DEO ipso omnibus piis Principibus videmus semper fuisse attributam: hoc*

est, vt OMNES status atque ordines fidei suæ à DEO commissos, sive illi Ecclesiastici sint, sive Civiles, IN OFFICIO CONTINEANT, & contumaces ac delinquentes Gladio CIVILI coerceant.

In Confessione SCOTICANA, Art. 24.

Regum, Principum, Gubernatorum, & Magistratuum, esse POTISSIMUM ET IMPRIMIS *Religionis purgationem & conservationem, affirmamus. Adeo vt non tantùm propter civilem politiam, sed etiam propter conservationem veræ* Religionis, *& vt Idololatria & superstitio quævis supprimatur, à DEO sint ordinati: vt in* Davide, Iosaphato, Iosia, Ezechia, *& alijs, summis laudibus propter singularem zelum ornatis, est videre. Ideo confitemur & profitemur quod qui supremæ authoritati RESISTUNT, vsurpantes quod ad illius munus pertinet, illi DEI ordinationi resistunt, ideoque coram illo innocentes esse non possunt. Et præterea affirmamus quod quicunq; AUXILIUM, CONSILIUM, ET CONSOLATIONEM Principibus, & Gubernatoribus, fideliter in executionem muneris incumbentibus, negant, idem auxilium, consilium, & suppetias DEO, qui hæc per præsentiam sui vicem gerentis petit, recusant.* III.

In Confessione BELGICA, Art. 36.

Magistratuum est non modò de civili Politia conservanda esse solicitos, verùm etiam dare operam vt sacrum Ministerium conservetur, omnis Idololatria, & adulterinus DEI Cultus è medio tollatur, regnum ANTICHRISTI diruatur, CHRISTI *verò regnum propagetur. Deniq; horum est efficere, vt sacrum Evangelij verbũ vndiq;* IV.

prædicetur, ut singuli purè DEUM *colere & venerari ex præscripto Verbi ipsius liberè possint. Cæterum cuncti homines, cujuscunque sint vel dignitatis, vel conditionis ac status, legitimis Magistratibus subjici debent, illisq; vectigalia, ac tributa pendere, & eis* IN OMNIBVS OBSEQVI AC OBEDIRE QVÆ VERBO DEI NON REPVGNANT.

In Confessione Augustana, Art. 16.

V. *Christiani necessariò debent obedire præsentibus magistratibus ac legibus,* NISI QVVM IVBENT PECCARE: *tunc enim magis debent obedire* DEO *quam hominibus.*

In Confessione SAXONICA, Art. 23.

VI. *Magistratui politico subditi debent obedientiam, non solùm propter iram, id est, metu pœnæ corporalis ab ipsis Magistratibus; sed etiam propter conscientiam, id est,* CONTVMACIA EST PECCATVM OFFENDENS DEVM, ET AVELLENS CONSCIENTIAM A DEO. —— —— *Vult* DEUS *Magistratuum voce proponi Leges, prohibentes cultum idolorum, blasphemias, perjuria, injustas cædes, vagas libidines, &c. Et officium Magistratus est ut sit legum divinarum custos, in puniendis omnibus qui eas violant.* Item, *Officium est Magistratus politici etiam addere naturali legi aliquas leges, quæ sunt determinationes circumstantiarum legis naturæ. Itaque & harum legum custos in puniendo sit: sed nequaquam ferat aut defendat leges pugnantes cum jure divino & naturali.* —— —— *quanquam autem multi in imperiis negligunt gloriam*

riam DEI, tamen hæc PRÆCIPUA CURA esse debebat audire & amplecti veram doctrinam de Filio DEI, & Ecclesias fovere. ——— ipsi quoque Reges & Principes sint membra Ecclesiæ, & doctrinam RECTE INTELLIGANT, NON ADIUVENT EOS QUI FALSAM DOCTRINAM STABILIUNT, & injustam sævitiam exercent, sed sint memores hujus dicti; Glorificantes me glorificabo. —— —— *& cum sint inter præcipua Ecclesiæ membra, VIDEANT UT IUDICIA IN ECCLESIA RECTE EXERCEANTUR: sicut* Constantinus, Theodosius, Arcadius, Martianus, Carolus Magnus, *& multi pii Reges curaverunt rectè exerceri judicia Ecclesiæ.*

In Conciliis omnibus æcumenicis, per primos mille annos, patres se profitentur jussu & sanctione imperatoris,

Κελεύσει, προστάξει, κατὰ θέσπισμα, κατὰ κέλευσιν, τῶν βασιλέων, *vel* τοῦ βασιλέως, προστάγματι βασιλικῷ, *congregatos esse.* VII.

In Sermone prosphonetico Sextæ æcumenicæ Synodi, ad Constantinum Imper. quæ exstat in actione 18. illius Synodi, sic loquitur Synodus.

Τί δὲ καὶ μάλιστα βασιλεῖ πρεπωδέστερον, ἢ πρὸ παντὸς εὐσεβείᾳ κατακοσμεῖν τὸ ὑπήκοον, δι' οὗ κἂν τοῖς ἄλλοις εὐδαιμονεῖ, τὸ πολίτευμα: *id est, Quid vero est, & præsertim quod Regem magis deceat; quàm præ omnibus pietate adornare subditos: per quod & in aliis fælicitatur respublica.* VIII.

IN SYNODO PARISIENSI, *IVSSV* LODOVICI ejuſque Filii LOTHARII Auguſtorum habita, in cauſſa reformandæ diſciplinæ Eccleſiaſticæ; ANNO DOMINI 829. Lib. 2. Cap. 2. citatur & approbatur illud ISIDORI dictum.

IX. *Principes ſeculi nonnunquam intra Eccleſiam poteſtatis adeptæ culmina tenent, vt per eandem poteſtatem* DISCIPLINAM ECCLESIASTICAM MVNIANT. *Cæterum intra Eccleſiam poteſtates neceſſariæ non eſſent, niſi vt quod non prævalet Sacerdos ſufficere per doctrinæ ſermonem, poteſtas hoc imperet per diſciplinæ terrorem. Sæpe per regnum terrenum, cœleſte regnum proficit, &c.*

Item, Cap. viij. dicunt patres illi PARISIENSES.

X. *Sicut ſubjecti, à Rege ſibi volunt piè & juſtè opitulari, ita* SPECIALITER EI PRIMVM AD SALVTEM ANIMÆ SVÆ PROCVRANDAM, *deinde generaliter ad honeſtatem & vtilitatem regni, ſecundùm* DEI *voluntatem, diſponendam atque miniſtrandam, indiſſimulanter atque irretractabiliter ſolatium opportunum debent exhibere.*

CAP.

CAPVT XI.
De jure præſidentiæ, & regiminis EPISCOPALIS.

Proponitur quæstio ; & impeditur objicientium concluſio, §. 1. *Qui primi hac de re controverſiam moverint : ubi de hæreſi* Aërii, *& ſententia* Hieronymi *qui fuit ab* Aërii *hæreſi alienus*, §. 2. 3. *Ab eadem hæreſi alienæ reformatæ Eccleſiæ, earumque Doctores*, §. 4. *Id oſtenditur de Eccleſiis reformatis, earumque Doctoribus*, NVM. I. II. III. IV. V. VI. VII. VIII. IX. X. XI. XII. XVIII. *Idem oſtenditur de* Hieronymo, NVM. XIII. XIV. XV. XVI. *Politiam Epiſcopalem ita eſſe humanam ut etiam ſit divina, ſecundùm doctrinam reformatarum Eccleſiarum, & Doctorum earundem*, §. 5. et NVM. XVII. *Iudicium Eccleſiæ* Scoticanæ, NVM. XVIII. *Antiquus Canon contra Clericos rebellantes adverſus ſuum Epiſcopum*, NVM. XIX. *Sequuntur duodecim Propoſitiones earumque exegeticæ confirmationes, quibus oſtenditur præfecturam Epiſcopalem, et obediendi Epiſcopis neceſſitatem eſſe de jure divino: appellationem verò Epiſcopi eſſe huic officio appropriatam jure Eccleſiaſtico, œcumenico, et Apoſtolico.*

Non tamen nulla eſt Eccleſia quæ caret Epiſcopo. Vbi de ordinatione Miniſtrorum, et Chorepiſcopis. Item, de Sacerdotibus, eorumque Sacrificio, PROP. 13. *De Claſſium Presbyteralium Moderatoribus*, PROP. 14. *De Metropolitanis, et Patriarchis*, PROP. 15. *Papam* Romanum *eſſe Antichriſtum: ubi de ejus primatu et infallibilitate*, PR. 16. *Appendix de Doctoribus.*

§. I.

DISPUTANT quidam Fratres ſit ne præſidentia & regimen Epiſcopale juris divini an humani ſive Eccleſiaſtici. Et quia præcipui hujus diſceptationis in cultatores hunc ſibi habent propoſitum — Proponitur quæſtio.

 finem

finem, ut præsidentiam & regimen EPISCOPALE contemnant & ex ECCLESIA eliminent. Primo loco quærendum ab eis, num omnis humana constitutio sit abominanda, & contemni sine culpa possit aut debeat. Hoc si asserant, convincuntur perniciosi erroris, & abominandæ arrogantiæ, ex eis quæ supra allata sunt, CAP. 3. & CAP. 7. Sin autem ingenuè fateantur, sicut necesse est, multa esse authoritate Ecclesiastica utiliter constituta, quæ subditis contemnere nec expediat, nec per ipsam DEI Legem liceat, quamvis res ipsæ secundùm DEI Legem sint in se indifferentes; quid, obsecro, obtinebunt pro fine illo suo assequendo, etiamsi largiremur præsidentiam & gubernationem Episcopalem jure Ecclesiastico esse introductam? Cum licitis Ecclesiæ constitutionibus obedientiam de jure divino debeamus.

Impeditur objicientium conclusio.

II. Episcopos jure divino Presbyteris præesse nemo primis Ecclesiæ Christianæ & quidem multis seculis dubitasse aut de ea disceptasse legitur, præter *Aërium* & *Hieronymum* Presbyteros: quorum alter, nempe *Aerius*, est propter suam opinionem Hæreticus judicatus, sicut ex *Epiphanio* & *Augustino* constat; alter verò, nempe *Hieronymus*, nunquam propterea est Hæreseos insimulatus. Itaque discrimen aliquod fuisse oportet inter opinionem *Aërii* hæreticam, & opinionem *Hieronymi*.

Qui primi disceptaverint de politiæ Episcopalis jure divino.

Ambo prærogativam Episcopi supra Presbyteros ad jus Ecclesiasticum retulerunt: sed hoc discrimen fuit; quod illam Ecclesiasticam constitutionem *Hieronymus* reverenter suscepit, eique se obedienter subjecit, tanquam non illicitæ, sed utili, & laudabili. *Aërius* autem Hæreticus constitutionem illam damnans dicebat Presbyterum ab Episcopo nulla differentia debere discerni: sicut disertè scribit de eo *Augustinus* ad QVODVVLTDEVM, Hæresi 53. Vbi etiam monet occasionem in Hæresin incidendi *Aërio* hanc fuisse, quod doluerit se Episcopum non potuisse ordinari. Quod & prolixius declarat *Epiphanius*, in *Panario*, contra Hæreses, lib. 3. Tom. 1. Hæresi 75. Quam reveren

Inter eos discrimen, propter quod Aerius judicatus est hæreticus, non autem Hieronymus.

reverenter autam atque obedienter *Episcopalem* præsidentiam suspexerit *Hieronymus*, & quam utilem *Ecclesiæ* hanc politiam judicaverit, liquidò patet ex plurimis ejus scriptis tum ad *Episcopos*, tum de *Episcopis*; ubi de iis eorumque præsidentia honorificè loquitur: tum etiam ex iis ipsis locis in quibus de identitate Presbyteri & *Episcopi* disserit, nempe *Epist.* ad *Evagrium*, & Comment. in *Epist.* ad *Tit.* CAP. I.

III. Frustra igitur, & imperitè *Hieronymi* authoritatem prætendunt illi qui hanc politiam cum *Aërio* Hæretico insolenter contemnunt, et tanquam Verbo DEI repugnantem explodendam ex *Ecclesia* clamitant. Ob hanc enim insipientiam *Aërius* meritò judicatus est Hæreticus: à qua *Hieronymus* longissimè abfuit.

Nostri Aëriani frustra prætendunt authoritatem Hieronymi.

IV. Quidam reformatæ *Ecclesiæ* Doctores *Hieronymum* imitati, gubernationem *Episcopalem* *Ecclesiastici* quidem juris esse censuerunt, ab *Aërii* tamen insania alienissimi fuerunt. Sicut patebit ex hisce paucis Testimoniis quæ nunc subjungam.

Ab eorum Aërianismo alienissimi reformatæ Ecclesiæ Doctores.

IN CONFESSIONE FIDEI, NOMINE ECCLESIARUM GALLICARUM, scripta *Anno Domini* 1562. apud CALVINUM in OPUSCULIS.

INTEREA *tamen Ecclesiæ authoritatem, vel Pastorum & Superintendentium, quibus Ecclesiæ regendæ provincia mandata est, sublatam nolumus. Fatemur ergo Episcopos, sive Pastores reverenter audiendos, quatenus pro suæ functionis ratione Verbum* DEI *docent.* NUM. I.

In responso Protestantium, de reformandis abusibus Ecclesiasticis, *Anno Domini* 1541. apud *Melchiorem Goldastum*, Tom. 2. Constitutionum Imperialium. *Martinus*

tinus Bucerus, in illa responsi parte cujus ipse est Author, & cum eo reliqui PROTESTANTES sic loquuntur, §. 3.

II. *Quum singula oppida paulo populosiora suos proprios Episcopos & Curatores Religionis habere debeant: nec utile sit plures cuique Ecclesias committi, quam quot commodè curare & per se quotannis, absque detrimento Ecclesiæ sedis suæ invisere possit: ne Ecclesiæ necessaria cura, ut jam diu factum est, fraudentur, & illud curandum erit, ut singula oppida aliquanto frequentiora, Ministros ejusmodi habeant, quibus plena sacri Ministerij potestas committatur, quo quisque & suæ, cui præcipuè addictus fuerit, & vicinis minoribus Ecclesiis necessariam Religionis curam impendere, & eas, tam annua inspectione, quam aliis Ministeriis, quæ ista cura requirit, in officio pietatis continere possit. Annitendum itaque est, ut ea omnino procurationis Ecclesiasticæ ratio & distributio, quam Canones Episcopis & Metropolitanis præscribunt, restituatur, & servetur. Nam & antehac in amplioribus diœcesibus, quia singuli sufficere non poterant, plures suffraganei, Archi-presbyteri, atque Archi-diaconi constituti fuerunt. Quantum enim damni Ecclesiis hoc dederit, quod non singulæ quibus opus erat, idoneos Ministros habuere, ac verè Episcopali cura & inspectione destitutæ fuerunt, nemo verbis explicare satis poterit.*

Item, §. 5.

III. ECCLESIIS *tam Cathedralibus, quam iis, quæ secundùm Canones debebant habere suos proprios Episcopos, Ministri, & Pastores, modo & ratione, quam veteres*

teres Canones præscribunt, ordinentur, qui curam animarum, totumque Pastorale munus, docendo, Sacramenta exhibendo, & Disciplinam exercendo, per se præstare valeant: qui etiam ad Synodos statis temporibus, ut Canones præcipiunt, singuli cum duobus Presbyteris, aut singulis conveniant, potestatémque habeant dicendi sententias in Synodis, & faciendi judicium Ecclesiasticum, quod Synodis Canones facere concedunt & præcipiunt.

In generali Synodo PETRICOVIENSI Ecclesiarum reformatarum POLONIÆ, &c. ART. 6.

Constitutum est, ut nullus Patronus recipiat ac in Ecclesia docere patiatur ullum Ministrum, nisi qui esset à Superattendentibus ac Senioribus nostrarum Ecclesiarum legitimè ordinatus ac missus. IV.

Ioannes Calvinus, Lib. 4. Instit. Cap. 10. § 6. loquens de Papisticis Episcopis.

Sanè si veri Episcopi essent, aliquid eis in hac parte authoritatis tribuerem, non quantum sibi postulant, sed quantum ad politiam Ecclesiæ ritè ordinandam requiritur. V.

Idem, de iisdem, in Tract. de necessitate Reformandæ Ecclesiæ.

Utinam verò, quam jactant possessionem, suo merito retinuissent. —— —— munus suum, plebem pascendo, impleant, si pro Episcopis agnosci volunt. Ut potestatem nominandi & ordinandi retineant, justum illud & serium doctrinæ vitæ examen restituant: quod jam multis seculis inter eos obsolevit. VI.

R 3 Idem,

Idem, Lib. 4. Institut. Cap. 4. §. 1.

VII. *Veteris Ecclesiæ forma nobis divinæ institutionis, de ordine gubernandæ Ecclesiæ, Imaginem quandam oculis repræsentabit. Tametsi enim multos Canones ediderunt illorum temporum Episcopi, quibus plus viderentur exprimere quam sacris literis expressum esset, ea tamen cautione totam suam œconomiam composuerunt ad unicam illam Verbi DEI normam, ut facile videas nihil ferè hac parte habuisse à Verbo DEI alienum.*

Item, §. 2

VIII. *Quibus docendi munus injunctum erat, eos omnes nominabant Presbyteros. Illi ex suo numero in singulis civitatibus unum eligebant, cui specialiter dabant titulum Episcopi: ne ex æqualitate, UT FIERI SOLET, dissidia nascerentur. ——— ——— Singula Presbyterorum Collegia politiæ tantùm & pacis conservandæ gratia uni Episcopo suberant: qui sic alios dignitate antecedebat ut fratrum cœtui subjiceretur.*

Item, §. 4.

IX. *Quòd autem singulæ Provinciæ unum habebant inter Episcopos Archi-Episcopum: quod item constituti sunt Patriarchæ, qui essent ordine & dignitate Archi-Episcopis superiores, id ad disciplinæ conservationem pertinebat. —— ——— Si rem intuemur, reperiemus veteres Episcopos non aliam regendæ Ecclesiæ formam voluisse fingere ab ea quam DEUS Verbo suo præscripsit.*

Item, §. 15.

X *Suos Presbyteros quisque Episcopus cum Presbyterorum collegio*

legio ordinabat. Quanquam autem idem agebant omnes: quia tamen præibat Episcopus, & quasi ejus auspiciis res gerebatur, ideo ipsius dicebatur ordinatio.

Hieronymus Zanchius, in quartum Præceptum, Col. 732. et 733.

Non ita multò post Apostolos, obtinuit consuetudo, vt ex multis Pastoribus *vnus præficeretur reliquis.* —— *Hoc non ex ordinatione divina, sed ex consuetudine Ecclesiastica, atque ea quidem minimè improbanda, profectum est: neque enim hunc ordinem prohibuit* CHRISTVS, *sed potius regulam generalem reliquit per Apostolum, vt in Ecclesia omnia fiant ad ædificationem. Quia igitur constitutio hæc facta fuit, vt tollerentur Schismata & dissentiones, vt* Hieronymus *testatur; atque ita vt melius servarentur Ecclesiæ: idcirco damnari hæc piæ vetustatis ordinatio non potest.* ———— *Ecclesiastici Ministerij partitio ac distributio in Episcopum vnum & multos* Presbyteros, *tolerabilis fuit: quia nihil habebat, pugnans cum Mandato DEI & Ecclesiæ: vtilis erat ad evitandam ἀταξίαν confusionémque & Schismata.* ———— *Hæc partitio pia est & Christiana: non damnatur in sacris literis, & non ita multò post Apostolos obtinuit in* Ecclesia, *& ad* Ecclesiæ *vtilitatem & ædificationem facit. Imo neque improbari potest, quod inter* Episcopos *vnius Regionis constitutus fuerit vnus primus, qui, in cœtu aliorum* Episcoporum, *præesset alius vt Rector & Consul in Senatu: & cujus esset reliquos convocare & ordinare, qui & Archi-*Epi*scopus vocaretur. Neque enim hoc pugnat cum sacris Literis: & antiquissimus est ordo in* Ecclesia. Hæc ibi. XI.

Vide supra Cap. 2. Num. 6.

FRANCISCUS IUNIUS, IN ANIMADVERSIONIBUS, IN LIBRUM BELLARMINI, DE CLERICIS. CAP. XIV. NOT. 2.

XII. *Hoc illud est quod negamus, discrimen istud Episcopi & Presbyteri à jure divino esse. Alioquin omnia hæc, ut juris humani, atque adeo (si ita placet) Ecclesiastici, concedimus fuisse jam olim observata: nec damnamus ea simpliciter, si non abusus accesserit. Hoc* Aërius *contra ordinem in universa Ecclesia receptum fecit: quid nobis cum* Aërio? *Hæc autem omnia quomodo non fecisset Episcopus, cui mandata erat auctoritas? Quomodo ordinationem fecissent Presbyteri seorsim, qui ex instituto Ecclesiæ, & conventione communi, ac privata sua potestatem hanc cesserant Episcopo? ut dictum est supra, Cap. 3. Not. 59. & alibi: præsertim verò ex quo publica illa accessit Conciliorum auctoritas, & Ecclesiarum consensio. Etsi ne hoc quidem in* Alexandrina *Ecclesia suo tempore obtinuisse* Ambrosius *&* Augustinus *sunt Auctores, sicut alibi diximus; sed Presbyteros absente Episcopo consignasse atque consecrasse.*

HIERONYMUS, in Epist. ad EVAGRIUM, quæ incipit, *Legimus in Esaia.*

XIII. *Quod postea unus electus est, qui cæteris præponeretur, in Schismatis remedium factum est: ne unusquisque ad se trahens* CHRISTI *Ecclesiam rumperet. Nam &* Alexandriæ *à* MARCO *Evangelista usque ad* Heraclam & Dionysium *Episcopos, Presbyteri semper unum ex se electum, in excelsiori gradu collocatum,*

Episcop

Episcopum nominabant: quomodo si exercitus imperatorem faciat: aut Diacoms eligant de se quem industrium noverint, & Archi-diaconum vocent. Quid enim facit excepta ordinatione Episcopus, quod Presbyter non faciat?

Idem, Comment. in Epist. ad Tit.
Cap. I.

Antequam Diaboli instinctu, studia in Religione fierent; & diceretur in populis, ego sum PAULI, ego APOLLO, ego autem CEPHÆ: Communi Presbyterorum Consilio, Ecclesiæ gubernabantur. Postquam verò unusquisque eos quos baptizaverat, suos putabat esse, non CHRISTI: *in toto orbe decretum est, ut unus de Presbyteris electus superponeretur cæteris: ad quem omnis Ecclesiæ cura pertineret: & Schismatum semina tollerentur.* XIV.

Idem, ibidem.

Hæc propterea, ut ostenderemus apud veteres eosdem fuisse Presbyteros quos & Episcopos: paulatim verò, ut dissensionum plantaria evellerentur, ad unum omnem sollicitudinem esse delatam. Sicut ergo Presbyteri sciunt se, ex Ecclesiæ consuetudine, ei qui sibi præpositus fuerit esse subjectos: ita Episcopi noverint se magis consuetudine, quàm dispositionis DOMINICÆ veritate, Presbyteris esse majores: & in commune debere Ecclesiam regere, imitantes MOYSEN, qui cum haberet in potestate solus præesse populo ISRAEL, septuaginta elegit cum quibus populum judicaret. XV.

S Idem,

Idem, in Dialogo adversus Luciferianos.

XVI. ECCLESIÆ *salus in summi Sacerdotis dignitate pendet: cui si non exors quædam, & ab omnibus eminens detur potestas, tot in Ecclesiis efficientur Schismata, quot Sacerdotes.* Hæc HIERONYMUS.

V. Ecce, sicut monuimus, HIERONYMUS prærogativam Episcopi, quem summum Sacerdotem vocat, supra reliquos Sacerdotes, sive Presbyteros, ad Ecclesiasticam quidem refert consuetudinem; at eam nec damnandam, nec dispositionis *DOMINICÆ* veritati repugnantem; sed, ut antiquissimam & œcumenicam, ita etiam necessariam & utilissimam judicat. Eumque sequuti reformatæ *E*cclesiæ memorati Doctores hanc politiam agnoscunt esse piam & Christianam, à Verbo *DEI* non alienam, sed ei convenientem, & *E*cclesiæ utilem, & necessariam, & facientem ad ejus ædificationem, & pacem, & ad idoneam averruncationem confusionis & ἀταξίας: neque eam absque Hæresi damnari posse. Sicut ex ipsorum verbis superius allatis clarissimè constat. Jam autem talis Ecclesiastica constitutio est etiam aliquo modo divina, quia apertissimè reducitur ad generales illas regulas constitutionum Ecclesiasticarum in Scriptura positas, de decoro, & ordine, & pace, & ædificatione. *E*t quamvis res ipsæ constitutæ, humani sint sive *E*cclesiastici juris: ipsa tamen obligatio, ad reverentiam & promptam obedientiam talibus *E*cclesiæ constitutionibus exhibendam, est juris divini: juxta illa dicta, *Si non audierit Ecclesiam, sit tibi velut Ethnicus, aut Publicanus*, MATTH. xviij. *Spiritus Prophetarum, subjecti sunt Prophetis; non enim confusionis DEVS est, sed pacis.* Item, *Omnia fiant ordine & decenter*, 1. CORINTH. XIV. *Obedite Præpositis vestris, et subditi estote*, HEBR. xiij. Quod dixi licitas aut laudabiles Ecclesiæ constitutiones esse aliquo modo divinas; id explicat

explicat CALVINUS his verbis quæ subjiciam: allato Geniculationis exemplo.

IOANNES CALVINUS, LIB. IV. INSTIT. CAP. X. §. 30.

Hic testari operæpretium est, eas demum humanas constitutiones me probare quæ & DEI authoritate fundatæ, & ex Scriptura desumptæ, adeoque prorsus divinæ sint. Exemplum sit in GENICULATIONE, quæ fit dum solennes habentur Precationes. Quæritur sit ne humana Traditio, quam repudiare vel negligere cuivis liceat. Dico SIC ESSE HUMANAM, UT SIMUL SIT DIVINA. DEI est quatenus pars est decori illius cujus cura & observatio nobis per Apostolum commendatur: Hominum autem, quatenus specialiter designat quod in genere fuerat indicatum magis quam expositum. Ab hoc uno exemplo æstimare licet quid de toto hoc genere sit sentiendum: nempe, quia DOMINUS, & totam veræ justitiæ summam, & OMNES CULTUS NUMINIS SUI PARTES: & quicquid ad salutem necessarium erat, sacris suis Oraculis tum fideliter complexus est, tum perspicuè enarravit: in his solus MAGISTER EST audiendus. Quia autem in externa disciplina & Cæremoniis non voluit sigillatim præscribere, &c. Vide reliqua supra CAP. 3. NUM. 2. & 3. XVII.

Quodnam autem fuerit reformatorum Ecclesiæ SCOTICANÆ, adeoque ipsius nostræ Ecclesiæ reformatæ de hac politia judicium, patet ex illa constitutione Ecclesiastica, de electione Superintendentis, quæ exstat in Libro illo constitutionum Ecclesiasticarum, qui præmittitur PSAL-

TERIO nostro metrico. Vbi beatæ memoriæ reverendus ille Pater, Magister IOANNES KNOXVS, publica ad hoc ipsum Ecclesiæ authoritate instructus, preces concipit publicas pro Magistro IOANNE SPOTSWODO, qui tunc admittebatur Ecclesiarum LOTHIANIÆ SVPERINTENDENS; DEVM autem orat D. KNOXVS in hæc verba,

XVIII. *Mitte huic nostro fratri, cui IN TVO NOMINE præcipuam Ecclesiarum in* LOTHIANIÆ *partibus curam imposuimus, eam Spiritus tui sancti portionem,* &c.

Iudicium reformatæ Ecclesiæ SCOTICANÆ

Idem quoque D. KNOXVS his verbis Superintendenti illi benedicit;

DEUS, *QVI TE VOCAVIT ad officium excubitoris erga populum suum, multiplicet dona gratiæ suæ in Te.* Eumque sic hortatur:

Ne usurpes dominium, nec tyrannicam auctoritatem supra fratres tuos. ——— ——— & ita te geras in HAC SANCTA VOCATIONE cum ea sobrietate, ut DEUS *tuo Ministerio glorificetur.*

Plura judicium Ecclesiæ nostræ reformatæ, de hac politia evidenter declarantia inveniet lector apud Episcopum BRECHENENSEM, in defensione Synodi PERTHENSIS, in discussione juramenti: deprompta ex Libro primo Disciplinæ, conscripto, ANNO 1560. Vbi de Superintendentium sive Episcoporum distinctis diæcesibus eorumq; functione & potestate.

IN QVARTA ACTIONE CONCILII CHALCEDONENSIS œcumenici quarti, statim post lectam ARCHIMANDRITARVM Epistolam, ad Concilium CHALCEDONENSE, quæ incipit, *Ad primam vocationem*. Lectus est antiquus Canon olim in Concilio *Antiocheno* conditus, cujus hæc sunt verba:

XIX. *Si quis Presbyter aut Diaconus suum contemnens Episcopum, ab Ecclesia se separaverit & seorsum collegerit, & altare constituerit, & evocanti Episcopo acquiescere et obedire noluerit, & priùs & secundò vocanti; hunc omi-*

Pœna constituta in Clericos contumaces suo Episcopo.

no dam

no damnari, nec vnquam curationem mereri, nec recipere eum posse honorem [ordinamus.] *si autem permanserit turbas faciens, & seditiones Ecclesiæ; per extraneam potestatē, tanquā seditiosum, debere everti.* [seu coerceri.]

Vide infra prop. 12. & cap. 19. part. 3. num. 5.

Εἴ τις πρεσβύτερος ἢ διάκονος καταφρονήσας τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, ἀφώρισεν ἑαυτὸν τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἰδίᾳ συνήγαγε, καὶ θυσιαστήριον ἔστησε, καὶ τοῦ ἐπισκόπου προσκαλουμένου ἀπειθοίη, καὶ μὴ βούλοιτο αὐτῷ πείθεσθαι, μηδὲ ὑπακούειν, καὶ πρῶτον, καὶ δεύτερον καλοῦντι, τοῦτον καθαιρεῖσθαι παντελῶς, καὶ μηκέτι θεραπείας τυγχάνειν, μηδὲ ἀπολαμβάνειν αὐτὸν δύνασθαι τὴν τιμήν. εἰ δὲ ἐπιμένοι θορυβῶν, καὶ ἀνασπῶν τὴν ἐκκλησίαν, διὰ τῆς ἔξωθεν ἐξουσίας, ὡς στασιώδη, αὐτὸν ἐπιστρέφεσθαι.

Hoc Canone per AETIVM, Archidiaconum prælecto omnes Patres Synodici (NVM.630.) in Concilio CHALCEDONENSI clamaverunt; *Hæc justa regula, hæc regula Patrum.* οὗτος δίκαιος κανὼν, οὗτος ὁ κανὼν τῶν ἁγίων πατέρων.

Ex his omnibus evidenter efficitur non posse hanc politiam absque hæresi damnari, aut absque scelere contemni, etiamsi concedatur eam jure *E*cclesiastico esse introductā.

Sed quæres fortasse, quid revera sentiendum sit de hujus gubernationis jure, sit ne ea juris divini, an Ecclesiastici. Respondebo breviter; & absque contentionis studio, quid vero propius videatur, candidè indicabo; his paucis propositionibus.

PROPOSITIO I.

Primis duodecim propositionibus, earumque exegeticis affirmationibus ostenditur præfecturam Episcopalem, & obediendi Episcopis necessitatem, esse

EA est Ministerij Evangelij ratio de jure divino, vt ei non repugnet Ministrorum disparitas, sed posit ei congruenter convenire.

Veritas hujus propositionis manifesta est ex historia Apostolorum & Evangelistarum, et Presbyterorum oppidatim constitutorū: et ex verbis Apostoli, πρῶτον, δεύτερον, τρίτον, ἔπειτα, εἶτα. 1. Cor. 12. 28.

de jure divino, appellationem vero Episcopi esse huic gradui appropriatam jure Ecclesiastico, œcumenico, & Apostolico.

PROPOSITIO II.

DE Iure Divino est, vt sit sociale Ministerium, hoc est, vt vnusquisque Pastor societatem aliquam Pastorum agnoscat, cui subjectionem & obedientiam debeat.

Iuxta illud, spiritus Prophetarum, subjecti sint Prophetis. I. CORINTH. XIV. 32.

PROPOSITIO III.

IURIS *Divini est, vt singulæ societates, sive Collegia Pastorum suas certas habeant regiones, & limites, jam post Apostolos.*

Legimus enim Apostolos constituisse & constitui jussisse Presbyteros κατ᾽ ἐκκλησίαν, & κατὰ πόλιν, Ecclesiatim, ut ita loquar, & oppidatim, ACT. 14. 22. ad TITUM I. 5. Vocavit ad se Apostolus PAULUS Presbyteros Ecclesiæ EPHESINÆ eisque curam demandavit illius gregis, super quem Spiritus sanctus constituit eos Episcopos, ACT. 20. Aliarum etiam Ecclesiarum Pastoribus commendavit proprios ipsorum greges. Vnde meritò statutum est in Concilio CARTHAG. 3. CAN. 20. *Vt à nullo Episcopo usurpentur plebes alienæ.* Item, CAN. 37. *Vt Clerici in aliena civitate non immorentur, nisi causas eorum justas Episcopus loci, vel Presbyteri locorum perviderint.*

PROPOSITIO IV.

DE Iure Divino necessarius est societati, sive Collegio Pastorum, Præses aliquis, & Moderator, qui authoritate publica instructus reliquos convocet, & cum iis judicia exerceat Ecclesiastica, Clericos ordinet, conventum moderetur, Ecclesias visitet, sententias pronunciet, eásque executioni pro officio mandandas curet, cui reliqui subjici

in DOM

in DOMINO, & obedire tenentur, se legitimè gerenti in sua προστασία.

Hoc ipsa postulat conservandi ordinis & decori atque evitãdæ con usionis necessitas. Et clariùs etiam elubicet per exegesin sequentis propositionis. Neque negant etiam Episcopalis præsidentiæ adversarii necessitatem Moderatorum, sive Præsidum.

PROPOSITIO V.

IURI *Divino congruit, post Apostolos omnium societatum communes Moderatores, vt vnicuique diœcesano Pastorum Collegio vnus præsit Moderator, potius quam plures.*

Hoc ipsa ratio tuendi ordinis, & pacis, ac vitandæ confusionis dictat. Idque ipsum patet ex Apostolica scribendi ratione ad TIMOTH. & TIT. 1. TIM. 3. & CAP. 5. vers. 19. & seqq. & CAP. 1. vers. 3. & seqq. & ad TIT. CAP. 1. vers. 5. & seqq. & CAP. 3. vers. 10. Item, ex Epistolis APOCALYPTICIS, ad Angelos Ecclesiarũ, APOC. 2. & 3. In quibus Scripturarum locis ordinatio Pastorum, judicia Ecclesiastica, excommunicatio Hæreticorum, & coërcitio inordinatè viventium, & similia publicæ auctoritatis negotia, quamvis communi Compresbyterorum consensu peragenda sint, tamen uni speciatim commendantur, & injunguntur, & ob eorum neglectum acres objurgationes in illum unum proximè diriguntur; quamvis in cæteros etiam Compresbyteros ejusdem reos socordiæ redundent, ipse tamen singulariter admonetur, laudatur, repræhenditur, tanquam aliorum Præses & Rector, qui ratione suæ προστασίας reliquos ad officium faciendum exstimulare et adigere ex officio debuerat, eisque suo exemplo prælucere. Vnde antiquis Canonibus constitutum est, ut in una Diœcesi non nisi unus sit Episcopus. Quibus

In tract. de cura & residentia pastorali.

autem casibus possint esse duo Episcopi in una diœcesi, aliás docuimus.

PROPOSITIO VI.

IURI *Divino consentaneum est, ut Moderator, sive Præses fratrum ordinarius, non nisi propter culpam aut infirmitatem se abdicet officio illo, vel ab eo amoveatur.*

Nam cum sit hæc cura divinitus ei imposita, sitque pars Ecclesiastici Ministerii, et omne Ecclesiasticum Ministerium ordinarium, secundum institutionem divinam sit perpetuum, et omnis Episcopus, et Presbyter, et Diaconus in sua quisque statione sibi dictum existimare debeat quod Archippo dici jubetur, *Vide ut ministerium quod accepisti in* DOMINO, *impleas*: COLOSS. 4. 17. *Et* quod ait DOMINVS apud LVCAM, *Nemo qui manu sua admota aratro, respexit ad ea quæ à tergo sunt, aptus est regno* DEI: LVC. 9. 62. Cùm inquam hæc ita se habeant, et perpetua unius idonei præsidentia ad cavendam ambitionem et seditionem inter fratres etiam conducat; haud dubiè, juri divino et naturali sicut et Ecclesiastico congruit, ut idoneus moderator, nec ipse stationem deserat, nec ab officio amoveatur, citra culpam, aut casum infirmitatis, aut aliquam similem rationem propter quam quilibet pastor, ab officio vel officii executione desistere teneatur. Hæc autem moderatricis potestatis et dignitatis circularis per fratres circumgyratio aut annua translatio, nuperum est inventum, antiquitati incognitum, et sacrarum Scripturarum munimine destitutum. Et quamvis rebus adhuc turbatis, needum firmatis, haud ineptè à quibusdam usurpatum; non tamen (constabilita nunc per DEI gratiam reformatione) in Ecclesiis constitutis et ordinatis retinendum.

PROP.

Propositio VII.

Moderator Fratrum debet ipse etiam censuræ esse subjectus. Vide supra, Num. 8.

Iuxta illud, Dic Ecclesiæ, Math. 18. &, Spiritus Prophetarum, subjecti sunt Prophetis, 1. Cor. 14.

Propositio VIII.

Debet præesse cum mansuetudine absque tyrannico fastu, & dominatione.

Huc pertinet quod ait DOMINVS Discipulis: *Scitis quod Principes Gentium dominantur in eas: & qui magni sunt, licentia utuntur in eas. Verùm non ita erit inter vos: sed quicunque voluerit inter vos magnus fieri, sit vester minister: & quicunque voluerit inter vos primus esse, sit vester servus. Sicut Filius hominis non venit, ut sibi ministraretur, sed ut ministraret*, Math. 20. 25. 26. 27. 28. Ibi enim non prohiberi disparitatem, sed fastum & tyrannidem patet ex illis verbis, *Sicut Filius hominis*, &c. Huc pertinet ille Concilii *CARTHAGINENSIS* quarti, Canon 32. *Vt Episcopus quolibet loco sedens, stare Presbyterum non patiatur.* Item, Canon 35. *Vt Episcopus in Ecclesia, & in consessu Presbyterorum, sublimior sedeat; intra domum verò collegam se Presbyterorum esse cognoscat.*

Propositio IX.

IURIS *Divini est, ut Moderator nihil ponderosum gerat absque consensu Compresbyterorum.*

Iuxta illa dicta, dic *Ecclesiæ*. *Et spiritus Propheta-rum, subjecti sunt Prophetis*; id est, moderatori ejusque assessoribus, sive synedrio Prophetarum. Id quod CYPRIANVS, *Episcopus* CARTHAGINENSIS, diligenter à se observatum esse testatur, *Epist*. 6. vel in alia *Editione*, Lib. 3. *Epist*. 10. Vnde statutum est, in Concilio CARTHAGINENSI 4. Can. 23. *Vt Episcopus nullius causam audiat absque præsentia suorum Clericorum: alioquin irrita erit sententia Episcopi, nisi præsentia Clericorum firmetur*. Hæc ibi. Inseruit etiam hunc canonem Decreto GRATIANVS Caus. 15. Quæst. 7. Can. EPISCOPVS.

PROPOSITIO X.

QUI *Compresbyteris præponitur, is manet adhuc de Iure divino Presbyter, & ad Presbyteralis Officij executionem tenetur*.

Constituebant Apostoli oppidatim primò quidem Presbyteros, qui communi consilio Ecclesiam illam regerent sub inspectione Apostoli, aut viri alicujus Apostolici, deinde autem multiplicatis & firmatis Ecclesiis, uni ex Presbyteris in excelsiori gradu collocato Superintendentiæ, & προστασίας, inter Fratres onus imponebant, in Schismatis remedium, ne unusquisque ad se trahens *CHRISTI* Ecclesiam rumperet. Sicut patet ex confirmatione propositionis quintæ: & propositionis undecimæ. Ita tamen ut præpositi illi non desinerent esse Presbyteri, neq. eximerentur à necessitate prædicandi, propter accessionem oneris gubernationis. Quemadmodum generalis Apostolorum præfectura, omniumque Ecclesiarum cura, non liberabat eos ab onere prædicationis, neque per illam suam prærogativam Apostolicam desinebant esse *Presbyteri laborantes in Verbo, & dispensatores Mysteriorum* DEI.

(1. Pet

(1. Pet. 5. 1. & 2. Ioan. 1. & 3. Ioan. 1. &. 1. Cor. 4. 1.) Quando Presbyter fit Episcopus, non desinit esse Presbyter, neque mutatio est, sed accessio oneris. Ideo & hoc faciendum quod præ aliis impositum est Episcopo, nec illud negligendum quod eidem homini adhuc Presbytero constanter incumbit. Ita alios exstimulare & adigere debet ad Ecclesiarum ipsis commissarum pastoralem curam, ut ipse boni Pastoris exemplum in se præbeat, habens, sicut alii Presbyteri, suam peculiarem plebem, seu gregem cui verbi pabulum diligenti prędicatione dispēset, & suam habens (jam post paræciarum, seu parochiarum distinctionem) peculiarem Ecclesiam parochialem, quæ ipsi sit Cathedralis, id est, ad quam constanter resideat, faciens *opus illud Evangelistæ*, quod TIMOTHEO imperatur, 2. Tim. 4. 1. 2. 5. Id est, *prædicans Verbum, instans opportunè, importunè, arguens, objurgans, exhortans cū omni lenitate & doctrina, vigilans in omnibus, mala perferens, Ministerii sui plenam fidem faciens*. Præcipuum & excellentissimum opus in quolibet Ministro Verbi est ut *perduret in oratione & administratione Verbi*, Act. 6. 5. *Neque æquum est eum derelicto Verbo DEI ministrare mensis*, Vers. 2. Neque fas est Vicario alicui prædicandi provinciam relinquere, nisi velit etiam per vicarium salvus fieri. *Vnusquisque enim mercedem propriam accipiet secundum proprium suum laborem*, inquit Apostolus, loquens de labore prædicationis, 1. CORINTH. 3. 8. Neque satis est ad rationes uniuscujusque nostrum, si de aliorum talentis DOMINUS noster lucra percipiat, sed necessaria est unicuique sedula negotiatio de proprio talento, quod accepit, neque illud in alium transferre potest. Quod si quisquam dicitur Episcopus, qui non accepit à DOMINO talentum pastorale, seu peritiam prædicandi & regendi, si non est διδακτικὸς, cucurrit non missus, væ illi, IEREM. 23. fur est, & latro, per fenestram

Vide supra, num. 2. & 3.

ingressus, non Pastor. *IOAN.* 10. *Oportet Episcopum esse* διδακτικὸν. 1. *TIMOTH.* 3. 2. id est, aptum, promptumque ad docendum, & in docendo diligenter occupatum. *Væ jam mihi est, si minimè prædicavero*, inquit *AMBROSIUS*, Episcopus *MEDIOLANENSIS*, Lib. de Dignitate Sacerdotali, Cap. 1. Expedit tamen, imò necesse est, adjungi Episcopo unum aut plures Presbyteros collegas, ad peculiarem illum gregem parochialem communi opera pascendum, ne nimio Episcopus onere prægravatus non queat publicæ etiam curæ sufficere. Et ne Episcopo alias Ecclesias ex officio visitante, aliisve publicis congruisque curis intento, grex ejus parochialis Pastorali custodia, & necessario verbi pabulo destituatur. *IRENÆUS*, apud *EUSEBIUM*, Lib. 5. Hist. Eccles. Cap. 24. κϛ. in Epistola sua ad *VICTOREM*, Episcopos ROMANOS, *ANICETUM*, *PIUM*, *HYGINUM*, *TELESPHORUM*, *SIXTUM*, vocat Presbyteros. *Omnis Episcopus Presbyter est, non omnis Presbyter Episcopus: hic enim Episcopus est, qui inter Presbyteros primus est*, inquit *AMBROSIUS*, vel quisquis Author est illius Commentarii: certè *AMBROSIO* non citerior, nam *DAMASO* erat contemporaneus, in 1. TIM. 3. Alibi etiam *AMBROSIUS*, *Honor quidem*, inquit, *Episcopalis coram hominibus præclarus est; sed si ruinam sustineat, dolor magnus est. Nam quanto præ cæteris gradus Episcopalis altior est, tanto, si per negligentiam delabatur, ruina gravior est. Magna sublimitas, magnam debet habere cautelam: Honor grandis, grandiori debet sollicitudine circumvallari*. Hæc *AMBROSIUS*, Libro de Dignitate Sacerdotali, CAP. III. De hoc autem Argumento prolixè, ex sacris

cris Scripturis, & Patribus, disseruimus in Tractatu nostro, De Cura & Residentia Pastorali.

PROPOSITIO XI.

QUOD *Presbyter, Compresbytorum, Præses, & Moderator ordinarius appellatus sit peculiariter EPISCOPVS, cæteris PRESBYTERORVM vocabulo contentis; id non est contra Legem Divinam factum, sed congruenter LEGI DIVINÆ introductum est jure Ecclesiastico, œcumenico, & Apostolico, & perpetuo seculorum omnium usu irrepræhensibiliter servatum. Idcirco cum de re constet turbas jam de hac nomenclatura ciere, & tumultuari insolentissimæ insaniæ est.*

Hujus PROPOSITIONIS veritatem sic ostendo: Non est contra jus divinum; nam vocabulum communius lex divina non vetat certo aliquo sensu appropriare; neque vetat novis etiam vocabulis antiquam doctrinæ veritatem exprimere, prout Ecclesiæ ædificatio postulaverit. Apostoli & Episcopi, cum ipso CHRISTO Diaconi dicuntur, 2. *CORINTH.* 6. 4. *MATH.* 20. 28. *ROM.* 15. 8. & 1. *TIM.* 4. 6. CHRISTVS Apostolus, & Episcopus, *HEB.* 3. 1. & 1. *PET.* 2. 25. Apostoli Presbyteri, 1. *PET.* 5. 1. & 3. *IOAN.* 1. Presbyteri Apostoli, 2. *COR.* 8. 23. Apostolus PAVLVS Doctor, 1. *TIM.* 2. 7. EPISCOPI ANGELI nuncupantur, *APOCALYP.* 1. & 2. & 3. Quam multa etiam à vetere

Ecclesia propter doctrinæ commoditatem vocabula contra SAMOSATENIANOS, SABELLIANOS, ARIANOS, aliosque Hæreticos sunt introducta, sine additione ad sacras Scripturas, vel earundem diminutione, quoad ipsam doctrinæ substantiam: ut Trinitas, Persona, Cōsubstantialis, &c. Non enim in nominib⁹, sed in reb⁹, sita est nostra Religio, ut rectè monet GREGORIUS Theologus, in Oratione quam habuit coram centum & quinquaginta Episcopis, in Concilio œcumenico secundo, *CONSTANTINOPOLI* celebrato, Anno 382. Cum igitur rei ipsius æquitas ex superioribus propositionibus manifesta sit, patebit insolentissimæ esse insaniæ de hac nomenclatura tumultuari, si ostendero eam jure Ecclesiastico, œcumenico, & Apostolico esse introductam, & hucusque in universali Ecclesia irrepræhensibiliter continuatam. *Nihil apud me distat in verbo, quod non distat in sensu*, inquit AMBROSIUS, Lib. 2. Comment. in LUCÆ EVANG. in illa verba, *& posuit in præsepio*. Certè ubi constat de re, stultum & importunum est inutiliter certare de vocabulo, *λογομαχεῖν εἰς οὐδὲν χρήσιμον*: Quod prohibet Apostolus, 2. TIM. 2. 14. *Ecclesiastico* & œcumenico jure introductum esse hunc vocabuli usum patet ex ipsius HIERONYMI verbis supra citatis, (Num. 13. et 14.) ait enim jam inde à MARCI Evangelistæ temporibus, non solum in *ALEXANDRINA* Ecclesia unum ex Presbyteris in excelsiori loco collocatum, cæterisque superpositum, appellatum esse *EPISCOPUM*: sed idem etiam toto orbe decretum esse. Idipsum verò esse etiam juris Apostolici, id est, ab ipsis Apostolis institutum, vel saltem approbatum, inde patet, quia à MARCI Evangelistæ temporibus hoc obtinuit. Iam autem MARCO mortuo, Anno 8. Imperii NERONIS, successit ANIANUS, Episcopus *ALEXANDRINUS*, testibus EUSEB. lib. 2. Hist. Eccles. cap. κδ. 23, & HIERONYMO, in Catalogo scriptorum Ecclesiasticorum, cap. 18. PETRUS au-

tem & PAVLVS Apostoli supervixerunt, curam agentes Ecclesiarum, usque ad Annum 14. *NERONIS*, eodem teste *HIERON.* in Catal. script. Eccl. cap. 1. & 15. *IOANNES* Apostolus usque ad *TRAIANVM* principem perseverans, totas *ASIÆ* fundavit rexitque Ecclesias: ut loquitur *HIERON.* eodem lib. cap. 19. Et *SIMON CANANÆVS*, ad ejusdem *TRAIANI* tempora pervenit, ut scribit *HIERONYMVS* ibidem, cap. 9. Idem quoque *HIERONYMVS*, in illo Catalogo, cap. 11. scribit *TIMOTHEVM* fuisse *EPHESIORVM* Episcopum ordinatum à beato *PAVLO*. Et cap. 12. *TITVM* fuisse Episcopum *CRETÆ*. Et cap. 3. *IACOBVM* fratrem DOMINI cognomento justum, post Passionem DOMINI statim ab Apostolis *HIEROSOLYMORVM* Episcopum esse ordinatum. Et cap. 9. *SIMONEM CANANÆVM*, ejusdem *IACOBI* fratrem, successisse *IACOBO* in illum Episcopatum. Et cap. 27. *POLYCARPVM*, à *IOANNE* Apostolo, ordinatum esse *SMYRNÆ* Episcopum.

PROPOSITIO XII.

IN CHRISTUM *peccat, quicunque, sive Laicus, sive Clericus, Episcopi sui authoritatem contemnit, ejusq; justis mandatis, in eis quæ potestati Episcopali subsunt, obedientiam, obstinatè denegat.*

Hujus propositionis veritas ex eis quæ toto hoc Capite præmissa sunt luculenter patet. Quisquis DEI ordinationi resistit, is in DEVM peccat. Vide etiam cap. 19. part. 3. num. 4. dixi, *in eis quæ Episcopali potestati sunt.* quia si jubeat Episcopus emere aut vendere fundum, si hanc vel illam uxorem ducere, aut simile quidpiam quod ad curam Episcopalem non pertineat, non est necesse, in talibus, ei obtemperare. At in eis quæ ex officio suo Episcopali tibi legitimè injungit, si neque contra fidem sit, neque contra bonos mores, teneris ei obedire, *Hebr.* 13. 17. quod

quidem per ea quæ hactenus dicta sunt, satis clarè demonstratum est, adjiciam tamen uberioris doctrinæ gratia, nonnulla certa & genuina ex genuinis Epistolis antiquissimi scriptoris beati IGNATII, Episcopi ANTIOCHENI, quem HIERONYMVS in Catalogo scribit Martyrio coronatum esse Anno undecimo *TRAIANI* Imperatoris, ad cujus imperatoris tempora pervenit *IOANNES* Apostolus, eodem teste *HIERONYMO*, in Catalogo scriptorum Ecclesiasticorum. Beati autem *IGNATII* in Epistola ad *TRALLIANOS*, hæc sunt verba: *Episcopo subjecti estote; velut DOMINO* (ὡς τῷ κυρίῳ:) *ipse enim vigilat pro animabus vestris.* —— ἀναγκαῖον οὖν ἐστὶν ὅσαπερ ποιεῖτε, ἄνευ τοῦ ἐπισκόπου μηδὲν πράττειν ὑμᾶς. Ἀλλ᾽ ὑποτάσσεσθε, καὶ τῷ πρεσβυτερίῳ, ὡς ἀποστόλοις Ἰησοῦ χριστοῦ, &c. id est, *Necesse itaque est, quicquid facitis, ut sine Episcopo nihil tentetis. Sed & Presbyteris subjecti estote, ut CHRISTI Apostolis*, &c. ———— αἰδεῖσθε δὲ καὶ τὸν ἐπίσκοπον ὑμῶν, ὡς χριστὸν, καθ᾽ ἡμῖν οἱ μακάριοι διετάξαντο ἀπόστολοι, &c. id est, *Reveremini autem Episcopum vestrum, sicut CHRISTVM, quemadmodum beati nobis præceperunt Apostoli. Qui intra Altare est, mundus est, quare & obtemperat Episcopo, & Presbyteris. Qui verò foris est, hic est, qui sine Episcopo, & Presbyteris, & Diaconis quippiam agit; & ejusmodi, inquinatam habet conscientiam, & infideli deterior est. Quid enim aliud est Episcopus, quam is qui omni principatu & potestate superior est; & quoad homini licet, pro viribus imitator CHRISTI DEI factus? Quid verò Presbyterium aliud est, quam sacer cœtus, Consiliarij, & assessores Episcopi?* [Τὶ δὲ πρεσβυτέριον, ἀλλ᾽ ἢ σύστημα ἱερον, σύμβουλοι, καὶ συνεδρευταὶ τοῦ ἐπισκόπου;] ——— *Antidotum vobis porrigo adversus pestilentem inobedien-*

inobedientium [τῶν ἀνυποτάκτων] *morbum, quem fugite beneplacito CHRISTI DOMINI nostri.* Hæc ibi.

NICOLAVS VEDELIVS, Professor in Academia GENEVENSI, & Verbi DEI Minister, in sua exercitatione, in Epistolam IGNATII ad TRALLIANOS, Cap. 2. ait IGNATIVM hic inculcare hæc duo: 1. *Ne quicquam fiat sine Episcopo:* 2. *Vt obedientia deferatur Episcopo.* Et Cap. 9. Num. 7. ait potestates politicas Episcopo majores IN ECCLESIA non esse: hic autem IGNATIVM facere mentionem tantùm ordinum Ecclesiasticorum, ac inter eos Episcopum omnium maximum esse, sicut docet IGNATIVS, adeo ut Episcopus superiorem se nullum in Ecclesia habeat: cæteri autem gradus Presbyterii & Diaconatus Episcopo subjiciantur. Vnde colligit VEDELIVS tyrannicè peccare & errare *ROMANENSES*, qui supra Episcopos cæteros *ROMANVM* Papam collocant, tanquam imperio, & potestate de jure divino superiorem.

Idem, IGNATIVS, in Epistola ad EPHESIOS: *Enitimini,* inquit, *Charissimi, subjecti esse Episcopo, & Presbyteris* [τῷ ἐπισκόπῳ, καὶ τοῖς πρεσβυτέροις] *& Diaconis. Qui enim his obedit, obedit CHRISTO, qui hos constituit* [τῷ προχειρισαμένῳ αὐτοὺς] *qui verò his reluctatur, reluctatur CHRISTO IESV.* —— *præfractus enim, contentiosus, & superbus est, qui non obtemperat superioribus.* Idem quoque in Epistola ad *PHILADELPHENSES*: *Episcopo attendite, & Presbyteris, & Diaconis.* —— *Sine Episcopo, nihil facere.* NICOLAVS VEDELIVS, in exercitatione in Epistolam IGNATII ad *PHILADELPHENSES*, Cap. 14. *Iam*, inquit, *tempore IGNATII erat discrimen illud Presbyterorum & Episcopi, ut ex pluribus Epist. harum locis apparet.*

Idem IGNATIVS, in epist. ad SMYRNENSES, *Nefandas,* inquit, *hæreses, & eos qui schismata faciunt, fugite, vt fontem malorũ. Omnes* Episcopum *sequimini, vt Christus Patrẽ: & Presbyterorũ collegiũ, vt Apostolos: Diaconos reveremini,*

 ut ex

vt ex DEI *præcepto ministrantes. Sine Episcopo nemo quicquam faciat eorum quæ ad Ecclesiam spectant. Rata Eucharistia* [εὐχαριστία] *habeatur illa quæ sub Episcopo fuerit, vel cui ipse concesserit.* ——— *qui honorat Episcopum, à* DEO *honorabitur: sicut qui ignominia afficit illum, à* DEO *punietur.* Hæc *IGNATIVS.*

VEDELIVS autem, in exercitatione in illam *IGNATII* Epist. ad *SMYRNENSES*, CAP. 5. *Recenset*, inquit, *Ecclesiasticæ* εὐταξίας, (*sit enim IGNATIVS vocat id, quod alij* καταχρηστικῶς *Hierarchiam vocant*) *gradus, qui quibus immediatè subsint, indicat IGNATIVS: Laicos vult subesse Diaconis, Diaconos Presbyteris, Presbyteros Episcopo, Episcopum* CHRISTO. *Episcopus igitur nemini quam* CHRISTO *subest. Similiter is qui* DIONYSIVM AREOPAGITAM *se nominat, de Eccles. Hierarch. Cap. 5. dicit, Episcoporum Hierarchiam immediatè in* CHRISTUM *terminari.* Hæc *VEDELIVS.*

Vtrum Episcopatus sit ordo distinctus à Presbyteratu.

Vexatissima est, inter Scholasticos Theologos, & Canonistas controversia, de numero ordinum Ecclesiasticorum. DIONYSIVS ille qui AREOPAGITA scribitur, antiquus quidem Author, illo tamen, de quo in Actis Apostolorum fit mentio, longè posterior, in Libro suo, de Ecclesiastica Hierarchia, non nisi trium ordinum Ecclesiasticorum meminit; nempe, Ordinis EPISCOPORVM, & ordinis PRESBYTERORVM, & ordinis DIACONORVM. Ordinem Episcoporum appellat τὴν τῶν ἱεραρχῶν τάξιν: & hunc vocat ordinem summum, supra quem in Hierarchiæ Ecclesiasticæ distinctione, non altius ascenditur, nisi ad ipsum DOMINVM IESVM CHRISTVM: Ideo & summum vocat hunc ordinem, & postremum respectu complementi in ascendendo:

dendo: ejus verba sunt, Ἡ θεία τῶν ἱεραρχῶν τάξις, πρώτη μὲν ἐστι τῶν θεοπτικῶν τάξεων· Ἀκροτάτη δὲ καὶ ἐσχάτη πάλιν ἡ αὐτή· καὶ γὰρ εἰς αὐτὴν ἀποτελεῖται καὶ ἀποπληροῦται πᾶσα τῆς καθ' ἡμᾶς ἱεραρχίας διακόσμησις· Ὡς γὰρ ἅπασαν ἱεραρχίαν ὁρῶμεν εἰς τὸν Ἰησοῦν ἀποπεραιουμένην, οὕτως ἑκάστην εἰς τὸν οἰκεῖον ἔνθεον ἱεράρχην· id est, *Divinus igitur Pontificum ordo primus quidem est eorum ordinum qui* DEUM *vident: summus autem & postremus rursum idem est. In eo enim, & absolvitur, & expletur omnis Hierarchiæ nostræ distinctio: ut enim Hierarchiam omnem videmus in IESUM desinere; sic unamquamque in suum proprium divinum Pontificem.* Hæc DIONYSIUS, lib. citato, cap. 5. ubi ordinem Presbyterorum appellat, τὴν τῶν ἱερέων τάξιν, *Ordinem Sacerdotum*: Ordinem vero Diaconorum vocat τὴν τῶν λειτουργῶν τάξιν, *Ordinem Ministrorum.*

PETRUS LOMBARDUS, Episcopus *PARISIENSIS*, Lib. 4. sent. Disti. 24. ait Episcopatum, prout à Presbyteratu distinguitur, esse quidem dignitatem quandam & officium à CHRISTO in Ecclesia constitutum: at ordinem nullum agnoscit sublimiorem ordine Presbyterali; in quo ponit etiam Episcopos, ut reliquis Presbyteris, non ordine, sed dignitate & officio Superiores. Ideo duos tantum numerat ordines Ecclesiæ primarios; nempe, Presbyteratum, & Diaconatum. Et horum duorum supra alios inferiores ordines geminam commemorat prærogativam: 1. Quod hi duo per excellentiam dicantur sacri: 2. Quod hos solos habuerit primitiva Apostolica Ecclesia, & de his solis Apostolus præceperit: Apostolos enim in civitatibus ordinasse Episcopos, & Presbyteros, & Diaconos: at alios inferiores ordines procedente tempore Ecclesiam sibi constituisse. Cui concordat, quod ait THOMAS, in quartum Sent. dist. 24. quæst. 2.

Art. 2. ad secundum: *In primitiva*, inquit, *Ecclesia, propter paucitatem Ministrorum, omnia inferiora Ministeria Diaconis committebantur*. Hæc THOMAS. Idque ipsum confirmat ex DIONYSIO, de Eccles. Hierarch. CAP. 5.

Enumerat autem LOMBARDVS, infra Diaconatum, quinque ordines, videlicet, *Subdiaconorum, Acoluthorum* (ἀκολούθων, *EVSEB.* lib. 6. Hist. cap. 35. μγ. quos LOMBARDVS corruptè *ACOLYTOS* vocat, & alio portentoso vocabulo, *Ceroferarios*) *Exorcistarum*, *Lectorum, & Ostiariorum*. Et hunc septenarium numerum Scholastici Theologi Magistrum sequuti tuentur.

At Canonistæ *ISIDORVM* & *GRATIANVM* sequentes, Distinct. 21. CLEROS: & Distinct. 25. Can. PERLECTIS. Etiam Psalmistarum, sive Cantorum, adjiciunt ordinem; & Episcopatum, prout à Presbyteratu distinguitur, affirmant esse verum ordinem, & imprimere Characterem. Vt sic habeant novem ordines, ad similitudinem cælestis Hierarchiæ.

Opinio Iuristarum, inquit *AVREOLVS*, *discordantium in hoc à Theologis est, quod Episcopatus est verus ordo* ——— *hæc est intentio communis omnium Iuristarum, & dicunt quod nos Theologi in hoc à vero deviamus*. Hæc *AVREOLVS*, in quartum Sent. Distinct. 24. Art. 2. §. de primo.

De eadem controversia Angelus, *Sed Canonistæ*, inquit, *tenent quod sunt novem ordines secundum novem Hierarchias; scilicet prima tonsura, seu Psalmistatus, & ordo Episcopalis: & quod prima tonsura sit ordo, & quod Episcopatus sit ordo, & imprimatur Character*. Hæc ANGELVS, in Summa, Verbo, ORDO, Cap. 1. ubi se profitetur sentire cum Canonistis.

Respondent Theologi, Psalmistatum, sive primam tonsuram, non esse propriè ordinem, sed dispositionem ad ordin

ordines: *Et in hoc concordant communiter Theologi*, inquit ANGELVS, loco citato.

THOMAS: Psalmistatus, inquit, *non est ordo, sed officium ordini annexum*, in quartum Sent. Distinct. 24. Quæst. 1. Art. 1. ad quintum. Idem dicit *BONAVENTVRA*, ibidem. Art. 2. quæst. 2.

De EPISCOPATV respondet *CAPREOLVS*, in quartum Sent. Distinct. 25. Art. 1. Conclusione secunda; *Episcopatus est ordo, accipiendo ordinem largè, prout ordo dicitur tam de Sacramento, quam de officio non Sacramento: non autem propriè & strictè, prout ordo est Sacramentum*. Hæc *CAPREOLVS*.

De Charactere respondet THOMAS, in quartum Sent. Distinct. 25. Art. 2. ad secundum: *In promotione Episcopi datur ei potestas quæ perpetuo & indelebiliter manet in eo, sicut Character, quia per consecrationem datur: quamvis dici non possit Character*. Hæc ibi.

BONAVENTVRA, in quartum Sent. Distinct. 24. Art. 2. Quæst. 3. *Tenet communis opinio, quod in Episcopatu Character novus non imprimatur: sed illi aliqua eminentia confertur, quæ semper manet cum ipso Charactere ordinis, ablata omni jurisdictione. Hanc ergo opinionem sustinendo, dicamus, quod Episcopatus, præcisè loquendo, non est ordo; sed ordinis eminentia, vel dignitas*.

Idem ibidem, ad primum: *Quod*, inquit, *objicitur de ISIDORO & GELASIO; dicendum, quod ad eorum auctoritates, & consimiles, unica responsione potest responderi, quod ipsi nomen ordinis ampliant ad officia, & dignitates*. Hæc *BONAVENTVRA*.

AVREOLVS Articulo superiùs citato, ait, Episcopatum non esse diversum ordinem ab ordine Presbyterali; sed esse ampliationem potestatis in eodem ordine.

SCOTVS ait ordinem, propriè loquendo, non esse Sacramentum: *Dico,* inquit, *quod loquendo propriè de Sacramento, ordo non est Sacramentum: quia omne Sacramentum, est signum sensibile; & ordo (vt dictum est) quidam gradus est spiritualis. Tamen accipiendo Sacramentum pro signo invisibili, sicut aliquid dicitur res, & Sacramentum, hoc modo potest dici Sacramentum.* Hæc *SCOTVS*, in quartum Sent. Quæst. unica, Art. 3. Num. 8.

Hæc propterea commemoranda duxi, ut manifestè ostenderem nihil esse in tota hac controversia, quod adversetur propositionibus nostris, de jure divino officii & dignitatis episcopalis supra simplices presbyteros. Nam de hoc nō est inter eos dissensio: sed unanimi consensu omnes, non solùm canonistæ, sed etiam Theologi cum Magistro & cum Dionysio agnoscunt, Episcopatum esse ordinem distinctum à Presbyteratu; accipiendo ordinem pro officio in Ecclesia divinitus instituto: & in primitiva Ecclesia Apostolos, jussu CHRISTI, constituisse Episcopos, & Presbyteros, & Diaconos: & esse hos tres distinctos ordines; cum hac subordinatione, quod Diaconi subsint Presbyteris; & utrisq; cum Diaconis tum Presbyteris præsit Episcopus, de jure divino. Neque nos aliud demonstratum ivimus. De sacramento autem & charactere dum ipsi inter se disceptant, nos instituti nostri interea memores, progrediamur.

PROPOSITIO XIII.

ECCLESIA *Orthodoxam tenens Fidem, si careat* Episcopo, *sive Presbyterorum ordinario præfecto Diœcesano, laborat quidem defectu quodam œconomico: at non propterea desinit esse vera Ecclesia, neque excidit potestate illa Ecclesiastica, quam habent aliæ Ecclesiæ ab* Episcopis *gubernatæ. Quamvis optandum & annitendum, vt habeat Episcopum.*

Gradus

Gradus quidem Episcopalis, est juris divini; sic tamen ut Ecclesia esse non desinat, sed esse possit, & sit quandoque vera Ecclesia Christiana, in qua non reperitur hic gradus. Idque non solùm ante Episcoporum institutionem, sicut videre est in Ecclesia *SAMARITANA*, per *PHILIPPUM* Diaconum recens fundata, antequam ibi ullus esset Episcopus. Act. 8. 12. Et in prima illa *ANTIOCHENA* Ecclesia, de qua legimus Act. 11. 20. 21. Et Ecclesia *LYSTRENSI*, item *ICONIENSI*, & *ANTIOCHIÆ PISIDIÆ*, quibus Apostoli *PAULUS* & *BARNABAS* præfecerunt Presbyteros, καθ' ἐκκλησίαν, Act. 14. 20. 21. 22. Et Ecclesia *EPHESINA*, quando initio regebatur tantum à Presbyteris, nondum constituto illic proprio aliquo Episcopo, (erant enim Apostoli, & viri Apostolici quos consulerent) Act. 20. Quamvis postea acceperit Episcopum, qui dictus est Angelus Ecclesiæ *EPHESINÆ*, Apocal. 2. 1. *Olim*, inquit *PANORMITANUS*, *Presbyteri in communi regebant Ecclesiam, & ordinabant Sacerdotes, & pariter conferabant omnia Sacramenta: sed postmodum, ad Schismata sedanda, fecerunt seu ordinaverunt Apostoli, ut crearentur Episcopi.* Hæc NICOLAUS ABBAS PANORMITANUS, in lib. 1. decretalium, de consuetudine, CAP. QUANTO. Non solum, inquam, ante Episcoporum institutionem; sed etiam post constitutos in Ecclesiis Episcopos. Non enim ad esse, sed ad melius esse Ecclesiæ necessaria est hæc œconomia.

ECCLESIA SINE EPISCOPO.

JOANNES MAIOR, lib. 2. historiæ de gestis SCOTORUM, cap. 2. scribit SCOTOS per Sacerdotes, & Monachos, sine Episcopis, in fide eruditos esse, usque ad annum DOM. 429. adeo ut, primitiva Ecclesia SCOTICA plusquam ducentos & triginta annos floruerit absque regimine Episcopali. Nam Religionem Christianam suscepit SCOTIA anno DOM. 203. sicut consentiunt omnes Historici.

Exemplum in Ecclesia SCOTICANA.

Exemplum in Ecclesia Romana.

Ecclesiæ etiam *ROMANÆ*, sede vacante, præfuerunt Presbyteri per undecim menses, & quindecim dies, post cædem XISTI secundi, *Episcopi ROMANI*, immanissima persequutione Comitia Pontificalia *ROMÆ* prohibente, Anno DOM. 259. ut scribit ONVPHRIVS in Chronico. Nec tamen desiit esse vera *Ecclesia*, aut potestatem habere veræ *Ecclesiæ*. De jure divino est, ut in *Ecclesiis* Diaconi sint Clerici, Canonicè per manuum impositionem ordinati, & per totam vitam adstricti. Act. 6. & 1. Tim. 3. In nostra tamen Ecclesia *SCOTICANA* reformata id haberi nondum potuit, propter *Ecclesiasticam* paupertatem: bonis *Ecclesiasticis* secularium hominum sacrilegio direptis. Sic etiam, in nonnullis *Ecclesiis* reformatis, impedit magistratus civilis ne sint *Episcopi*. Sunt quidem hi defectus œconomici quoad εὐταξίαν, sed non sunt defectus essentiales qui tollant essentiam aut potestatem veræ *Ecclesiæ*.

Non omnis defectus illius quod jure divino præscribitur, est defectus essentialis auferens essentiam Ecclesiæ. Exemplum de Diaconis, & Episcopis.

ORDINATIO MINISTRORUM.

Valida est ordinatio quæ peragitur per Presbyteros in eis *Ecclesiis*, in quibus non est *Episcopus*, aut ubi non est Orthodoxus, sed notorius hæreticus & lupus: quamvis decentius fieret (si possibile) per Orthodoxum *Episcopum* & Presbyteros: aut etiam per solos Presbyteros, consentiente & concedente *Episcopo*. Nam *Episcopo* proprium de jure divino, est solum regimen, superinspectio, & προστασία Gubernatrix sive *Episcopalis*, quam jurisdictionem vocant: reliquæ autem omnes pastoralis officii partes omnibus pastoribus, tum *Episcopis* tum Presbyteris, de jure divino communes sunt: quamvis non nisi decenter & ordine exercendæ, adeoque non sine *Episcopo*, aut *Episcopi* saltem consensu, in eis locis ubi *Ecclesiam* regit *Episcopus*. Vbi verò non est *Episcopus*, fieri debent omnia communi consilio & auctoritate Presbyterorum Synodicè congregatorum. Quamvis, ut dixi, annitendum sit, ut etiam œconomicus iste defectus tollatur, & unaquæque Diæcesis proprium habet *Episcopum*.

Aposto-

Apostolus PAVLVS eam manuum impositionem, per quam ordinatus est TIMOTHEVS, modò vocat impositionem manuum suarum, 2. TIM. 1. 6. modò impositionem manuum Presbyterii, 1. TIM. 4. 14. id est, consessus Presbyterorum, sic enim in NOVO TESTAMENTO passim, & apud antiquissimos scriptores Ecclesiasticos, usurpatur hoc vocabulum. Quod autem nonnulli Presbyterium hoc loco interpretati sunt cœtum Episcoporum, nisi per Episcopos intelligas simplices Presbyteros, violenta est interpretatio, & sensus insolens. Et quod alii ipsum gradum Presbyteratus intellexerunt, stare non potest, nam gradus non habet manus, sed hominum sunt manus. Sive igitur de TIMOTHEI ordinatione in simplicem Presbyterum, sive de ejus ordinatione in Episcopum loquatur Apostolus, haud dubiè nomine Presbyterii intelliguntur simplices Presbyteri, illi scilicet Ecclesiæ EPHESINÆ Presbyteri de quibus, ACT. 20.

Ordinatio Timothei.

Neque hoc absurdum videri debet quod Presbyteri Ecclesiæ una cum Apostolo imponant manus ordinatrices ei qui ordinatur in ipsorum Episcopum. Nam hoc ritu potestatem illam, quæ penes Presbyterorum Collegium antea residebat, ei deferunt: non seipsos ea potestate simpliciter denudantes, sed illi præfecturam & regimen concedentes, ut posthac non nisi ex ejus authoritate & consensu potestas illa exerceatur. Nempe quamdiu in ea Ecclesia erit Episcopus Orthodoxus.

Ordinant Episcopum Presbyteri.

Convenit illa HIERONYMI narratio in Epistola ad EVAGRIVM de Episcopis ALEXANDRINIS; *Presbyteri*, inquit, *unum ex se electum, in excelsiori gradu collocatum, Episcopum nominabant: quomodo si exercitus imperatorem faciat*. Hæc ille. Quibus verbis haud

obscurè indicat Presbyteros ALEXANDRINOS initio ordinasse sibi Episcopum. Quam ordinationem ratam habuerunt ipsi Apostoli, sicut ostensum est in exegesi propositionibus undecimæ.

Ordinatio *Pelagij* I. Episcopi *Romani* per Presbyterum.

PELAGIVM, hujus nominis primum, *E*piscopum ROMANVM, ordinarunt duo Episcopi, & unus *P*resbyter OSTIENSIS, nomine ANDREAS, qui tanquam *E*piscopus munus illud ordinationis obivit: dum non invenirentur tres *E*piscopi, qui, secundùm Canones, PELAGIVM ordinarent: subducentibus se reliquis *E*piscopis ab ejus communione, propter quandam de eo suspicionem. A qua tamen suspicione se postea PELAGIVS, jam *P*apa factus, purgavit, eosque sibi reconciliavit.

Canonibus constitutum est ut tres Episcopi ordinent Episcopum.

Decretum verò erat in Concilio *NICÆNO*, Can. 4. ut ad ordinandum Episcopum, si non possent omnes comprovinciales Episcopi convenire, tres tamen omnimodo in unum convenirent, & absentes per scripta consentirent, & tunc ordinatio celebraretur, Metropolitano omnia rata habente & confirmante. *DAMASVS* Episcopus *ROMANVS* Epistola quinta ad prosperum *NVMIDIÆ* primæ sedis Episcopum, & alios Orthodoxos Episcopos, *Quod enim*, inquit, *Episcopi non sint, qui minus quàm à tribus sunt ordinati* Episcopis, *omnibus patet: quoniam, vt benè nostis, prohibitum à sacris est patribus, vt qui ab vno, vel à duobus, sunt ordinati Episcopis, nec nominentur Episcopi. Si nomen non habent, qualiter officium habebunt?* Hæc *DAMASVS*. Item post *DAMASVM*, in Concilio *AFRICANO* ducentorum & septemdecim Episcoporum (cui præsedit *CORNELIVS* Episcopus *CARTHAGINENSIS*, & interfuit *AVGVSTINVS* Episcopus *HIPPONENSIS*) Can. 16. *Forma*, inquiunt, *antiqua servabitur, vt non minus quam tres sufficiant, qui fuerint à Metropolitano directi, ad Episcopum ordinandum*. Hæc Patres *AFRI-*

CANI

CANI. Observa omnes tres simul ordinare, & omnes esse pariter ordinatores. Vide Glossam in Can. *Episcopus*. 23. Dist.

PELAGIVS igitur *ROMANÆ* Ecclesiæ Diaconus, cum eum ordinari ejusdem Ecclesiæ Episcopum juberet Imperator *IVSTINIANVS*, nec invenirentur tres Episcopi, ut canonibus satisfaceret, ejusque ordinatio valida esse posset, accepit ordinationem è manu unius Presbyteri & duorum Episcoporum. Atque ita canonica in hunc usque diem habita est ejus ordinatio. Hanc de *PELAGII* ordinatione historiam scripsit *ANASTASIVS* Bibliothecarius in libro Pontificali, in vita *PELAGII* Papæ primi. Qui ordinatus est, Anno DOMINI 555. Vt annotat *BINIVS* in parte secunda, tomi secundi Conciliorum. Hoc non fecisset *PELAGIVS* neque eam ordinationem agnovisset Ecclesia *ROMANA*, & *PELAGII* successores Episcopi *ROMANI*, nisi judicarent etiam SIMPLICEM PRESBYTERVM, in casu necessitatis, ESSE SVFFICIENTEM MINISTRVM AD CONFERENDVM QVEMLIBET ORDINEM ECCLESIASTICVM.

Quomodo canonica fuerit ordinatio Pelagii.

Presbyteri autem ordinatione per impositionem manuum Episcopi & Presbyterii citat GRATIANVS, ex Concilio TOLETANO vndecimo hunc Canonem; *Presbyter cùm ordinatur*, Episcopo *eum benedicente, & manum super caput ejus tenente, etiam omnes* Presbyteri, *qui præsentes sunt, manus suas, juxta manus Episcopi, super caput illius teneant.* 23. Dist. Can. *Presbyter.* Observa autem tres saltem debere manus imponere, secundùm analogiam ordinationis Episcopi.

Canon de ordinatione Presbyteri.

Per hanc autem impositionem manuum Presbyterii, non solùm declaratur assensus fratrum, sed & ordo ipse confertur, & gratia ordini necessaria impetratur, quemadmodum per impositionem manuum Episcopi: cum quo Presbyteri manus imponunt, non tanquam duntaxat consentientes, (ad consensum enim sufficiunt suffragia, &

Presbyteri ordinatores cum Episcopo.

plebs etiam consentit, nec tamen ejus est manus imponere) sed tanquam ordinantes, seu ordinem conferentes, & ex potestate ordinandi divinitus accepta, gratiam ordinato, hoc adhibito ritu, apprecantes. Vt patet ex verbis Apostoli, 1. TIM. 4. 14. Vbi per illam impositionem manuum Presbyterii exstitisse ait in TIMOTHEO donum gratiæ [χάρισμα.] Quo quid amplius dici potest de impositione manuum Episcopalium? Cùm ipse Apostolus, de fructu impositionis manuum suarum loquens, non alio utatur vocabulo, nisi quod per eam exstiterit in TIMOTHEO donum gratiæ DEI, 1. TIM. 2. 6. Quibus autem non competit potestas ordinandi, illi orant etiam pro ordinato, at non hoc ritu orant, ut manus imponant, & per impositionem manuum ipsorum quodammodo adducant Spiritum Sanctum; nam hic precandi gestus per impositionem manuum, in ordinatione & confirmatione, solis convenit eis qui ex officio habent potestatem benedicendi & ordinandi. Angelus in Summa, verbo, ORDO, Cap. 1. Art. 6. Ait manus impositionem non esse de substantia formæ ordinationis. Idem quoque sensit THOMAS in quartum Sent. Dist. 25. Quæst. 1. Art. 1. ad primam. Nos de hoc non certamus; sed asserimus hunc ritum ab Apostolis usurpatum esse in signum collati officii, & non defuturæ gratiæ eis qui dignè ordinem susciperent: & adhibitionem hujus signi indicare potestatem ordinandi, ut patet ex sacris literis.

Soli Presbyteri ordinatores.

Habent Presbyteri de jure divino, ordinandi, sicut prædicandi & baptizandi, potestatem: quamvis hæc omnia exsequi debeant sub regimine & inspectione Episcopi, in locis ubi est Episcopus, sicut dictum est. In aliis autem locis, ubi Ecclesiæ communi tantùm Presbyterorum Consilio administrantur, valida est & efficax ordinatio quæ fit per impositionem manuum solius Presbyterii. Quin & ubi est Episcopus, possunt Presbyteri ordinare, consen-

consentiente, licet non simul manus imponente *E*piscopo: cui propria de jure divino, est sola authoritas & præfectura Episcopalis, ut curet omnia decenter & ordine fieri in domo DEI, & nemini permittat licentiosè abuti quacunque sua potestate, sed ut omnes ordinatè ac decenter se gerant secundùm legem DEI, & legitimas Ecclesiæ constitutiones. Quod dixi Presbyteros, de jure divino, etiam ordinandi, sicut Prædicandi, & Baptizandi, habere potestatem; illud intelligendum est cum hoc discrimine; quod Prædicare & Baptizare possint, inconsulto Episcopo, aut Synodo, hoc est, non exspectata ad singulas vices particulari commissione: ordinare autem non possint sine particulari commissione ab Episcopo, vel à Presbyterorum Diæcesano Consilio in locis ubi non est Episcopus. Ratio discriminis est, quia ordinatio est negotium magis communiter attingens totam Diæcesin, & ad publicos præsides magis pertinens.

Discrimen inter ordinationem, & verbi prædicationem, &c.

AMBROSIUS in Epistolam ad *EPHESIOS*, Cap. 4. *Apud ÆGYPTUM*, inquit, *Presbyteri consignant, si præsens non sit* Episcopus.

AUGUSTINUS, sive quicunque author est illius operis, in quæstionibus ex utroque TESTAMENTO mixtim quæst. 101. *In ALEXANDRIA*, inquit, *& per totam ÆGYPTUM, si desit Episcopus, consecrat Presbyter.*

In Concilio *ANTIOCHENO* (quod celebratum est, ANNO DOMINI circiter 341. Cujus canones confirmati sunt in Synodo vniversali quinisexta, Can. 2. quæ quinisexta Synodus celebrata est *CONSTANTINOPOLI* in *TRULLO*, ANNO DOMINI 692.) in Concilio, inquam, *ANTIOCHENO*, Can. 10. conceditur Chorepiscopis, (qui duntaxat erant Presbyteri, non autem verè *E*piscopi) ut ordinent Lectores & Sub-Diaconos & *E*xorcistas: de superioribus verò

Ordinatio per solos Presbyteros ostenditur ex canone *Antiocheno*.

ordinibus decernitur, ut nec Presbyterum, nec Diaconum ordinare audeant, δίχα τοῦ ἐν τῇ πόλει ἐπισκόπου, ᾧ ὑποκεῖνται αὐτός τε, καὶ ἡ χώρα, id est (ex versione DIONYSII EXIGVI) *præter civitatis Episcopum, cui ipse cum possessione subjectus est.* GENTIANVS HERVETVS vertit, *absque urbis Episcopo.* At ex probatissima illa versione, quam sequitur ISIDORVS Episcopus HISPALENSIS, *præter conscientiam Episcopi.* Quæ versio optimè explicat mentem Concilii. Estque ipso rei usu & exequutione firmata; ut nimirum possent Chorepiscopi etiam Presbyteros & Diaconos ordinare, permittente, licet non simul ordinante, Episcopo loci; ut patet ex ISIDORO, Lib. 2. de officiis Ecclesiasticis, Cap. 6: ubi de Chorepiscopis, ea etiam ætate adhuc in Ecclesiis existentibus, loquens, ait; *Chorepiscopi, id est, Vicarii Episcoporum, juxta quod Canones ipsi testantur, instituti sunt ad exempla 70. Seniorum, tanquam Sacerdotes, propter solicitudinem pauperum. Hi in vicis & villis constituti, gubernant sibi commissas Ecclesias, habentes licentiam constituere Lectores, Sub-Diaconos, exorcistas: Presbyteros autem & Diaconos ordinare non audeant præter conscientiam* Episcopi, *in cujus regione præesse noscuntur. Hi autem à solo* Episcopo *civitatis, cui adjacent, ordinantur.* Hæc ISIDORVS. Ex quibus patet illam DAMASI constitutionem, de abolendo Chorepiscoporum officio, non esse exsequutione roboratam per Ecclesias; sed aliquot postea seculis permanisse in Ecclesiis Chorepiscopos, eosque, sicut Canone ANTIOCHENO præscriptũ erat, à solo civitatis, cui adjacebant, Episcopo ordinatos esse; habentes licentiam constituendi inferiores Clericos, & superiores etiam consentiente Episcopo loci. Quum igitur praxis Ecclesiastica sit optima Canonum interpres, præsertim tot sæculis continuata, & hac interpretatione, *præter conscientiam Episcopi,* tanquam suo seculo indubitata, & perpe-

Eadem ostenditur ex *Isidoro*, & ex praxi veteris Ecclesiæ.

Damas. Epist. 5.

tuo rei ipsius ad eam usque ætatem usu firmata, utatur ISIDORVS, manifestum est hanc esse genuinam Canonis interpretationem. Floruit ISIDORVS, Anno DOMINI 630. Elapsis jam post Synodum illam ANTIOCHENAM annis paulò minus trecentis: & post DAMASVM annis plusquam ducentis. Eodem sensu beatus IGNATIVS jubet ἄνευ τοῦ ἐπισκόπου μηδὲν πράττειν. in Epist. ad TRALLIANOS, et alibi, χωρίς ἐπισκόπου μηδὲν ποιῆτε. Epist. ad PHILADELPHENSES.

Quod verò ait *ISIDORVS* Canones testari Chorepiscopos, ad exemplum septuaginta institutos esse, *tanquam Sacerdotes, Episcoporum Vicarios*, id habet ex Concilio *NEOCÆSARIENSI*, cap. 13. quod est in Græca editione, cap. 14. ubi dicuntur ad exemplū 70. instituti esse ὡς συλλειτουργοί. Reliqua, de collatione ordinum, & ordinatione ipsorum Chorepiscoporum, desumit *ISIDORVS*, ex Canone illo decimo, Concilii *ANTIOCHENI*.

Quod autem ait *ISIDORVS* institutos esse Chorepiscopos, *propter solicitudinem pauperum*; id clarius explicat *RABANVS MAVRVS*, Archi-episcopus *MOGVNTINVS*, lib. 1. de institutione Clericorum, cap. 5. (quod opus scripsit adhuc Presbyter) Vbi de Chorepiscopis hæc scribit; *Episcopi Apostolorum vicem in Ecclesia tenent: & Chorepiscopi, qui vicarij sunt Episcoporum, ad exemplum septuaginta seniorum constituti sunt: nec aliquid eis magis licet in Ecclesia ordinare aut constituere, nisi quantum eis conceditur à legitimis Episcopis, qui sedem & regimen integrum in Ecclesiis obtinent. Ordinati sunt autem Chorepiscopi propter pauperum curam, qui in agris & villis consistunt, ne eis solatium confirmationis deesset.* —— *Hi autem a solo Episcopo civitatis, cui adjacent, ordinantur, sicut Presbyteri.* Hæc *RABANVS*: de Chorepiscopis, etiam illa ætate adhuc existentibus. Quamvis jam

Chorepiscopi manus imponebant catechumenis.

anguſtioribus limitibus poteſtas eorum circumſcriberetur, ut apparet ex concilio *MELDENSI*, quod, vivente RABANUS MAURO, celebratum eſt ſub *CAROLO* juniore *FRANCORUM* Rege, ann. Dom. 845. in quo Concilio, Cap. 44. decernitur, *Ut Chorepiſcopus modum ſuum juxta canonicam inſtitutionem teneat. —— neque ordines Eccleſiaſticos, qui per impoſitionem manus tribuuntur, id eſt, non niſi uſque ad ſub-diaconatum, & hoc jubente Epiſcopo, & in locis, quibus Canones deſignant, agere præſumant.* Hæc habentur citato capite Concilii *MELDENSIS*: undeliquet coarctatam eſſe illo ſeculo Chorepiſcoporum poteſtatem. Niſi dicas mendoſam eſſe editionem, & pro *& hoc jubente Epiſcopo*, legatur, *niſi jubente Epiſcopo*, quia in Canone *ANTIOCHENO* hoc dicitur, δίχα τοῦ ἐπισκόπου, ut ſcilicet liceat illis jubente, aut permittente Epiſcopo etiam majores ordines conferre. Quod illis *ANTIOCHENO* Canone conceſſum eſt, & aliquot ſæculis poſt Synodum *ANTIOCHENAM* illis permiſerunt Eccleſiæ.

Canon *Meldenſis* de chorepiſcopis.

Habebant enim (ut ex eis quæ dicta ſunt patet) Chorepiſcopi a ſuis Epiſcopis duo commiſſionum genera: unum commiſſionis ordinariæ & communioris, ex qua Lectores, & Sub-diaconos, & Exorciſtas ordinare poterant: aliud genus commiſſionis extraordinariæ & particularis, ex qua poterant conferre majores ordines Diaconatus & Presbyteratus. Et hos quidem conferre prohibentur præter conſcientiam Epiſcopi, id eſt, niſi ſingulis vicibus ad unamquamque ſingularem ordinationem acceperint commiſſionem particularem ab Epiſcopo, quamvis ipſe Epiſcopus non eſſet corporaliter præſens, ſuaſque ſimul manus imponeret. Quod certè eis non conceſſiſſet Eccleſia, niſi judicaſſet *VALIDAM ETIAM ESSE EAM ORDINATIONEM, QUÆ PER SOLOS PERAGITUR PRESBYTEROS.*

Chorepiſcopi habebant à ſuis Epiſcopis duo commiſſionum genera.

Porro Chorepiſcopos illos, quibus poteſtas illa conceditur,

Oſtenditur Chorepiſco-

ditur, non fuisse verè Episcopos, sed tantùm Presbyteros (qui regiunculis Diæceseos ab Episcopo præficiebantur, quales sunt nostri Moderatores Classium Presbyterialium) sicut manifestum est ex superioribus, ita etiam patet ex ipsis verbis Can. illius *ANTIOCHENI*; ubi dicuntur *in Villis & Regionibus* constituti, & *subjecti esse* Episcopo, & *ab Episcopo civitatis, cui subsunt, ordinandi*. Ecce & locus, & subjectio, & ordinatio, arguunt non esse *E*piscopos, sed tantùm Presbyteros.

pos ordinantes fuisse tantùm Presbyteros, non autem Episcopos.

Idem patet ex Concilio *NEOCÆSARIENSI*, quod *ANTIOCHENO* illo antiquius fuit; ubi CHOREPISCOPI dicuntur constituti ad exemplum & formam septuaginta Discipulorum. CAP. XIII. *id*.

Eosdem duos Canones, Concilii *NEOCÆSARIENSIS*, & Concilii *ANTIOCHENI*, allegat *DAMASUS*, Episcopus *ROMANUS*, in sua illa Epistola quinta, ad *PROSPERUM NUMIDIÆ* primæ sedis EPISCOPUM, & alios orthodoxos Episcopos; ubi affirmat, & multis contendit, manifestè patere, quod nulli Chorepiscopi sint Episcopi, & quod necesse sit ut se Presbyteros esse fateantur, alioqui nihil futuros, nec in Sacerdotali Catalogo habendos, quum duo tantum sint ordines primi in ECCLESIA, id est, APOSTOLORUM, & septuaginta DISCIPULORUM.

Ridiculum autem, & puerile effugium est BELLARMINI, LIB. de CLERICIS, cap. 17. ubi, fatetur quidem Chorepiscopis à Concilio ANTIOCHENO concessum esse, ut etiam Presbyteros & Diaconos ordinare possent, si id Episcopus loci permitteret: sed dum imperitè contendit ordinationem ita esse EPISCOPORUM propriam, ut nullo modo PRESBYTERIS permitti possit, confingit nobis novum quoddam & antea inauditum CHOREPISCOPORUM genus; & ait

Ineptum *Bellarmini* effugium.

Chorepiſcopos illos, de quibus ibi loquitur Canoni Concilii ANTIOCHENI, fuiſſe veros *E*piſcopos, alios à Chorepiſcopis illis qui tantùm ſunt Presbyteri. Quum tamen id diſertè pernegет DAMASVS, *E*piſtola citata, poſtquam conſideravit illa ipſa Canonis verba, quibus fretus BELLARMINVS audet DAMASO, & toti Antiquitati contradicere. Verba ſunt: qui *Chorepiſcopi nominantur, quamvis manus impoſitionem Epiſcoporum perceperint, & vt Epiſcopi conſecrati fuerint.*

Has quidem verborum interpretatione uſus eſt DAMASVS, non tamen inde ſequitur eos fuiſſe veros *E*piſcopos, ſed tantummodo accepiſſe quandam ordinationem quaſi Epiſcopalem, & non verè *E*piſcopalem, ſicut diſſerit DAMASVS, probans veram illorum ordinationem eſſe ſecundùm formam ſeptuaginta Diſcipulorum, id eſt, tantummodo Presbyteralem.

Deteſtanda verò BELLARMINI impudentia eſt, aut miſeranda imperitia, quando ait DAMASVM Chorepiſcopis adimentem licentiam ordinandi, non loqui de iis Chorepiſcopis, de quibus ſit mentio in principio Canonis ANTIOCHENI: cùm diſertè ipſiſſima prima Canonis ANTIOCHENI verba citet DAMASVS, & eoſdem illos, de quibus ibi ſit mentio, neget eſſe veros *E*piſcopos, aut habere auctoritatem *E*piſcopalem: & de iiſdem proferat antiquiorem illum Canonem NEOCÆSARIENSEM, ubi dicuntur conſtituti eſſe ad exemplum & formam ſeptuaginta, *ὡς συλλειτουργοὶ* ut comminiſtri.

Quamvis autem Presbyteri quandoque dicantur ſucceſſiſſe Apoſtolis, in veterum ſcriptis, nuſquam tamen dicuntur *E*piſcopi ſucceſſiſſe ſeptuaginta Diſcipulis.

Quamvis etiam DAMASVS conjecturam illam, de ordinatione Chorepiſcoporum aliquando per plures *E*piſcopos, admiſerit ex quodam Grammatico intuitu pluralis numeri nominis *Epiſcoporum*: neque de ea quæſtione

certare

certare voluerit, quia existimabat se posse compendiosiùs ora obturare suis adversariis, si evinceret nullum Chorepiscopum, sive ab uno, sive à pluribus ordinatus esset *E*piscopis, esse aut unquam fuisse *E*piscopum; sed omnes esse semperque fuisse simplices duntaxat Presbyteros: quamvis, inquam, conjecturam illam, utpote, causæ suæ nihil officientem, admiserit DAMASUS: quia tamen nullum ejus vestigium exstat in Historiis, aut Canonibus *E*cclesiasticis, præter meram illam conjecturam Grammaticalem, eique repugnant ipsa Canonum verba, & nota *E*cclesiæ praxis: & potest ea pars Canonis ANTIOCHENI satis commodè, imò commodiùs & simpliciùs aliam interpretationem recipere; neque rem à se visam vel fando auditam, aut in Historiis lectam profitetur DAMASUS, sed tantum dicit sibi ita *VIDERI* ex plurali numero nominis *EPISCOPORUM*: poterimus, sine DAMASI contumelia, simpliciorem sensum investigare, qui ad propositum DAMASI non minùs faciat, ejusque conclusionem corroboret. Verba Canonis sic se habent, εἰ δὲ χειροθεσίαν εἶεν ἐπισκόπων εἰληφότες, *placuit sanctæ Synodo, ut noscant suum modum.* Et in fine Canonis, absque ulla distinctione variæ ordinationis, dicitur constitui debere Chorepiscopos ab *E*piscopo civitatis cui subjiciuntur: nempe, eos ipsos Chorepiscopos, de quorum officio & potestate loquebantur Patres toto illo Canone; nam nusquam comparet, vel levissima aliqua distinctionis aut diversitatis umbra. Quocirca certior & simplicior videtur hæc, quam subjiciam, interpretatio: ut, scilicet ἡ χειροθεσία hoc loco accipiatur, non passivè pro ea manuum impositione, per quam ordinabantur ipsi Chorepiscopi, sed activè pro ea manuum impositione cujus exercendæ potestas concedebatur Chorepiscopis; & ἐπισκόπων intelligamus possessivè, ac si diceres eam impositionis manuum potestatem, quam possident *E*piscopi. & εἰληφότες interpretemur acceptionem per delegationem

Simplicissima & certissima interpretatio χειροθεσίας ἐπισκόπων in Canone *Antiocheno.*

 nem

nem ab Epiſcopo loci, qui Chorepiſcopos ſua armabat poteſtate, ſicut quilibet delegans delegatos, ut non minus valida haberetur & eſſet ordinatio illa quæ per Chorepiſcopos ex delegatione perageretur, quàm ea quæ fiebat per impoſitionem manuum ipſius Epiſcopi. Qui aſſumebat Chorepiſcopos ad ſuſtinendum congruam partem ſolicitudinis, ſuam illis poteſtatem ad certas res gerendas impertiens; ſervata ſibi interim Epiſcopali poteſtatis plenitudine. Concilium autem ANTIOCHENVM, præſcribit Chorepiſcopis regulas exercitii hujus poteſtatis, per delegationem ſeu commiſſionem acceptæ, quas tranſgredi non audeant. Addita ſanctione in tranſgreſſores, ut eo ipſo priventur honore cujus participes facti ſunt.

Neque huic expoſitioni repugnat Latina illa verſio, qua uſus eſt DAMASVS; *Qui in vicis & poſſeſſionibus Chorepiſcopi nominantur, quamvis manus impoſitionem Epiſcoporum acceperint.* Quorum verborū ſimpliciſſima eſt ea expoſitio, quam præmiſimus: & ita debere exponi patet etiam ex eo, quod deſcribantur toto illo Canone ea quæ omnibus Chorepiſcopis, tum antea ſecundum Canonem NEOCÆSARIENSEM ordinatis, tum poſtea ſecundùm eundem NEOCÆSARIENSEM, & hunc ANTIOCHENVM Canonem ordinandis. Sicut clariſſimè patet ex ipſo Canone ANTIOCHENO, quem mox integrū ſubjiciā. Illa autem verba in verſione qua uſus eſt *DAMASVS, Et vt* Epiſcopi *conſecrati fuerint*, addidit interpres Latinus de ſuo, per modum exegeſeos, ut oſtenderet eam manus imponendi ſeu ordinandi poteſtatē conceſſam eſſe Chorepiſcopis, Epiſcoporum vicem in hoc negotio gerentibus, per quam erant illi, non quidem veri Epiſcopi, ſed *ut Epiſcopi*, ſive *quaſi Epiſcopi*, in illis caſibus ad quos ſe extendebat commiſſio eis ab Epiſcopo data. Nam in negotiis juriſdictionis non eſt illicitum quandoq. adhibere Vicarium ὡς συλλειτουργον ut comminiſtrum. Obſerva etiam frau-

dem

dem BELLARMINI; nam cum verba Can. ANTIOCHENI, tum in græca, tum in latina apud DAMASVM editione, sic se habeant, sicut ea retulim⁹, ille, ut incauto lectori imponeret, aliam verborum faciem nobis pingit, & Synodũ sic loquentem inducit; *Chorepiscopi, qui manus impositionem ab Episcopis acceperunt, & ut Episcopi sunt ordinati*, &c. ac si loqueretur Synodus, de certo quodam genere Chorepiscoporũ, distincto ab aliis Chorepiscopis, quibus non competeret ea χειροθεσία ἐπισκόπων: cùm tamen Synodus manifestè loquatur de Chorepiscopis absolutè, nulla prorsus adhibita distinctione, nisi dicas esse unum genus Chorepiscoporum, *qui in vicis & regionibus erant dicebãturq; Chorepiscopi*, & aliud genus eorũ qui neq. in vicis, neq. in regionib⁹ erant constituti, neq. dicebantur Chorepiscopi. Quæ absurda foret distinctio, isti enim non essent omnino Chorepiscopi. Synodus non dicit, QVI *manus impositionẽ* AB EPISCOPIS *acceperunt*; sicut fingit BELLARM. sed ait, ETIAMSI [εἰ καὶ] *manus impositionem* EPISCOPORVM *acceperint*. Hoc absolutè pronuncians de omnibus quibuscunque *CHOREPISCOPIS*.

Atq. ut clarissimè pateat ex ipsius canonis ANTIOCHENI verbis, potestatem, quæ illic conceditur, concedi omnibus Chorepiscopis; etiã postea ordinandis: neq. esse ullum Chorepiscoporum genus, quod inde excludatur: ipsum canonẽ integrum exhibemus: *Qui sunt in vicis, aut regionibus, sive qui Chorepiscopi appellantur, etiamsi manus impositionem Episcoporum* [χειροθεσίαν ἐπισκόπων] *acceperint, placuit S. Synodo, ut noscant suum modum* [εἰδέναι τὰ ἑαυτῶν μέτρα] *& gubernent subjectas sibi Ecclesias, et contenti sint harum cura et solicitudine: constituant verò Lectores, & Subdiaconos, et Exorcistas, et horum promotio ipsis sufficiat. Neque Presbyterum verò, neque Diaconum ordinare audeant, præter conscientiam Episcopi civitatis, cui ipse, cum regione, subjectus est. Si quis autem ausus fuerit transgredi quæ definita sunt, ut privetur ille eo ipso honore cujus particeps est. Chorepiscopus autem ut fiat* [seu ordinetur] *ab Episcopo civitatis, cui subjicitur.* Hactenus verba Canonis.

Canon *Antiochenus*, de Chorepiscopis.

Quilibet sanus facile perspicit, hoc canone describi quid omni Chorepiscopo concedatur: & severè mandari vt hos communes limites nullus omnino Chorepiscopus, cujuscunque, prærogativæ fiducia, transgrediatur, & hanc esse ipsissimam Concilii ANTIOCHENI mentem, longo etiam vsu manifestatam, luculenter superius demonstratum est.

Et quamvis jam abunde confutatum sit illud BELLARMINI figmentum, libet tamen, ad cumulum, huic IESVITÆ etiam ea opponere quæ scripsit alius IESVITA GABRIEL VASQVEZ; qui in Commentario in tertiam partem THOMÆ, Disputatione. 238. Cap. 7. §. alii tamen. Postquam proposuisset istud BELLARMINI somnium, hæc subjungit verba; *Alij tamen* (inquit VASQVEZ) *non minoris authoritatis existimant Chorepiscopos fuisse tantum Presbyteros. Ita expressè sentit AYALA de traditionibus Ecclesiasticis, 3. part. Consideratione 4. vbi hanc rem ex professo disputat; & noster FRANCISCVS TVRRIANVS, in annotationibus ad Concilium NICENVM, can. 54. ait ordinem Chorepiscoporum non fuisse nisi* Presbyterorum *tantum: eandem sententiam sequuntur docti aliqui recentiores, pro qua citant DEMOCAR, Lib. 3. de Sacrificio, cap. 4. & SOTEAL. verbo Chorepiscopus, quos ego non legi. Porro DAMASVM duo illa genera Chorepiscoporum minime distinxisse, sed de omnibus, etiam illis, quorum meminit Concilium ANTIOCHENVM, pronunciasse, veros non esse* Episcopos; *ita vt si Presbyteri esse nollent, nihil omnino essent, probat ex instituto AYALA loco citato. Potestque ex ipso DAMASO suaderi. —— nunquam dicit* [DAMASVS] *hos Chorepiscopos diversos esse a prioribus, aut verè Episcopos esse; imò verò ex professo probat, licet a pluribus consecrati, verè tamen Episcopos non esse*. Hæc VASQVEZ.

Idem

Idem quoque diſput. 243. cap. 4. §. *demum.* ait confirmari poſſe ex Canone illo *ANTIOCHENO*, quod poſſit Presbyter diaconatum & Presbyteratum conferre ex commiſſione.

*E*x his omnibus manifeſtum eſt licuiſſe Presbyteris in veteri Eccleſia, ut etiam ſoli, non præſente Epiſcopo, ordinarent Presbyteros & Diaconos; eamque ordinationem validam habitam eſſe. Quamvis, ad Diſciplinæ conſervationem, prudenter conſtitutum ſit, ut non niſi permittente Epiſcopo loci id facerent. Nempe, in quibus locis Eccleſiam regebat Epiſcopus, nefas erat ejus auctoritatem contemnere. At verò in iis locis, ubi tantummodo communi Presbyterorum conſilio Eccleſiæ gubernantur, ſufficit, tum ad ordinationis valorem, tum ad Diſciplinæ reverentiam, ut permittente illo Presbyterorum cœtu, penes quem pro tempore eſt ſuprema in illis *E*ccleſiis auctoritas, ordinationes peragantur.

Valida ordinatio per ſolos Presbyteros.

Citeriorum ſeculorum quidam ſcriptores, invaleſcente Papali tyrannide, ea quæ omnibus olim Epiſcopis erant communia, uni Papæ ROMANO appropriare conati ſunt. Proinde cum negare non poſſent etiam Presbyteris convenire ordinis collationem; & viderent decori & ordinis gratia conſtitutum eſſe, ut, ad illius Miniſterii executionem, expectarent commiſſionem ab Epiſcopo, operam dederunt Scholaſtici Theologi, & Canoniſtæ, ut omnem dandæ commiſſionis poteſtatem, ad unum Epiſcopum ROMANUM revocarent. Idcirco quamvis non aſſerant Presbyteros poſſe ordinare ex commiſſione accepta ab Epiſcopo loci, ſicut olim licebat; aiunt tamen Presbyteros, qui non ſunt Epiſcopi, poſſe conferre etiam majores ordines, accepta commiſſione à Papa ROMANO.

Idem probatur teſtimoniis Scholaſticorum Theologorum, & Canoniſtarum.

PETRUS AUREOLUS in quartum Sent. Diſtinct. 24. Art. 2. §. *Secundo dico*: & apud CAPREOLUM, Diſtinct. 25. Art. 2. *In habente* (inquit) *animam rationalem quandoque impeditur actus rationis, &*

postea removetur impedimentum; non datur nova anima vel forma, sed tantùm removetur illud quod impediebat prius animam, ne exiret in actum rationis. Sed ORDINARE IN SACERDOTEM EST ACTUS CONVENIENS SACERDOTI, IN QUANTUM SACERDOS EST; *& tantùm est actus impeditus in eo. Probo, quia nemo dat quod non habet, sicut in naturalibus, ubi forma transfundit seipsam: Ergo non Sacerdotis non est ordinare in Sacerdotem: sed hoc pertinet ad Sacerdotem, qui habet formam illam in actu potentem transfundere seipsam. Vnde* Papa *non posset ordines committere, nisi Sacerdoti, vt Diacono, vel Laico;* POTEST AUTEM COMMITTERE CUICUNQUE SACERDOTI: *Ergo videtur, quod conferre ordines sit pertinens ad Sacerdotem.* Probo, *quia* PONE, QUOD SIT SACERDOS, OMNI ALIO CIRCUMSCRIPTO, POTEST PAPA COMMITTERE EI ORDINES: *Pone autem alia omnia, & circumscribe Sacerdotium, non poterit Papa commitere potestatem ordinandi: hoc videtur satis rationale, quia omnis forma, ex quo est in actu, videtur, quod posit se communicare infra eandem speciem* [apud Capreolum est, *in eandem speciem:*] ERGO SACERDOS HOC MODO, QUANTUM EST EX POTESTATE SIBI CONVENIENTE ABSOLUTE, POTERIT ORDINES CELEBRARE: Ergo *si potestas illa modo sit impedita, sicut est de facto, & impedimentum removeatur per hoc, quod sit* Episcopus, NON DATUR EI NOVA POTESTAS, *sed tantummodo pristina potestas prius impedita reducitur ad*

vſum impedimento remoto, & hæc reductio illius poteſtatis ad vſum dicitur ampliatio poteſtatis. Hæc *AVREOLVS.*

De Conſecratione, Diſt. 5. Can. *manus*, in gloſſa, *irritum*; habentur hæc verba:

Ex demandatione Papæ quilibet conferre poteſt quod habet: vnde ordinatus ordinem quem habet conferre poſſet; & confirmatus confirmationem.

In Decretalibus GREGORII IX. *De Conſuetudine*, cap. 4. *quanto*, in gloſſa, *reſervata*:

Dico quod Papa poteſt hoc delegare ſimplici Sacerdoti, & non Laico, ſicut credo: & ſic ex tali delegatione, & in adminiculo habiti Sacramenti, poteſt conferre quicquid habet. Hæc ibi.

NICOLAVS, ABBAS PANORMITANVS, ibidem.

Ego potius putarem vt Sacerdoti hoc poſſit delegare indiſtinctè: quia licet de Sacramento Euchariſtiæ ſit diſpoſitum inſtitutione DOMINICA, *qui habeant illud adminiſtrare: hoc tamen NON EST DISPOSITVM IN COLLATIONE ORDINVM. Nam olim Preſbyteri in communi regebant Eccleſiam, & ordinabant Sacerdotes. Vnde quemadmodum olim poterant, ita videtur quòd Papa poſſit hoc concedere Sacerdoti, maximè delegando, quum nihil exerceat delegatus nomine proprio.* Hæc *PANORMITANVS.*

ANGELVS, de Clavasio, in Summa, verbo *Ordo*, Art. 2.

Utrum Papa possit dare licentiam non Episcopo conferendi ordines sacros? Resp. INNOCENTIVS, *in can. quanto, de consuetudine; quod sic, dummodo ille, cui datur talis licentia, habeat ipsos ordines quos alteri vult dare; alias non.* Hæc *ANGELVS.*

Potest ordinatio validè peragi per solos Presbyteros.

Ex his evidenter sequitur ordinationem, quæ per solos Presbyteros peragitur non esse de jure divino invalidam, neque ordinationem esse de jure divino ita propriam Episcoporum, ut non possit validè peragi per solos Presbyteros: alioqui non posset Papa Presbyteris committere ordinationem Presbyteri. Nam *in jure divino non potest Papa dispensare*, sicut diserte loquitur BELLARMINVS, Lib. 2. de Conciliis, Cap. 18. §. pars prima. Idémque docet INNOCENTIVS Papa, extra de rest. spol. cap. *literas*. Et rursus BELLARM. Lib. de Matrimonio, Cap. 11. §. prima propositio. E*a quæ sunt ordinum*, inquit *AVREOLVS, omnes recipiunt immediatè à* CHRISTO, *ita quod in potestate nullius, imò nec Papæ est illa auferre: quæ sunt autem jurisdictionis, potest ea* Papa *suspendere.* Hæc *AVREOLVS*, in quartum Sent. Dist. 24. Art. 2. §. *tertia ratio.*

Consentiunt autem Canonistæ ordinationem Clericorum esse in eis rebus quæ sunt ordinis, sicut expressè dicitur in Glossa, *de consecratione Ecclesiæ*, cap. *aqua*. Vbi etiam dicitur quod licet Episcopus committere valeat quæ jurisdictionis existunt; non tamen possit ea, quæ ordinis Episcopalis sunt, inferioris gradus Clericis demandare. Et quamvis ibi dicatur ordinatio esse ordinis Episcopalis; ex eis tamen quæ præmisimus, evincitur eam esse ordinis Presbyteralis, saltem quo ad actum primum, sive quoad

poteſtatem abſolutè; quamvis quoad actum ſecundum, ſive quoad executionem, ſubjecta ſit regulis decori, & ordinis, ac debitæ ſubjectionis. Nam ordinandi poteſtas in habitu ſive actu primo non datur per commiſſionem temporariam, quia eſt ſua natura perpetua, ſicut rectè dicitur in Gloſſa citata, in cap. *aqua*, extra, *de conſecratione Eccleſiæ*. Neque poteſt cuiquam convenire poteſtatis hujus exercitium per delegationem, niſi jam habeat virtute ſui ordinis poteſtatem, in actu primo, à CHRISTO ipſo immediatè acceptam, quando ipſe ordinabatur. Atque hoc eſt illud *adminiculum ordinis*, de quo loquitur Gloſſa in Can. *manus*, Diſtinct. 5. *de conſecratione*: ubi dicitur hoc adminiculum eſſe neceſſarium, alioqui ordinationem fieri non poſſe ex demandatione.

PETRVS de PALVDE, apud IOANNEM CAPREOLVM, in quartum Sent. Diſtinct. 25. Art. 3. contrariam ſententiæ autorum allegatorum, de ordinum majorum collatione, tenens ſententiam, ſic loquitur: *Solus Epiſcopus jure ſuo poteſt ordines conferre, præcipuè majores.* ——— *Sed Papa poteſt committere ſimplici Sacerdoti confirmationem et minores ordines. Quia miniſtrum conferendi ordines ſummos* CHRISTVS *determinavit ſummum Sacerdotem, ſcilicet, Epiſcopum, QVEM MINISTRVM PAPA NON POTEST MVTARE: Miniſtrum verò confirmationis, et minorum ordinum* CHRISTVS *poſuit Sacerdotem, quem Eccleſia determinaret.* Hæc PALVDANVS, quem ſequitur CAPREOLVS. *Objectio Paludano & Capreolo.*

In his verbis vera falſis miſcentur. Verum eſt, PAPAM NON POSSE MVTARE MINISTRVM ORDINIS QVEM CHRISTVS DETERMINAVIT: Verum etiam eſt CHRISTVM Miniſterium confirmationis, & minorum in Eccleſia officiorum conceſſiſſe Presbytero QVEM EC- Reſponſio.

CLESIA DETERMINARET. At verò falsum est & gratis dicitur, neque probari potest, CHRISTVM DETERMINASSE VT SOLI EPISCOPI ESSENT MINISTRI ORDINVM MAIORVM.

Argumentum verò PALVDANI & CAPREOLI tale erit:

Quod ministerium determinavit CHRISTVS peragendum tantummodo per Episcopum, illud non potest Papa committere non Episcopo: At Ministerium conferendi ordines majores determinavit CHRISTVS, &c. Ergo. Respõdeo; Major pro nobis facit: Minor falsa est; pro qua aliam substituo veriorem; quæ non erit nuda assertio, sicut illa PALVDANI & CAPREOLI, sed idonea confirmatione munietur; vnde sequetur opposita conclusio. Sic igitur argumentor:

Argumentum pro veritate.

Quod Ministerium solis Episcopis a CHRISTO tributum est, id non potest Papa, *aut vllus* Episcopus, *aut Concilium committere Presbyteris non* Episcopis: *At Ministerium conferendi ordines Diaconatus & Presbyteratus potest* Papa, *aut quilibet Episcopus, ex consensu Concilij Provinciæ in qua degit, committere Presbyteris non Episcopis: ERGO MINISTERIVM CONFERENDI ORDINES DIACONATVS ET PRESBYTERATVS, NON EST SOLIS EPISCOPIS A CHRISTO TRIBVTVM.*

Minorem de Papa probant testimonia superius allata ex AVREOLO, & PANORMITANO, & ANGELO, & GLOSSIS. Præterea, quilibet Episc. hoc potest, ergo & Papa *Romanus.*

De quolibet autem Episcopo, ex consensu provincialis Concilii, *Minorem* nostram confirmat Canon ANTIOCHENVS, & praxis veteris Ecclesiæ, quàm superiùs prolixè demonstravimus. Porrò sic argumentor.

Aliud argumentum pro veritate.

Quod Ministerium potest Papa, vel quilibet Episcopus, committere Presbyteris, non Episcopis, illud CHRISTVS concessit fieri per Presbyteros, quos Ecclesia determinaret: at Ministerium

rium conferendi ordines etiam majores potest Papa, &c. ergo. Major est ipsius *PALUDANI*: Minor superiùs confirmata est.

Quid verò sibi volunt Cardinales Presbyteri & Diaconi, *judicantes, creantes, deponentes* Episcopos, id quod ab eis fieri scribit BELLARMINUS, LIB. de Clericis, CAP. 16. §. *At si consideremus.* Quo, inquam, jure hoc audent, si non possit Presbyteris demandari ordinatio Presbyteri? Nam, quoad potestatem ordinis, Presbyteros & Diaconos Cardinales minores esse Episcopis, non Cardinalibus, & respectu jurisdictionis in propriam Ecclesiam esse veluti Parochos Episcopis subjectos, agnoscit BELLARMINUS, eodem CAP. §. *Quantum*, & §. *Pari.* Fatetur etiam olim omni modo Episcopos quoscunque prælatos fuisse Cardinalibus, non Episcopis, imò etiam Cardinalatum gradum fuisse ad Episcopatum, §. *Neque.* Postea autem mutatum esse ordinem, & cœpisse Cardinales Episcopis anteponi, §. *Postea.* Hoc quidem superbè & iniquè fit, sed ad hominem argumentamur. Si potuit hoc Papa mutare, ut Presbyteri illi & Diaconi, qui de jure divino, & consuetudine veteris Ecclesiæ erant minores Episcopis, anteponantur Episcopis, eosq. *judicent, creent, deponant*; Cur dicit BELLARM. (eodem lib. CAP. XV. §. *At inquies*) ordinationem Sacerdotum ita propriam esse Episcoporum, ut nullo modo Presbyteris committi possit? Annon Episcopos *judicare, creare, deponere*, plus est, quàm ordinare simplicem Presbyterum? Et quemlibet Clericum deponere, plus est, quàm eundem ordinare, 15. quæst. 7. can. *Sexta*, & can. *Episcopus.* Sive hæc ordinis esse dicant, sive jurisdictionis cujuscunque, nunquam evadent, quin fateri cogantur, *judicationem, creationem, depositionem* Episcoporum non posse ullis, neque ex officio proprio, neq. ex Papæ commissione competere, nisi clericis, adminiculũ habentibus idonei ordinis. (Nõ enim dicẽt hęc cõvenire posse laicis.) Quo certè adminiculo carẽt diaconi; nam quamvis cõsentire & subscribere

Typhus Cardinalium.

possint sententiæ creationis, vel depositionis Episcopi, non tamen possunt isti mensarum, & viduarum Ministri, ullo modo esse idonei qui Episcopum creent, vel deponant. Iniquum etiam est, & Antichristianum sapit fastum, & tyrannidem, ut unius civitatis paucis Presbyteris & Diaconis committatur judicium de aliarum civitatum Episcopis; quod exercendum erat per comprovinciales Episcopos, juxta veteres Canones, in codicè Canonum Ecclesiæ AFRICANÆ, Cap. 125. et Concil. CHALCED. Can. 9. & Caus. 15. Quæst. 7. Can. FOELIX. Imò Canonibus cautum est, ut neque Presbyter quidem, aut Diaconus deponi possit à suo Episcopo, nisi à pluribus Episcopis audiatur reus, caus. 15. Quæst. 7. can. *si quis*: & can. *Fœlix*: & can. *si autem*: & tamen audent isti unius civitatis Presbyteri & Diaconi Episcopos aliarum civitatum deponere calcatis canonibus.

Sed ut hæc absurda præteream: Quæro ex ipsis Cardinalibus Presbyteris, cujus ordinis adminiculo capaces sint tantæ potestatis in Episcopos, si non adminiculo Presbyteratus? Nam de eorum Cardinalatu, seu ordine aut gradu Cardinalium, ultra adminiculũ Presbyteratus considerato, appositissimè uti possumus verbis illis DAMASI, quæ scripsit de CHOREPISCOPIS, Epistola quinta. *Eorum ordo non habet in divinis literis authoritatem. —— Rogo vt manifestè prodatis quid sint, quoniam aut aliquid sunt, aut nihil. Nam manifestè patet, quoniam Episcopi non sunt: & si Episcopi non sunt, & Presbyteri esse despiciunt, quid erunt? —— Si verò nihil ex his sunt, quæ superiùs memoravimus, tunc necesse est, vt nihil sint ex his quæ Sacerdotibus debentur, & ideo nec in Sacerdotali catalogo habeantur. —— Restat enim, quod per ostium hi nequaquam subintrarunt, quia non habebant ostium per quod ingrederentur: quia, vt dictũ est, si nec Episcopi sunt, & plusquam* Presbyteri *esse ambiunt,*

per

per quod ostium intrabunt? Cum hi tantùm duo ordines in Ecclesia leguntur, nec amplius ad pastorale officium aliquod patet ostium, per quod Pastor intret. Audite Fratres, non me sed ipsam dicentem Veritatem; qui non intrat per ostium in ovile ovium, sed ascendit aliunde, hic fur est & latro. Et reliqua. Cum etiam egregius prædicator dicat: fundamentum enim aliud nemo potest ponere præter id quod positum est. Cum prædicta duo fundamenta in Ecclesia tantum inveniantur posita, quicquid amplius positum in his invenitur, stare nullatenus poterit, & ideo cum omnibus suis fundamentis & actionibus atque radicibus, vt evellatur necesse est, ita vt amplius pullulare nec germinare valeat. Hæc *DAMASVS*, loquens de Chorepiscopis, de suo quasi gradu (vt videtur) superbientibus. Quæ aptissimè conveniunt in Cardinales istos, qui nescio quem gradum Cardinalitium jactant: qui certè neque est Presbyteralis, cum per eum sese efferant supra *E*piscopos, id est, supra *dignitatis fastigium summorum Pontificum*: vt verbis vtar *DAMASI*: neque est Episcopalis, vt ipsi fatentur, & res ipsa clamat. Loquimur enim de Cardinalibus istis, qui Presbyteri dicuntur at modum ordinis Presbyteralis non tenent.

De CARDINALIVM origine & incrementis, legere poteris apud *PETRVM MOLINÆVM*, LIB. de Monarchia temporali, Pontificis ROMANI, CAP. 3.

Sed ne à proposita quæstione divagetur oratio, jam abundè liquet, ex superiore dissertatione, *SIMPLICES PRESBYTEROS ESSE IDONEOS MINISTROS AD VALIDE CONFERENDVM QVEMLIBET ORDINEM ECCLESIASTICVM*: eosque hanc potestatem in actu primo, sive in ipsa aptitudine, habere immediatè à CHRISTO, vi sui ordinis Presbyteralis; quamvis ad exercitium requiratur, vt habeant commission

missionem ab Episcopo, vel ab eis Clericis, qui, pro tempore, rerum summæ præsunt in ea Diæcesi.

Quæstio de prohibitis, ordinantibus.

Superest dubitatio de prohibitis, sive Episcopis, sive Presbyteris, vtrum validè ordinent, nec ne.

De Episcopis prohibitis, &c.

Communis Sorbonistarum & Canonistarum sententia est, Episcopum etiam prohibitum, imò hæreticum, excommunicatum, (non pauci etiam, degradatum) retinere potestatem ordinandi, & validè ordinare.

BONAVENTVRA, in quartum Sent. Dist. 25. Art. 1. quæst. 2.

BONAVENTVRA.

Per illustrißimum Doctorem AVGVSTINVM *apertè est nobis hæc quæstio patefacta, quod sacramenta Ecclesiastica apud hæreticos, qui formam Ecclesiæ servant, & intentionem habent faciendi quod facit Ecclesia, sunt quantum ad veritatem, quamvis non sint quantum ad vtilitatem.* ——— ——— *& ideo in omnibus Sacramentis, quæ habent veritatem differentem ab vtilitate, generaliter verum est, quod apud hæreticos possunt esse: omnia autem Sacramenta sunt talia, præter Sacramentum pænitentiæ, cujus res est interior contritio, sine qua nulla vera est absolutio, & cum qua nulla absolutio est vana, vel inutilis: ideo omnia possunt dispensare & dispensant veraciter, præter solam absolutionem pænitentiæ: & ideo nulla iterantur præter illam, nisi fortè unctio extrema: & sic cùm ordo habeat characterem, qui præter Spiritus sancti gratiam, qua peccata delentur, existit; dicendum quod per eos potest veraciter dispensari.*

Idem ibidem.

Summus Pontifex auferre potest jurisdictionem, & potestatem quæ consequitur ipsam: vnde potest excommunicando auferre potestatem absolvendi & excommunicandi; sed non ordinandi: quoniam character auferri non potest, ideo potestas, quæ conse-

quitur characterem, de facto auferri non potest. ——— ——— *Quia character immediate à DEO imprimitur & est in omnibus æqualis.* ——— *Si ipse* [PAPA] *prohibeat, non potest talis potestas licitè exire in actum, tamen quia ab ipso non dependet secundùm rem, de facto facit, sicut & alius.* Hæc BONAVENTURA.

THOMAS, in quartum Sent. Distinct. 25. Quæst. 1. Art. 2.

Ordinum potestas non amittitur propter hæresin, vel aliquid hujusmodi: Ergo nec potestas ordines conferendi. Præterea sicut baptizans exhibet tantùm Ministerium exterius, ita & conferens ordines, DEO *interius operante: Sed nulla ratione aliquis ab Ecclesia præcisus amittit baptizandi potestatem; ergo nec ordines conferendi.* ——— ——— *quidam dicunt quod hæretici quamdiu ab Ecclesia tolerantur habent potestatem ordines conferendi; non autem postquam ab Ecclesia fuerint præcisi: & similiter nec degradati & alij hujusmodi. Et hæc est prima opinio. Sed hoc non potest stare: quia omnis potestas, quæ datur cum aliqua consecratione, nullo casu contingente tolli potest: sicut nec ipsa consecratio annullari. Quia etiam Altare vel Chrisma semel consecrata, perpetuo sacrata manent. Unde, cùm* Episcopalis *potestas, cum quadam consecratione detur, oportet quod perpetuò maneat, quantumcunque aliquis peccet, vel ab Ecclesia præcidatur. Et ideo alij dixerunt, quòd præcisi ab Ecclesia, qui in Ecclesia potestatem* Episcopalem *habuerunt, retinent potestatem alios ordinandi & promovendi: sed promoti ab eis hoc non habent. Et hæc est quarta opinio. Sed hoc etiam esse non potest: quia si illi, qui fuerunt in Ecclesia promoti, retinent potestatem quàm acceperunt, patet quod* THOMAS.

exsequendo suam potestatem, veram consecrationem faciunt: & ideo verè tribuunt omnem potestatem, quæ consecratione datur: & sic ordinati ab eis, vel promoti, habent eandem potestatem, quam & ipsi. —— —— Vera Sacramenta conferunt, sed cum eis gratiam non dant, (nisi fortè in Baptismo in articulo necessitatis) non propter inefficaciam Sacramentorũ, sed propter peccata recipientium ab eis Sacramenta contra prohibitionem Ecclesiæ. Hæc *THOMAS.*

PETRVS AVREOLVS, in quartum Sent. Distinct. 24. Art. 2. §. *Tertia ratio.*

AVREOLVS. *Non potest Papa Episcopo quantumcunque degradato ordinandi potestatem auferre.*

Idem, in quartum Sent. Distinct. 25. Art. 1. § *Nunc secundo.*

Ordinis Minister idoneus est Episcopus, sive degradatus, sive excommunicatus. —— —— Quia Episcopo in consecratione cõmittitur indelebilis potestas. Hæc *AVREOLVS.*

IOANNES CAPREOLVS, in quartum Sent. Distinct. 25. Art. 3.

CAPREOLVS. *Hæretici, Schismatici, & degradati, dum tamen sint ritè ordinati, & acceperint potestatem Episcopalem, possunt ordinare, non obstante prohibitione Ecclesiæ. —— —— Vbi est sufficiens potestas conferendi ordines, nulla prohibitio Ecclesiæ, nec aliquod peccatum potest illam impedire, ne exeat in actum.* Hæc *CAPREOLVS.*

ANGEL

ANGELVS, de Clavasio, in sua Summa, Verbo, *ORDO*. Cap. 2.

Episcopus qui resignavit Episcopatui, vel degradatus, hæreticus, aut excommunicatus est, si fuit legitimè Episcopus ordinatus, confert ordines. Hæc *ANGELVS*. ANGELVS.

His se adjungit GABRIEL VASQVEZ, IESVITA, in tertiam partem THOMÆ, Disputatione 243. Cap. 1. §. ET QVAMVIS. *De Episcopo*, inquit, *hæretico, excommunicato, & suspenso Scholastici omnes, & Summistæ, qui de hac re mentionem faciunt, consentiunt, & meritò affirmant habere potestatem ordinandi quoscunque Ministros, ac proinde, si ritum Ecclesiæ Catholicæ in materia & forma servent, verum ordinem conferre. Nec de hac re vllo modo dubitari potest.* Item, §. *IDEM QVOD. Ecclesia impedire non potest effectum Sacramenti, neque mutare materiam, aut formam, aut Ministrum illius. Quare licet* Ecclesia *excommunicet* Episcopum, *nihilominus quia nequit Characterem illius delere, aut potestatem auferre; non potest impedire effectum consecrationis, & ordinationis ab eo factæ: ac proinde, omnes ab eo ordinati verè ordinati manere debent.* Item, §. *ET PRIMVM. Sicut baptismus, ab hæreticis secundùm ritum* Ecclesiæ *Catholicæ collatus, verus est, & nullo modo repetendus; ita etiam & ordo ab hæreticis* Episcopis *collatus verus est, neque repeti debet.* Item, §. *HANC SENTENTIAM. Hanc sententiam, quod attinet ad* Episcopum *hæreticum, aut excommunicatum, aut suspensum ordinantem, vt ordo ab eo collatus verus sit, docent S.* THOMAS, *in quartum Sent. Distinct. 25. Quæst. 1. Art. 2.* ALBERT. *Art. 1. S.* BONAVENTVRA, *Art. 1. Quæst. 2.* RICHARD. *Art. 1. Quæst. 2.* SCOT. VASQVEZ.

Quæst. 2. §. *de secundo Art.* THOMAS *de* ARGENTINA, *Art.* 2. *Conclus.* 1. *&* 2. *Durand. Quæst.* 1. *Num.* 4. PALVDAN. *Quæst.* 1. *Art.* 1. CAPREOLVS, *Quæst.* 1. *Art.* 3. *ad secundum* AVREOLI, *contra ambas conclusiones. Supplementum* GABRIELIS, *Quæst.* 1. *Art.* 2. *Conclus.* 1, 3, 4. ALMAIN. *Quæst.* 1. *non longè ante finem* §. *de secundo principali.* DOMINIC. SOTVS *Quæst.* 1. *Art.* 1. PETRVS *de* SOTO, *Lib. de institutione Sacerdotum, Lect.* 5 *de Sacramento ordinis*, §. *quod igitur ad Ministrum.* SYLVEST. *in sua Summ. Verb. Ordo*, 3. *Quæst.* 6. *&* ANGEL. *verbo etiam. Ordo.* 2. *Num.* 3. *atque omnes eodem nituntur fundamento, viz. quod potestas semel per consecrationem Episcopi collata ad ministrandum hoc sacramentum, neque per hæresin neque per excommunicationem, aut suspensionem tollatur: hinc enim rectè inferunt, sacramentum secundùm ritum a* CHRISTO *institutum ab* Episcopo *collatum verum esse.* Item §, EGO QUIDEM. *Ego quidem fateor,* GRATIANVM *in ea fuisse sententia, vt ordinationem factam ab hæretico excommunicato, qui nunquã fuit inter Catholicos, veram non esse putaret. —— & idẽ sensisse Palleam: —— Sed dicendum, immeritò eos in prædicta sententia fuisse.* Hæc VASQ. qui etiam ead. disp. cap. 2. contendit Episcopum degradatũ esse sufficientem Ministrum ad conferendum ordines; & ordinationem ab eo factam veram esse & firmam.

Quid de his sentiendum sit, inferius dicemus.

De Presbyteris prohibitis, &c.

Sed de Presbyteris, non levis quæstio est. Nam etiam ij qui concedunt Presbyteris potestatem ordinandi ex commissione, negant Presbyteros prohibitos validè ordinare, vt patet ex Glossa in Can. *Manus*. Dist. 5. de consecratione. Vbi dicitur, *Quod cùm collatio Sacramenti competit alicui ratione ordinis & officij, etiam prohibitus conferre potest*

re potest: vbi verò ex adminiculo ordinis & demandatione, vt confirmatione in fronte Sacerdoti, vel collatio ordinis competit non Episcopis, in eo casu prohibitus nihil agit. Hæc ibi.

Augent difficultatem ea quæ superius dicta sunt: nam communis Theologorum & Canonistarum sententia est, ea quæ conveniunt Episcopo aut Presbytero vi ordinis, ea inquam quæ ordinis sunt, non tolli per vllam Ecclesiæ prohibitionem. Ordinatio autem eis quæ ordinis sunt annumeratur, extra, de consecratione Ecclesiæ, cap. 9. *Aqua*, in Glossa. Præterea ea quæ sunt ordinis Episcopalis, non potest Episcopus demandare aut delegare alijs qui sunt inferioris gradus, secundum Glossam in cap. *Quanto*, de consuetudine. Neque conferuntur hæc per demandationem, sed per ordinationem seu consecrationem, suntque perpetua neque adimi possunt. Secundùm glossam in cap. *Aqua*, de consecratione Ecclesiæ. Et inde nos supra evicimus Presbyteros vi sui ordinis habere potestatem conferendi majores ordines: id quod etiam ex Sacra Scriptura superius demonstravimus. Porrò valor ac veritas ordinationis illius, quæ ex delegatione peragitur, non videtur provenire, neque dependere a delegatione, sed a potestate ordinandi, sive adminiculo ordinis in ordinante. Nam si Papa delegaret Laico ordinationem, nihil efficeret Laicus, neque esset valida aut vera ea ordinatio, sicut habetur in Glossa, in Can. *Manus,* dist. 5. de consecratione. Et extra, de consuetudine, cap. *Quanto,* in Glossa. Vnde videtur quòd neque Presbytero possit Ecclesia auferre ordinandi potestatem, cum ordinatio sit in eis quæ sunt ordinis, & vi ordinis Presbyteralis competat Presbytero. Imò, PETRVS AVREOLVS, in quartum Sent. Dist. 24. Art. 2. § SECVNDO DICO, disertè affirmat ordinare in Sacerdotem esse actũ convenientem Sacerdoti, in quãtum Sacerdos est: & tantum esse impeditum in eo hunc actũ. Et quando Presbyter fit Episcopus, non dari ei novã potestatẽ,

ſed tantummodo priſtinam poteſtatem, prius impeditam, reduci ad vſum, impedimento remoto. Vnde adhuc creſ-ſit difficultas; nam quod Presbytero convenit in quantum Presbyter eſt, ſive ex ordine & vi ordinis ſui Presbyteralis, videtur non poſſe in eo juſtè impediri per auctoritatem Eccleſiaſticam, abſque ipſius Presbyteri culpa, per quam mereatur illam impeditionem. Adhæc, ſi verum ſit quod aſſerebamus, propriam Epiſcopo de jure divino eſſe ſolam juriſdictionem, & cum conceſſerimus ordinationem eſſe in eis quæ ordinis ſunt, & oſtenderimus eam eſſe ordinis Presbyteralis, videtur ordinationem non convenire Epiſcopo, qua Epiſcopus eſt, ſed tantum qua Presbyter; adeoque eam æqualiter convenire omnibus Presbyteris; & iniquè factum eſſe a patribus jam inde ab vltima Eccleſiaſticæ antiquitatis memoria, quod ordinationem reſervaverint Epiſcopo. Ex altera parte, ſi dicamus eam ordinationem eſſe veram ac validam, quam peragit Preſbyter, prohibente Epiſcopo, videtur introduci horrenda confuſio: vt ſcilicet, quilibet Presbyter vel ſolus, vel ſaltem duobus aut tribus ſibi aſſociatis Presbyteris, multiplicare poſſit pro ſua libidine, invito Epiſcopo, veros Preſbyteros. Idem etiam incommodum ſequi videtur ex eis quæ præmiſſa ſunt de Epiſcopo prohibito, hæretico, excommunicato, degradato. Quomodo enim ſtabit Eccleſiæ εὐταξία, niſi tales etiam Epiſcopi cohibeantur, ita vt ordinatio, quam peragunt, irrita cenſeatur?

Sternitur via ad ſolutionem dubiorum.

Pro horum dubiorum ſolutione, explicanda eſt diſtinctio ordinis & juriſdictionis. Et inde patebit facilis via ad evitandum omnia illa incommoda.

Definitio ordinis ſacri.

Ordo ſacer eſt ſpirituale officium, & poteſtas in Eccleſia DEI, divinitus data homini, ad opus Miniſterij, ad ædificationem corporis CHRISTI. Hanc definitionem confirmant verba DOMINI, *Math.* 24. 45. & Apoſtoli PAVLI, *Epheſ.* 4. 11. 12. 13.

Et eſt vel idem cum juriſdictione, vt Epiſcopatus; vel ab ea

ab ea distinctus, vt Presbyteratus, & Diaconatus.

Explicatur distinctio ordinis & jurisdictionis.

Vt autem intelligatur illa distinctio ordinis & jurisdictionis, recurrendum est ad fundamentalem ordinem, nempe, PRESBYTERALEM, qui reliquos ex se quodammodo emisit. Et propter quem reliqui sunt instituti. Eorum quæ conveniunt PRESBYTERIS, vi ordinis sui Presbyteralis, & quæ per sui consecrationem, sive ordinationem acceperunt Presbyteri, duo sunt genera: alia enim immediatè conveniunt singulis personaliter; alia verò immediatè conveniunt, non quidem singulis personaliter, sed conjunctis collegialiter, sive presbyterio. Singulis autem personaliter non conveniunt nisi mediatè, id est, interposita nova commissione ab auctoritate publica ad quam pertinent immediatè. Prioris generis sunt, Verbum prædicare (nempe, ex officio, & cum auctoritate Pastorali) ægrotos visitare, baptisma, & Cœnam DOMINICAM administrare, offendentes admonere, pœnitentes nondum excommunicatos reconciliare, &c: quorum omnium habet presbyter, vi sui ordinis plenariam potestatem, tum QVOAD APTITVDINEM, tùm QVOAD EXSEQVVTIONEM: hujus etiam prioris generis est ea potestas quarundam rerum, quam habet presbyter, vi sui ordinis, QVOAD APTITVDINEM; licet earum potestatem non habeat, QVOAD EXEQVVTIONEM; cujusmodi sunt Ecclesias visitare, catechumenis manus imponere, Ministerii candidatos ad publicum examen admittere, presbyteros & diaconos ordinare, suspendere, deponere; contumaces excommunicare, ex communicatos pœnitentes reconciliare, compresbyteros ad synodum vocare, canones Ecclesiasticos condere, &c. Ad talia enim nemo aptus est, nisi presbyter; sed non obtinent singuli in collegio presbyteri personaliter, vi sui ordinis, potestatem exsequutionis horum; quamvis habeant singuli potestatem aptitudinis, per quam idonei sunt, qui istis etiam peragendis adhibeantur, per novam commissionem ab eis penes quos est plenariæ executionis potestas. Talia ad prius genus pertinent, si consi-

derentur, quoad aptitudinem; at quoad exequutionem, sunt posterioris generis.

Potestas autem plenariæ executionis talium rerum, quæ publicam auctoritatem magis immediatè attingunt, fundata quidem est in ordine presbyterali, quia nemo nisi presbyter ejus est capax, & quilibet presbyter, vi sui ordinis, habet jus suffragii in suo collegio, quamvis non habeat jus & potestatem pronunciandi sententiam, & executioni mandandi: at non existit personaliter in singulis vi ordinis, nisi accedat publica auctoritas, quempiam è presbyterorum numero muniens hac potestate per commissionem, seu delegationem: & tunc ille presbyter negotia illa auctoritatis publicæ, ipsi commissa, exsequitur non suo privato, sed publico synodi seu presbyterii delegantis nomine & auctoritate, tanquam delegatus, non autem faciens tanquam ex officio proprio. (Hæc intelligenda sunt de presbytero habente collegas, quorum collegio subjiciatur. Nam si solus sit, mox dicemus quid facere possit, & debeat.)

Quænam sint ordinis, & quæ sit potestas ordinis.

Ea autem quorum habet quilibet presbyter, vi sui ordinis, plenariam potestatem, etiam quoad exsequutionem, adeo ut ad ea exsequenda non egeat ulla nova commissione sed sufficiat ei ipsius ordinatio, per quam accepit ordinem, & omnem potestatem quæ consequitur ordinem in singulis ordinatis; Ea, inquam, Svnt Ordinis; & ea potestas est Potestas Ordinis. *E*t quamvis talium exsequutionem possit etiam prohibere *E*cclesia, si tamē contra Ecclesiæ prohibitionem, ea exequatur, quamdiu manet Presbyter, non depositus valida est exequutio, quia valor executionis in talibus dependet ab ipso ordine Presbyterali, & per ordinem perfectè habetur; ordo autem, & per consequens executionis valor sicut per nudam commissionem non datur, ita nec per nudam prohibitionem aufertur. Ideo Presbyter prohibitus baptizare, aut conficere Eucharistiam, si baptizet aut conficiat, validè baptizat & conficit. Etiamsi

si peccet, contemnens legitimam Ecclesiæ auctoritatem. *Multa fieri prohibentur, quæ si facta fuerint, obtinent firmitatem,* inquit INNOCENTIVS Papa, 3. extra, de regularibus, & transeuntibus ad Religionem, cap. 16. *Ad Apostolicam.*

At ea quorum habet Presbyter potestatem, vi sui ordinis, quoad aptitudinem tantùm, non autem quoad executionem, validè quidem fiunt a Presbytero (habente collegas) per delegationem, sive ex commissione, nam, ORDO DAT APTITVDINEM, COMMISSIO EXECVTIONEM: at non validè fiunt absque commissione publicæ auctoritatis: nam etiamsi valor talium exsequutionum, quæ requirunt adminiculum ordinis Presbyteralis, non existat absque adminiculo illius ordinis; in ijs tamen quæ, quoad exsequutionem, immediatè tangunt auctoritatem publicam, non sufficit ordo, pro vt est in singulis, ad executionis valorem, sed necesse est accedat publicæ auctoritatis adminiculum. Ordo igitur in talibus est causa sine qua non, sed non est causa adæquata valoris exsequutionis. Quemadmodum etiam commissio non facit executionem validam, sine adminiculo ordinis in accipiente commissionem. At ij penes quos est publica auctoritas, validè agunt ex auctoritate, quia & habent ordinem, per quem ijs competit potestas aptitudinis; & habent auctoritatem publicam, sive jurisdictionem, per quam obtinent potestatem plenariæ & validæ executionis. Illud enim vnusquisque validè agit quod secundùm potestatem, quam habet, agit: vltra potestatem autem, quam quisque habet nemo validè agit. Et hæc potestas publica est IVRISDICTIO, & ea quæ ad ipsam immediatè referuntur, sunt jurisdictionis, quia publicam juris publici postulant dictionem.

Quæ nam sint jurisdictionis, & quæ sit potestas jurisdictionis.

Cùm verò ex collegarum in publicis judicijs æqualitate, dissidia & factiones nascerentur, placuit Spiritui sancto, & Apostolis, ad tollenda seditionum plantaria, & ne

Origo & natura ordinis Episcoporum.

vnusquisque ad se rapiens CHRISTI Ecclesiam rumperet, quo omnia tranquillius, decentius, & ordinatiùs procederent, hanc publicæ jurisdictionis potestatem vni è Presbyterorum collegio electo tradere; non privando collegium jurisdictionis potestate, sed ipsum talis præsidentiæ subsidio corroborando. Singulis etiam Presbyteris relictum est illud suffragij jus quod habent & adhuc retinent vi sui ordinis. Potestatem autem illam gubernatricem & publicam fratres convocandi, suffragia rogandi, sententias definitivas pronunciandi, canones condendi, ordines sacros conferendi, excommunicandi, excommunicatos reconciliandi, &c. Per se vel per suos delegatos, & commissiones ad ea facienda dandi; quæ collegialiter tantùm diffusa cõveniabat toti Presbyterio, dederunt Apostoli etiã Episcopo personaliter: atque ita, quod antea erat tantùm collegiale, evasit etiam officium personale. Et cùm perpetua potestas spiritualis personis singularibus a DEO data in Ecclesia ad opus Ministerij, & ædificationem corporis CHRISTI, sit ordo Sacer, exstitit per hanc potestatem in persona Episcopi, novus ordo Sacer in Ecclesia, nempe, ordo Episcopalis. Cujus vi Episcopus haberet eam potestatem, quam collegialiter Presbyterium obtinebat, nempe, potestatem publicæ jurisdictionis, & executionis earum rerum, quas exequi non potest simplex Presbyter, vi ordinis sui Presbyteralis, sine commissione ab auctoritate publica gubernatrice.

Non autem sic est concessa hæc potestas Episcopo, ut neglectis Fratribus, negotia Ecclesiastica suo arbitratu administret, sed ut ex eorum consensu ea gerat: neque eos præ se contemnat, sed tanquam collegas Conpresbyteros honoret, sicut supra docuimus.

Mutua obligatio Episcopi & Presbyteri.

Non enim est adempta Presbyterio jurisdictio, sed manens in Presbyterio collegialiter, communicata est Episcopo personaliter, tanquam perpetuo collegii præsidi. Vt post institutos Episcopos, illud Presbyterium quod habet

Episc

Episcopum, jurisdictionem exerceat non sine suo Episcopo, sed cum eo, & sub ejus inspectione, & regimine: quemadmodum neque *Episcopo* eam potestatem exercere fas est, seorsum absque *Presbyterio*. Non enim opponuntur, sed componuntur *Episcopus* & Presbyterium. *Potestas* jurisdictionis non alia atque alia, sed una eademque integra manet aliter in Presbyterio, nempe, collegialiter, & aliter est in Episcopo, nempe, personaliter, cum mutua relatione, & obligatione, tum collegii ad suum præsidem, qui etiam collegii pars est, & præsidis ad collegium cui præest.

Libertas Episcopi, & libertas Presbyterii.

Si tamen totum Presbyterium, vel morte corporali, vel hæresi deficiat, cessat ea obligatio, & poterit Catholicus Episcopus, jam solus, ordinare sibi Compresbyteros Catholicos: & sic, vice versa, si vel morte, vel hæresi deficiat Episcopus, & maneat *Presbyterium* Catholicum, vel si sit *Presbyterium* quod regi non soleat ab Episcopo, poterit jam *Presbyterium* Catholicum, *Episcopo* Catholico destitutum, validè exercere potestatem jurisdictionis, ordinando Presbyteros, excommunicando contumaces, &c. Nisi fortè spes certa sit habendi Episcopum Catholicum intra brevè tempus, quod præstolari poterunt.

Episcopi sunt Pastores.

Quæri solet, utrum *Episcopus*, sit propriè Pastor totius Diæceseos, an tantùm unius illius *Parochiæ*, cui *Presbyteralem* ordinariè curam impendit. Respondeo: Quoad curam Presbyteralem est Pastor suæ Parochiæ, non autem totius Diæceseos; at quoad jurisdictionem, sive curam Episcopalem, Pastor est totius Diæceseos. Tenetur parochiæ suæ præstare ea quæ diximus esse ordinis presbyteralis: Diæcesi verò ea quæ sunt jurisdictionis, sive ordinis Episcopalis. Non solùm à pabuli præbitione, sed etiam à gubernatione, & rectorali custodia meretur aliquis nomen pastoris. Episcopus, ex consilio presbyterii, aliis etiam suæ Diæceseos parochiis indigentibus prospicere debet de spirituali pabulo pro ratione sui officii. Sicut provideret presbyterium, cui non esset Episcopus.

Discrimen prohibitorum.

Ex his patet Presbyterum ab *E*piſcopo ſuo, vel à *P*reſbyterio, cui deeſt Epiſcopus, legitime ſe gerente, prohibitum, non validè ordinare: Epiſcopum verò cum ſuo preſbytreio à Synodo Epiſcoporum, cui ſubeſt, etiam legitimè ſe gerente, prohibitum, validè ordinare. Ratio diſcriminis eſt, quia plenariam ordinationis executionem, vi ordinis ſui *E*piſcopalis, habet Epiſcopus, & poteſtate collegiali eam habet presbyterium: non autem ſimplex quilibet presbyter, vi ordinis ſui presbyteralis.

Per hæc facilem habemus, & expeditam viam diſſolvendi omnia illa dubia, quæ ſuperius propoſita ſunt.

Sol. dub. ordinatio cujus ſit ordinis.

CANONISTÆ dicunt, Ordinationem eſſe ordinis *EPISCOPALIS*: nos dicebamus, eam eſſe ordinis PRESBYTERALIS. Conciliatio eſt: quoad poteſtatem aptitudinis eſt ordinis Presbyteralis; at, quoad poteſtatem plenariæ executionis, eſt ordinis *EPISCOPALIS*.

Sol. dub. de demandatione eorum quæ ſunt ordinis.

Quidem Theologi, & Canoniſtæ, aiunt, Ordinationem peragi poſſe ex commiſſione; alii id negant, hoc argumento, quod ea quæ ſunt ordinis, non poſſint demandari Clericis inferioris ordinis. Reſpondeo: Quæ ſunt ordinis *P*resbyteralis, qui purus eſt, & fundamentalis ordo, ea non poſſunt demandari inferioris ordinis Clericis; (nam etiam prædicare *EVANGELIVM* ordinariè per delegationem non eſt concedendum hominibus non preſbyteris, quamvis id eis concedi poſſit nonnunquam ad exercitium, aut ad experimentum, aut ad neceſſarium, pro illa vice, adjumentum: Nam illud præceptum, ITE, DOCETE, &c. MATH. XXVIII. Presbyteris datur, non autem inferioribus Clericis, qui non miſſi ſunt ad prædicationem *EVANGELII*, ſed ad inferiora quædam Miniſteria obeunda: Paſtoribus et Doctoribus commiſſa eſt *EVANGELII* prædicatio:) At verò demandari poſſunt ea quæ ſunt ordinis *EPISCOPALIS*, quia hic ordo prout à Preſbyterali diſtinguitur, juriſdictionalis eſt, ut ita loquar,

Ordo juriſdictionalis.

neque

neque aliud quicquam nisi mera jurisdictio; qualem habet presbyterium, *E*piscopo destitutum, supra singulos presbyteros: quæ autem sunt jurisdictionis, ea inferioribus Clericis demandari posse omnes fatentur.

Hinc liquet quo sensu rectè dici possit *E*piscopo propriam esse de jure divino solam jurisdictionem, sicut nos supra asserebamus: et nihilominus *E*piscopatum esse ordinem sacrum à presbyteratu distinctum, quia est spiritualis potestas jurisdictionis. Quomodo Episcopo sit propria sola jurisdictio.

*E*x his etiam patet ordinem in presbytero esse à jurisdictione distinctum; ordinem verò in *E*piscopo, qua *E*piscopus est, nihil aliud esse quam ipsam jurisdictionem, contra communem errorem Sorbonistarum, et Canonistarum. *E*t contra inanem illam responsionem *BELLARMINI*, LIB. 2, de *ROMANO* Pontifice, CAP. XXVII: ubi respondens ad argumentum *NILI* sumptum ab æqualitate omnium Episcoporum, cum omnes sint ejusdem ordinis, et dignitatis; et Papa *ROMANVS* nihil sit amplius, quam Episcopus, ut constat tum ex eo, quod ab Episcopis ordinatur, tum ex eo quod *DIONYSIVS* nullam agnoscit in Ecclesiastica Hierarchia dignitatem *E*piscopali majorem: unde infert *NILVS* Papam non minus teneri legibus Conciliorum, & judicari posse, quam Episcopos cæteros: Adhoc, inquam *NILI* argumentum respondet *BELLARMINVS*, Episcopos pares esse ratione ordinis, non tamen ratione jurisdictionis: hujus enim ratione *E*piscopum *CONSTANTINOPOLITANVM* majorem, esse Episcopo *CÆSARIENSI*: Pontificem autem *ROMANVM* non ideo judicari non posse, quia dignitatem, vel ordinationem habeat Episcopali majorem; sed quia *E*piscopalem jurisdictionem amplissimam habeat, ita vt omnibus præsit, nulli subjectus sit. In qua responsione sunt hæc absurda: 1. Ordinem Episcopalem a jurisdictione Episcopali distinguit ac si jurisdictio esset In quibus sit distincta jurisdictio ab ordine.

aliquid diversum ab ordine, aut latius patens: quasi verò esset ulla jurisdictio *E*piscopalis, quæ non habeatur per ordinem Episcopalem. Nam si non habeatur vi ordinis Episcopalis, jam non erit ea jurisdictio Episcopalis, sed alterius, conditionis. 2. Cum quæstio illic sit de jurisdictione, quæ sit juris divini, adfert ille exemplum jurisdictionis Patriarchalis Episcopi *CONSTANTINOPOLITANI*, quæ non est Episcopalis, aut divinitus instituta jurisdictio, sed honor quidam ultro habitus illi *E*piscopo, ex institutione humana, sive Ecclesiastica, non eximens eum ab obedientia aut censura Canonum. De quo honore plura inferius dicemus propos. 15. 3. Imperitè interpretatur jurisdictionem Episcopalem, ac si esset supra *E*piscopos, cum omnis jurisdictio Episcopalis non nisi Diæcesanos inferiorum ordinum Clericos & Laicos spectet. Nemo enim per Episcopalem jurisdictionem est Episcoporum Episcopus; sed suæ quisque diæceseos est Episcopus. Neque datur altior jurisdictio ulla Ecclesiastica personalis de jure divino; supra hanc autem est potestas Synodica. 4. Denique absque ulla idonea probatione, impudenter petit principium, sumens quod est in quæstione, quando ait Papam omnibus præesse, nulli subjectum esse. Quod quid aliud est, quàm palam profiteri Papam esse illum Antichristum? De quo infra Propos. 16.

Demandantur ea quæ sunt jurisdictionis, non ipsa jurisdictio.

Alia est observanda distinctio: demandari possunt ea quæ sunt jurisdictionis, puta executio earum rerum quas supra memoravimus, at non potest demandari ipsa jurisdictio sive potestas seu ordo Episcopalis: nam hoc esset non facere delegatum, sed Coëpiscopum; neque esset delegatio, sed associatio.

Sol. dub. de impeditione Presbyterorum.

Objiciebatur, iniquè facere *E*cclesiam quæ immerentes Presbyteros impediat ab executione potestatis ordinandi, cùm eam habeant vi sui ordinis, qua Presbyteri. Respondeo, nihil adimit Presbyteris *E*cclesia quod habent vi ordinis Presbyteralis; nam relinquit eis potestatem ap-

titudinis

titudinis: poteſtas autem validæ executionis non competit *Presbytero* qua *Presbyter* eſt, (niſi accedat juriſdictionis poteſtas) ſed Epiſcopo qua Epiſcopus eſt; aut etiã ſoli *Preſbyterio* ſive Synodo *Presbyterorũ*, qua *Presbyteriũ* eſt ſeu ſynodus, in locis illis vbi non eſt Epiſcopus: & hanc quidem poteſtatem non poteſt adimere Eccleſia *Epiſcopo*, aut *Preſbyterio*, immerenti. Neque adimit: ſed eam obtinet Epiſcopus, perſonaliter; & *Presbyterium* collegialiter.

At verò ſi Epiſcopus aut Synodus notoriè defendat hæreſin, neque ordinationem collaturus ſit Epiſcopus, aut ſynodus, niſi cum obligatione ad hæreſin; fugiendi ſunt lupi illi; neque poteſt injuſta eorum interceſſio impedire conſervationem ordinis, per miniſterium reſiduorum *Presbyterorum* orthodoxorum, in Eccleſia: quos in tali caſu oportet reſiſtere illicitis conatibus Epiſcopi & collegarum, & in reformationem diligenter incumbere. Neque de auctoritate ſua dubitent, cum CHRISTVS promiſerit ſe non defuturum duobus aut tribus congregatis in NOMINE ipſius, MATH. CAP. XVIII.

Quo caſu validè ordinent Presbyteri etiam prohibiti.

Quando igitur *E*ccleſiam ſic occupat, & inundat hæreſis & obſtinatio, ut tantum duo vel tres presbyteri relinquantur orthodoxi, ad illos paucos pertinet plenaria poteſtas *E*ccleſiaſtica. Duo vel tres ſunt presbyterium, quando plures non inveniuntur. Imò unus, cum cœtu orthodoxo, quando non ſunt alii orthodoxi, habet eam poteſtatem *E*ccleſiaſticam, qua nulla apud orthodoxos pro tempore altior reperitur, et quam haberet presbyterium vel *E*piſcopus orthodoxus. Nam deſerere Eccleſiam nefas: fas autem non eſſe à notoriis hæreticis ordinationem petere, aut ſcienter ſuſcipere, (et præſertim cum impia obligatione conjunctam) docent THOMAS, in quartum Sent. Diſtinct. 25. Quæſt. 1. Art. 2. Quem ſequitur CAPREOLVS, ibidem Art. 3. et ANGELVS, in Summa, Verbo, *Ordo*, cap. 1. et eſt communis ſententia.

Penes orthodoxos reſidet authoritas.

Non eſt petenda aut ſcienter ſuſcipienda ordinatio à notoriis hæreticis.

*E*t BELLARMINVS contendit Hæreticum mani-

festum *ipso facto esse depositum.* Idque probat auctoritate beati PAVLI, qui in EPIST. ad TIT. CAP. 3, jubet hæreticum post duas correptiones vitari: *Id est*, inquit BELLARMINVS, *postquam manifestè apparet pertinax, & intelligit* [Apostolus] *ante omnem excommunicationem, & sententiam judicis: vt ibidem scribit* HIERONYMVS. Pergit BELLARM. *Non Christianus, non potest vllo modo esse Papa: at Hæreticus manifestus non est Christianus, vt apertè docet* CYPRIANVS, *Lib. 4,* Epist. 2. ATHANASIVS, *sermone 2, contra* ARIANOS. AVGVSTIN. *Lib. de gratia CHRISTI, Cap. 20.* HIERONYM. *contra* LVCIFERIANOS, *& alij: Hæreticus igitur manifestus, Papa esse non potest.* ——— ——— *Denique sancti Patres concorditer docent, non solùm Hæreticos esse extra Ecclesiam; sed etiam ipso facto carere omni jurisdictione & dignitate Ecclesiastica.* CYPRIANVS, *Lib. 2, Epist. 6*, dicimus, *inquit*, omnes omnino Hæreticos, atque Schismaticos, nihil habere potestatis ac juris. E*t Lib. 2, Epist. 1, docet Hæreticos ad Ecclesiam redeuntes suscipiendos vt Laicos, & si antea in Ecclesia* Presbyteri, *vel* Episcopi *fuerint.* OPTATVS, *Lib. 1. contra* PARMENIANVM, *docet Hæreticos & Schismaticos claves regni Cœlorum habere non posse, nec solvere aut ligare.* AMBROSIVS, *Lib. 1, de pœnitentia, Cap.* 2: E*t* AVGVSTINVS, *in Enchiridio, Cap. 65. Idem docet* HIERONYMVS, *Lib. contra* LVCIFERIANOS. ——— *Est ergo opinio vera Papam Hæreticum manifestum, per se desinere esse* Papam, *& caput, sicut per se desinit esse Christianus, quare ab* Ecclesia *posse eum judicari & puniri.* ——— *Fundamentum hujus sententiæ est, quoniam Hæreticus manifestus, nullo modo est membrum Ecclesiæ.* Hæc

BEL-

BELLARM. Lib. 2, de ROMANO Pontifice, Cap. 30.

Quando igitur prædicto modo prævalet Hæresis & obstinatio, quid facient residui Catholici Presbyteri, aut solus residuus Presbyter cum cætu Catholico? Mittent ne ordinandos ad eos qui ipso facto desierunt esse Christiani & sunt extra Ecclesiam, & carent omni jurisdictione, & dignitate Ecclesiastica, & qui ex præcepto Apostolico vitandi sunt: qui etiam neminem Ministrum ordinare consentiunt, nisi cum impia obligatione ad Hæresin? Cum igitur penes residuos illos Catholicos pastores jam resideat suprema potestas & jurisdictio Ecclesiastica, necesse habebit vel vnus ille Presbyter, multiplicatis fidelibus, collegas sibi ordinare. *E*t quamvis, extra casum hujusmodi necessitatis, canonibus constitutum sit, vt plures sint Presbyteri ordinantes, & vt ordinatio non sine *E*piscopo peragatur; tamen in talibus cœremonialibus, vbi manet essentia formæ, & nihil fit in contemptum Canonum, & servantur illæ regulæ de qualitatibus ordinandorum, quas præscripsit Apostolus, 1. TIM. 3, & ad TIT. 1. locum habet illa regula juris, *Quod non est licitum in lege, necessitas facit licitum*, extra, de regulis juris, Cap. 4, vbi adferuntur exempla Sabbati & jejunii.

Casus necessitatis, in quo catholici presbyteri licitè ac validè ordinant, quamvis ab Episcopis hæreticis prohibeantur: imò in quo unus presbyter bene ordinat.

Et *in hujusmodi causis, vbi per graves dissensionum scissuras, non hujus aut illius hominis periculum, sed populorum plurimorum, strages jacet; detrahendum est aliquid severitati, vt majoribus sanandis malis charitas sincera subveniat*: vt loquitur AVGVSTINVS, apud GRATIANVM, 50. Distinct. Can. *Vt Constitueretur.* Agitur illic de admissione aut reditu ad clericatum post alicujus criminis pœnitentiam: idem quoque aptè convenit præsenti nostro negotio. Nam in casu à nobis proposito multorum populorum strages jacet & periclitatur Ecclesia, *E*t est casus extremæ necessitatis. Proinde locum habebit illud quod legimus apud GRATIANVM, Caus. 1, Quæst.

Regulæ de casu necessitatis.

 1, Can.

1, Can. *Remissionem*, §. *Sed notandum*: *Necessitas non habet legem, sed ipsa sibi facit legem*. Et quod ait GELASIUS Papa; *Pro necessitate vel utilitate* Ecclesiæ, *mutilantur & laxantur præcepta canonica*: *Caus. 1. Quæst. 7, Etsi illa*. Quamvis ex eo quod, magna necessitate cogente, dispensative factum est, nullum sacris Canonibus fieri debeat præjudicium: sed *Canones proprium robur obtineant*; *& cessante necessitate, illud quoque cesset quod factum est pro necessitate*, sicut loquitur VRBANVS 2, Papa Caus. 9, Quæst. 1. Can. *Ordinationes*. Neque quod certa causarum consideratione interdum de canonum rigore remmittitur, in ordinariam trahendum est consequentiam: sed sublata necessitate, antiquis & ordinariis vivendum est regulis, Caus. 1, Quæst. 7, *Donatum*. Neque censendi sunt illi quicquam facere in Canonum contemptum, sed existimandi sunt mentem Canonum servare, qui faciunt quod in se est, & quoad patitur Ecclesiæ necessitas, & necessaria Fidei Catholicæ custodia, vt Canonibus adhærescant.

Quod fit etiam licitè in casu necessitatis, non est trahendum in ordinariam consequentiam.

Et hæc fuit conditio PROTESTANTIVM, in reformatione *Ecclesiæ*, in GERMANIA, aliisque transmarinis Regionibus: Qui extrema *Ecclesiæ* necessitate adacti, vel inviti, necesse habuerunt, misso pro tempore Canonum rigore, saluberrimum adhibere temperamentum; vt & Presbyteri ordinarent, & tamen Disciplina pristina in hoc conservaretur, vt nemini nisi secundùm ordinem publicum vocato & ordinato concederetur publica verbi in *Ecclesia*, & Sacramentorum administratio. Ex animo optantes, vt potius secundùm veteres Canones ordinarent Episcopi: sed quoniam id ab Episcopis impetrare non potuerunt, absque nefariis obligationibus; & Episcopi, iterum atque iterum moniti, non destiterunt divinæ veritati resistere, ejusque sinceros prædicatores & professores immaniter persequi; coacti sunt ad residua reme-

Necessitas Protestantium qua coacti sunt uti ordinatione Presbyterali.

remedia a DEO ipsis relicta confugere. Neque potuit injusta Episcoporum jam notoriè Hæreticorum prohibitio invalidam reddere eam ordinationem, quam peragebant Catholici Ecclesiarum Pastores, penes quos erat summa pro tempore potestas Ecclesiastica inter Catholicos in illis Regionibus.

Hoc a se factum esse nullo Canonum contemptu, sed officij necessitate, protestati sunt GERMANI PROTESTANTES in Apologia Confessionis AVGVSTANÆ, Cap. de numero, & vsu Sacramentorum, ad Artic. 14: vbi hæc eorum sunt verba; *Articulum 14, in quo dicimus, nemini nisi ritè vocato concedendam esse administrationem Sacramentorum, & verbi in Ecclesia, ita recipiunt, si tamen vtamur ordinatione Canonica. Hac de re in hoc conventu sæpe testati sumus, nos summa voluntate cupere conservare politiam Ecclesiasticam, & gradus in Ecclesia factos etiam humana auctoritate; scimus enim bono & vtili consilio a Patribus Ecclesiasticam Disciplinam, hoc modo vt veteres Canones describunt, constitutam esse, sed Episcopi Sacerdotes nostros, aut cogunt hoc doctrinæ genus, quod confeßi sumus, abjicere ac damnare, aut nova & inaudita crudelitate miseros & innocentes occidunt. Hæ causæ impediunt quo minus agnoscant hos Episcopos nostri Sacerdotes: ita sævitia Episcoporum in causa est, quare alicubi dissolvitur illa Canonica politia, quam nos magnopere cupiebamus conservare. Ipsi viderint quomodo rationem DEO reddituri sint, quod dißipant Ecclesiam. Nostræ conscientiæ hac in re nihil habent periculi, quia cùm sciamus confeßionem nostram veram, piam & Catholicam esse, non debemus approbare sævitiam istorum, qui hanc doctrinam persequuntur. Et Ecclesiam esse scimus apud hos, qui verbum DEI rectè docent, & rectè admini-*

Protestantium protestatio de casu suæ necessitatis, in quo necesse habebant, uti ordinatione per Catholicos Presbyteros prohibitos ab Episcopis Papanis.

strant sacramenta; non apud illos, qui verbum DEI non solùm edictis delere conantur, sed etiam recta & vera docentes trucidant: erga quos, etiamsi quid contra Canones faciunt, tamen ipsi canones mitiores sunt. Prorsus hic *iterum volumus testatum, nos libenter conservaturos esse Ecclesiasticam & Canonicam politiam, si modò Episcopi desinant in nostras* Ecclesias *sævire. Hæc nostra voluntas & coram DEO, & apud omnes Gentes, ad omnem posteritatem excusabit nos, ne nobis imputari possit, quod Episcoporum auctoritas labefactetur, vbi legerint atque audierint homines, nos injustam sævitiam Episcoporum deprecantes, nihil æqui impretare potuisse.* Hæc *PROTESTANTES*, loco citato.

At quænam, inquies, necessitas jam vrget reformatas Ecclesias, in Regionibus transmarinis, quin possint habere Orthodoxos *E*piscopos, & ordinationem per *E*piscopos, secundum veteres Canones? Respondeo: 1. Quædam habent *E*piscopos Catholicos, quos Superintendentes, vel Superattendentes vocant. 2. *E*tiam extra casum necessitatis valida est jure divino ea ordinatio quæ peragitur auctoritate Presbyterij, cui non præest *E*piscopus, adeoque penes quod est suprema & absoluta ordinandi potestas, pro tempore, in illa Ecclesia: sicuti supra prolixè ostensum est. 3. Porrò sua cuique Ecclesiæ hac in parte necessitas cognita est.

Hodiernus defectus œconomicus, quarundam Ecclesiarum reformatarum.

Fateor tamen eas tamdiu laborare defectu quodam œconomico, quamdiu carent Episcopis. Quamvis igitur etiam sine *E*piscopis valida sit ordinatio, & tota illarum *E*cclesiarum Disciplina; optandum tamen potius vt habeant *E*piscopos. Hoc enim divinæ institutioni convenientius est, & ad *E*cclesiæ pacem, & decorum & ordinem accommodatius: sicut est a nobis in præcedentibus propositionibus earumque exegesibus, & in hac ipsa dissertatione demonstratum.

Canonibus constitutum est, vt non minus quam tres Episcopi sufficiant ad ordinandū *Episcopum*: PALLADIVS tamen SCOTORVM primus Episcopus, SERVANVM Episcopum, ORCADVM solus ordinavit, ut scribit IOANNES MAIOR, LIB. 2, de Gestis SCOTORVM, CAP. 2: ubi hæc adjicit verba; *Ex isto*, inquit, *patet quod* Episcopus *in necessitate ab uno Episcopo consecratur, & non est de* Episcopi *essentia quod à tribus ordinetur. Peccant tamen alter ordinantes, vbi Episcoporum trinitas haberi ptest*. Hæc MAIOR. Non tamen existimandum est PALLADIVM, prorsus solum ordinationem eam peregisse, quamvis solus fuerit *Episcopus*: haud dubiè enim adhibuit secum Presbyteros saltē duos: quemadmodū fecerunt postea duo illi Episcopi qui sibi associarūt ANDREAM Presbyterum OSTIENSEM, ad ordinandum PELAGIVM, *Episcopum* ROMANVM. Sic apud GRATIANVM, 67 Dist. Can. *Episcopos*: *solum* Episcopum, interpretatur Glossa, *sine aliis Episcopis, non exclusis Clericis*.

Casus necessitatis dispensativæ in ordinatione Episcopi.

Nam etiamsi casus incidere possit, ut necesse habeat Presbyter solus ordinare Presbyterum; ut in casu Hæreseos superius memorato: item, si quis Presbyter ad remotam Oceani insulam appellens, ibique relictus, barbaris prædicet EVANGELIVM, &, per DEI benedictionem, lucretur ingentem multitudinem, neque illi cum aliis orbis partibus intercedat commercium: necesse habebit, ea, quæ à Magistris suis accepit, proponere fidelibus hominibus, qui idonei futuri sint etiam alios docere, sicut monet Apostolus, 2 TIM. 2, 2. *Eos*que jam maturos secundum Canones qui habentur. 1 TIM. 3, TIT. 1, constituere Presbyteros κατὰ πόλιν, καὶ καθ' ἐκκλησίαν, oppidatim, & per singulas *Ecclesias*. Quamvis, inquam, iste casus incidere possit, vix tamen cogitari potest casus, in quo necesse sit *Episcopo* ut solus etiam sine Presbyteris ordinet Episcopum: nam ordinatio *Episcopi*

Alius casus, in quo unus presbyter bene ordinat presbyterum.

necessaria non est, nisi in multitudine Presbyterorũ, ad vitandum Schisma, & decenter ac pacificè gubernandam Ecclesiam. Præsto igitur semper erunt Episcopo ordinatori aliqui saltem Presbyteri, qui cum illo in ordinatione concurrant.

Conciliatio necessariæ solitudinis cum nostra secunda propositione, de sociali ministerio.

Quod diximus, supra, *Propositione* secunda, de sociali Ministerio, illud ita intelligendum est, ut quilibet *Pastor* collegium aliquod *Pastorum*, cui subjiciatur, agnoscat, vel affectu simul et actu, quando scilicet ei præsto est collegium Catholicorum *Pastorum*, cui subjici possit; vel saltem affectu, si non possit actu, in casu necessariæ solitudinis: parátus semper etiam actu subjectionem et obedientiam exhibere, quandocunque nactus fuerit collegas.

Ordinatio per Episcopos in Ecclesiis reformatis *BRITANNICIS*.

Postquam de ordinatione *Presbyterali*, jam prolixiùs quàm intenderam disserui: subjungam brevem Dialogum, de ea ordinatione quæ in *Ecclesiis BRITANNICIS* reformatis fit Ministerio Episcoporum. Meminisse interim convenit eorum quæ supra citavimus ex *THOMA*, et *AVREOLO*, et *CAPREOLO*, et aliis de veritate ordinis, quem confert *Episcopus* Hæreticus, prohibitus, excommunicatus, degradatus: non quod tali præsidio et tam misera defensione egeat nostra causa, sed quia conducent ad obturandum os imperitis et contentiosis quibusdam Papistis, qui illius doctrinæ, quam profitentur, ignari, caninam exercent facundiam contra DEI Servos. Cum interim non intelligant quæ loquuntur, neque de quibus affirmant. Audiamus colloquentes *CATHOLICUM* & *PAPISTAM*.

CATHOLICVS.

QVID habes quod objicias contra eam ordinum Ministrationem, quæ ab ipso Reformationis exordio in *ANGLIA* in hunc usque diem, et nunc etiam DEI beneficio in *SCOTIA* peragitur per Catholicos *Episcopos*?

PAP.

PAPISTA. E*piſcopi veſtri non ſunt Catholici, ſed ſunt Hæretici, adeoq; ipſo jure ſunt Excommunicati, & omni dignitate Sacerdotali exciderunt.*

CATH. Hæretici non ſunt. ſed quorſum tendit iſta criminatio? Si negas Hæreticos & Excommunicatos validè ordinare, et verum ordinem conferre, contradicis Eccleſiæ *ROMANÆ.* Degradatos etiam Epiſcopos validè ordinare, docent *THOMAS*, et *AVREOLVS*, et *CAPREOLVS*, et *ANGELVS*, et Gloſſa, Cauſ. 9, Quæſt. 1, in principio: et in Can. *Ordinationes*: Gloſſa, *Niſi probare*: et alii. Si hæc neſcis, diſce; ſi ſcis, cur gratis rixaris. Sed fac Hæreticos non validè ordinare, id noſtrorum ordinationem non infirmabit; nam Epiſcopi noſtri non ſunt Hæretici, ſed Orthodoxi.

P*AP. Illi veſtri Epiſcopi, qui Religionis reformationem (vt vocatis) primi amplexi ſunt, à quibus ſunt ordinati? annon à Papa Romano?*

CATH. Dicere poſſum verum ordinem & ordinationem Epiſcopalem, per continuatam ſucceſſionem in *ANGLIA*, jam totos mille annos, eſſe perpetuò conſervatam in hunc vſque diem, jam inde a tempore *AVGVSTINI, ANGLORVM* Epiſcopi, quem ordinavit *ETHERIVS*, Epiſcopus *ARELATENSIS*, (circa annum *DOM.* 600) teſte *BEDA*, Lib. 1, Hiſt. Eccleſ. Gentis *ANGLORVM*, Cap. 27. Nos autem *ETHERIVM*, & *AVGVSTINVM* non accenſemus Hæreticis, neque, *GREGORIVM*, Papam *ROMANVM*, cujus hortatu & miſſu venerat in *ANGLIAM AVGVSTINVS*. Quamvis citeriores quoſdam *ROMANOS* Pontifices meritò habeamus pro Hæreticis. Canonibus conſtitutum eſt, vt tres ſaltem Comprovinciales Epiſcopi, cum Metropolitani conſenſu, ordinent Epiſcopum, ſicut ſupra docuimus: & vt Metropolitanus à ſuis Comprovincialibus ordinetur; diſt. 66, *Archiepiſcopus*. Si ſervavit Eccleſia *ANGLICANA* has

NA has regulas, non eſt paſſa intercidere ordinationem Epiſcopalem acceptam tempore *AVGVSTINI*. Sed fac Epiſcopos noſtros ab ipſo *LEONE*, Papa decimo, qui Religionis reformationi reſtitit, ordinatos eſſe; quid inde efficies?

PAP. Nempe, vt fatearis eos aut verum ordinem non accepiſſe, aut debuiſſe permanere in Fide ordinantis.

CATH. Annon jam conſenſimus verum ordinem accipi poſſe ab Hæretico ordinante? num propterea debet ille qui ab Hæretico ordinatus eſt, permanere in Hæreſi ſeu Fide (vel potiùs perfidia) ordinantis? Quicquid veræ & Catholicæ fidei profitetur Papa, in eo libenter permanemus: at quam admiſcuit perfidiam, meritò rejecimus. Sed vt argumenti tui imbecillitatem, clariſſimo exemplo, tibi ob oculos ponam; quoſdam olim in Hæreſi Novatiana ab ipſis Catharis, ſive Novatianis ordinatos Paſtores, ad *E*ccleſiam Catholicam poſtea redeuntes, recepit prima œcumenica Synodus *NICENA*, aliique Catholi *P*atres, in ſuis ordinibus, (ſalvo illis gradu *P*resbyterij, imo etiam gradu Epiſcopali ſi vel non eſſet pro tempore alius illius civitatis Epiſcopus Catholicus vel placeret Epiſcopo Catholico eum ſibi habere collegam) abſque nova ordinatione, Concil. *NICEN.* Can. 8, & Cauſ. 1, Quæſt. 7, Can. *Donatum*: & Can. *Saluberrimum*. Et idem ſcribit *HIERONYMVS*, in Dialogo adverſus *LVCIFERIANOS*. *AVGVSTINVS* autem diſertè ſcribit ordinem in ea Hæreſi acceptum, in qua baptizatos recipimus, non eſſe iterandum, ſed eſſe verum ordinem, Lib. 2, contra Epiſtolam *PARMENIANI*, Cap. 13. *E*t qui hoc poſtea negarunt fieri rectè poſſe, *LVCIFERIANI*, Schiſmaticis, & propter obſtinatam animoſitatem etiam Hæreticis annumerati ſunt. Et eam *AVGVSTINI* doctrinam tenet *E*ccleſia *ROMANA*. Vide Concil. *TRID*: Seſſ. 23, Cap. 4, & teſtimonia ſupra citata. Iam ſecundùm

dùm bellam istam tuam argumentandi solertiam, aut illi ab Hæreticis in hæresi ordinati non habebant verum ordinem, & sic contradicis Synodo *NICÆNÆ*, & *AVGVSTINO*, alijsque orthodoxis Patribus, & Ecclesiæ *ROMANÆ*: aut si verum ordinem acceperunt, debebant permanere in Fide ordinantium, id est, in Hæresi Novatianorum, aut *ARIANORVM*, aut alia quacunque Hæresi, in qua verum illum ordinem acceperunt. Viden' in quas te augustias præcipitaveris?

PAP. At ego te jam irretitum tenebo; vt, vel agnoscas Papam esse Catholicum, non autem Hæreticum; vel Episcoporum vestrorum, qui à Papa ordinati sunt, ordinationem esse saltem maledictam, & DEO *exosam: nam qui ab Hæretico ordinem suscipit, ipsa ordinis susceptione peccat mortaliter; adeoque contrahit in ipsa sui ordinatione maledictionem.*

CATH. Qui à notorio Hæretico scienter petit aut suscipit ordinem, fatemur eum mortaliter peccare: at verò qui ab eo petit vel suscipit ordinem, quem non scit esse Hæreticum, eum excusat quoad petitionem aut susceptionem ordinis, probabilis ignorantia, Caus. 9, Quæst. 1, Can. *Ordinationes*. Quamvis peccet adhærendo ejus Hæresi: & quicquid maculæ contraxit ipse ordinatus per susceptionem immaculati ordinis ab Hæretico, id per Hæreseos desertionem aboletur. Propterea Patres Catholici quando Hæreticos *Episcopos* & Presbyteros pœnitentiam de Hæresi agentes in suis ordinibus receperunt, non eos rursum ordinarunt, neque exegerunt ab iis vt ordinem deponerent, sed vt Hæresin deponerent, & per hanc Hæreseos abdicationem fideique Catholicæ sinceram professionem cœperunt bene habere eum ordinem quem antea verè quidem at malè habebant. vt docet *AVGVST.* lib. 1, contra epistolam Parmeniani, Cap. 13. sic etiam Episcopi nostri qui à Papa, vel a Papistis, in cordis sui simplicitate, ordinem susceperunt, excusantur per probabilem ipsorum ig-

gnorantiam, & cordis simplicitatem; & quicquid in Hæresi labis contraxerunt, id per Hæreseos Papisticæ seriam abnegationem deletum est: & ordo quem acceperunt, non est abolitus, sed firmus mansit eumque magis salubriter póstea habuerunt. Postea verò quàm eo devenit Papæ obstinatio in Hæresi, vt nobis jam manifestè innotescat eum esse notorium & contumacem Hæreticum, non amplius petimùs nec suscipimus ab eo ordines. Quamvis ab illo ordinatos, & de Hæresi ejus ad Ecclesiam Catholicam venientes, suscipi posse, cum manuum impositione, existimemus in suis ordinibus, si examen sustinentes idonei inveniantur: quia ex charitatis lege judicamus illos per ignorantiam eum sequutos esse, ordinemque ab eo suscepisse. Approbamus enim illam regulam juris Canonici, ex BEDA sumptam, *Vt ea facta, quæ dubium est quo animo fiant, in meliorem partem interpretemur.* Extra de regulis juris, Cap. 2, *Estote.*

PAP. *Tota hæc tua argutatio nititur falsissima hypothesi: tun'* Papam *Hæreseos insimulas? prophana hæc est calumnia, & impudentissimum mendacium.*

CATH. Non clamoribus & conviciis, sed idoneo aliquo argumento refellenda tibi erat mea Hypothesis, si eam velles convulsam. Sed vt te æquiorem habeam, Hypotheseos meæ veritatem demonstro, hoc argumento.

Qui doctrinam, de fide & moribus Christianis sacris Scripturis & Catholicæ antiquitati contrariam palam profitetur, mordicùs retinet, & obstinatè defendit, ille est notorius Hæreticùs, & ex præcepto Apostolico, etiam ante synodalem sententiam fugiendus, vt eversus & peccans, & suopte judicio condemnatus, Tit. 3, 10, 11. & 2, Ioan. 10. at Papa Romanus doctrinam de fide &c. Ergo.

Audi aliud argumentum:

Qui

Qui ſacrarum Scripturarum, et Catholicæ antiquitatis doctrinam, de Fide et Moribus Chriſtianis, multoties monitus, contumaciter rejicit, palam condemnat, ejuſque Profeſſores crudeliter perſequitur, et trucidat, ille eſt notorius Hæreticus et Homicida: At Papa ROMANVS ſacrarum Scripturarum, etc. Ergo.

PAP. Video quorſum tendas: id nempe ſatagis, vt me pertrahas ad examen doctrinæ per Scripturas, & Antiquitatem. laterem lavas: non hæc in fœdera veni. Audi; Quam doctrinam Papa dicit eſſe Catholicam, aut mihi meus Sacerdos jurat eſſe Catholicam, ea mihi eſt Catholica: & quam ille aſſerit, aut hic jurat eſſe Hæreticam, ea mihi eſt Hæretica. hîc terminus hæret.

CATH. Si affirmanti, aut jurato credas, abſque ulteriore examine; quilibet doctrinæ ventus te circumferet. Affirmabunt, et interpoſita animarum ſuarum pro noſtris animabus ſponſione, cum horrendis exſecrationibus, jurabunt ARIANI, EVTYCHIANI, aliique Hæretici ſuam fidem eſſe Catholicam, noſtram verò, in qua contra eos conſentimus, eſſe Hæreticam. Eiſdem modis ſuperſtitiones ſuas Religioni Chriſtianæ anteponent PAGANI, IVDÆI, MAHVMETANI, etc.

P*AP. Iſti omnes mentiuntur; at* Papa, *ejuſq; Sacerdotes, non mentiuntur. Hoc tutum eſt, hoc tenebo: ne me interpella.*

CATH. Quam ſit hoc parum tutum monſtrabimus PROP. XVI. Tutius eſt DEO credere, quam homini. *Ex perſonis probamus Fidem, an ex Fide perſonas?* inquit TERTVLLIANVS, Lib. de præſcriptionibus adverſus Hæreticos, cap. 3. Idem quoque alibi; *Non recipio*, inquit, *quod extra Scripturam de tuo infers*, LIBRO de carne CHRISTI, Cap. 7. Et alibi; *Aufer Hæreticis quæ cum Ethnicis ſapiunt, vt de Scripturis ſolis quæſtiones ſuas ſiſtant, & ſtare non poterunt.* Lib. de Reſurrectione carnis, Cap.

nis, Cap. 3. Audi beatum Apostolum PAVLVM; *Sed etiam si nos, aut Angelus è Cœlo evangelizet vobis, præter id quod evangelizavimus vobis, anathema sit. Vt ante diximus, etiam nunc iterum dico; Si quis vobis evangelizaverit præter id quod accepistis, anathema sit.* GALAT. 1, 8, 9. Sed quoniam eo impietatis atque infidelitatis devenistis, ut jam pluris apud vos sit posteriorum doctorum autoritas, quàm ipsorum Apostolorum, & utrisque præferatis Papam ROMANVM: si non credis Apostolo, crede tamen S. AVGVSTINO, cujus hæc sunt verba, Lib. 3, contra literas Petiliani, Cap. 6. *Proinde sive de CHRISTO, sive de ejus Ecclesia, sive de quacunque alia re quæ pertinet ad fidem vitámque nostram, non dicam nos, nequaquam comparandi ei qui dixit, Licet si nos, sed omnino quod sequutus adjecit; Si Angelus de Cœlo vobis annunciaverit, præterquam quod in Scripturis legalibus, & Evangelicis accepistis, anathema sit.* Item, Lib. 2. de doctrina Christiana, Cap. IX. *In iis quæ APERTE in Scriptura posita sunt, inveniuntur illa OMNIA quæ continent fidem moresque vivendi.* Hæc AVGVSTINVS. Quod si neque AVGVSTINO credis; audi ZEPHERINVM, Papam ROMANVM; *Sicut Stellas Cœli non exstinguit nox, sic mentes fidelium & inhærentes firmamento sanctæ Scripturæ non obscurat mundana iniquitas.* 30. Distinct. *Sicut Stellas.* Audi LEONEM, hujus nominis primum, Papam ROMANVM: *Quid autem iniquius, quàm impia sapere, & sapientioribus doctioribusque non credere? Sed in hanc insipientiam cadunt, qui cum ad cognoscendam veritatem aliquo impediuntur obscuro, non ad Propheticas voces, non ad Apostolicas, nec ad Evangelicas auctoritates; sed ad semetipsos recurrunt. Et ideo magistri erroris existunt,*

quia

quia veritatis Discipuli non fuere. Hæc LEO, in Epistola ENCYCLICA, ad FLAVIANVM: quæ etiam invenies à GRATIANO citata, Caus. 24, Quæst. 3, *Quid autem.* Audi GREGORIVM,

PAP. *Abeo, Vale.*

CATHOL. Vale: DEVS tui misereatur.

Hunc brevem Dialogum inseruimus propter imperitos quosdam Papistas.

Nunc, ut promisimus, aliquid dicendum de ea ordinatione quam peragit Episcopus Hæreticus, aut Excommunicatus, aut Degradatus. De Hæreticis, distinguit Glossa 1, Quæst. 7, *Si qui Presbyteri*: inter rigorem Paternæ Disciplinæ, et pietatem Matris Ecclesiæ. Aptior erit trimembris distinctio; inter justam severitatem paternæ Disciplinæ, & misericordiam licitam piæ Matris Ecclesiæ, & injustum rigorem morosorum. Secundùm severitatem paternæ Disciplinæ, ad terrendum alios, quandoq. ab Hæresi redeuntes Clerici, quamvis à Catholicis ante Apostasiam ordinati, non recipiebantur in suis ordinibus, sed ad Laicam tantummodo communionem admittebantur: sicut patet ex Epistola CORNELII, Episcopi ROMANI, ad FABIVM, Episcopum ANTIOCHENVM, apud EVSEBIVM, hist. Eccles. lib. 6. cap. 35. μγ. et ex CYPRIANO, lib. 2, epist. 1. et caus. 1, quæst. 7, can. *Si qui Presbyteri*: Quod tamen *non desperatione indulgentiæ, sed rigore factum est disciplinæ*, ut loquitur AVGVSTINVS, apud GRATIANVM, 50, Dist. *Vt constitueretur.* Propterea nonnunquã, etiã ab Hęreticis ordinati recipiebãtur in suis ordinibus, per misericordiã piæ matris Ecclesiæ, ut hac benignitate allicerentur errãtes, ad deserẽdũ errorẽ, et amplectendam veritatem, sicut statutum est in Concilio NICÆNO, Can. 8, de Novatianis: et factum legimus à LEONE, Episcopo ROMANO, Caus. 1, Quæst. 7, Can. *Donatum*: et Can. *Saluberrimum*: et rectè fieri docet AVGVSTINVS, Libro 2, contra Epist. PARMENIAN, CAP. XIII.

LVCIFER, Episcopus CARALITANVS, introducere conatus est rigidam quandam morositatem, asserens ne eos quidem qui in Ecclesia Catholica ordinati erant, & postea in Hæresin lapsi sunt, posse justè in suis ordinibus recipi, redeuntes ab Hæresi. Quem Errorem refellit HIERONYMVS, in Dialogo adversus LVCIFERIANOS. Et meritò, quia repugnat, licitæ ac laudabili pietati matris Ecclesiæ, et Concilio NICÆNO. Quorundam autem *H*æreticorum Clericis in *H*æresi ordinatis, et ab *H*æresi redeuntibus, hic favor conceditur, ut detur eis officium Clericale, inter Catholicos, etiamsi de novo ordinentur, et ita ordo, quem in *H*æresi acceperunt, nullo loco habeatur. Et hunc solū favorē fortasse imperitus aliquis suspicabitur *NICÆNOS* Patres indulsisse Catharis sive Novatianis: Can. 8. quo exceperunt *PAVLIANISTAS* ad munus clericale idoneos: Can. 19. explicabo igitur mentem Concilij *NICÆNI*. Verba Canonis 8. de Novatianis hæc sunt. *De his qui se Catharos aliquando nominabant, si aliquando venerint ad Catholicam & Apostolicam Ecclesiam, placuit sancto & magno Concilio, ut manuum impositionem accipientes, sic in clero permaneant.* ὥςε χειροθετȣμένȣς ἀυτȣ̀ς μένειν ȣ̔́τως ἐν τῷ κλήρῳ.

De *PAVLIANISTIS* verò sive *SAMOSATENIANIS*, (qui IN NOMINE PATRIS, ET FILII; ET SPIRITVS SANCTI, minimè baptizabant, sicut de eis scribit *INNOCENTIVS* primus, Episcopus *ROMANVS*, Epist. 22, ad Episcopos *MACEDONIÆ*) sic statuunt *NICÆNI* Patres, Can. 19. *De PAVLIANISTIS ad Ecclesiam Catholicam confugientibus definitio prolata est, ut baptizentur omnino. Si qui autem de his præterito tempore fuerint in clero, siquidem immaculati & irrepræhensibiles apparuerint, baptizati ordinentur ab Episcopo Ecclesiæ*

clesiæ Catholicæ [ἀναβαπτισθέντες χειροτονείσθωσαν ὑπὸ τοῦ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἐπισκόπου.] *Quod si discussio incongruos eos invenerit, abjici tales convenit.*

Ex collatione horum Canonum manifeſtum eſt, ordinationem à *PAVLIANISTIS* factam pro non facta habitam eſſe. Et venientes ad Catholicam Eccleſiam non potuiſſe permanere in ordine quem nullum habebant; ſed in ipſa Eccleſia Catholica quoſdam eorum ordinatos eſſe, ordinem accipientes quem antea non habebant; ſicut & baptiſmum. At ordinationem Catharorum, in ipſa eorum Hæreſi factam, Patres *NICÆNOS* ratam habuiſſe, nec juſſiſſe eam iterari, aut Catharorum Clericos, ad Eccleſiam Catholicam venientes, in Catholica Eccleſia ordinari χειροτονεῖσθαι, ſicut *PAVLIANISTAS*, ſed tantùm χειροθετεῖσθαι, id eſt per impoſitionem manuum reconciliari & benedici, & ſic conceſſiſſe eis vt in ordine *MANERENT*: quem ſcilicet prius habebant. Ea igitur manuum impoſitio non fuit ordinatoria, ſed fuit reconciliatoria, fuit oratio ſuper hominem. Cauſ. 1. Quæſt. 1. *Manus*.

Idem, docet *AVGVSTINVS*, Lib. 2. contra Epiſtolam *PARMENIANI*, Cap. 13. Vbi his duobus vtitur Argumentis 1. quorum baptiſma verum eſt, eorum & ordinatio vera eſt; *Nulla*, inquit, *oſtenditur cauſa, cur ille qui ipſum baptiſmum amittere non poteſt, jus dandi amittere poſſit. Vtrumq; enim Sacramentum eſt, & quadam conſecratione vtrumq; homini datur: illud cum baptizatur, iſtud cum ordinatur: ideoq; in Catholica vtrumq; non licet iterari. Nam ſi quando ex ipſa parte* [Donati] *venientes etiam præpoſiti, pro bono pacis, correcto Schiſmatis errore, ſuſcepti ſunt; & ſi viſum eſt opus eſſe, vt eadem officia gererent, quæ gerebant, non ſunt rurſus ordinati; ſed ſicut baptiſmus in eis, ita*

ordinatio mansit integra: quia in præcisione fuerat vitium, quod vnitatis pace correctum est; non in Sacramentis, quæ vbicunque sunt ipsa vera sunt. —— *Aliud est prorsus non habere aliud perniciosè habere, aliud salubriter habere. Quicquid non habetur, dandum est cum opus est dari: quod verò perniciosè habetur, per correctionem depulsa pernicie agendum est vt salubriter habeatur.*
2. Hoc etiam argumento vtitur *AVGVSTINVS*, sicut ordinati in Ecclesia Catholica, si ab ea recedant, non amittunt suos ordines, ideoque si eos Apostasiæ suæ pœniteat, redeantque ad Ecclesiam Catholicam, recipi possunt in suis ordinibus, & si recipiantur, non sunt de novo ordinandi: ita etiam qui ab Hæreticis in ipsa Hæresi ordinem habentibus ordinati sunt habent verum ordinem, neque, si ad Ecclesiam Catholicam veniant, sunt rursum ordinandi. *Quapropter*, inquit, *sicut redeunti non redditur quod foris habebat, sic venienti non repetendum est, quod etiam foris accepit. Vnde consequenter intelligitur perversitatem hominum esse corrigendam, sanctitatem autem Sacramentorum in nullo perverso esse violandam. Constat enim eam in perversis & sceleratis hominibus, sive in eis qui intus sunt, sive in eis qui foris sunt, impollutam atque inviolabilem permanere: & quia dicuntur ea mali polluere, quantum in ipsis est dicuntur, cum illa impolluta permaneant: sed in bonis permanent ad præmium, in malis permanent ad judicium.* Hæc *AVGVSTINVS.*

AVGVSTINVM imitati *PROTESTANTES TEVTONES*, in Apologia Confessionis *AVGVSTANÆ*, Cap. de numero & vsu Sacramentorum. Et *IOANNES CALVINVS*, Lib. 4, Instit. Cap. 19, § 28, ordinem de Ministerio verbi & vero Presbyterij munere intellectum vocant Sacramentum. *SCO-*

TVS

TVS quidem, in quartum Sent. Distinct. 24, Quæst. vnica, dicit, *Quod loquendo propriè de sacramento, ordo non est Sacramentum: quia omne Sacramentum, &c.* Reliqua invenies supra à nobis citata, post Propositionem duodecimam. Si cuiquam propositum est litigare de vocabulo, non certabo. Certum est ordinem sacrum esse spiritualem potestatem, in homine, à Deo institutam, cum promissione gratiæ, *EPHES.* 4. 8, 11. *ROM.* 12. 6. & 2 *TIM.* 1. 6.

De excommunicatis distingui solet inter excommunicatos à jure, & excommunicatos à judice. Et hi rursus vel in cumulo, vel nominatim excommunicantur. De ordinatione per excommunicatos, vide Caus. 9, Quæst. 1. vbi Glossa discordat à Magistro. Ibidem dicitur, Hæreticos & Schismaticos ipso jure esse excommunicatos, Can. *Nos consecrationem*, in Glossa. De Excommunicatis.

Excommunicatio privat communione, depositio ordine: sicut in Hæretico potest esse verus ordo, sic in excommunicato. Non enim excommunicatio per se, sed quatenus conjunctam habens depositionem, pellit ab ordine. Neque habet omnis excommunicatio conjunctam depositionem. Nam *excommunicatio incurritur, quandoque à jure, quandoque à judice*, inquit SCOTVS, in quartum Sent. Distinct. 25, Quæst. 1, Num. 11. At *depositio nunquam à jure, sed præcisè infligenda est à judice*, ait idem SCOTVS, ibid. Num. 4. Sed annon agnoscebamus, cum BELLARMINO, Hæreticos manifestos esse ipso jure depositos? Certè id agnoscimus de omnib[9] Clericis *Hæreticis*, quoad jus liciti exercitij, & quoad alios vt ab eorum communione abstineant: & eis non obediant: sed non est accipiendum de omnibus *Hæreticis*, quoad valorem exercitij, in Sacramentorum administratione: licet injustæ eorum censuræ, etiam ipso jure nullæ sint. Sive autem *Episcopi* Hæretici, vi sui ordinis, ha-

beant potestatẽ censuræ, sive nõ habeant, (de eo enim nihil impræsentiarũ affirmamus) haud dubiè tamen per Hæresin exciderunt jure exercendi eam potestatẽ erga Catholicos; & per iniquitatem sententiæ, ipsa etiam sententia ipso jure nulla est.

Est & quædam excommunicatio partialis, seu potius suspensio alicujus Episcopi à communione Fratrum Comprovincialium, relicta ei interim administratione & communione suæ Ecclesiæ: de qua 18 Distinct. & Caus. 11, Quæst. 3. *Episcopi si.*

De Degradatis.

Degradatio vel est depositio alicujus ab uno gradu, reservato ei alio inferiori gradu; vel est amotio ab omni gradu clericali, & tunc idem est degradatio & depositio; quæ est totalis amotio à statu clericali. Vt scribit SCOTVS in quartum Sent. Dist. 25. Quæst. 1. Num. 4. ibidem tamen se explicans SCOTVS ait, per depositionem non auferri *characterem ordinis, & per consequens, nec ipsos ordines susceptos:* sed *tolli licentiam exercendi actum cujuscunque ordinis; & etiam privilegium quod competit ordinatis:* & *inde talem tradi curiæ seculari.* Hæc *SCOTVS.*

In Glossa, Caus. 9. Qu. 1. in principio hæc ponitur regula; *Hæc ergo sit fides tua quod Hæretici & excommunicati & depositi vera Sacramenta conferunt; & verum Corpus* CHRISTI *conficiunt: vt not. 1. Quæst. 1. Dominus declaravit.* Io. Sed è vestigio contradicitur huic Glossæ ibidem; *Quod dicit* Io. *de deposito non credo esse verum: vt* 50. *Dist. Can. accedens.* B. Ego posteriori Glossatori assentior: de deposito plena & perfecta depositione.

Depositio prorsus invalida.

Est enim triplex depositio: Vna est prorsus invalida & ipso jure nulla: Nam quemadmodum de excommunicatione, ita etiam de depositione verum est quod ait GELASIVS Papa: *Apud DEVM, & ejus Ecclesiam, nemin*

neminem potest gravare injusta sententia : ita ergo ea se non absolvi desideret, quia se nullatenus perspicit obligatum. Caus. 11. Quæst. 3. *Cui est.* Timendam, ait VRBANVS, sententiam Episcopi, licet injustè liget: eodem, *Quibus Episcopi.* Sed non est servanda: Can. *Si Episcopus.* Eodem. *Quando subditi excommunicantur ideo quia ad malum cogi non possunt; tunc sententiæ non est obediendum.* Eadem Caus. 11. Quæst. 3. *Si is qui præest.* Idem de depositione dicendum est. Talis fuit depositio Episcoporum Catholicorum, per ARIANOS & DIOSCORIANOS aliosque Hæreticos. Nam etiamsi eos à sedibus suis vi abegerint, depositio tamen ipso jure nulla fuit. Alia est depositio semiplena; quando scilicet unius Ecclesiæ Episcopi excommunicant alterius Ecclesiæ Episcopos; vel diversarum Ecclesiarum Episcopi se invicem deponunt, neque tamen quisquam eorum à suis Comprovincialibus deponitur, aut in sua Ecclesia pro deposito habetur. Hæc potius denunciatio est belli Ecclesiastici, & dissolutio Fraterni commercii, & publica declaratio qua judicium suum hi de illis, & de his illi profitentur; nempe, quod sint depositione digni. Si justum sit judicium, est semiplena depositio. Sic se invicem deposuerunt CYRILLVS ALEXANDRINVS, & IOANNES ANTIOCHENVS; ubi melior fuit causa CYRILLI. Postea autem reconciliati thronos sibi invicem restituerunt. Sic LEO, Episcopus ROMANVS, excommunicavit & deposuit DIOSCORVM, Episcopum ALEXANDRINVM; & DIOSCORVS, LEONEM: ubi melior fuit causa LEONIS. Sic etiam se invicem deposuerunt NICOLAVS primus, Papa ROMANVS, et PHOTIVS, Patriarcha CONSTANTINOPOLITANVS. Plurima hujus imperfectæ depositionis exempla occurrunt in Historia veteris Ecclesiæ. Nec injusta illa, neque semiplena ista depositio evacuat ordinationes à deposito factas. Sed est tertium quoddam genus depositionis; quando nimirum, reus in suo foro, legitim

Depositio semiplena.

Depositio plena & perfecta.

Tollit ordinem & valorem exercitii.

gitimè convictus alicujus criminis, depositionem merentis, per competentis judicis sententiam, adstipulante etiam illa Ecclesia, cum qua adhuc communionem profitetur, & in qua servit, deponitur ob officio & ordine Clericali.

Talem depositum puto non validè posse ordinare: quia jam caret ipso ordine. Hæc est plena & perfecta depositio. Cujus descriptionem per verba Canonum investigabimus: Sic enim de hac censura loquuntur Canones, vt pro eo quod diceres; *Hic delinquens deponatur*, Canones non solùm hoc dicant, sed etiam, *ab officio deponatur*, 50. dist. accedens. *Degradetur*, 46. Dist. Clericus maledicus. *Degradetur ab officio:* eadem Dist. Clericus qui. *Gradu careat*, 50. Dist. Clericum qui. *Proprio excidat gradu*, τῦ οἰκείυ ἐκπιπτέτω βαθμῦ, Concil. *CHALCED.* Can. 2. *Ab officij honore deponatur*, 50. Dist. Si Episcopus. *Ab officio retrahatur*, 46. Dist. Clericum. *Repellatur omnino à Sacerdotali honore, omnino deponatur, & ab omni Sacerdotio alienus sit*, Caus. 1, Quæst. 7, Si quis omnem. *A Sacerdotij ordine dejiciatur, sacro ordine privetur*, 50. Dist. Accedens. *Ecclesiastica dignitate careat*: 24. Distinct. Quando Episcopus. *A Sacerdotio cadat*, Caus. 1, Quæst. 7, Si quis omnem. *In clericatu non permaneat*; 50. Dist. Vt constitueretur. *In ordinatione Ecclesiastica non habeatur*, 50. Dist. Si quis Presbyter. *Laïcam tantummodo communionem accipiat*, 50. Dist. Si Episcopus. *Dejiciatur, & Laïcam tantummodo communionem in fine vitæ accipiat.* (Hoc de eo dicitur qui Homicidij, aut facto, aut præcepto, aut Cōsilio, aut defensione post Baptismū conscius fuerit) 50. Dist. Si quis viduam. *Ab omni Sacerdotij officio maneat penitus alienus, concessa ei licentia Ecclesiam ingrediendi & communicandi, sicut Laico*, Caus. 11. Quæst. 3, *TEVGALDVM*. *Ab honore sive gradu separetur, & honore seu gradu nudetur,*

tur, NOVEL. 123, Cap. 21. *Sacro ordine careat*, 50. Dist. Pervenit. *Ordinatione privetur*, Caus. 15, quæst. 8, Qui admisit.

Clerici igitur depositio plena & perfecta, est ejus degradatio & dejectio ab officio, honore, dignitate, ordine, & communione Clericali; adeo vt jam sacro ordine careat, nec in Clericatu permaneat, nec in ordinatione Ecclesiastica habendus sit, quippe ordinatione privatus, ordine & gradu nudatus, privatus, ab eoque separatus, vt illi in Ecclesiasticis plus non sit relictum quam Laïco, puta vt Ecclesiam ingrediatur, & Laïcam cum Laïcis, non autem Clericalem cum Clericis, communionem accipiat. Quid sit depositio Clerici, plena & perfecta.

Laïca illa cõmunio non fuit cõmunio sub una tantum specie, sicut pueriliter nugatur BELLARM. lib. 4, de Eucharistia, cap. 24, §. *Sed neq. hæc.* Sed fuit sub utraq. specie cõmunio extra cancellos sanctuarii, seu loci illius qui erat Episcopo, et Presbyteris, et Diaconis tributus. Eratq. Laicis, celebrationis tempore, inaccessus: et dicebatur etiam Presbyterium, et Diaconicum, *διακονικὸν*, et Sacrarium, et Secretarium. THEODORETVS vocat *τὰ ἔνδον τῶν κιγκλίδων*, loca intra Cancellos. THEOD. lib. 5, hist. Eccl. c. 17: Concil. LAOD. can. 21: et dist. 23, can. *Non oportet Subdiaconos*: et Conc. BRACARENS. 1, can. 31: et ex Concil. AGATHENSI, apud GRATIAN. 23, dist. *Non oportet insacratos*: et, de consecratione, dist. 2, can. *Sacerdotum.* Hoc de Laica communione obiter sufficiat. Redeo ad Depositos. *Laica communio.*

Distinguendum est inter licentiam exercitii, sive jus liciti exercitii, & exercitii sive liciti, sive illiciti valorem. Vel potius distinguantur hæc tria; Potestas ordinis, Licentia exercitii, Valor exercitii. Non à licentia exercitii, sed ab ordinis potestate pendet exercitii valor, in ordinatione, & quorumcunque Sacramentorum administratione. (Nam de censuris alia est ratio, ut supra monuimus.) Ideo suspensi, excommunicati, hæretici, quamvis non licitè exerceant ea quæ sunt ordinis clericalis, validè tamen in prædictis ea exercent quamdiu ipsũ servant ordinẽ, & potestatẽ ordinis,

quam ista non tollunt. At depositus depositione plena & perfecta non validè exercet ea quæ sunt ordinis, quia ipse caret ordine & potestate ordinis. Et jam non nisi Laicus est, et tanto deteriore conditione quàm alii Laici, quod longè difficilior sit ejus restitutio, quàm aliorum Laicorum promotio. De hoc vide apud GRATIANUM, Distinct. 50, et Caus. 1, Quæst. 7. SCOTUS non negat posse restitui depositos, *Quamvis*, inquit, *legitimè depositus non legatur postea restitutus*. In quartum sent. Dinstinct. 25, quæst. 1. Num. 5.

De Charactere.

Quid igitur dicemus de indelebili Charactere? nam ij qui negant ulla depositione tolli ordinem; verba Canonum, quibus depositi dicuntur ordine carere, &c. Aiunt esse intellegenda quoad executionem, non autem quoad Characterem. Et cum semper maneat Character, qui ordinatione impressus est, inde colligunt semper manere ipsum ordinem. Sicut semper manent Baptismus, & Confirmatio; neque possunt vel amitti vel iterari. In his enim tribus Sacramentis imprimi Characterem.

Respondeo: 1. Certum est, Baptismum non esse iterandum: qui autem Baptismum iterari non posse probat, per hoc quod in baptismo imprimatur Character indelebilis; *Ille probat propositum manifestius per immanifestius*, inquit SCOTUS, in quartum Sent. distinct. 6, Quæst. 7, Num. 2. Item: *necessitas talis formæ impressæ non apparet, etiam secundùm ea quæ sunt credita de baptismo: quia nec Scriptura sacra istud exprimit esse necessarium in Baptismo, nec sancti, explicitè; nec sequitur evidenter ex veritate Baptismi credita.* eadem Distinct. Quæst. 9, Num. 4. Item; *ROMANA autem Ecclesia videtur sentire Characterem imprimi in Baptismo, sicut dicit INNOCENTIUS tertius, extra, de Baptismo. —— Propter ergo solam auctoritatem Ecclesiæ quantum occurrit ad præsens, est ponendum Characterem imprimi.* Eadem

dem Quæst. Num, 14. Hæc *SCOTVS*. Cur autem tantum tribuat *SCOTVS* Ecclesiæ *ROMANÆ*, vt quod neque ratione, neque experientia, neque per sacras SCRIPTVRAS, neque Patrum testimonijs probari potest, id admittat propter solam auctoritatem Ecclesiæ *ROMANÆ*; indicat *SCOTVS*, loco proximè citato: nempe, *Quia, sicut habetur extra, de Hæreticis, ad abolendam; sentiendum est de Sacramentis Ecclesia, sicut sentit Ecclesia ROMANA*. At nos nuperum illud decretum *LVCII* Papæ tertij (qui sedit Anno *DOMINI* millesimo centesimo octogesimo tertio) non tanti facimus, vt ex personis probemus fidem: sed potiùs ex fide probamus personas. *Non enim novis revelationibus nunc regitur Ecclesia*, vt rectè scripsit *BELLARM*. Lib. 4, de verbo *DEI*, Cap. 9. Hæc prima responsio est.

2. Quid sit Character, & in quo subjecto, nondum consenserunt Theologi. vide *BONAVENT*. in quartum Sent. Distinct. 6, Art 1, Quæst. 1. vbi variæ adferuntur pugnantes sententiæ. *THOM*. in quartum Sent. Distinct. 4. Quæst. 1: *SCOT*. in quartum Sent. Dist. 6, Quæst. 10, & 11: vbi *THOMÆ* sententiam *SCOTVS* refellit.

3. *P*osito manere aliquem Characterem indelebilem, post depositionem, non tamen sequitur manere ipsum ordinem vel potestatem ordinis; aut depositum validè ordinare. Nam etiam in Inferno, in damnatis, & in anima etiam separata, manet ille indelebilis Character, vt docet *BONAVENTVRA*, in quartum Sent. Distinct. 6, Quæst. 5, & *SCOTVS* ibidem, Quæst. 9, Num. 19. Nemo autem sanus dicet manere ordinem in Inferno, & posse eum, qui aliquando fuit *E*piscopus, jam validè baptizare & ordinare in Inferno. Neque objici potest homines non esse idoneos in Inferno, qui baptizentur aut ordinentur; nam nulla ratio reddi potest cur Clerici retineant potestatem acti-

vam conferendi, magis quam Laici potestatem passivam suscipendi: vtraque enim frustra & inutiliter manet.

4. BONAVENTURA ait eos, qui sunt in minoribus ordinibus constituti, posse licitè redire ad laicatum: & tamen manere in eis Characterem: in quartum Sent. Distinct. 24, Art. 1, Quæst. 1. Ergo ex eo quod maneat Character, non sequitur ipsum quoque ordinem manere.

5. Si quæras ex BONAVENTURA ad quid igitur maneat Character: respondet ipse ibidem; *Character omnium ordinum manet in anima, sive revertentis ad Laicatum, sive morientis, vt signaculum distinctivum: & hoc vel ad gloriam, si bene vsus est; vel ad ignominiam, si malè: nec oportet quod maneat semper quantum ad vsum Ministerij: quia iste vsus quodam modo convertitur in præmium, vel supplicium.* Hæc BONAVENTURA.

6. Manet quidem aliquid in deposito distinctivum, quo ab aliis Laicis distinguitur: ad distinctionem autem non est necessaria aliqua impressa forma, sed sufficit actus transiens in præteritum, nempe, quod sit aliquando ordinatus: vt docet SCOTUS, in quartum Sent. Dist. 6, Quæst. 9, Num. 10, & 18. Manet in deposito non Character præsentis alicujus officij aut potestatis, sed vestigium quoddam præteriti honoris & aliquando habitæ potestatis: per quod vestigium ab alijs Laicis, nunquam ordinatis, distinguitur: & peracta sufficienti pœnitentia, si idoneus inveniatur, & vtilitas *Ecclesiæ* postulet, restitui poterit absque nova ordinatione. Veluti si Princeps aliquis satrapis suis imprimi vellet officiorum, quæ gererent, stigmata seu Characteres: *Et* candenti ferro inureretur brachio camerarij figura clavis, & brachio hipparchi, sive præfecti equitum, imago equi, & brachio pincernæ imago scyphi. *Et* postea accideret vt offensus Princeps illos meritò ab officijs deponeret, aliisque officia illa donaret

naret: & hos etiam officiorum Characteribus signandos curaret. Stigmata illa quæ in nō depositis erāt Characteres præsentis potestatis, essent in depositis vestigia duntaxat præteritæ potestatis; neque jam magis validum esset quicquid isti depositi agerent eorum quæ ad officia illa pertinerent, quam si quisquam alius privatus illud ageret, qui tale officium nunquam gessisset. Quamvis in hoc sit discrimen, quod, si placeret Principi depositos istos restituere, non opus esset nova signatione: sed illud vestigium pristinæ potestatis evaderet rursum Character præsentis potestatis. Nolim quidem de hoc funem contentionis ducere: dixi tamen quid sentiam de depositis.

Hortor autem Papistas, ut Missa posthac contra nostrorum Pastorum vocationem vitilitigatione, irritos suos conatus jam toties experti; convertant se ad suos Sacerdotes, ubi facilior erit victoria. Interrogent eos de ordine sui Sacerdotij; utrum sint Sacerdotes secundùm ordinem AARON, an secundum ordinem MELCHISEDEC. Neutrum enim rectè dici potest. Videntur quidem TRIDENTINI Sacerdotium suum, quod appellant Sacerdotium NOVI TESTAMENTI, referre ad ordinem MELCHISEDEC, Concil. Trid. Sess. 22. Sed imperitè & sacrilegè.

De Sacerdotibus, & sacrificio Missæ.

Nam 1. Sacerdotium NOVI TESTAMENTI, secundùm ordinem MELCHISEDEC, non convenit *pluribus*, sed uni CHRISTO, & per hoc differt à Sacerdotio Aaronico, HEBR. 7. 23, 24. 1.

2. Vnus ille nullos habet successores, nam in æternum habet Sacerdotium intransitivū ἀπαράβατον, HEBR. 7. 24. 2.

3. Nulli peccatori, aut habenti infirmitatem, convenire potest hoc Sacerdotium, *HEBR.* 7. 26, 27, 28. 3.

4. in Sacerdotio secundùm ordinem *MELCHISEDEC*, est unum tantummodo Sacrificium, non plura, *HEBR.* 10. 12. 4.

5. 5. Sacrificium est ipse Sacerdos, qui per Spiritum æternum seipsum obtulit inculpatum DEO, *HEBR*. 7. 27. & 9. 14, 26. *EPHES*. 5. 2.

6. 6. Hoc Sacrificium non *QVOTIDIE* neque *SÆPE* [ὀ καθ' ἡμέραν, ὀδὲ πολλάκις] offert, sed illud semel [ἅπαξ ἐφάπαξ] obtulit, nunquā postea offerendū. HEB. 7. 27. & cap. 9. vers. 12, 25, 26, 28. & cap. 10. vers. 10, 11, 12.

7. 7. Post illam unicam oblationem semel peractam, nullus relictus est locus ulli novæ sive hujus ipsius sive alterius cujuscūq. sacrificij oblationi pro peccatis; *H*eb. 10. 12, 14, 18. est μία θυσία, unica victima sive hostia, vers. 12. μιὰ προσφορὰ, ἐφάπαξ, unica oblatio semel facta, vers. 10, 14. ὀκ ἔτι προσφορὰ περὶ ἁμαρτίας, non est amplius oblatio pro peccato, vers. 18. Id est, neque alia res est, quæ in propitiationem offeratur, neque est alius actus oblationis propitiatoriæ. TRIDENTINI aiunt CHRISTVM in Cœna novissima corpus & sanguinem suum, sub speciebus panis & vini, DEO Patri obtulisse; & Apostolos ibidem constituisse Novi Testamenti Sacerdotes, eisque & eorum successoribus, ut offerrent, præcepisse, per hæc verba, *HOC FACITE IN MEAM COMMEMORATIONEM*. Concil. TRID. Sess. 22. Cap. 1. At credendum potius sacræ Scripturæ, quæ dicit eum non sæpe [πολλάκις,] sed semel [ἐφάπαξ] se obtulisse. Et illa unica oblatione, semel facta, æternam redemptionem nactum esse, abolevisse peccatū, nos sanctificasse, & in æternum consummasse [seu cōsecrasse τετελειωκέναι] eos qui sanctificātur. Et huic unicæ oblationi semel peractæ subjungit sacra Scriptura, τὸ λοιπὸν, *de cætero*, seu *id quod superest*, & ἐκ δευτέρου, *secundo loco*, exspectationem complementi illius promissionis de subjectione inimicorum ejus, ut fiant scabellum pedum ejus; & ultimum ejus adventum in gloria, in die judicii, HEBR. 10, 13, & Cap. 9, vers. 28.

8. 8. Quotiescunq; CHRISTVS offertur in remissionem

pecca-

peccatorũ,toties moritur;non enim impetrat remissionem, nisi qua Mediator NOVI TESTAMENTI, ubi autem Testamentum est, mors intercedat necesse est Testatoris, & quotiescunque seipsum offert ad tollenda peccata, necesse est ipsum pati, HEBR. 9, 15, 16, 25. Inanissimum igitur est commentum Sacrificii propitiatorii incruenti.

9. In tota Cœnæ institutione & celebratione, nulla prorsus vel levissima fit mẽtio Sacrificii, aut Oblationis, aut Sacerdotii, nisi in illis verbis, *QVOD PRO VOBIS FRANGITVR*, &, *QVI PRO MVLTIS EFFVNDITVR IN REMISSIONEM PECCATORVM*. Quæ verba ipsam CHRISTI in Cruce passionem & mortem significant: in Missæ autem Sacrificio negãt Papistæ CHRISTVM in se quicquam verè pati, aut mori, aut Corpus ejus verè frangi, aut Sanguinem ejus verè effundi. Vide, de cõsecratione, dist. 2, Can. *Ego* BERENGARIVS, in Glossa: & Concil. TRID. Sess. 13, Cap. 3. 9.

10. In ipsa Cœnæ celebratione DOMINVS Oblationem *PRO NOBIS, & IN REMISSIONEM PECCATORVM*, nullam aliam commemorat, nisi eam qua Corpus ejus fractum est, & Sanguis ejus effusus, & ipse mortuus est. Et hanc Oblationem, hanc mortem nobis cõmendat in Eucharistia cõmemorandam, non iterandam. Impiè igitur faciunt, qui absque DEI Verbo remissionem peccatorum, et salutem, ex alia quacunque Oblatione, tanquam verè Propitiatoria, exspectant. Vtimur Sacramento tanquam instrumento gratiæ, et symbolica cõmemoratione mortis CHRISTI, verique illius & proprii Sacrificii Propitiatorii pro nobis semel oblati: sicut DOMINVS præcepit. At non tanquã *vero & proprio Sacrificio propitiatorio*, sicut ipsũ vocant TRID. sess. 22. can. 1, et can. 3, affirmantes, de Sacramento propriè, quod propriũ est rei, et non nisi symbolicè et sacramentaliter cõpetit Sacramẽto. 10.

11. Cum illa verba Sacrificatoria, saltem mactationem significantia, *FRANGITVR, EFFVNDITVR*, intelligant 11.

Papistæ non propriè, sed metonymicè, ut fractionem et effusionem in Sacramento Eucharistiæ ad solas referant species; illæso CHRISTI corpore et sanguine; de consecratione, Distinct. 2. *Ego Berengarius*, in Glossa: et Concil. TRIDENT. Sess. 13. Cap. 3. Cur tantopere urgent sensum proprium, vocabuli, *CORPUS*? cùm etiam *TESTAMENTUM* necesse est tropicè interpretentur. Si nullum admittunt in DOMINI verbis tropum, omnia propriè interpretentur: sin alicubi tropum esse contendant, cur tantopere aversantur tropicam expositionem vocabulorum, *CORPUS, SANGUIS*, in subjectis earum propositionum, quarum attributa, *FRANGITUR*, *EFFUNDITUR*, ipsi tropicè exponunt?

12. 12. Cum solarum specierum fractio & effusio non possit esse pro nobis propitiatoria, seu meritoria remissionis peccatorum, & salutis æternæ; fractio autem & effusio illa, de qua in Cœnæ institutione loquitur DOMINUS, sit *PRO NOBIS* propitiatoria, et meritoria *REMISSIONIS PECCATORUM*, et salutis æternæ; certũ est intelligi illam ipsam *FRACTIONEM* et *EFFUSIONEM*, quę facta est in illa unica oblatione, qua se CHRISTUS tradidit pro nobis in oblationẽ et victimam DEO, in odorẽ bonæ fragrantiæ, EPHES. 5, 2. Animã suã ponens pro ovibus, IOAN. 10, 15. Quemadmodum igitur fractio, quæ fit in celebratione Eucharistiæ, est ea ipsa fractio qua fractum est corpus CHRISTI morientis in Cruce; ad eundem etiam modum illud, quod in Eucharistia corpus CHRISTI appellatur, est illud ipsum verũ CHRISTI corpus, quod ex Virgine sumptum, & in Cruce pro nobis verè fractum est. Ipse quidẽ CHRISTUS in ea celebratione immolatur, non tamen *in seipso*, sed *in Sacramento*. (*Hæc* duo inter se opponit AUGUST. epist. 23.) Ita etiam quod nobis sub specie panis datur in Cœna, est ipsissimum CHRISTI corpus, non *in seipso*, sed *in Sacramento*: hoc est, est ipsissimi illius corporis Sacramentum.

13. 13. Quod dicunt TRIDENTINI, Sess. 22. *Oblationis illius*

lius cruentæ fructus per hanc incruentam, uberrimè percipi; tantum abesse, ut illi per hanc quovis modo derogetur: salutarem enim illius cruentæ oblationis virtutem, in remissionem eorum, quæ à nobis quotidie committuntur, peccatorum, per hanc incruentam oblationem applicari. Hoc, inquam, nullarnm est virium ad suffulciendum eorum placita de *vero, & proprio, & propitiatorio Sacrificio.* Nam talis Sacrificii est mereri; applicatio autem fieri potest sine novo merito, sine nova oblatione propitiatoria. CHRISTVS illa sua unica oblatione meritus est, et impetravit peccatorum remissionem, ejusque applicationem omnibus illis quos ea oblatione sanctificavit, & consummavit in æternum: neque est ampliùs ulli oblationi pro peccato locus relictus, HEBR, 10. 10, 14, 18. Applicatur quidem illius oblationis salvifica virtus per Sacramenta, ut per media applicativa, sed non ut per sacrificia meritoriè impetrativa. Fide applicatur nobis fructus passionis CHRISTI, sed fides nostra non est sacrificium propitiatorium. Sic de Baptismo. Certè aliud est applicare gratiam impetratam; ejúsve applicationem, prece supplice, ex DEI reconciliati misericordia impetrare: aliud verò meritoriè & expiatoriè impetrare gratiam applicandam, aut ipsam applicationem. Hoc perfectè factum est per unicam illam unici illius verè propitiatorii sacrificii oblationem cruentā, à CHRISTO peractam: illa verò fiunt per Verbum & Sacramenta, & per Fidem, & per supplicationes, sine ulla nova oblatione propitiatoria, nam prima illa sufficit. Neque quicquam relictum est, quod per aliam aut alterius modi oblationem meritoriè impetretur. DEVS enim quoad λύτρον & meritum, perfectè propitiatus est nobis, per primam illam oblationem. Neque opus est alia Oblatione propitiatoria, neque ei locus esse potest: nisi (quod cogitatu blasphemum est,) dicatur CHRISTVM illa sui unica oblatione non obtinuisse æternam redemptionem

credentibus, non abolevisse eorum peccata, non sanctificasse eos, non consummasse in perpetuum: nos non habere perfectam redemptionem & peccatorum remissionem per Sanguinem ipsius, id est, per cruentam illam oblationem. Eucharistia igitur Sacramentum quidem est applicativum salutaris virtutis veri illius & proprij Sacrificij propitiatorij, semel à CHRISTO, cruenta immolatione, oblati; sed ipsa non est verè & propriè Sacrificium propitiatorium.

14. 14. *BELLARMINUS*, Lib. 1, de Missa, Cap. 2, §. ult. affirmat *ad verum Sacrificium requiri, vt id, quod offertur* DEO *in Sacrificium, planè destruatur, id est, mutetur, & desinat esse id, quod antè erat: & in hoc maximè differre sacrificium à simplici oblatione, quæ interdum ritu mystico elevabatur coram* DEO, *sed non destruebatur, nisi quando verè sacrificabatur.* Et ideò requiri in Sacrificio, *vt non solùm vsus rei* DEO *offeratur, sed ipsa etiam substantia: & ideo non solum vsus, sed substantia consumatur.* Hæc *BELLARMIN.* Hinc infero CHRISTVM in Cœna non verè sacrificari, quia non ita destruitur, ut quoad substantiam desinat esse id quod antè erat, sicut factum est in Cruce per separationem animæ à corpore. Audi lepidam responsionem ipsius *BELLARM.* eodem Lib. Cap. 27, §. *Tertiò per.* Quamvis *corpus* CHRISTI *nullam in se læsionem patiatur, neque esse suum naturale amittat, cum manducatur Eucharistia; tamen, amittit esse sacramentale, & proinde desinit realiter esse in altari, desinit esse cibus sensibilis.* Hæc ille. Perinde ac si diceres; satis ad rationem veri Sacrificij fuisset, si CHRISTVS vestem suam ex lana aut lino aut etiam ex solis accidentibus confectam, tradidisset cruci affigendam, modo ille tamdiu lateret sub illa veste aut illis accidentibus, tacitus spectator ridiculi dramatis, donec crucifixio illa peragere.

geretur; ipso interim illæso, nullaque tristitia affecto, aut doloris sensum experiente. Certè hoc est impia Gnosticorum & Aphthardaitarum deliramenta ex orco arcessere: sicut ostendemus argumento 16. Viden' quam sacrilegum ludibrium sit Missa Papistica. Observa obiter, Papistarum futilitatem quando legunt apud *GRATIANUM* illa *AMBROSII* verba, de consecratione Eucharistiæ, *Operatorius est sermo* DOMINI, *ut sint quod erant, & in aliud commutentur*. 2. Dist. de consecratione, Can. *Panis est*, statim exclamant, perire substantiam panis, & in aliam converti substantiam. Et tamen in defensione Sacrificij Missæ illa verba, *Desinit esse id, quod antè erat*, exponunt de accidentali duntaxat mutatione. *AMBROSIUS* ait, elementa Eucharistica *esse quod erant*: *BELLARMINUS* ait, victimam in vero Sacrificio *desinere esse id quod erat*, & quidem *per consumptionem substantiæ*. Hoc obiter.

15. Scriptura dicit, castigationem pacis nostræ CHRISTO esse impositam; & nos vibice ejus sanatos esse, *ESAI.* 53, 5. Et DEUM proposuisse CHRISTUM propitiationem, [ἱλαστήριον] per fidem, in ipsius sanguine, *ROM.* 3, 25. Et sanguinem IESU CHRISTI purgare nos ab omni peccato, 1, *IOAN.* 1, 7. Et absque sanguinis effusione non fieri remissionem, *HEBR.* 9, 22. *PETRUS* Apostolus ait CHRISTUM pertulisse peccata nostra in corpore suo super lignum, ut peccatis mortui, justitiæ viveremus, ejusque vibice nos sanatos esse, 1. *PETR.* 2, 24. Neque enim parvo constitit peccatorum remissio, *ESAI.* 53. *MATH.* 20, 28. *LUC.* 22, 44: *ROM.* 5. & 1. *PETR.* 1, 19. Certè, sicut argumentatur Apostolus de lege; *Si per legem est justitia, igitur* CHRISTUS *sine causa mortuus est*, *GALAT.* 1, 21. Sic etiam de

commentitia ista incruenta propitiatione dicere possumus; Si per oblationem incruentam propitiatorie obtineri potest *misericordia & gratia, & donum pœnitentiæ, & criminum, ac peccatorum etiam ingentium dimissio*: ut asserunt *TRIDENTINI*, Sess. 22, Cap. 2. Frustra CHRISTUS tanta ac talia passus & mortuus est. Neque dici potest necessariam fuisse oblationem illam cruentam, ut virtutem daret propitiatoriam huic incruentæ. Nulla enim oblatio dici potest verè ac propriè propitiatoria, nisi quæ non aliunde indiga, per se & ex se, virtute propria, non alterius cujusquam oblationis virtute, reconciliat: quæ est per se verum ἀντίλυτρον, 1. *TIM*. 2,6. Præterea peccata, quorum remissionem promeritus est CHRISTUS sua illa unica oblatione cruenta, ita plenè remittit DEVS propter unicam illam oblationem, & ita penitus obliviscitur, ut nullus locus relictus sit ulli novæ oblationi pro peccatis, *HEBR*. 10. 10, 14, 15, 16, 17, 18.

16. 16. Omne Sacrificium est aliquid complexum, & coagmentatum ex materiali & formali; materia sacrificij est res ea quæ offertur; forma est ipse oblationis actus. Hæc forma non existit sine determinata materia: *Et* quemadmodum de Sacramento dicitur; *Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum*: ita etiam de Sacrificio, accedit oblatio ad materiam sive rem offerendam, & fit Sacrificium. Materia quidem Sacrificij potest esse sine forma; sed non est Sacrificium donec accedat forma. Idcirco *BELLARMINVS* Sacrificij propriè dicti genus ponit *oblationem*. Et sic explicat; *Dicimus esse oblationem, ut genus Sacrificij indicaremus: hoc enim loco Sacrificium accipimus PRO ACTIONE SACRIFICANDI: non pro ipsa victima, quæ Sacrificatur: tametsi ipsa etiam Sacrificium dici solet. Sacrificium igitur pro actione acceptum, species est oblationis: id enim*

est Sacrificium quod propriè & per se ad actionem Sacerdotis pertinet. Hæc BELLARM. Lib. 1, de Missa, Cap. 2, §. *Primo igitur.* Et hoc sensu contendit Missam esse Sacrificium propitiatorium; eodem Lib. Cap. 5, & Seqq. & Lib. 2, de Missa, Cap. 1, & sequentibus. Actus autem oblationis tunc facit verum DEOque acceptum Sacrificium, quando fit secundum Legem DEI, & ut placeamus DEO. Vnde SAMVEL collatione instituta inter materiam victimarum umbratilium, & obedientiam, ait; *obedire melius est quàm Sacrificium;* & *auscultare, quàm adeps arictum.* 1. SAM. 15. 22. CHRISTVS homo erat, antequam sacrificaretur; tunc autem evasit sacrificium, quando obedienter, juxta mandatum DEI, seipsum obtulit victimam DEO in odorem bonæ fragrantiæ. Ipse fuit sacrificij materia, obedientia ejus in actu offerendi, fuit forma sacrificij: & hæc duo faciunt unum sacrificium propitiatorium. Quamvis enim huic materiæ nihil desit ad infinitum valorem, in ratione materiæ; ad rationem tamen perfecti sacrificij necessarius est actus oblationis & obedientiæ. Vnde virtus propitiatoria illius sacrificij in sacris literis tribuitur interdum obedientiæ, non exclusa materia, sed cum ejus connotatione. *ROM.* 5. *PHILIP.* 2. interdum verò materiæ, non excluso actu obedientiæ in offerendo, ut quando dicimur redemptionem habere in sanguine CHRISTI, & redempti esse pretioso ejus sanguine. *COLOSS.* 1. 14. & 1. *PETR.* 1, 19. Propitiatio igitur, & reconciliatio fit, valore quidem rei, sed obedienter oblatæ; & fit, merito quidem obedientiæ, sed præstitæ in oblatione illius rei. Et sive dicas rem esse Sacrificium, cum connnotatione actus obedientiæ; sive dicas actum obedientiæ esse Sacrificium, cum connotatione rei obedienter oblatæ: sive dicas rem oblatam, vel oblationem rei esse Sacrificium Propitiatorium; verum dicis, & congruenter sacris Scripturis. Hæc certa sunt, & indubitata. Hæc quæ DEVS

conjunxit, homo ne ſeparet. Hinc ſic argumentor; qui verè offert DEO ſacrificium pro hominibus verè ac propriè propitiatorium; illius in offerendo obedientia eſt verè & propriè propitiatoria, adeoque merito ſui actus ſive obedientiæ propitiat DEVM hominibus: at ſolius CHRISTI obedientia in offerendo eſt verè & propriè propitiatoria, ſolus CHRISTVS merito ſui actus ſeu obedientiæ propitiat DEVM hominibus; & hoc nulli alteri. Præter CHRISTVM, vel poſt CHRISTVM, vel cum CHRISTO, vel ſub CHRISTO, vel ante CHRISTVM, vel quolibet alio modo convenit. Ergo ſolus CHRISTVS vere offert DEO ſacrificium pro hominibus, verè ac propriè propitiatorum. Major eſt manifeſta, ex fundamento poſito de natura ſacrificij. Minorem tradit Apoſtolus, in Epiſt: ad *ROM*. Cap. 5, verſ. 16, 17, 18, 19: ubi docet, per unius CHRISTI obedientiam redundanter accipere gratiam, & donum juſtitiæ, & juſtificari in vitam, juſtoſque conſtitui omnes eos qui peccatorum remiſſionem conſequuntur.

17. 17. Qui aſſerunt Sacrificium Miſſæ eſſe verum et proprium Sacrificium propitiatorium; illi præbent patrocinium abomandis illis Hæreticis, Saturninianis, Marcionitis, & Manichæis, qui impiè dicebant CHRISTVM non verè, ſed putativè, et in phantaſmatè paſſum eſſe: ſicut de eis ſcripſerunt TERTVLLIANVS, Lib. de præſcript. Cap. 46, et Cap. 51: et AVGVST. hæreſ. 46: quid enim opus fuit eum verè pati, cum offerre potuerit *Sacrificium incruentum, divinum, verè ac propriè propitiatorium, & per illam incruentam oblationem* DEUM *placare*, & obtinere hominibus *miſericordiam, & gratiam in auxilio opportuno; & donum pœnitentiæ, & criminum ac peccatorum, etiam ingentium dimiſſionem*? ſicut quotidie fieri per eam oblationem, quæ *Sacerdotum miniſterio* peragit

peragitur, affirmant TRIDENTINI, Seff. 22. Cap. 2. Quanto magis id efficeretur per eam oblationem incruentam, quæ ab ipso CHRISTO, nullius alterius mediante sacerdotali opera, perageretur.

18. *Nemo sibi ipsi sumit honorem* Sacerdotii, *sed qui vocatur à* DEO, *sicut & AARON. Ita* CHRISTUS *non sibi hunc honorem tribuit, vt fieret Pontifex; sed is, qui dixerat ei, Filius meus es tu; Ego hodie genui te. Sicut alibi dicit, Tu es Sacerdos in æternum, secundùm ordinem Melchisedec,* Hebr. 5. 4, 5, 6. *Propterea diligit me Pater, quia ego pono animam meam, vt rursus sumam eam.* —— *Hoc mandatum accepi à Patri meo*, inquit DOMINVS, apud IOANNEM, Cap. 10, vers. 17, 18. Legimus autem in sacris Literis, CHRISTVM constituisse in Ecclesia sua Pastores & Doctores, Æconomos, Episcopos, Presbyteros, Diaconos; at de institutione Sacerdotum, qui CHRISTVM immolent, nihil prorsus invenitur in sacris literis. Quid ad hoc *TRIDENTINI*? furiati bruta jactant fulmina; & sonitus imitantur olympi, instar *SALMONEI* illius, 18.

Qui, demens, nimbos, & non imitabile fulmen ÆNEID. 6
Ære, & cornipedum cursu est imitatus equorum.

Si quis, inquiunt, *dixerit, illis verbis, HOC FACITE IN MEAM COMMEMORATIONEM, CHRISTVM non instituisse Apostolos Sacerdotes; aut non ordinasse, vt ipsi aliiq; Sacerdotes offerrent corpus & sanguinem suum: Anathema sit.* Concil. *TRIDENT.* Seff. 22, Can. 2. Quid igitur? Num eo sensu accipiunt hoc loco verbum, *FACITE*, quo à *VIRGILIO* dictum est, *Cum faciam vitula?* at verba illa dicuntur Apostolis, etiam ut convivis [1. *CORINTH.* 11. 25. 26.] Et illo præcepto tenentur fideles

accipere & commedere in commemorationem DOMINI, ſicut tunc fecerunt Apoſtoli; quemadmodum Paſtores tenentur panem accipere, & gratias agere; panemque frangere, & diſtribuere, &c. Sicut tunc fecit DOMINVS. Vt taceã *HOC* in latina verſione, eſſe accuſativi caſus. Ineptum quoq. eſſe interpretari verbũ *FACERE*, ſenſu ſacrificatorio, ubi nulla in tota reliqua narratione, fit ſacrificij aut oblat. mentio. Sed *Catholici non tam ineptè argumentantur*, inquit *BELLARMINVS*, loquens de Papiſtis, Lib. 1, de Miſſa, Cap. 12, §. *Sed errant*. Quomodo igitur argumentantur? Reſpondet eodem capite *BELLARMINVS*, *DOMINVM* juſſiſſe Apoſtolos hoc facere, quod ipſe *DOMINVS* fecit in Cœna. Ipſum autem *DOMINVM* in Cœna obtuliſſe corpus ſuum in ſacrificium. Idque probat ex verbis *DOMINI*, *DATVR*, *FRANGITVR*, *EFFVNDITVR*, quæ verba ſunt præſentis temporis, & præſentem ſignificant *dationem ac fractionem corporis CHRISTI, & effuſionem ſanguinis ejus*, idque, *pro vobis, pro multis*; id eſt, *DEO* in ſacrificium pro multis. Poſtea tamen eodem Cap. *BELLARM.* ait, ſanguinem *CHRISTI* in cœna non egredi reipſa de corpore. Reſpondeo: Quis ſit verus ſenſus illorum verborum *DOMINI*, *quod pro vobis DATVR*, *FRANGITVR*, *qui pro vobis EFFVNDITVR*, docuimus ſupra, Arg. 12. Deinde cum illa verba proferret *DOMINVS*, jam dederat, vel ſaltem dabat, diſcipulis panem fractum & calicem cũ vino effuſo: neque ipſe tunc frangebat, aut effundebat.

Quæro etiã, utrũ *CHRISTVS* obtulerit in Cœna Corpus ſuum *DEO* in ſacrificium ſub ſpeciebus panis & vini, ante prolationem illorum verborum, *HOC EST CORPVS MEVM*: an poſt: an ipſa prolatione, quam conſecrationem vocant. Non ante; quia nondum erat ejus corpus ſub illis ſpeciebus, ut ipſi docent: non ipſa prolatione eorum verborum, nam verba illa non ſunt ſacrificatoria, neque oblationem ſignificant: *CORPVS* quidem ſignificat materiam

ſacrificij; ſed verbum *EST*, non ſignificat oblationem ſeu immolationem, ac ſi ſenſus eſſet, *HOC EST*, id eſt, *HOC IMMOLATVR*. Qua exponendi licentia introducta; non ſolum relinquetur ſignificatio propria, quam tantis clamoribus urgent; ſed etiam infinitas in Sacris SCRIPTVRIS inveniemus factas immolationes. Neque poſt prolationem illorum verborum: quia, ut dixi, jam dederat Panem DISCIPVLIS, aut ſaltem dabat, & illi accipiebant; & inter dandum pronunciabat hæc verba, ACCIPITE, EDITE, HOC EST CORPVS MEVM, &c. Neque poſtea recepiſſe ab eis legitur, ut offerret DEO in ſacrificium; neque poſt prolata illa verba, HOC EST CORPVS MEVM; *Hic eſt Sanguis meus*, iteratò fregiſſe panem, aut effudiſſe vinum: ſed tantum verbis illis expoſuiſſe quid præcedenti illa FRACTIONE ante DATIONEM facta, & vino, jam in poculo, extra uvas, potabili, ſignificare voluerit. Nempe ipſiſſimam illam cruentam ſui oblationem, pro multis, tunc quidem futuram, nunc autem præteritam, *in ſeipſa*; in omni tamen ſacræ Cœnæ celebratione præſentem *in Sacramento*. Rectè AVGVSTINVS, *in Sacramentis, non quid ſint, ſed quid oſtendant, ſemper attenditur: quoniam ſigna ſunt rerum, aliud exiſtentia, aliud ſignificantia*. AVGVSTIN. Lib. 3, adverſus MAXIMINVM, Cap. 22. Cum igitur ſacrificatores iſti non poſſint vocations ſuæ tabulas oſtendere; cogitent æqui rerum æſtimatores, quo recidat illud TRIDENTINORVM, temeraria impietate & impia temeritate eructatum, anathema. *Sicut paſſeris* eſt *vagari, & vt hirundinis eſt volare, ſic maledictio ſine cauſa* prolata *non veniet*, ait SALOMON, PROV. XXVI, 2. Interea timeant Sacrificatores iſti Apoſtolicam illam anathematis denunciationem, in eos, qui nobis evangelizant, præterquam quod in SCRIPTVRIS legalibus,

& Evangelicis accepimus, *GALAT.* 1. 8, 9: *AVGVSTIN.* Lib. 3, contra literas *PETILANI*, Cap. 6.

OBIECTIO. Num igitur damnamus illam Patrum loquutionem, qua pastores appellabant, Sacerdotes, & Eucharistiæ celebrationem sacrificium?

RESP. 1. Respondeo. 1. Non damnamus. Attamen *ab initio non fuit sic.* Audiamus ipsum *BELLARMINVM*; *Dico*, inquit, *Primos Christianos, propter recentem memoriam Sacerdotij AARONICI, abstinuisse non solum à vocabulo templi, sed etiam Sacerdotij, ne viderentur adhuc durare Iudaïcæ cæremoniæ. Itaque Apostoli, in suis* Epistolis *pro Sacerdotibus*, Episcopos, *& Presbyteros, pro Templis Ecclesias dicunt: Et similiter loquuntur IVSTINVS, IGNATIVS, & cæteri antiquissimi Patres.* Hæc *BELLARM.* Lib. de cultu Sanct. Cap. 4, §. *Ad testimonia* Patrum.

Profectò non dissimularunt Apostoli doctrinæ veritatem, sed abdicantes obtegumenta dedecoris, non ambulantes in astutia, neque dolosè tractantes verbum DEI, seipsos manifestatione veritatis commendarunt apud omnem conscientiam hominum coram *DEO*, 2. *COR.* 4, 2. Neque abstinuerunt à voce Sacerdotij, aut sacrificij, ubi verum, sive externum, sive spirituale Sacerdotium, aut sacrificium agnoverunt, *HEBR.* 2. 17. & 4. 14. & alibi passim in illa Epistola. *EPHES.* 5. 2. *ROM.* 12. 1. *PHILIPPENS.* 2. 17. & 4. 18. *HEBR.* 13. 25, 26. 1. *PETR.* 2. 5.

2. RESP. 2. Ex solo vocabuli sono postea ab hominibus introducto non potest sumi validum argumentum, pro confirmatione alicujus dogmatis, cujus veritas, quoad sensum, non potest ex ipsis scripturis demonstrari. Quemadmodum demonstrarunt Patres veritatem significatam vocabulis *ὁμοούσιος, πρόσωπον, Θεοτόκος*, &c.

3. Sanct

3. Sancti illi Patres, qui vocabulis ſacrificii, ſacerdotii, altaris, oblationis, miſſæ, uſi ſunt, procul erant ab errore iſtorum miſſificorum, qui, blaſphemantes, jactant ſe propriè & verè offerre *DEO* ipſum *CHRISTVM*, ſpeciebus panis & vini incluſum, in ſacrificium verè propitiatorium. Nihil hujuſmodi invenitur apud *Patres*. 3. RESP.

Vt omittam oblationem elementorum à populo factam, & quod res à populo oblatas acceperint ex offerentium manibus Paſtores, eaſque in menſa *DOMINICA* collocarint, & prece ſupplice eas *DEO* obtulerint ſanctificandas & conſecrandas in ſacramentum ſalutare populo. (Vide Diſtinct. 2, de Conſecratione, Can. *Non oportet aliud*, & tribus ſequentibus Canonibus.) Vt etiam omittam Euchariſticum ſacrificium laudis, quod pij, in illa commemoratione mortis *DOMINI*, *DOMINO* offerebant. Gemino adhuc ſenſu veteres celebrationem Cœnæ *DOMINICÆ*, appellabant SACRIFICIVM: 1. Impropriè & metonymicè, ex intuitu veri illius & proprii Sacrificii, quod *CHRISTVS* in paſſione pro nobis obtulit: cujus memoria et grata commemoratio celebratur in Euchariſtia; quæ propriè et verè eſt Sacramentum commemorativum illius Sacrificii: impropriè autem, et per metonymiam ſignati pro ſigno, dicitur Sacrificium. Et hoc ſenſu dici poteſt etiam propitiatorium. Quia ſymbolice et commemorativè eſt illud ipſum Sacrificium verè propitiatorium, quod *CHRISTVS* in paſſione pro nobis obtulit: ſeu potius ſacramentalis commemoratio illius Sacrificii. Προσφέρομεν μὲν, ἀλλ᾽ ἀνάμνησιν ποιούμενοι, τοῦ θανάτου αὐτοῦ. Id eſt, Offerimus quidem, ſed cōmemorationē facientes mortis ejus. ——— Τοῦτο ἐκείνης τύπος ἐστὶ, καὶ αὕτη ἐκείνης. Id eſt; *Hoc* [Sacrificium] *exemplum ſeu typus eſt illius* [Sacrificii *CHRISTI* in paſſione] *& idem cum illo*. Ἐκείνην προσφέρομεν, καὶ νῦν, τὴν τότε προσενεχθεῖσαν, τὴν ἀνάλωτον.

Quo ſenſu veteres Euchariſtiam appellarint ſacrificium.

Τοῦτο εἰς ἀνάμνησιν γίνεται, τοῦ τότε γινομένου. τοῦτο γὰρ ποιεῖτέ, φησιν, εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. οὐκ ἄλλην θυσίαν, καθάπερ ὁ ἀρχιερεὺς τότε, ἀλλὰ τὴν αὐτὴν ἀεὶ ποιοῦμεν. μᾶλλον δὲ ἀνάμνησιν ἐργαζόμεθα θυσίας. Id est, *Illud* [Sacrificium] *& nunc offerimus, quod tunc oblatum est. Quod non consumitur. Hoc in cõmemoratione fit illius quod tunc factum est. Hoc enim facite, inquit, in meam recordationem. Non aliud sacrificium, sicut* Pontifex *olim, sed eandē semper facimus:* VEL POTIUS COMMEMORATIONEM SACRIFICII *operamur.* inquit IOANNES CHRYSOSTOMUS, Serm. 17, in Ep. ad HEB. in c. 10. In eandē sententiam AUGUSTINUS; *Hujus,* inquit, *sacrificii caro & sanguis ante adventum CHRISTI per victimas similitudinum PROMITTEBATUR: in passione* CHRISTI *per ipsam veritatem REDDEBATUR: post ascensum* CHRISTI *per SACRAMENTUM MEMORIÆ CELEBRATUR.* Lib. 20. contra Faustum Manichæum, Cap. 21. Idem alibi; *Nempe sæpe ita loquimur, ut pascha propinquante dicamus, crastinam vel perendinā esse* DOMINI *passionem, cum ille ante tam multos annos passus sit: nec omnino nisi semel illa passio facta sit. Nempe ipso die Dominico dicimus; Hodie DOMINUS resurrexit, cum ex quo resurrexit, tot anni transierunt. Cur nemo tam ineptus est, ut nos ita loquentes arguat esse mentitos, nisi quia istos dies secundùm illorum, quibus hæc gesta sunt, SIMILITUDINEM nuncupamus: ut dicatur ipse dies, qui non est ipse, sed revolutione temporis similis ejus: & dicatur illo die fieri, propter SACRAMENTI CELEBRATIONEM, quod NON ILLO DIE, sed jam olim factum est. Nonne semel immolatus est* CHRISTUS *IN SEIPSO, & tamen IN SACRAMENTO non solum*

per omnes Paschæ solennitates, sed omni die populis immolatur: nec utique mentitur qui interrogatus eum responderit immolari? *Si enim Sacramenta quandam* SIMILITUDINEM *earum rerum, quarum Sacramenta sunt, non haberent, omnino Sacramenta non essent.* *Ex hac autem similitudine plerunque etiam* IPSARUM RERUM NOMINA ACCIPIUNT. *Sicut ergo secundùm* QUENDAM MODUM *Sacramentum corporis* CHRISTI, *corpus* CHRISTI *est: Sacramentum sanguinis* CHRISTI, *sanguis* CHRISTI *est: ita Sacramentum fidei,* [Baptismus] *fides est.* AUGUSTIN. epist. 23. Item alibi, loquens de *Baptismi Sacramento, & celebratione corporis & sanguinis* DOMINI, *Ut,* inquit, *literam sequi, & signa pro rebus, quæ eis significantur, accipere, servilis infirmitatis est; ita inutiliter signa interpretari, male vagantis erroris est.* Lib. 3, de doctrina Christiana, Cap. IX.

2. Alio etiam sensu Patres Eucharistiæ celebrationem appellabant Sacrificium; (non tamen Propitiatorium) Nempe, sensu spirituali; idque trifariam: I. Ex consideratione ipsius actionis, quatenus est pars cultus illius soli DEO debiti: quo sensu dixit AUGUSTINUS, Lib. 20, contra FAUSTUM, Cap. 21. *Sacrificare* DEO *in memoriis Martyrum, quod frequentissimè facimus, illo duntaxat ritu quo sibi Sacrificari Novi Testamenti manifestatione præcepit: quod pertinet ad illum cultum, quæ latria dicitur, & uni* DEO *debetur. Sed quid agam, & tantæ cæcitati istorum hæreticorum quando demonstrabo, quam vim habeat, quod in* P*salmo canitur, Sacrificium laudis glorificabit me, & illic via est, ubi ostendam illi salutare meum? Hujus Sacrificii Caro & Sanguis,* &c. Reliqua superius jam citavimus, in explicatione sensus

Metonymici. Ad hunc primum modum Sacrificii ſpiritualis pertinet illa Sacrificii definitio, quam tradit AVGVSTINVS, Lib. 10, de civitate DEI, Cap. 6. *Verum Sacrificium eſt omne opus quod agitur, vt ſancta ſocietate inhæreamus* DEO: *relatum ſcilicet ad illum finem boni, quo veraciter beati eſſe poſſimus. Vnde & ipſa miſericordia, qua homini ſubvenitur, ſi propter* DEUM *non fit, non eſt Sacrificium.* Hæc ibi. Hæc definitio etiam comprehendit ſequentes ſpeciales modos ſpiritualis oblationis.

Definitio Sacrificii Spiritualis.

Secundus autem modus invenitur in Sacrificio invocationis DOMINI ex contrito corde, & ſincera fide. Cujus Sacrificij & oblationis duæ ſunt partes: 1. Humilis & ſincera peccatorum confeſſio, cum pia cordis contritione. *Sacrificia DOMINI ſpiritus confractus, cor confractum & contritum, DEVS, non deſpicies.* Pſa. 51. 19. Altera hujus ſpiritualis oblationis pars, eſt ſupplex, ſeria, & fidelis imploratio miſericordiæ DEI. De hac parte ait DOMINVS, *Invoca me in die anguſtiæ, eruam te, & honorificabis me.* Pſal. 50. 15. & *DAVID*, *Dirigatur oratio mea, ſicut incenſum in conſpectu tuo, elevatio manuum mearum ſacrificium veſpertinum.* Pſa. 141. 2. *Oratio purè directa de corde fideli, tanquam de ara ſancta ſurgit incenſum,* inquit *AVGVSTINVS*, in expoſitione illius Pſalmi. Prior pars eſt exomologetica; altera, euctica. Vtramque partem complexus eſt *IOANNES CHRYSOSTOMVS* his verbis; ἐπὶ τῆς προσφορᾶς, ἧς ἀναφέρομεν, προσφέρομεν καὶ τὰ ἁμαρτήματα, λέγοντες, εἴτε ἑκόντες, εἴτε ἄκοντες ἡμάρτομεν, συγχώρησον· τουτέστι, μεμνήμεθα αὐτῶν πρῶτον, καὶ τότε τὴν συγχώρησιν αἰτοῦμεν. id eſt: *in oblatione, quam offerimus, offerimus etiam peccata, dicentes, ſive volentes ſive nolentes*

peccaverimus, condona. Hoc est, [illegible] *tionem facimus*] *eorum prius, & tunc veniam petimus*. Hæc CHRYSOST. Serm. 17. in *Epist.* ad HEBR. in Cap. 9, in fine capitis. Priorem partem vocat *Oblationem peccatorum*; alteram verò partem, *Petitionem veniæ.*

Et hanc Oblationem opportunè facimus, in celebratione Corporis & Sanguinis DOMINI, qua commemoramus ejus mortem, & eam commemorationem non nobis ipsis solùm facimus: *Suaviter atque utiliter recondendo in memoria, quod pro nobis caro ejus crucifixa & vulnerata sit*: ut loquitur AVGVSTINVS, Lib. 3, de doctrina Christiana, Cap. 16. Sed etiam aliis nos intuentibus, realem quandam fidei nostræ, de CHRISTI pro nobis passione, professionem palam edimus: eosque nostro exemplo, ad ejusdem officii fidelem præstationem, cohortamur. Eandem etiam commemorationem DEO facimus; gratias ei agentes, quod nos suo sanguine redemerit, eique peccata nostra confitentes, & eorum veniam suppliciter petentes in Nomine Mediatoris pro nobis crucifixi. Orantes cum fiducia, ut apud DEUM consequamur misericordiam, et gratiam inveniamus, ad opportunum auxilium, HEBR. 4, 16.

Quo sano sensu dicamur offerre DEO CHRISTVM, in celebratione sacra Cœna.

Atque ita proponentes DEO passionem Filii, quam pro nobis sustinuit, dici possumus quodammodo offerre DEO CHRISTVM pro nobis in passione immolatum; seu ipsam ejus obedientiam cruentamque immolationem. Quam offerimus DEO, non sacrificando CHRISTVM, aut de novo immolando, sed unicam illam pro nobis in passione semel factam CHRISTI immolationem commemorando; DEVM suppliciter orantes, ut, eam intuens, nobis peccatoribus sit propitius: non propter hanc nostram commemorationem, sed porpter cruentam illam verè & propriè Sacrificatoriam, & propitiatoriam Oblationem: quam commemoramus, DEOque offerimus, Oblatione

non Sacrificatoria, sed cõmemorativa: non Propitiatoria, aut meritoria, sed supplicatoria, et Eucharistica. Oramus quidem ut nos DEVS misericordiam & gratiam faciat invenire PER hanc Oblationem commemorativam, tanquam medium à DEO institutum, per cujus congruum usum bona nobis promissa à DEO consequamur, qualia media sunt etiam baptismus, auditio Verbi, precatio, &c. At non petimus ut propter meritum, aut dignitatem, aut vim aliquam propitiatricem in hac nostra Oblatione; sed tantùm ut propter dignitatem, & meritum, ac vim illam propitiatricem, quæ æterna est, illius unicæ oblationis sacrificatoriæ & propitiatoriæ in DOMINI passione peractæ, DEVS nobis misericordiam & gratiam largiatur.

Cujus unicæ Oblationis sempiterno vigore magnus ille noster Sacerdos, apparet nunc in conspectu DEI pro nobis, HEBR. IX. 24. Vna illa pro peccatis semel oblata victima, in perpetuum sedet ad dextram DEI, interpellans pro nobis, HEBR. X. 12. ROMAN. VIII. 34. Perpetuum & intransitivum habens Sacerdotium, eo quod maneat in æternum: unde & servare perfectè, & in perpetuum potest eos qui per ipsum accedunt ad DEVM, semper vivens ad interpellandum pro eis, HEBR. VII, 24, 25. Non enim in eo consistit perpetuitas Sacerdotii CHRISTI, ut semper fiat ejus vera immolatio, per Sacerdotes, ac si necesse esset Sacerdotium ejus per mortem exstingui, nisi fierent istæ iteratæ sacrificationes in *Missis*: ut impiè, & contra Scripturas, tradiderunt TRIDENTINI, Sess. 22. Sed consistit in perpetuo vigore illius unicæ immolationis in passione semel factæ, & perpetua intercessione pro nobis, ad dextram PATRIS, sicut docent sacræ literæ, locis à me hîc citatis; & superiùs in argumentis, contra Sacrificium *Missæ*. Vnde CHRYSOSTOMVS, Serm. XVII, in Epist. ad HEBR. in CAP. X, cum Apostolo loquens de Sacrificiis AARO-

NICIS, & Sacrificio CHRISTI, τὸ ἀεὶ, ἔλεγχος ἀσθενείας. ἐπὶ δὲ τοῦ χριστοῦ, τοὐναντίον· ἅπαξ προσηνέχθη, καὶ εἰς τὸ ἀεὶ ἤρκεσε. Id est, *Semper* offerri, *argumentum est imbecillitatis:* (sic imbecillia erant Sacrificia AARONICA) *in CHRISTO autem, è contrario* est; *semel oblatus est, & in sempiternum suffecit.*

Tertia consideratio Sacrificii, & Oblationis spiritualis in *EVCHARISTIA*, occurrit in ea Oblatione, qua fideles, non solum symbola consecranda, sed etiam seipsos DEO offerunt: accedendo ad Mensam DOMINICAM, seque DOMINI sanguine redemptos, & redemptionis jure servos *DOMINI* profitendo, & fidele servitium vovendo. Apostolus hortatur, ut exhibeamus corpora nostra hostiam vivam, sanctam, acceptam *DEO*: & ut transformemur per renovationem mentis nostræ, *ROM.* 12. 1, 2. *Hoc,* inquit *AVGVSTINVS, est Sacrificium Christianorum, multi vnum corpus sumus in CHRISTO: quod etiam Sacramento Altaris fidelibus noto frequentat Ecclesia; vbi ei demonstratur, quod in ea oblatione, quam offert, ipsa offeratur. AVG.* Lib. 10, de civitate *DEI*, Cap. 6. Omnes hi tres modi Sacrificij spiritualis reduci possunt ad illud Sacrificium laudis, quod exigit *DOMINVS*, *PSAL.* 50. ubi vide *AVGVSTINVM.* Non exclusa illa distinctionis ratione, quam indicavimus.

Apud *ISRAELITAS* (quorum Ecclesia, et ipsa etiam Respublica, typus erat Ecclesiæ Christianæ) sacrorum mystæ et antistites publici dicebantur et verè ac propriè erant sacerdotes: inde propter quandam publicæ præfecturæ et curæ *Ecclesiasticæ* similitudinem, patres, in Ecclesia Christiana, nomen sacerdotum pastoribus Ecclesiasticis indiderunt, per Metaphoram. Eodem sensu *Metaphorico* Diaconi appellati sunt Levitæ: et *Episcopi*, summi sacerdotes. *Præterea*, etiamsi quantum ad oblationes spi- SACERDOTES.

rituales, quicunque fideles ſumus, ſimus ſacerdotium ſanctum, ad offerendum ſpirituales hoſtias, acceptas *DEO* per *IESVM CHRISTVM*; [1. *PETR.* 2. 5.] & hunc habeant communem honorem

Matres atque Viri, pueri, innuptæq; puellæ:

quia tamen Paſtores ſunt diſpenſatores myſteriorum DEI & publicas pro cæteris precationes concipiunt, alioſque publici cultus partes ex officio obeunt, idcirco Paſtoribus ſive præſidentibus, τοῖς προεστῶσι, diſpenſatoribus myſteriorum DEI, convenire poteſt per quandam excellentiam, in ſenſu hoc ſpirituali, appellatio SACERDOTVM. Propriè autem & verè, à vera & propria CHRISTI immolatione, Sacerdos nemo dici poteſt, niſi ipſe DOMINVS IESVS CHRISTVS, Sacerdos in perpetuum ſecundùm ordinem MELCHISEDEC. Habens intranſitivum [ἀπαράβατον] Sacerdotium.

Introductis appellationibus Sacrificii, Oblationis, Sacerdotii, Sacerdotum; etiam *M*enſa DOMINI cœpit dici Altare. Senſu metaphorico, propterea quod ſymbola Sacramentalia collocarentur & conſecrarentur ſuper *M*enſam: & ſuper eandem ponerent, Paſtores dona quæ populus offerebat. Ad *M*enſam etiam ſtantes Paſtores preces offerebant; eaſque oblationes faciebant, quas ſupra commemoravimus. Licet propriè menſa ſit, (ſicut appellatur, in ſacris literis, & antiquorum Patrum ſcriptis) non autem Altare. Altare noſtrum CHRISTVS eſt ſanctificans noſtras Oblationes.

MISSA. Miſſæ vocabulum, olim innocens, nunc effecerunt Sacrificatores iſti nocentiſſimum. Neque ſuccenſemus vocabulo, ejúſve inventoribus; ſed peſtiferum ſenſum, quem impoſtores ſuppoſuerunt, meritò exhorreſcimus. *TERTVLLIANVS*, libro quarto, adverſus *MARCIONEM*, Cap. 18: *Diximus*, inquit, *de remiſſa peccatorum*: id eſt, de remiſſione peccatorum. *E*odem

ſenſu *CYPRIANVS*, Lib. 3, Epiſt. 8: *Peccantibus*, inquit, *cum poſtea crediderint, remiſſa peccatorum datur*, Per eandem loquendi formam, pro miſſione, Miſſa dicta eſt. Nam ut, rectè obſervavit *PETRVS MOLINÆVS*, in Apologia pro Euchariſtia, Cap. 1: & *BELLARM*. Lib. 1, de *M*iſſa, Cap. 1. Vocabulum hoc non eſt in uſu apud *GRÆCOS* aut *SYROS* Chriſtianos, ſed tantummodo a *LATINIS* uſurpatum eſt: ac propterea non in alijs linguis quærenda eſt ejus origo; cum ſit vox *LATINA*, ſignificans idem quod miſſio, ſive dimiſſio. Quo ſenſu hac voce uſi ſunt Patres, in Concilio *CARTHAGINENSI*, 4. Canone 84: ubi decretum eſt, *vt Epiſcopus nullum prohibeat ingredi Eccleſiam, & audire verbum DEI, ſive GENTILEM, ſive HÆRETICVM, ſive IVDÆVM, vſque ad miſſam Catechumenorum*: id eſt, uſque ad dimiſſionem Catechumenorum. Eodem ſenſu *AVGVSTINVS*, Sermone 237, de tempore: *Ecce*, inquit, *poſt Sermonem Fit miſſa Catechumenis, manebunt fideles, venietur ad locum orationis*. Inde adhibitum eſt hoc vocabulum ad ſignificandum eas lectiones & præcationes, quæ, authoritate publica approbatæ, legebantur in Eccleſiis: ſive ante dimiſſos Catechumenos; ſive etiam coram ſolis fidelibus, poſt dimiſſionem Catechumenorum. Hoc ſenſu accipitur in Concilio *MILEVITANO* 2, Can. 12: *Placuit etiam & illud, vt praeces vel orationes ſeu miſſæ, quæ probatæ fuerint in Concilio, ſive præfationes, ſive Commendationes, ſeu manus Impoſitiones, ab omnibus celebrentur, nec aliæ omnino dicantur in Eccleſia, niſi quæ a prudentioribus tractatæ, vel comprobatæ in Synodo fuerint, ne fortè aliquid contra fidem, vel per ignorantiam, vel per minus ſtudium ſit compoſitum*. Hæc ibi. Eodem ſenſu invenitur apud *AVGVSTINVM*,

Sermone 91, de tempore: ubi intelligi fortasse potest etiam connotatio totius celebrationis: *In lectione, inquit, quæ nobis ad Missas legenda est.* Hæc AVGVSTINVS. Eodem sensu AMBROSIVS, Lib. 2, Epist. 13, ad MARCELLINAM sororem; *Sequenti*, inquit, *die (erat autem DOMINICA) post lectiones atque tractatum dimissis Catechumenis, Symbolum aliquibus competentibus in Baptisterii tradebam Basilica. Illic nunciatum est mihi. ——— ——— Ego tamen mansi in munere, Missam facere cœpi.* Vbi Missæ vocabulo intelligi videtur tota illa celebratio usque ad finem: donec etiam dimitterentur fideles, & iis etiam peracta jam tota Liturgiæ celebratione, *fieret Missa*, seu dimissio, quemadmodum prius Catechumenis: & hoc significat Diaconus adhuc in Ecclesia ROMANA, post peractum celebrationẽ, clamans; *Ite, missa est*: id est, ut exponit ALCVINVS, *Iam dimissio est Congregationis: abire omnibus licet*: apud BELLAR. Lib. 1, de MISSA, Cap. 1.

Apud Veteres duplex fuit hujus vocabuli usus: Vnus proprius, ut significaret dimissionem Catechumenorum, vel cujuscunque Congregationis sacræ. Alius erat usus improprius, quo adhibitum est ad scandalum partem aliquam sacri Officii, sive Lectiones, sive Preces, sive ipsam Eucharistiæ celebrationem.

Citerioribus autem & deterioribus seculis eo tandem detortum est hoc vocabulum, ut, ex sacrificulorum istorum sensu jam sub hoc vocabulo nobis obtrudatur intelligendum sacrificium vere ac propriè propitiatorium.

Significet Missa Missionem seu dimissionem, quæ propria est vocis significatio, & non erit lis de vocabulo. Nec de improprio aliquo ejus abusu certabimus, quamdiu res ipsa, ad quam significandam adhibetur vocabulum Missæ, nihil habet in se absurdi. Libenter enim fugimus inanes Logomachias. At verò, sacrilegium illud, quod Sacrificij

&

& Missæ vocabulis, nobis commendant Papistici Sacerdotes, nullo modo admittendum, aut ferendum est; sicut demonstravimus.

Hic monendi mihi sunt simpliciores Papistæ, ut sibi caveant à sacrificulorum suorum impudentissimis imposturis. Ne sub antiquis & tolerabilibus sonis, novos & intolerabiles sensus admittant.

PROPOSITIO XIV.

De Moderatoribus Classium Presbyterialium & Chorepiscopis.

Potest Episcopus Presbyteros suæ Diœceseos, per certas & distinctas regiones dispositos, in certas pro singulis regionibus Classes distinguere: quarum Classium unaquæque habere poterit præsidem suum regionarium; qui appelletur Decanus, aut Chorepiscopus, aut Visitator, περιοδευτὴς, Concil. Laodicen. Can. 57. νζ: *aut more nostro, Presbyterii sive Classis Presbyterialis moderator.*

Tales esse poterunt plures in una Diœcesi, sub Episcopo; & ab Episcopo, ex Compresbyterorum consensu, constituti Præsides, sive rectores; qui cum Fratribus conregionariis [μετὰ τῶν ἐπιχωρίων πρεσβυτέρων, Concil. *NEOCÆS.* Can. 13.] conventus habeant minores, in singulis classibus hebdomadarios, aut alternis hebdomadibus, aut menstruos, pro exercitiis propheticis, & ad exercenda judicia Ecclesiastica in causis convenientibus: qui Ecclesias suarum regionum visitent; & Episcopum congrua parte solicitudinis levent, relicta ei plenitudine potestatis. Et hoc quidem, etiamsi humanum sit institutum, est tamen valde antiquum; neque pugnat cum jure divino: neque

 ullo

ullo modo repræhendi poteſt; ſed potiùs laudandum eſt, ſi ſerventur debitæ conditiones: ſecundum conſuetudinem primitivæ Eccleſiæ. Vt, nimirum, Chorepiſcopi noſcant ſuum modum: & Epiſcopi non ſumant inde occaſionem otij ac deſidiæ; aliis per ignaviam ea committentes, quæ per ſeipſos perſonaliter facere debent. Propter quos duos hujus officij abuſus, cenſuit olim ac decrevit *DAMASVS* abolendum eſſe hoc genus præfecturæ. Epiſt. 5, ad *PROSPERVM* Numidiæ primæ ſedis Epiſcopum & alios orthodoxos Epiſcopos. Eccleſiæ tamen convenientius eſſe judicarunt, ut ſublatis abuſibus maneret hujus officij legitimus uſus.

Fit Chorepiſcoporum mentio in Concilio *ANCYRANO* (quod celebratum eſt Anno *DOM.* 314.) Can. 13, qui ſic ſe habet: χωρεπισκόπους μὴ ἐξεῖναι, πρεσβυτέρους ἢ διακόνους χειροτονεῖν, &c. id eſt, *Chorepiſcopis non licere* Preſbyteris *aut Diaconos ordinare: ſed nec Preſbyteris civitatis niſi concedatur ab Epiſcopo cum literis, in aliena Parochia.* Hic dubium eſſe videtur, utrum concedatur Chorepiſcopis ordinatio, ex permiſſione Epiſcopi; an vero ſimpliciter iis denegetur licentia ordinandi.

Anno ſequente celebrata eſt Synodus NEOCÆSARIENSIS; ubi de Chorepiſcopis, Can. 14. οἱ δὲ χωρεπίσκοποι, εἰσὶ μὲν εἰς τύπον τῶν ἑβδομήκοντα, ὡς δὲ συλλειτουργοὶ, διὰ τὴν σπουδὴν εἰς τοὺς πτωχοὺς, προσφέρουσι τιμώμενοι, id eſt, *Chorepiſcopi autem ſunt quidem ad exemplum ſeptuaginta: vt comminiſtri autem, propter ſtudium in pauperes, offerunt, honorati.* Nam Canone præcedente interdictum eſt Presbyteris conregionalibus ſive vicanis, qui ἐπιχώριοι πρεσβύτεροι appellantur, ne in Eccleſia civitatis offerant, præſente Epiſcopo vel Presbyteris ipſius civitatis: conceſſum verò, ijs abſentibus, ſi invitentur ad dandam orationem, ſive commu-

nionem

nionem, ut dent. At is honor habetur Chorepiſcopis, ut etiam ijs præſentibus offerant.

PAVLO poſt Synodum NEOCÆSARIENSEM celebratum eſt Concilium LAODICENVM, ubi hæc habentur verba, Can. 57. In Græco, νϛ. ὅτι οὐ δεῖ ἐν ταῖς κώμαις, καὶ ἐν ταῖς χώραις καθίστασθαι ἐπισκόπους, ἀλλὰ περιοδευτάς: τοὺς μὲν τοι ἤδη προκατασταθέντας μηδὲν πράττειν ἄνευ γνώμης τοῦ ἐπισκόπου τοῦ ἐν τῇ πόλει. ὡσαύτως δὲ καὶ τοὺς πρεσβυτέρους μηδὲν πράττειν ἄνευ τῆς γνώμης τοῦ ἐπισκόπου, id eſt, *Quod non oporteat in vicis & pagis conſtitui Epiſcopos, aut viſitatores: eos autem, qui jam ante conſtituti ſunt, nihil agere præter conſcientiam Epiſcopi qui eſt in civitate. Similiter autem & Preſbyteros nihil agere præter Conſilium Epiſcopi.*

Hujus Canonis tres Latini interpretes, DIONYSIVS EXIGVVS, & ISIDORVS MERCATOR, & GENTIANVS HERVETVS, verba illa ἀλλὰ περιοδευτάς, vertunt, *SED viſitatores*; addit ISIDORVS MERCATOR, *id eſt, qui circumeant conſtituti*; qua verſione utitur GRATIANVS, 80, Diſt. Can. *Non debere*. Secundum interpretum iſtorum verſiones, iſti *Epiſcopi in villis*, ante Concilium LAODICENVM conſtituti, diſtinguentur à *viſitatoribus*, ſive Chorepiſcopis; & habebuntur pro veris Epiſcopis. Quamvis poſtea non ſit conceſſum tales conſtitui in villis & pagis. At ſecundum editionem Græcam, pro eodem accipienda videntur hæc nomina, ἐπίσκοποι ἐν ταῖς χώραις & περιοδευταί: adeo ut ἐπίσκοπος ἐν τῇ χώρᾳ, nihil aliud ſit quam χωρεπίσκοπος, ſive *villanus Epiſcopus*, ut loquitur DAMASVS, Epiſt. 5. Et ſecundùm hanc expoſitionem neceſſe erit dicere Concilium LAODICENVM decreviſſe quam expoſitionē confirmare videntur prima illa verba, Can. 10, ANTIOCH. Τοὺς ἐν ταῖς κώμαις, ἢ

τῆ χώραις, ἢ τοὺς καλουμένους χωρεπισκόπους. Vbi pro eodem ponuntur hæ duæ descriptiones; nempe, 1. *Qui sunt in vicis, vel pagis:* 2. Et quasi exegeticè, *vel qui Chorepiscopi nominantur*, ut omnis Episcopus in villis sit Chorepiscopus: ut deinceps non constituerentur Chorepiscopi: etiãsi non exauctorarint eos qui jam antea constituti fuerant; sed tantummodo injunxerint iis, ut modũ suũ tenerent: id est, ut nihil facerent præter cõscientiã Episcopi.

Hujus decreti terrore moti Chorepiscopi modestius se gessisse videntur: adeo ut, amoto scandalo, permanserit postea in *E*cclesiis hoc officium: approbante etiam magno NICÆNO Concilio primo Oecumenico, Can. 8. Cujus Concilii decretis subscripserunt etiam quidã Chorepiscopi. Nec tamen inde sequitur fuisse duo Chorepiscoporum genera; quorum alii fuerint veri Episcopi, alii tantũ Presbyteri: nam 1. Reperiuntur etiam subscripsisse Conciliorũ decretis simplices Presbyteri, non solùm pro *E*piscopis, sicut VITVS et VINCENTIVS Presbyteri pro SYLVESTRO *E*piscopo ROMANO, in primo illo cõcil. NICÆNO: et ALYPIVS Presbyter pro PHILOMVSO Episc. et SIMPLICIVS pro LONGIANO, in secundo œcumenico concilio: sed etiã pro seipsis, ut FLAVIANVS et ELPIDIVS, presbyteri ANTIOCH. decretis Cõcilii CONSTANTINOP. œcumenici secundi, subscripserunt pro seipsis: non pro suo Episc. nam *M*ELETIVS Episcop. ANTIOCH. pro seipso subscripsi: neque dicuntur presbyteri illi pro suo aut alio quocunq. Episc. subscribere, sed æquè absolutè subscribũt ac ipsi *E*pisc. Hoc modo ejusdẽ Concilii CONSTANTINOP. decretis subscripserunt TYRANVS presb. AMORII, ANXANON presb. APAMEÆ, HELLADIVS presb. COMMANENSIS. Et synodo Romanæ, sub ADRIANO 2° papa, cõtra PHOTIVM habitæ subscripserũt cum ADRIANO Episc. 29, & Presb. 9, & Diaconi 5. 2. Si fuissent duo Chorepiscoporũ genera, id per ipsas subscriptiones patesceret; et alii se scriberent Episcopos Chorepiscopos, alii Presbyteros Chorepiscopos; sicut hodie, distinctio-

ſtinctionis ergo faciunt Cardinales, quorũ alii ſunt Epiſcopi Cardinales, alii Presbyteri Cardin. alii Diaconi Cardin. et quia in ſubſcriptionibus illis Chorepiſcoporum, nulla talis diſtinctio invenitur, vel inde evincitur unum tantum fuiſſe Chorepiſc. genus, nempe εἰς τύπον τῶν ἑβδομήκοντα, *ad exemplũ ſeptuaginta*, ſicut declararunt Patres NEOCÆSAR.

Interpretationem eam verborum illorum Canonis ANTIOCHENI; ut non ordinent Presbyteros aut Diaconos Chorepiſcopi, δίχα τοῦ ἐν τῇ πόλει ἐπισκόπου, quam in exegeſi ſuperioris propoſitionis defendebamus, confirmant etiam verba illa Canonis LAODICENI, ἄνευ γνώμης τοῦ ἐπισκόπου.

Illorum autem verborum Canonis *ANTIOCHENI*, de Chorepiſcopis, εἰ καὶ χειροθεσίαν εἶεν ἐπισκόπων εἰληφότες, quænam nobis certiſſima expoſitio videretur, ſupra indicavimus. Quæ ſi alicui fortaſſe non uſq. adeo placeat, & contendat quiſpiam intelligi illic eam manuum impoſitionem, quæ ſuper ipſos Chorepiſc. fiebat per plures Epiſcopos; ei dici poterit non omnem χειροθεσίαν eſſe ordinativam, ſed poſſe eſſe χειροθεσίαν, ubi nõ eſt χειροτονία, ſicut oſtendimus ſupra ex Can. 8, et Can. 19, Concilii NICÆNI primi, in diſſertatione de Hæreticis, poſt dialogum de ordinatione *BRITANNICA*, in exegeſi ſuperioris propoſitionis. Canon ille *ANTIOCHENUS*, permittit Chorepiſcopis ordinare χειροτονεῖν Presbyteros et Diaconos, at non dicit ipſos chorepiſcopos à plurib⁹ Epiſcopis ordinari χειροτονεῖσθαι. Nam jam antea ordinati Presbyteri, accipiebant impoſitionem manuum ab Epiſcopis, quæ erat oratio ſuper eos, implorativa benedictionis divinæ, per quam idonei efficerentur ad executionem delegati illius officii Chorepiſcopalis.

Conſideratio verborum illorum, χειροθεσία ἐπισκόπων, in Concil. Antioch. Can. 10.

Porro etiamſi χειροθεσίαν interpreteris cum *DAMASO* ordinationem ipſorum Chorepiſcoporum, non tamen inde ſequitur eos fuiſſe veros *E*piſcopos: nam per eam ordinationem non acceperunt ordinem *EPISCOPALEM*, ſed tantummodo *PRESBYTERALEM*, cum officio

Chorepiſcopali, quod erat ipſis commiſſum, ſive collatione ulterioris ordinis, ſive gradus ſacri; ſicut docet *DAMASUS*, Epiſt. 5. *E*tiamſi ad Canonicam *E*piſcopi ordinationem requirantur tres *E*piſcopi, non tamen inde ſequitur ordinem ſimplicis Presbyteratus non poſſe conferri a pluribus ſimul *E*piſcopis. Sufficit quidem unus *E*piſcopus, ſed nihil obſtat quin poſſint plures Epiſcopi hunc ordinem conferre: imò quin interdum expediat hoc a pluribus fieri; quando nimirum ita confertur ordo Presbyteralis, ut cum eo ſimul concedatur per quandam delegationem poteſtas exercendi quædam *E*piſcopalia.

PRESBYTERIUM. Moderatores claſſium Presbyterialium diximus, in Propoſitione, conſtitui poſſe, qui appellentur Decani vel Chorepiſcopi. Sciendum verò hoc vocabulum *PRESBYTERIUM*, variè uſurpari etiam de cœtu Eccleſiaſtico dictum. Nam primo ſignificat Diœceſanum Presbyterorum cœtum, quomodo accipitur ab Apoſtolo, 1. *TIMOTH.* 4. 14: & ab *IGNATIO*, in *E*piſtola ad *TRALLIANOS*, & apud *CYPRIANUM*, Lib. 3, Epiſt. 2. *Omni*, inquit, *actu ad me perlato placuit contrahi* Presbyterium: *aſſuerunt etiam* Epiſcopi *quinque*, &c. Non quod ad tale Presbyterium conſtituendum ſemper neceſſe ſit omnes et ſingulos Diœceſeos Presbyteros cum *E*piſcopo convenire, ſed ſufficit ut ſecundum ordinem publicum communi conſenſu receptum adſint cum Epiſcopo idonei aſſeſſores, qui illi congruam præbeant aſſiſtentiā in negotiis *E*ccleſiaſticis. Unde CYPRIAN. Lib. 1, *E*piſt. 9: *Graviter*, inquit, *commoti ſumus ego, & Collegiæ mei, qui præſentes aderant, & Compreſbyteri noſtri, qui nobis aſsiſtebant*, &c. Ubi etiamſi per collegas fortaſſe intelligat quoſdam Epiſcopos, qui pro tempore præſentes illi aderant, patet tamen Compresbyteros intelligi non omnes totius Diœceſeos, ſed quoſdam, idoneo numero. *Conventus, quem habet Epiſcopus cum*

Clericis

Clericis suis, dicitur Concilium, 38 dist. can. *Quando*; In Concilio VERNENSI, sub PIPINO, Rege FRANCORUM, Anno DOMINI 756, Cap. 8, decretum est, ut omnes Presbyteri ad Concilium Episcopi sui conveniant. Hæc est antiquissima, & primaria, ac maximè propria *PRESBYTERII* significatio; nec alio sensu de cœtu Ecclesiastico usurpatum invenio hoc vocabulum, per totos mille, & quingentos annos, in Ecclesia Christiana. Estque hoc Presbyterium divini juris, ut patet ex præcedentibus propositionibus. Nos hoc sensu usi sumus, Presbyterii vocabulo; in nostra dissertatione de ordinatione, ad propositionem decimam tertiam.

Post annum verò millesimum, & quingentesimum æræ Christianæ, cœpit hoc vocabulum alios inferiores conventus, recenti quarundem Ecclesiarum consuetudine, significare. Nempe, Senatum Ecclesiasticum unius Parochialis Ecclesiæ, aut unius oppidi, qui maximam partem ex Laicis constat: quem *GERMANI* et *BELGÆ* vocant Presbyterium; *GALLI*, Consistorium; *SCOTI*, Sessionem, sive Consessum. Item alium quendam conventum Ecclesiasticum, qui medium quendam gradum obtinet inter Presbyterium Diœcesanum, & Presbyterium Parochiale, vel oppidanum; complectens eam partem Presbyterorum Diœceseos, quæ invenitur in una aliqua Diœceseos regione, adeo ut conventus Presbyterorum conregionariorum, cum suo Præside regionario appelletur Presbyterium apud *SCOTOS*: *GALLI* Colloquium vocant; *BELGÆ*, Classem. Nec scio an usquam alibi extra *SCOTIAM* hujusmodi conventui indatur appellatio *PRESBYTERII*. Apud *SCOTOS* autem quot sunt in una Diœcesi, sub uno Episcopo, conventus hujusmodi regionarii, tot numerantur Presbyteria. Et distinctionis ergo, usus obtinuit ut conventum Diœcesanum appellemus Synodum, sive Concilium, cum Patribus TOLETANIS, & VERNENSIBUS, locis citatis, ex *GRATIANO*, et Concilio

VERNENSI. Presbyterii vocabulo conventibus regionariis relicto.

Moderatorem Presbyterii sive Concilii Diœcesani, habemus Episcopum. Moderatores autem Classium Presbyteralium, sive Presbyteriorum regionalium, sunt tantum simplices Presbyteri: & præesse possunt singuli suis classibus, ex commissione, per delegatam ab Episcopo potestatem, ex fratrum consensu.

Non possunt Clerici totius Diœceseos tam frequentes habere convent⁹ Synodicos, ut de omnib⁹, quę per singulas accidunt regiones, statim Synodale capiant consiliū: propterea laudabile est, ut ad continendam concordiam inter Christianos, & ad scandala vel prævenienda, vel in ipso ortu extinguenda, quæ passim & quotidie possunt occurrere, habeat Episcopus, quosdam delegatos regionum & classium inspectores & Præsides, qui, ex commissione, minores dirimant controversias, & ad Episcopum referant de Majoribus.

Vt caveatur abusus, hoc est, ut Moderatores Presbyteriorum, sive Chorepiscopi, debitum modum non excedant, & ut Episcopi non sint *Meretricibus similes, quæ statim vt pariunt infantes suos, aliis nutricibus tradunt educandos, vt suam citius libidinem explere valeant*, ne Episcopi desidiosi plusquam oportet committant Chorepiscopis; negligentes DEI domum ipsis commissam, *vt suas libidines expleant: id est, vt suo pro libitu secularibus curis inhient, & quod vnicuique visum fuerit liberius agant*: Sicut queritur *DAMASVS*, in illa sua Epistola: Providendum est ut prudenter & piè constituantur certi termini, quos neutri transgrediantur. Atque ita nec Episcopus immoderatè committet negotia Chorepiscopis, neque Chorepiscopi ultra suum modum præsument.

COMMISSIO, Commissio alia est generalis, alia specialis, alia particularis sive singularis: Commissio specialis (ut eam prius ex-

prius explicemus) eſt in qua certæ cauſarum ſpecies exprimuntur: e. g. dum committitur Chorepiſcopis, ut ſuæ quiſque regionis Eccleſias viſitet, conventus agat regionarios, abſentes corripiat, & caſtiget, de ſcandalis judicet, lapſis pœnitentiam præſcribat, pœnitentes nondum excommunicatos reconciliet, pueris fidei confeſſionem profeſſis manus imponat, ſacriſtas, et ludimagiſtros, et cantores conſtituat, &c.

Commiſſio generalis eſt, quando ſpeciali commiſſioni adjicitur hujuſmodi aliqua clauſula, *& hujus generis alias cauſas minores iis dijudicandas committimus.*

Commiſſio particularis, ſive ſingularis, eſt, quando ad aliquod negotium obeundum, quod neque ad ſpecialem, neque ad generalem commiſſionem reduci poteſt, conceditur, pro illo particulari & ſingulari negotio particularis & ſingularis commiſſio, neque ad ſpeciem, neque ad genus extendenda. Qualis commiſſio neceſſaria erat Chorepiſcopis, ſecundum Canonem *ANTIOCHENUM*, pro ordinatione alicujus Diaconi, aut Presbyteri.

Si hæc Commiſſionum diſtinctio prudenter & piè conſtituatur, facilis erit abuſuum evitatio. Et poterunt utiliter conſtitui ſub Epiſcopo, Moderatores regionarii. Vt tales Moderatores ſint perpetui, nec niſi ob culpam, aut infirmitatem, aut aliquid ſimile, à præfectura ſua removeantur, ſuadet generalis ratio de amputanda quotidiana, aut annua occaſione ambitionis inter Fratres. Itē praxis veteris Eccleſiæ in conſtitutione Chorepiſcoporum, eorumq. perpetua cura. At è contrario, ut non ſint perpetui, ſed ut quotannis vel ſæpius rariúſve mutentur, ſuadere videtur illa ratio, propter quam penitus abolendum eſſe Chorepiſcoporum officium, judicavit *DAMASUS*, et ante *DAMASUM* idem voluiſſe videntur Patres *LAODICENI*: nempe, ne ex perpetua regionis præfectura, ſuperbiendi anſam arripiant, et menſuræ ſuæ obliti inconceſ-

sa præsumant. His utrinque perpensis rationibus, cum sit hæc humana institutio, et in authorum arbitrio positum sit qualem esse velint et quibus circumscriptam legibus suam constitutionem, aut commissionem, modò nihil statuant quod Legi DEI repugnet, *ECCLESIÆ* in hoc, sicut in aliis hujus generis, piè et prudenter utantur libertate sua.

PROPOSITIO XV.

De Metropolitanis & Patriarchis.

Metropolitanorum sive Archiepiscoporum, & Primatum sive Patriarcharum, præ aliis Episcopis ὑπεροχὴ, *seu eminentia est humani juris: Ecclesiastica consuetudine haud illaudabiliter introducta. Manere autem debet unicuique particulari, id est, Nationali* Ecclesiæ *illibata ea libertas, quam ei de omnibus humanis constitutionibus à* CHRISTO *relictam ostendimus, supra, Capitibus 3, 4, 5, 6, 7, 8: & diligenter cavendus est omnis abusus: quod fiet si serventur quædam necessariæ cautiones.*

De jure divino, sicut erant olim Apostoli inter se, ita sunt omnes Episcopi inter se, *præditi pari consortio, & honoris, & potestatis*, ipsarum etiam clavium, ut docent *CYPRIANUS*, Lib. de unitate Ecclesiæ, & *HIERONYMUS*, in Epistola ad *EVAGRIUM*, & *VICTOR*, Episcopus *CARTHAGINENSIS*, in Epistola ad *THEODORUM*, Episcopum *ROMANUM*, quæ exstat in actis Concilii *MARTINI*, Papæ *ROMANI*, hujus nominis primi, Secretario secundo. In sacris Literis legimus de Angelis Ecclesiarum ordinariis: in quibus fuit *POLYCARPUS*, *SMYR-*

NENS

NENSIS *Ecclesiæ* Angelus. At de ordinariis Ecclesiarum Archangelis, sive Archi-episcopis, nullum in Novo Testamento invenitur vestigium. Quamvis juri divino non repugnet hæc politia; assumpta jure Ecclesiastico, ad utilitatem *Ecclesiæ*, ut omnia commodiùs in Ecclesia geri possent. Quemadmodum & de aliis multis rebus, nec imperatis in Scriptura, nec vetitis, potestatem habet *Ecclesia* statuendi, pro ordine & decoro, & pace, & ædificatione. In talibus autem debet sarta tecta conservari Ecclesiæ libertas, sicut monui in propositione.

IGNATIVS & *DIONYSIVS*, locis supra citatis, post propositionem duodecimam, *Episcopos* omnes in supremo Hierarchiæ, & εὐταξίας *Ecclesiasticæ* fastigio collocatos esse docent. Neque dignitatem ullam in Pastoribus Ecclesiæ agnoscunt altiorem dignitate illa Episcopali, quæ omnibus Episcopis pari consortio competit. In Concilio *SARDICENSI*, Can. 10, collatis inter se honoris *Ecclesiastici* gradibus, Episcopatus appellatur ἡ ἄψις, *culmen*; item, μεγίστη τιμὴ, *maximus honor*. *HIERONYMVS* ait, Episcopos in Ecclesia Catholica primos esse, sicut olim primi erant Apostoli: & repræhendit hoc nomine Montani Hæretici Sectatores, quod haberent aliquos Superiores Episcopis: ejus verba sunt, *Apud nos* [Catholicos] *Apostolorum locum Episcopi tenent: apud eos* [Montanistas] *Episcopus tertius est. Habent enim primos, de PEPVSA PHRYGIÆ Patriarchas; secundos, quos appellant Cenones: atque ita in tertium, id est, pene vltimum locum Episcopi devolvuntur: quasi exinde ambitiosior religio fiat, si quod apud nos primum est, apud illos novissimum sit.* Hæc *HIERONYMVS*, Tomo secundo, in Epistola ad *MARCELLAM*, adversus *MONTANVM*, quæ incipit, *Testimonia*. Idem disputans contra Diaconorum *ROMANORVM*, se Presbyteris

anteponentium superbiam, in Epistola ad *EVAGRIUM*, quæ incipit, *Legimus in* Esaia. *Nec altera*, inquit, *Romanæ urbis Ecclesia, altera totius orbis existimanda est. Et Galliæ, & Britanniæ, & Africa, & Persis, & Oriens, & India, & omnes barbaræ nationes unum* CHRISTUM *adorant: unam observant regulam veritatis. Si authoritas quæritur, orbis major est urbe. Ubicunque fuerit Episcopus sive Romæ, sive* Eugubii: *sive Constantinopoli, sive Rhegii: sive Alexandriæ; sive Tanis: ejusdem meriti, ejusdem est Sacerdotii. Potentia divitiarum, & paupertatis humilitas, vel subliminorem, vel inferiorem, Episcopum non facit. Cæterum omnes Apostolorum successores sunt. Sed dicis, quomodo Romæ ad testimonium Diaconi* Presbyter *ordinatur? Quid mihi profers unius urbis consuetudinē? Quid paucitatem, de qua ortum est supercilium in leges Ecclesiæ, vindicas? ——— ——— Et ut sciamus traditiones Apostolicas sumptas de Veteri Testamento; quod AARON, & Filii ejus, atque Levitæ, in Templo fuerunt, hoc sibi Episcopi, &* Presbyteri, *& Diaconi vendicent in Ecclesia.* Hæc *HIERONYMUS*. Qui etiam secundùm hanc ad *AARONEM* similitudinem, Episcopum vocat summum Sacerdotem, in Dialogo adversus *LUCIFERIANOS*. *DAMASUS* etiam, Episcopus *ROMANUS*, in Epistola quinta, ad *PROSPERUM*, gradum Episcoporum in Ecclesia, vocat *dignitatis fastigium summorum pontificum*. Neque ullum agnoscit gradum altiorem. Et *INNOCENTIUS*, hujus nominis primus, Episcopus *ROMANUS*, Epist. 12, Episcopos vocat *summos Sacerdotes*. Et in jure Canonico eodem modo describuntur, Caus. 2, Quæst. 5, Can. *Sacramentum*: & Quæst. 7, *Accusatio*: & 61 Distinct.

Miser

Miserum: quibus in locis Episcopi dicuntur *summi Sacerdotes*. Alibi etiam in jure Canonico Episcopatus appellatur *summus Pontificatus*, 77 Distinct. Can. *In singulis*: & Episcopi, *summi Pontifices*, 18 distinct. *Si Episcopus*: & 59 distinct. *Si officia*: & de Consecratione, Distinct. 5, *De his vero*.

Defensionem illam, qua utuntur Papistæ, pro Episcopi *ROMANI*, supra alios Episcopos dignitate, sumptam a distinctione ordinis & jurisdictionis, refutavimus supra in exegesi propositionis 13, in dissertatione, de prohibitis ordinantibus: ubi aliquot argumenta a nobis proposita Lector inveniet: quibus hæc adjicimus.

1. Omnes Episcopi inter se sunt pares honore & potestate; ergo, sunt pares ordine & jurisdictione. Ratio sequelæ est, quia potestas jurisdictionis est potestas. Episcopi autem sunt potestate pares, absolutè, sine ullius potestatis exceptione, sicut docet *CYPRIANUS*, Lib. de unitate Ecclesiæ, & simplicitate Prælatorum. Neque ulla in sacris literis ostendi potest exceptio.

2. Omnes Episcopi inter se sunt pares potestate clavium, sive potestate absolvendi, excommunicandi, &c. ergo, sunt pares potestate jurisdictionis. Ratio sequelæ est, quia potestas jurisdictionis, (in eorum distinctione) consistit in potestate clavium, ut docet *THOMAS*, in 2ª 2ª Quæst. 39, Art. 3. Antecedens est apud *CYPRIANUM*, loco citato.

3. Apostoli omnes inter se, & per consequens Episcopi omnes inter se, sunt pares quoad omnem eam potestatem, quam *PETRO* dedit DOMINUS, illis verbis, *Ego dico tibi, quia tu es PETRUS, & super istam PETRAM ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferorum non vincent eam. Tibi dabo claves Regni Cœlorum: & quæ ligaveris super terram, erunt ligata & in Cœlis: & quæcunque solveris super terram,*

erunt soluta & in Cœlis, Math. 16, 18, 19, 20. Et verbis illis; *Pasce oves meas*, Ioann. 21. 16. Nam *omnibus Apostolis parem potestatem tribuit*: illis verbis, *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos; accipite Spiritum sanctum: si cui remiseritis peccata, remittentur illi: si cui tenueritis, tenebuntur*: Ioann. 20, 21, 22, 23: sicut expressè monet CYPRIANUS, loco citato.

Si quæras, cur igitur primo hanc potestatem uni PETRO dederit, antequam omnibus eandem daret. Respondet CYPRIANUS, hoc esse factum, *vt Ecclesia vna monstraretur*. Idque ipsum Sacramento vestis CHRISTI textilis declaratum esse monet, item per Sacramenti Paschatis comestionem in domo una. Huic duo colligit de Episcopatu & Episcopis: 1. Sicut est *vna Ecclesia per totum orbem* diffusa, *quæ in multitudinem latius, incremento fæcunditatis extenditur; sic vnus est Episcopatus cujus a singulis in solidum pars tenetur*. IN SOLIDUM, inquam, id est, *pari consortio honoris & potestatis*, sicut de Apostolis loquutus est. 2. *Non posse esse in vno loco plures greges aut plures Pastores*, id est, Episcopos, sed servandam esse unitatē, ut in uno loco non sit nisi unus Episcopus. Ideoque postquam unus Episcopus Catholicus alicui civitati ordinatus aut datus est, quicunque se patitur Episcopum illius gregis, aut partis illius gregis ordinari, aut quicunque de grege istū posteriorem, neglecto priore, & relicto etiam reliquo grege sequitur, is est schismaticus, & extra Ecclesiam Catholicam. Hic scopus est totius illius tractatus beati CYPRIANI, quem scripsit adversus NOVATIANUM schismaticum qui, postquam CORNELIUS ordinatus esset Episcopus urbis ROMÆ, se etiam a quibusdam schismaticis ejusdem urbis Episcopum ordinari

passus

passus est,& partem gregis post se traxit. Vnde & genuinam accepit inscriptionem, sive titulum. Nam suscribitur liber *de unitate Ecclesiæ*: &, *de simplicitate Prælatorum*.

Propter *PAMELIVM* diligenter consideranda sunt illa *CYPRIANI* verba in eo libro: *quamvis Apostolis omnibus parem potestatem tribuat —— tamen vt vnitatem manifestaret, vnitatis ejusdem originem ab vno incipientem sua authoritate disposuit. Hoc erant vtique & cæteri Apostoli quod fuit* PETRVS, *Pari consortio præditi, & honoris, & potestatis, sed exordium ab vnitate proficiscitur, vt Ecclesia vna monstretur. Quam vnam Ecclesiam etiam in Cantico Canticorum Spiritus sanctus, ex persona* DOMINI, *designat, & dicit; Vna est columba mea, perfecta mea; vna est matri suæ, electa genitrici suæ.* Hæc *CYPRIANVS*, in Editione *LVGDVNENSI*, Anno DOM. 1550. Cant. 6.
PAMELIVS autem sic legit, *Exordium ab vnitate proficiscitur, Primatus PETRO datur, vt vna CHRISTI Ecclesia, & Cathedra vna monstretur.* Quæ verba, de Primatu PETRI, & Cathedra à PAMELIO, contra omnium Antiquorum Codicum Fidem ineptè intrusa esse, scribit MARCVS ANTONIVS DE DOMINIS, Archi-episcopus SPALATENSIS, Lib. 1, de Republ. Ecclesiastica, Cap. 7, Num. 18. *Et sanè à* CYPRIANI proposito aliena sunt ista verba, secūdùm eum sensū, quo à Papistis intelligūtur, nec possunt cōsistere cum præcedentibus CYPRIANI verbis: nam Primatum interpretantur Suprematum, & Superiorem quandam potestatem PETRO datam. Profectò aut Apostoli cæteri non *erant hoc vtique quod fuit PETRVS, pari consortio præditi, & honoris, & potestatis*: quod, inquam, fuit PETRVS, per illa verba, *Tu es PETRVS*, &c: & illa,

Pasce Oves Meas: sicut disertè affirmat CYPRIANUS: aut PETRUS nullam habuit superiorem potestatem, quam alii non pariter haberent. Verba igitur ista, de Primatu, oportet esse spuria et irreptitia, nisi intelligantur de Primatu temporis, sive originis, & exordii, non autem de Primatu potestatis. Nam CYPRIANUS concedit hanc potestatem primo concessam esse PETRO, quæ postea & reliquis tributa est, non minore aliquo gradu, sed pari consortio paris potestatis. Illud de *Cathedra una*, nisi intelligatur de simplicitate Prælatorum, & Cathedrarum, in singulis Diœcesibus, alienum est à CYPRIANI proposito, neque cum verbis, vel præcedentibus, vel subsequentibus, de una Ecclesia, & uno Episcopatu concordat. *Episcopatus*, inquit, *unus est, cujus à singulis in solidum pars tenetur*. Vbi Episcopo ROMANO non nisi PARTEM hujus unius Episcopatus, sicut singulis reliquis Episcopis concedit.

4. Qui ordine Hierarchico, honore maximo, dignitatis Pontificalis fastigio, authoritate, potestate pares sunt, ii sunt jurisdictione Episcopali, seu Episcopali potestate jurisdictionis pares: (etiamsi non æquè amplam Diœcesin habeat Episcopus EUGUBII, ac Episcopus ROMÆ) At omnes Episcopi ordine Hierarchico, &c. pares sunt: ergo. Major probatione non eget. Minor patet ex testimoniis supra allatis.

5. Qui sibi vendicare poterunt in Ecclesia quod AARON fuit in Templo, ii habent supremam jurisdictionem Ecclesiasticam, & sunt summi Sacerdotes, ac summi Pontifices; supra quos nulla est potestas Ecclesiastica personalis sublimior de jure divino: at omnes Episcopi sibi vendicare poterunt, &c. ut scribit HIERONYMUS, ad EVAGRIUM: Ergo.

Suprema igitur personalis potestas et dignitas Ecclesiastica, etiam jurisdictionalis, est ea potestas Episcopalis qua prædīti sunt omnes et singuli *Episcopi*, pari consor-

tio,

tio, qua nulla est superior de jure divino, nisi Synodica.

Nihilominus ea de Archi-episcopis, & Primatibus, seu Patriarchis dispositio, seu ordo Oeconomicus, non erit inutilis, sed Ecclesiæ commodus, & laudabilis, si hæ serventur necessariæ cautiones, secundùm quas & primitus extitit in veteri *Ecclesiæ* hæc Oeconomia.

Prima *Cautio* est; Ut secundum distinctos limites imperiorum & ditionum secularium, ita etiam terminetur Archi-episcoporum, et Patriarcharum authoritas. Neque degens in unius supremi principis ditione potestatem accipiat in Clericos degentes in imperio alterius supremi principis. (Nisi fortè ex consensu ubi est ditio aliqua valdè exigua, egens vicinorum quotidiano consilio & auxilio.) Sic olim Patriarcharum potestas ROMANI imperii finibus circumscripta erat: & secundùm formam etiam civilium judiciorum instituta, ut monet ex ANACLETO GRATIANUS, 99 Distinct. *Provinciæ*.

GULIELMUS BIBLIOTHECARIUS, in vita HADRIANI, Papæ ROMANI, hujus nominis secundi, commemorat convenisse cum imperatore (tertio die post absolutam illam Synodum CONSTANTINOPOLITANAM, contra PHOTIUM, quam ROMANENSES octavam œcumenicam vocant) convenisse, inquam, in domo cum Imperatore BASILIO, ab eodem Imperatore convocatos, Vicarios Patriarcharum Orientalium, Alexandrini, & Antiocheni, & Hierosolymitani, ipsumque Patriarcham Constantinopolitanum Ignatium, (jam Synodica sententia sedi suæ restitutum) & Legatos Ecclesiæ Romanæ, & Legatos Bulgarorum: ibique disceptatum de Bulgaris, ex Paganismo ad Christianismum recens conversis, utrum ad Romanam, an ad Constantinopolitanam Diœcesin pertinere deberent; et Vicarios Patriarcharum Orientalium, (frustra reclamantibus Ecclesiæ Romanæ Legatis) adjudicasse Bulgaros Ecclesiæ Constantinopolitanæ: dixisseque

Legatis Romanis; *Satis indecens est*, (verba sunt Vicariorū patriarch. oriental. ad Legat. Roman.) *ut vos, qui Græcorum Imperium detrectantes, Francorum fœderibus inhæretis, in Regno nostri Principis ordinando jura servetis*. Hæc illi. Gesta sunt hæc Constantinopoli, Anno DOM. 870, ob civilis imperii, et secularis eminentiæ rationem, cum Roma vetus sola adhuc esset sedes imperii et Senatus, et civile Caput orbis, primus honor inter Episcopos per totum Romanum Imperium, à Patribus concessus est Episcopo urbis Romæ: sicut testantur illi sexcenti et triginta Episcopi, in Concilio œcumenico Chalcedonensi, Actione 15, Can. 28: et eadem consideratione moti Patres illi centum et quinquaginta, in Concilio Constantinopolitano, œcumenico secundo, Can. 3, Anno DOM. 382: decreverunt Episcopo Constantinopolitano, τὰ πρεσβεῖα τῆς τιμῆς, primatum honoris, post Romanum Episcopum, eo quod Constantinopolis esset nova Roma. Et sexcenti ac triginta Patres, in Concilio Chalcedonensi, œcumenico quarto, Can. 28, Anno DOMINI 451. Novæ Romæ, id est, Constantinopolis Throno Episcopali æqualia privilegia, [τὰ ἴσα πρεσβεῖα] cum antiqua Roma tribuerunt. Idémque decretum renovarunt Episcopi plusquam ducenti, cum quatuor Patriarchis Constantinopolitano, Alexandrino, Antiocheno, & Hierosolymitano, in Synodo quinisexta, Can. 36, Anno DOM. 692. Ac tandem Roma veteri AUGUSTORUM Constantinopolitanorum Imperia detrectante, Ecclesiæ Orientales declararunt Episcopum veteris Romæ excidisse omni jure disponendi res Ecclesiasticas in partibus Imperii principi Constantinopolitano adhuc subjectis; sicut jam ostensum est. Nota rationem qua usi sunt Vicarii Patriarcharum Orientalium; quæ jam etiam ad nos BRITANNOS pertinet, qui Romanorum non subjacemus Imperio, nec Romani nostro. Idcirco non minus indecens

est, ut

eſt, ut inter nos jura arroget Epiſcopus urbis Romæ, quàm indecens eſſe judicarent Romani ſi jura inter illos ſibi vendicaret primas SCOTIÆ vel ANGLIÆ. Neque magis jam ſubjectionem debent SCOTI Epiſcopo Romano, quam Romani Epiſcopo SANCT-ANDREANO.

Secunda cautio eſt, Vt de hac diſpoſitione, ſicut de aliis humanis conſtitutionibus, maneat ſarta tecta Eccleſiæ ea libertas, de qua in propoſitione diximus.

Tertia cautio; Vt meminerint Archi-epiſcopi & Patriarchæ, ſe eſſe Epiſcopos & Presbyteros, ideoque eiſdem Legibus & Miniſterii neceſſitate teneri, quibus obligatos eſſe oſtendimus omnes Epiſcopos Propoſitione 10.

Quarta cautio; Vt ſciat Archi-epiſcopus & primas aut patriarcha ſe nō eſſe totius Provinciæ, omniumque in ea ſedium Epiſcopum, ſed ſuæ tantum Metropolitanæ, aut Patriarchalis, ſeu primæ ſedis Epiſcopum: ac ne Patriarcham quidem, aut Archi-epiſcopum, niſi ſuæ ſedis eſſe: non autem totius Provinciæ, ſed in Provincia, in qua ipſe quidem primus eſt Epiſcopus, ſeu primæ ſedis Epiſcopus, hoc eſt, Patriarcha: in reliquas autem ejuſdem Provinciæ Diœceſes non ſolus, ſed ut unus ex multis, et in iis primus, obtinet, cum iis, authoritatem, quam et cum eo habet Coëpiſcoporū collegium pari conſortio honoris et poteſtatis. Quamvis igitur humano quodam ordine non improbando, et libera quadam œconomia, ſeu diſpoſitione Eccleſiaſtica, ſit Epiſcopis prior, non tamen aliqua divini juris poteſtate, aut dignitate Paſtorali illis ſuperior eſt. Nam ſuprema poteſtas & dignitas Paſtoralis eſt Epiſcopalis, quam habet quilibet Epiſcopus, et omnes Epiſcopi æqualiter.

Hinc eſt *quinta cautio*; *Vt primæ ſedis* Epiſcopus *non appelletur* Princeps *Sacerdotum, aut ſummus Sacerdos, aut aliquid hujuſmodi: ſed tantum, primæ ſedis Epiſcopus*: ſicut conſtitutum eſt in Concilio Carthaginēſi tertio, Can. 26: et inſeruit Decreto Gratianus, 99 Diſtinct.

Can. *Primæ sedis*: (ubi primā sedem autor Glossæ interpretatur *Patriarchalem*. *Et* primarum sedium nomine, quas qui tenent, Primates vel Patriarchæ vocantur, intelligendas esse etiam Romanam, et Antiochenam, et Alexandrinam, monet author glossæ, in eadem dist. ad can. *Nulli*. Adeo ut non sit canō restringendus ad solas primas sedes Africæ.) Item, Vt nemo appelletur universalis Patriarcha vel Episcopus, 99. dist. Can. *Nullus*, & Can. *Ecce*: & lib. 4. *Epist.* Gregorii, ex Registro, *Capitibus* 76. 77. 80. & alibi.

Sexta cautio est; Vt non præsumat Metropolitanus, aut Primas seu Patriarcha, de rebus alterius Diœceseos in sua Provincia disponere, ejúsve Clericos ad judicium vocare, eósve deponere aut ordinare, inconsulto Episcopo loci: aut quicquam agere (nisi quod ad suam solummodo propriam pertineat Diœcesin) sine consilio & voluntate omnium Comprovincialium Episcoporum. Alioquin irritum erit quod egerit. Caus. 9. Quæst. 3. Can. *Per singulas*, et Can. *Nullus primas*, & Can. *Si autem*.

Septima cautio est; Vt Coëpiscoporum Comprovincialium censuræ sit subjectus omnis etiam Patriarcha. Secundùm leges illas cōmemoratas Prop. 7. Stultam illam exceptionem de Romanæ Ecclesiæ privilegio, Caus. 9. Quæst. 3. Can. *Salvo*. meritò repudiamus, nam pares causæ paria jura postulant.

Observa autem nos Primatem & Pataiarcham, pro eodem hic sumere cum Anacleto & Gratiano, 99. dist. quamvis sæpe distingui videantur. Revera enim omnis Primas est Patriarcha, & vicissim. Vtriq. enim vocabulo hæc subest notio, *Episcopus primæ sedis*. Et omnes olim dicebantur Archi-episcopi, ut constat ex actis veterum Conciliorum. Habitus postea is honor est quinque sedium Episcopis, viz. Romano, Constantinopolitano, Alexandrino, Antiocheno, Hierosolymitano, ut per quandā per excellētiam dicerētur quinque Patriarchæ. Eorumque sedes Patriarchales. Qui honos non eos eximit à communibus regulis quæ positæ sunt

ſunt omnibus Epiſcopis, & Archi-epiſcopis, & Patriarchis, ſive Primatibus.

Petrus Aureolus, Archi-epiſcopus Aquenſis, in quartum Sent. Diſtinct. 24. Art. 2. §. *Et vota,* ſcribit, non adhiberi novam conſecrationẽ, quando Epiſcopus (antea conſecratus) fit Archi-epiſcopus aut Patriarcha. Antiqui autem Canones prohibent tranſlationem Epiſcopi, ab una ſede ad aliam, ſicut docui in tractatu de cura & reſidentia Paſtorali: ubi etiam oſtendimus quibus caſib⁹ licita ſit tranſlatio.

PROPOSITIO XVI.

DE PAPA ROMANO.

QUicunque, poſt Apoſtolorum & Evangeliſtarum tempora, ſe vocat Oecumenicum ſive univerſalem totius orbis Epĩſcopum, *CHRISTI Vicarium generalem, & infallibilem ſacrarum Scripturarum interpretem, omniumq́ in Religione controverſiarum judicem ſupremum, ordinarium, ſupra Concilia generalia, ſupra univerſam Eccleſiam, Caput, Principem ſummum, Monarcham; qui, etiamſi ditionem temporalem nullam haberet, neminem tamen haberet, neque habeat in terris ſuperiorem, à quo ullo modo judicari poſſit, qui à nemine in terris judicari poſſit; qui nullo modo judicari poſſit in terris ab ullo Principe, ſive ſeculari, ſive Eccleſiaſtico, neque ab omnibus ſimul, neque à Concilio œcumenico, neque ab univerſa Eccleſia: & cujus doctrinã tanquam certam & indubitatam ſuſcipere oporteat reverenter, ſine examine, & abſque ulla diſquiſitione ulteriore; & ſine cujus approbatione & interpretatione non poſſit ex Scripturis canonicis ullus fidei Articulus certò cognoſci, aut credi: à quo non liceat appellare, ne ad* D E U M *quidem, aut*

Spiritum sanctum, neque ad generale Concilium, in quo etiam ipse ille Episcopus qui se universalem vocat intersit; qui non subjiciatur legibus; qui jus potestatémque habeat Reges & Imperatores Christianos Regnis suis & Imperiis exuendi; & subditis imperandi ne illum Regem aut Imperatorem ultra sequantur; eósque à vinculo obedientiæ Principibus suis legitimè juratæ absolvendi & liberandi; eáque Regna & Imperia ab aliis ad alios transferendi; prout ipse judicaverit causam Ecclesiæ postulare: qui hanc authoritatem, hanc exemptionem, hoc jus, hanc potestatem, atque infallibilitatem obtineat ex CHRISTI *institutione, per Cathedræ prærogativam: quamvis fortè universalis iste Episcopus, & judex sit à sanctitate alienus, & ineruditus, & in Theologicis quæstionibus ac difficultatibus haudquaquàm exercitatus: Imò qualiscunque ille sit, sive doctus, sive indoctus, sive probus, sive improbus: quicunque, inquam, talem sibi arrogat prærogativam, is hoc ipso se prodit esse illum Antichristum, exlegem, hominem peccati, filium perditionis, adversarium, & se efferentem adversus omne quod dicitur DEUS, aut quod colitur; & in Templo DEI, tanquam DEUM, sedentem, præ se ferentem se esse DEUM: sicut ab Apostolo Paulo describitur, 2. Thess. 2.*

Omnia autem ista prædicta, & plura horrenda Bellarminus & Gretserus disertè attribuunt Papæ Romano. Bellarm. Lib. 3, de Verbo DEI, Cap. 3: et Cap. 4, et Cap. 5: et Cap. 9, et Cap. 10. Et Lib. 2, de Pontifice Romano, Cap. 12, et Cap. 26, et Cap. 27, et Cap. 29, cum recognitione. *Et* Lib. 4, de Pontifice Romano, Cap. 1, et Cap. 3. *Et* Lib. 5, de pontif. et Lib. 2, de Conciliis, Cap. 15, et Cap. 17, et Cap. 19. *Et* Lib. 1, de translatione Imperii Romani, Cap. 12. *Et* in responsione ad Apologiam,

giam, pro juramento fidelitatis, in defensione primi brevis pontificii, §. *Omitto*. *Et* Lib. contra Barclaium, Cap. 26, et Cap. 31, et Cap. 36, &c. Gretser. Lib. 3, de Verbo DEI, Cap. 3, Columna 1218, C. Et Cap. 4. Colum. 1255, A. *Et* Cap. 5, Col. 1275, A, B. Et Cap. 9, Colum. 1400, B. (Cui loco alibi contradicit, Lib. 4, Cap. 11, Col. 1820, B, et 1821, A) et Col. 1402, D: et Cap. 10, Col. 1447, A, B. Vide etiam Col. 1451, A: et Col. 1427, B: qui Libri ab ipso Romano pontifice suscipiuntur, & approbantur. (Vide etiam Caus. 15, Quæst. 6, Can. *Alius*, et Can. *Nos*, et can. *Iuratos*: et extra, de consuetudine, Cap. *Quanto*, in Glossa.) Vnde patet ipsum Romanum pontificem, sibi illi omnia arrogare.

Ergo, *PAPA ROMANVS EST ILLE ANTICHRISTVS*.

Major hujus Syllogismi ulteriore probatione non eget, cum clarissimum contineat commentarium, in illa verba Apostoli, 2 Thess. 2. De ea tamen plura diximus in exercitationibus nostris, de sacræ Scripturæ perspicuitate & interpretatione, et judice controversiarum: et dicemus (DOMINO donante) in Isagoge Historico-Theologica, quam damus Studiosis nostris.

Monendi sunt juniores multa, quæ Romano Episcopo ejusque sedi appropriare conati sunt Romanenses, communia esse aliis sedibus & Episcopis. Quædam exempla subjiciam.

Vocant Romanam Ecclesiam, *Apostolicam*. Audi Tertullianum; *Apostoli Ecclesias apud vnamquamque civitatem condiderunt; à quibus traducem fidei, & semina doctrinæ, cæteræ exinde Ecclesiæ mutuatæ sunt, & quotidie mutuantur, vt Ecclesiæ fiant. Ac per hoc & ipsæ Apostolicæ deputantur, vt soboles Apostolicarum Ecclesiarum. Omne genus ad suam originem censeatur, necesse est. Itaque tot ac tantæ Ecclesiæ, vna est illa ab Apo-* Ecclesia Apostolica.

stolis prima, ex qua omnes. Sic omnes primæ, & omnes Apostolicæ, dum unam omnes probant unitatem. Communicatio pacis, & appellatio fraternitatis, & contesseratio hospitalitatis: quæ jura non alia ratio regit, quam ejusdem Sacramenti una traditio. Lib. de præscriptionibus adversus Hæreticos, Cap. 20. Item; *Cæterum si quæ audent interserere se ætati Apostolicæ, ut ideo videantur ab Apostolis traditæ, quia sub Apostolis fuerunt: Possumus dicere: edant ergo origines Ecclesiarum suarum, evolvent ordinem Episcoporum suorum. ———— Confingant tale aliquid Hæretici. Quid enim illis post blasphemiam illicitum est? Sed & si confinxerint, nihil promovebunt: IPSA ENIM DOCTRINA EORUM cum Apostolica comparata, ex diversitate & contrarietate sua pronunciabit, neque Apostoli alicujus auctoris esse, neque Apostolici: Quia sicut Apostoli non diversa inter se docuissent, ita & Apostolici non contraria Apostolis edidissent, nisi illi qui ab Apostolis desciverunt, & aliter prædicaverunt. Ad hanc itaque formam provocabuntur ab illis Ecclesiis, quæ licet nullum ex Apostolis, vel Apostolicis auctorem suum proferant, ut multo posteriores, quæ denique quotidie instituuntur, tamen in eadem fide conspirantes, non minus Apostolicæ deputantur pro consanguinitate doctrinæ. Ita omnes Hæreses ad utramque formam à nostris* Ecclesiis *provocatæ, probent se; quaqua possunt Apostolicas. Sed adeo nec sunt: nec possunt probare quod non sunt: nec recipiuntur in pacem, & communicationem ab Ecclesiis quoquo modo Apostolicis: scilicet, OB DIVERSITATEM SACRAMENTI; NULLO MODO APOSTOLICÆ.* Ibidem, Cap. 32. Item; *Adhibeo super hæc ipsarum doctrin*

doctrinarum recognitionem. ——— *PAVLVS, in prima ad Corinth. Epistola, notat,* &c. Cap. 33. Item: *Age jam qui voles curiositatem melius exercere in negotio salutis tuæ, percurre Ecclesias Apostolicas, apud quas ipsæ adhuc Cathedræ Apostolorum suis locis præsidentur, apud quas ipsæ authenticæ literæ eorum recitantur, sonantes vocem, & repræsentantes faciem vniuscujusque. Proximè est tibi Achaia, habes CORINTHVM: Si non longè es à Macedonia, habes PHILIPPOS, habes THESSALONICENSES; si potes in Asiam tendere, habes EPHESVM: Si autem Italiæ adjaces, habes ROMAM, vnde nobis quoque auctoritas præsto est. Statu fœlix Ecclesia, cui totam doctrinam Apostoli cum sanguine suo profuderunt, vbi Petrus passioni Dominicæ adæquatur, vbi Paulus Ioannis exitu coronatur, vbi Apostolus Ioannes postea quam in oleum igneum demersus, nihil passus est, in insulam relegatur. Videamus quid dixerit, quid docuerit, quid cum Africanis quoque Ecclesiis contesserarit. Vnum DEVM novit creatorem vniversitatis; & CHRISTVM IESVM ex Virgine* MARIA *Filium DEI creatoris, & carnis resurrectionem*: LEGEM & PROPHETAS, CVM EVANGELICIS & APOSTOLICIS LITERIS MISCET, & INDE POTAT FIDEM EAM: *Aqua signat, Spiritu sancto vestit, Eucharistia pascit, Martyrio exhortatur, & ita adversus hanc institutionem neminem recipit.* Cap. 36. Item: VNDE AVTEM EXTRANEI & INIMICI APOSTOLIS HÆRETICI, NISI EX DIVERSITATE DOCTRINÆ, *quam vniusquisque de suo arbitrio, adversus Apostolos, aut protulit, aut recepit?* Cap. 37. Item: *Igitur & Scripturarum & expositionum adulteratio deputanda est,* VBI DIVERSITAS INVENITVR DOCTRINÆ.

Quibus fuit propositum aliter docendi, eos necessitas coëgit aliter disponendi instrumenta doctrinæ, alias enim non potuissent aliter docere, nisi aliter haberent per quæ docerent Hæresin. sicut illis non potuisset succedere CORRUPTELA DOCTRINÆ, sine corruptela instrumentorum ejus, ita & nobis INTEGRITAS DOCTRINÆ non competisset sine integritate eorum per quæ doctrina tractatur. Etenim *quid contrarium nobis in nostris? QUID DE PROPRIO INTULIMUS, UT ALIQUID CONTRARIUM EI; ET IN SCRIPTURIS DEPRÆHENSUM, detractione, vel adjectione, vel transmutatione remediaremus? QUOD SUMUS, HOC SUNT. ab initio suo ex illis sumus, antequam nihil aliud fuit quam sumus.* Cap. 38. Hæc Tertullianus.

Apostolicæ igitur Ecclesiæ bifariam dicuntur: 1. Quæ per Apostolos, aut viros Apostolicos conditæ sunt: & in fide ab iis accepta perseverant. 2. Quæ licet nullum ex Apostolis, vel Apostolicis auctorem suum proferant, ut multo posteriores, quæ denique quotidie instituuntur; tamen in eadem fide conspirantes, NON MINUS APOSTOLICÆ deputantur, pro consanguinitate doctrinæ. At illa Ecclesia, cujus doctrina, cum doctrina Apostolica comparata, invenitur diversa ab ea eique contraria, non est Ecclesia Apostolica, sed ex diversitate doctrinæ est *extranea, inimica, hæretica*. Et tales Ecclesiæ duûm sunt generum. Nam vel initio pro recta fide conditæ sunt in hæresi, sicut quædam Gothorum olim Ecclesiæ Arianæ: vel conditæ sunt in fide Apostolica, & postea ab ea desciverunt, ut Ecclesiæ illæ quæ aliquando erant Orthodoxæ, postea vero evaserunt hæreticæ. Sic Ecclesia Alexandrina initio Apostolica, postea in hæresin incidit Monophysitarum; & aliæ in alias hæreses. Hoc discrimen est inter ista duo genera; quod prioris generis Ecclesiæ, sint quidem

dem hæreticæ & extraneæ, non tamen Apostaticæ, non enim discesserunt à recta fide, quam nunquam habuerunt; posterioris autem generis Ecclesię sint & hæreticæ & Apostaticæ, Qualis est hodie Ecclesia Romana. Antiqua illa Romana *Ecclesia*, de qua loquitur Tertullianus, fuit verè Apostolica, retinens eam fidem quam ab Apostolis accepit, quippe eam constanter potans ex *Lege & Prophetis, & Evangelicis Apostolicisq́ literis*: adeo ut de proprio nihil inferret, neque doctrinæ ejus aliquid contrarium in Scripturis depræhenderetur. At degener posteritas effodit sibi cisternas inventionum humanarum; spretis puris fontibus divinarum Scripturarum: & de proprio intulit dogmata, sacris Scripturis contraria. Vnde *Ecclesia* Romana non jam est Apostolica, sed Apostatica. Et illa quondam civitas fidelis, facta est meretrix: & quæ erat plena judicii, in qua habitabat justitia, in ea nunc sunt homicidæ: argentum ejus versum est in scorias, vinum ejus mistum est aqua: sicut de *Hierusalem* questus est DOMINVS per Prophetam, ESAI. I. 21. 22. Plantavit illic DEVS vineam plantis vitis optimæ, sicut olim in Israele, & serviverunt DOMINO, primis illis seculis, sicut *servivit Israel DOMINO cunctis diebus Iosuæ, cunctisq́ diebus seniorum, qui diu vixerunt post Iosuam, & qui noverant omne opus DOMINI quod fecit Israeli. Sed omnis illa generatio aggregata est ad patres suos: surrexitq́ generatio alia post eos, qui non noverunt DOMINVM, & opus quod fecit Israeli: & fecerunt* posteri isti *malum in oculis DOMINI: & expectante DOMINO*, ut vinea *FACERET VVAS, FECIT LABRVSCAS.* Iosu, 24. 31. Iudic. 2. 7. 10. 11. Esai. 5. 2. Nostra autem Ecclesia SCOTICA est verè Apostolica, quia *Legem & Prophetas, cum Evangelicis & Apostolicis literis miscet, & inde potat fidem eam*, quam olim Ecclesiis Apostolicis Apostoli tradiderunt. Neque de proprio quicquam infert, aut quicquam

doctrinę ejus contrarium in Scripturis deprẹhenditur.

Prosper, in Epist. ad Augustinum: *Sanctam,* inquit, *& Apostolicam doctrinæ tuæ authoritatem:* nempe, quia doctrina illa Augustini contra Pelagianos, ex Lege & Prophetis, & Evangelicis Apostolicisq. literis hausta erat.

Sæpè mihi & seriò monendi sunt Papistæ ne inani vocabulorum sono, & audaci Romani Pontificis jactantia superbáq. elatione se ita miserè decipi patiantur. Sed sensũ inquirant, an cum sono concordet.

Eusebius sedẽ Hierosolymitanũ, vocat sedem Apostolicã, Ἀποστολικὸν θρόνον. In actione 18. sexti Cõcilii œcumenici Imperator Cõstantinus, definitionis Synodicæ exẽpla, cum Imperatoris subsignatione, mittens quinq; Patriarchalibus sedibus [τοῖς πέντε πατριαρχικοῖς θρόνοις.]

Ecclesiam Constantinopolitanam vocat *Magnam Catholicam & Apostolicam Ecclesiam*; & sedem Alexandrinam, *Apostolicam sedem sancti Evangelistæ Marci.* idque approbantibus Patribus Synodicis.

Patres Concilii œcumenici secundi, in ea Epistola quã ad Occidentales scripserunt. Ecclesiã Antiochenam, appellant *Antiquissimam, & verè Apostolicam* ὄντως ἀποστολικήν. Et Ecclesiam Hierosolymitanam vocant, *Matrem omnium Ecclesiarum*, τὴν μητέρα ἁπασῶν τῶν ἐκκλησιῶν. Apud Theodoretum, Hist. Eccles. Lib. 5. Cap. 9.

Ecclesia Hierosol. mater omnium Ecclesiarum.

ECCLESIA CATHOLICA. I.

Iactent etiam Romanenses Ecclesiam Romanam, esse Ecclesiam Catholicam; ut hujus etiam vocabuli sono incautos alliciant. Sed neque huic soli Ecclesiæ tribuebatur hoc Epetheton à Patribus, neque ei nunc verè tribui potest. Catholica Ecclesia, vel significat *Vniversam quacunque se diffundit Ecclesiam*: sicut eam describit Augustinus, Epist. 118. Hæc est *illa Ecclesia vna, quæ in multitudinem latiùs incremento fœcunditatis extenditur.* De qua scribit Cyprianus, Lib. de unitate Ecclesiæ. Hæc est illa *Catholica & Apostolica Ecclesia*, ἡ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ ἐκκλησία: à qua alienos Arianos Hæreticos, & Catharos Schismatico-Hæreticos, declaravit magna Nic

na Nicæna Synodus, in Symbolo, & Can. 8. Quæ in secundo Concilio œcumenico, Can. 7. appellatur, *Sancta DEI Catholica & Apostolica Ecclesia*. Et in ejusdem Concilii Symbolo, *una sancta Catholica & Apostolica Ecclesia*, *μία ἁγία καθολικὴ, καὶ ἀποστολικὴ ἐκκλησία*. *Hæc est illa sublimis Hierusalem, Mater omnium nostrum.* Galat. 4. 26. Hæc est illa *CHRISTI Ecclesia, quam qui relinquit, non pertinet ad CHRISTI præmia*: sed *alienus est, profanus est, hostis est. Habere jam non potest DEUM Patrem, qui Ecclesiam non habet Matrem*: ut scribit Cyprianus, Lib. de unitate Ecclesiæ. Hanc *Catholicam Ecclesiam* Augustinus opposuit parti Donati, in Psalmo suo contra partem Donati, & Lib. de unitate Ecclesiæ, Cap. 2. (ubi etymon vocabuli [Catholica] declarat: *quia per totum est. Secundum totum enim καθ' ὅλον Græcè dicitur*, inquit August.) & alibi passim, in suis disputationibus, adversus Donatistas. Hoc sensu Gregorius, adversus Ioannis Constantinop. elationē scribens, ait, *Universa ergo Ecclesia, quod absit, à statu suo corruit, quādo is qui appellatur universalis cadit*, lib. 4. epist. ex registro, cap. 76. sive epist. 32. *Universa Ecclesia*, id est, Catholica Ecclesia, quam etiam eodē cap. Gregorius vocat *Universalem Ecclesiam*. Vel Ecclesia Catholica significat aliquā Ecclesiæ universalis partē: quæ orthodoxā fidē universalis Ecclesiæ tenet: et hoc posteriori sensu Cathol. Eccl. significat quamlibet particularē orthodoxam et Apostolicā Ecclesiam; eodemq. sensu orthodoxi dicuntur Catholici: sic accipitur Cathol. Eccl. apud Cypr. lib. 3. epist. 11. ubi dicitur, *Unum Episcopū in Catholica Ecclesia esse debere*: id est, ut explicat Cypr. lib. de simplicit. Prælat. *Esse non posse uno in loco multos Pastores*, (sive Episcopos, nō enim negat plures uni gregi præesse posse Presbyteros) *aut plures greges*. Patres in Cōcil. Nicæno 1. can. 19. quemlibet orthod. Episc. vocant *Catholicæ Eccl. Episcopū*: nō utiq. Romanæ, sed suæ propriæ Eccl. orthodoxæ. Aut Catholica Eccl. illic significare poterit universāEcclesi. cujus omnes sunt Episc. quicunq. illius unius Episcopatus partem aliquam tenent, de quo scribit 2.

Cyprianus. Libro de simplicitate Prelatorum. Qua significatione, in collatione Carthaginensi, cum Donatistis, (Tom. 1. Concil. Part. 1.) sæpe scribitur, *Alypius Episcopus Catholicæ Ecclesiæ dixit: Possidius Episcopus Ecclesiæ Catholicæ dixit: Augustinus Episcopus Ecclesiæ Catholicæ dixit.*

PAPA. Quod ad nomen *PAPA*; id etiam aliis Episcopis olim tribuebatur. Presbyteri & Diaconi Romanæ Ecclesiæ scribunt *Cypriano Papæ*: apud Cyprianum, lib. 2. Epist. 7. Alipius, in Concilio Carthaginensi sexto, Sic alloquitur Aurelium Episcopum Carthaginensem, *Sancte Papa Aureli.* Ad eundem Aurelium scribens Augustinus eum vocat *Charissimum fratrem & Consacerdotem & verè sanctum Papam Aurelium.* August. Epist. 76, & 77, in Apologia secunda Athanasij Episcopi Alexandrini inseritur Epistola Constantini Augusti *ad Papam Athanasium* τῷ πάπᾳ ἀθανασίῳ. Hieronymus Epiphanium Salaminæ Cypri Episcopum vocat *Papam Epiphanium*: in libro ad Pammachium de optimo genere interpretandi; & in Epistola ad eundem PAMMACHIUM adversus errores Ioannis Hierosolymitani; quæ incipit, *si juxta PAULUM*. Idem Hieronymus suas ad Augustinum Epistolas sic inscribit, *Domino verè sancto & beatissimo Papæ Augustino.* Apud Augustinum Epist. 11. & 13. & 14. &c. Idem quoque Hieronymus, in Apologia adversus Ruffinum, quæ incipit, *Lectis literis*; mentionem facit *sancti papæ Chromatii.* Ruffinus expositionem suam in symbolum scribit ad *papam Laurentium*, qui non erat Episcopus Romanus.

Pater beatissimus. Nomen PATER, et Epitheta illa, *Sanctissimus, beatissimus, religiosissimus,* ὁσιώτατος, ἁγιώτατος, μακαριώτατος, εὐλαβέστατος, θεοφιλέστατος, & abstracta, *sanctitas, beatitudo,* θεοσέβεια; tribuebantur omnibus Episcopis: ut patet ex Epistolis illis Episcoporum, quæ habentur in prima parte Consilii Ephesini, œcumenici tertii, & alibi passim, in

in actis veterum Conciliorum. Paulinus, Alipio Episcopo, scribit; *Beatissimo patri Alipio.* Apud August. *Epist.* 35. *Et* Augustinus ad Præsidium; *Domino* BEATISSIMO *& merito venerando fratri & Consacerdoti* PRÆSIDIO. Epist. 16. Idem Augustinus scribens Hesychio, ait, *Domino beatissimo Hesychio, Augustinus.* Eamque Epistolam sic inchoat, *AD SANCTITATEM TVAM Filio tuo Compresbytero nostro remeante.* Epist. 78. Hilarius ad Augustinum scribens, *Sanctitatis,* inquit, *tuæ gratia.* Apud Augustinum, Epist. 88. Augustinus Evodium *Episcopum* compellans, ait, *Sanctitas tua.* Epistola 102. Idem ad Valerium *Episcopum* suum scribens, adhuc Presbyter, eum vocat, *Patrem,* &, *Dominum beatissimum*; et sic compellat, *Sanctitas tua.* Epist. 148. Prosper, in Epistola ad Augustinum, sic scribit; *Domino beatissimo Papæ,* —— *Augustino* Prosper. Et in corpore *Epistolæ*; *Beatitudini tuæ scribere.* —— *Consulenda erat sanctitas tua.* —— *Beatitudinis tuæ libro.* —— Papa *beatissime, pater optime* —— *Diligentiam pietatis tuæ.* —— *Sciat beatitudo tua.* —— *Domine Papa beatissime.* Exstat hæc Hilarij *Epistola,* apud Augustinum, Tom. 7. operum Augustini, ante librum de prædestinatione Sanctorum. *Et* inferitur ibidem Epistola Hilarij, Arelatensis Episcopi, ad Augustinum; ubi Hilarij hæc sunt verba; *Domino beatissimo,* —— *Patri Augustino Hilarius.* —— *Consilium sanctitatis tuæ.* —— *Dixit sanctitas tua.* —— *Memorem mei paternitatem tuam Dominus Iesus Ecclesiæ suæ annis pluribus donare dignetur domine pater.* Hæc Hilarius. Vide Gregor. Lib. 4. *Epist.* ex registro, Cap. 80. August. ad Cœlestium Diaconum scribens, *Ad me,* inquit, *directa Hipponem sanctitatis tuæ scripta venerunt.* Et paulo post, *Sanctitati tuæ salutationem debitam reddo.* Epist. 62. Vbi in *Epistolæ* titulo Diaconum illum vocat, *Dominum venerabilem.*

Cyprianus suas ad *Episcopos* Romanos *Epistolas* sic

inscribit, *Cyprianus Cornelio fratri salutem.* Lib. i. Epist. 1. et sequentibus. Item, *Cyprianus & cæteri Stephano fratri salutem.* Lib. 2. Epist. 1. et sic passim. Aurelius, Episcopus Carthaginensis, in Concilio Carthaginensi sexto, Cap. 1. §. 5. *Sancto*, inquit, *Fratri & Consacerdoti nostro,* [Episcopo Romano] *singula,* &c. In codice Canonum Ecclesiæ Africanæ, Can. 68. *Ad sedem Apostolicam, in qua præsidet memoratus venerabilis Frater, & Collega noster, Anastasius.* [Episcop. Rom.] Et in Epistola ad Cœlestinum, Episcopum Romanum, sic eum compellant Patres Africani: *Domine Frater.* Inscriptio Epistolæ Concilii Africani, ad Bonifacium, vrbis Romæ Episcopum, sic se habet: *Domino beatissimo, & honorabili Fratri, Bonifacio, Aurelius,* &c. Ejusdem Concilii Epistola ad Cœlestinum, Episcopum Romanum, sic inscribitur, *Dilectissimo Domino, & honorabili Fratri, Cœlestino, Aurelius,* &c. Ad eundem Innocentium scripta exstat Epistola Aurelii, Alipii, Augustini, Evodii, & Possidii, apud Augustinum, Epist. 95. quæ sic inscribitur: *Domino beatissimo, meritoque honorandissimo Fratri, Innocentio Papæ, Aurelius, Alipius, Augustinus,* &c. In Synodo Lateranensi, quæ præside Martino. Episcopo Romano, habita est, Anno DOMINI 642. Lecta est Epistola Victoris, Episcopi Carthaginensis, scripta ad Theodorum, Papam Romanum, Martini immediatum prædecessorem; quæ sic inscribitur: *Domino beatissimo, & honorabili, sancto Fratri, Theodoro Papæ, Victor.* Et in corpore Epistolæ habentur hæc verba: *Ad quam* [Orthodoxam CHRISTI Ecclesiam] *omnes beatissimi Apostoli, pari honoris & potestatis consortio præditi, populorum agimina convertentes,* &c. Et paulo post: *Ad salutationem ergo vestræ sanctæ & honorandæ fraternitatis,* &c. Sub finem Actorum & Canonum Synodi Nicænæ secundæ, pseudo septimæ œcumenicæ, adjiciuntur quædam Epistolæ, inter quas est Epistola Tarasii, Patriarchæ Constantinopolitani, ad Adrianum, Papam Romanum: cujus hæc est inscriptio; *Per cuncta sanctißimo & beatissimo Fratri, & Comministro*

[ἀδελφῷ καὶ συλλειτουργῷ] *Domino Adriano Papæ, senioris Romæ, Tarasius misericordia DEI, Episcopus Constantinopoleos novæ Romæ, in DOMINO salutem.*

Hæc ideo indicanda videbantur, ut scirent etiam simpliciores, non esse Romanæ Ecclesiæ aliquã prærogativam affingendam ex verborum foliis, quando deest radix rationis. Ac ne in verborum quidem antiquo usu inveniri quippiam quo se magnopere jactent Romanenses.

De Papæ Romani primatu aliquid attigimus in exegesi superioris propositionis, cautione prima. Adjiciam hic Canonem universalis Concilii Africani, Episcoporum 217. in quibus fuit beatus Augustinus: quod celebratum est circa annum DOM. 423.

Concilij Africani, Canon 92. qui etiam invenitur in Concilio Milevitano 2. Can. 22. & in codice canonum Ecclesiæ Africanæ, Cap. 125.

Item placuit, ut Presbyteri, Diaconi, vel cæteri inferiores Clerici, in causis, quas habuerint, si de judiciis Episcoporum suorum questi fuerint: vicini Episcopi eos audiant, & inter eos, quicquid est, finiant, adhibiti ab eis ex consensu Episcoporum suorum. Quod si & ab eis provocandum putaverint, non provocent nisi ad Africana Concilia, vel ad Primates Provinciarum suarum. Ad Transmarina autem [πρὸς δὲ τὰ πέραν τῆς θαλάσσης] *qui putaverit appellandum, à nullo intra Africam in communionem suscipiatur.*

Hujus decreti sui rationes justas declarant Patres illius Africani Concilij, in sua Epistola ad Cœlestinum, Episcopum Romanum,

(quæ exſtat in fine prioris partis tomi primi Conciliorum. *Edit. Bin.*) his verbis:

Nulla Patrum definitione hoc Eccleſiæ derogatum eſt Africanæ, & decreta Nicæna, ſive inferioris gradus Clericos, ſive ipſos Epiſcopos, ſuis Metropolitanis apertiſſimè commiſerunt. Prudentiſſimè enim juſtiſſimèq́ providerunt, quæcunque negotia in ſuis locis, vbi orta ſunt, finienda: nec vnicuique Provinciæ *gratiam ſancti Spiritus defuturam, qua æquitas à CHRISTI Sacerdotibus & prudenter videatur, & conſtanter teneatur: maximè quia vnicuique conceſſum eſt, ſi judicio offenſus fuerit cognitorum, ad Concilia ſuæ* Provinciæ, *vel etiam univerſale provocare. Niſi forte quiſquam eſt, qui credat vnicuilibet* [ἑνὶ ὡτινιδήποτε] *poſſe DEVM noſtrum examinis inſpirare juſtitiam, & innumerabilibus Congregatis in Conciliũ Sacerdotibus denegare. Aut quomodo ipſum tranſmarinũ judicium ratum erit, ad quod teſtium neceſſariæ perſonæ, vel propter ſexus vel propter ſenectutis infirmitatem, multis aliis intercurrentibus impedimentis, adduci non poterunt? Nam vt aliqui, tanquam à tuæ Sanctitatis latere, mittantur; nulla invenimus* Patrum *Synodo conſtitutum: quia illud quod pridem per eundem Coepiſcopum noſtrum Fauſtinum, tanquam ex parte Nicæni Concilij, exinde tranſmiſiſtis: in Conciliis verioribus, quæ accipiuntur Nicæna,* (ἐν τοῖς ἀληθεστέραις ἀπογραφαῖς τῆς ἐν Νικαίᾳ) *à ſancto Cyrillo Coepiſcopo noſtro Alexandrinæ* Eccleſiæ, *& à venerabili Attico* (παρὰ τοῦ προσκυνητοῦ Ἀττικοῦ) *Conſtantinopolitano Antiſtite, ex authentico miſſis, quæ etiam ante hoc per Innocentium* Preſbyterum *& Marcellum Subdiaconum, per quos ad nos ab eis directa ſunt, venerabilis memoriæ*

(τῆς

(τῆς σεβασμιωτάτης μνήμης) *Bonifacio Episcopo prædecessori vestro, à nobis transmissa sunt, (in quibus) tale aliquid non potuimus reperire. Executores etiam Clericos vestros quibusque petentibus nolite mittere, ne fumosum typhum seculi in Ecclesiam CHRISTI, quæ lucem simplicitatis & humilitatis diem, DEVM videre cupientibus præfert, videamur inducere.* Hæc illi.

Nota est Historia: Rem in pauca conferam, ex illius Africani Concilii Actis. Apiarius, Presbyter Siccensis Ecclesiæ in Africa, ob flagitia sua, ab Episcopo suo excommunicatus est, eamque censuram ratam habuit totius Africæ Ecclesia. Confugit Apiarius ad Zosimum, Episcopum Romanum, eum appellans. Zosimus missis ad Aphros Legatis, una cum scripto commonitorio, egit cum eis de appellationibus Episcoporum ad Romanæ Ecclesiæ Sacerdotem: allegans, Nicæni Concilii, pro ea re, constitutionem. Episcopi Afri reverentia Concilii Nicæni, decreverunt obtemperandum esse Concilii decreto: sed *salva diligentiori inquisitione Concilij* Nicæni: sicut dixit sanctus Augustinus, Episcopus Hipponensis, in Concilio illo Carthaginensi sexto, 217. Episcoporum; ubi hæc quæstio primum agitari cœpit. Quia igitur suspecta habebant quæ à Romanis Episcopis, in ea causa allegabantur, decreverunt Afri mittere ad Episcopos Orientales, Alexandrinum, & Constantinopolitanum, &c. Vt ab eis haberent vera exemplaria decretorum Nicęni Concilii, ex ipsis authenticis ejus monumentis fideliter descripta. Qua de re etiam scripserunt Afri ad Zosimi successorem Bonifacium Episcopum Romanum, protestantes se decreta illa alias à Romano Episcopo, tanquam Nicæna, missa, *paulisper sine ulla injuria servaturos, usque ad inquisitionem statutorum Concilij* Nicæni: *ad adventum verissimorum exemplariorum* Nicæni *Concilij. Usque ad probationem.* (ut ipsi

loquuntur in ea Epistola ad Bonifacium) hortantes etiam Episcopum Romanum, ut ipse eadem servaret quæ in ejusdem Concilii decretis continerentur. Quibus Africanorum literis acceptis Cœlestinus Episcopus Romanus, Bonifacii successor, Apiarium communioni reddidit: missoque cum eo in Africam Legato Faustino Episcopo, hortatus est Afros ut ipsi eum quoque in communionem reciperent. Cum Afri, congregato Concilio, ea quæ Apiario objecta erant crimina discuterent, certi non recipere, nisi confitentem & pœnitentem; Apiarius, DEO ejus conscientiam coarctante, in confessionem cunctorum objectorum flagitiorum erupit. Patres autem Africani, acceptis jam ex Oriente veris exemplaribus Nicæni Concilii, monuerunt per literas Cœlestinum, non debuisse hoc ab eo fieri, ut hominem ab eis excommicatum ipse communioni redderet: hoc enim minimè licere. Dehortantur etiam à talium appellationum admissione, & hortantur ut ab eis excommunicatos, ille in communionem nolit ultra excipere: hoc enim etiam Nicæno Concilio esse definitum.

Observa autem Africanos illos Patres Canones Nicænos, Episcopis & Metropolitanis præscriptos, opponere Episcopo Romano, tanquam eisdem legibus obligato, quibus reliqui Episcopi. Non intellexerunt boni illi patres exceptionem illam de privilegio sedis Romanæ, quam postea sibi arrogarunt Pontifices Romani.

Nullum Romani illi Episcopi protulerunt altiùs repetitum argumentum, quam ab authoritate Ecclesiastica Concilii Nicæni. Patres Africani plus tribuerunt Concilio, quam Episcopo Romano: et depræhenderunt allegationis falsitatem, inspectis veris exemplaribus.

In Canonibus qui Apostolorum dicuntur, Can. 73. Episcopus judicandus dicitur ab Episcopis, et ad extremum à Synodo. Neque eximitur Romanus Episcopus; neque illi ultimum defertur judicium.

Regnante Mauritio Augusto, Ioannes Episcopus Constantinopolitanus, se nominavit universalem [οἰκουμενι-

κὸν

κὸν] Patriarcham, circa Annum DOM. 589. Propterea Pelagius, Episcopus Romanus, hujus nominis secundus, prohibuit diaconum responsalem suum, Constantinopoli commorantem, missarum solennia cum Ioanne celebrare. Idemque responsali suo injunxit Gregorius, hujus nominis primus, Pelagii successor immediatus, ut scribit Gregorius, Lib. 4. Epist. ex registro, Cap. 80. *Et* cum Gregorius literis Imperatoris Mauricii monitus esset, ut cum Ioanne pacem coleret, mentem suam de illo vocabulo [*vniversalis*] per aliquot Epistolas declaravit. Quædam ejus verba exhibeo: in Epist. ad Mauricium Imperatorem; *Sanctissimus,* inquit, *Consacerdos meus Ioannes vocari vniversalis Episcopus conatur. Exclamare compellor ac dicere, O tempora, O mores! Nunquid ego hac in re piissime Domine, propriam causam defendo? Numquid specialem injuriam vindico? Et non magis causam Omnipotentis* D E I, *& causam vniversalis Ecclesiæ? Vniversa ergo Ecclesia, quod absit, à statu suo corruit quando is, qui appellatur vniversalis, cadit. Sed absit à cordibus Christianorum* NOMEN ISTVD BLASPHEMIÆ, *in quo omnium Sacerdotum honor adimitur, dum ab vno sibi dementer arrogatur.* Lib. 4. Epist. ex registro, Cap. 76. Item, in Epist. ad Constantiam Augustam; *In hac ejus* (Ioannis) *superbia, quid aliud, nisi propinqua jam Antichristi esse tempora, designatur? Quia illum videlicet imitatur, qui spretis in sociali gaudio Angelorum legionibus, ad* CVLMEN *conatus est* SINGVLARITATIS *erumpere.* Lib. 4. Cap. 78. Item, in Epist. ad Eulogium, Episcopum Alexandrinum, & Anastasium Episcopum Antiochenum; *Nullus vnquam decessorum meorum hoc tam* PROFANO *vocabulo uti consensit, quia videlicet si vnus Patriarcha vniversalis dicitur, Patriarcharum nomen cæteris derogatur,*

Sed absit hoc, absit à Christiana mente id sibi velle quempiam arripere, unde fratrum suorum honorem imminuere ex quantulacunque parte videatur. ——— ——— *Iactantiam sumpsit,* (Ioannes Constantinop.) *Ita vt universa sibi tentet adscribere, & omnia QVÆ SOLI VNI CAPITI COHÆRENT, VIDELICET CHRISTO, per elationem POMPATICI sermonis ejusdem* CHRISTI *studeat membra subjugare.* Lib. 4. Cap. 80. Item, in Epist. ad ipsum Ioannem Constantinopolitanum, sic eum alloquitur; *Ad hoc perductus es, vt despectis fratribus, Episcopus appetas solus vocari.* ——— ——— ——— *Tu quid* CHRISTO *VNIVERSALIS SCILICET ECCLESIÆ CAPITI, in extremi judicij es dicturus examine, qui cuncta ejus membra tibimet conaris VNIVERSALIS appellatione supponere? Quis, rogo, in hoc tam PERVERSO vocabulo, nisi ille ad imitandum proponitur, qui despectis Angelorum legionibus, secum socialiter constitutis, ad culmen conatus est singularitatis erumpere: vt & NVLLI SVBESSE, ET SOLVS OMNIBVS PRÆESSE VIDERETVR? Qui etiam, dixit; In Cælum conscendam: super* Esai. 14. *Astra Cæli exaltabo solium meum.* ——— ——— *Quid enim fratres tui omnes VNIVERSALIS ECCLESIÆ EPISCOPI, nisi Astra Cæli sunt? Quorum vita simul & lingua inter peccata erroresq; hominum quasi inter noctis tenebras lucent. Quibus dum cupis temetipsum VOCABVLO ELATIONIS præponere, eorumq; nomen tui comparatione calcare: quid aliud dicis, nisi IN COELVM CONSCENDAM: SVPER ASTRA COELI EXALTABO SOLIVM MEVM?* ——— ——— ——— *REX SVPERBIÆ prope est: &, quod dici nefas est, Sacerdotum est præparatus exercitus: quia cervici militant elationis, qui*

ad hoc positi fuerant, vt ducatum praeberent humilitatis. ——— ——— *Scriptum est; honore invicem praevenientes* (Rom. 12.) *& tu conaris eum omnibus tollere, quem tibi illicitè desideras singulariter vsurpare.* Lib. 4. Epist. ex Reg. Cap. 82. Item, in Epistola ad Anianum, Diaconum Constantinopolitanum: *Miror autem quod dilectionem tuam fallere potuit* (Ioannes) *vt permitteres Domino Imperatori persuaderi: quatenus ad me sua scripta de hac causa transmitteret, in quibus admonerer, vt cum eo pacem habere debuissem. Qui si justitiam tenere vult, illum debuit admonere: vt se à superbo vocabulo compesceret, & protinus inter nos pax fieret,* ——— *IN ISTO ENIM SCELESTO VOCABVLO CONSENTIRE, NIHIL EST ALIVD QVAM FIDEM PERDERE.* lib. 4. cap. 83. vide etiam in eodem opere, lib. 6. cap. 188, et cap. 192.

Quid igitur? Num Bonifacium tertium, Papam Romanum vocabimus Antichristum, eo quod obtinuerit apud Phocam Imperatorem (Anno DOM. 606.) ut Ecclesia Romana caput esset omnium Ecclesiarum, cum Ecclesia Constantinopolitana primam se omnium Ecclesiarum antea scripserit: (sicut monet Anastasius Bibl. in vita Bonifacij 3.) et ut Romanus Pontifex œcumenicus appellaretur? Id quod fecit Phocas in odium Cyriaci, Episcopi Constantinopolitani, qui non passus est è Templo abstrahi fœminas quasdam, quæ eo confugerant, et quas inde abducere volebat Phocas: ut monet Binius, in notis in vitam Bonifacij 3. ex Theophane, et Paulo Diacono.

Non hoc dicimus: sed tantummodo cum Gregorio dicamus, Boniafcium illum fuisse Imitatorem Diaboli, et Præcursorem Antichristi; et prope tunc fuisse regem illum superbiæ; id est, Antichristum. Affectum qualem tunc

erat, et longe promotum Iniquitatis mysterium, sed nondum erat perfectum. Erat illud nomen gradus quidam ad Antichristianismum: at ipse Antichristianismus per profanam illam nominis interpretationem, quam in propositione indicavimus, postea irrupit. vis graphicam habere regis superbiæ (*Bestiæ* illius *plenæ nominibus blasphemiæ*, Apocal. 17.3.) descriptioné. Eam tibi in propositioné exhibuimus.

Sed mirum videtur, quod dicat Gregorius Chalcedonensem Synodum Romano Pontifici hoc universalis nomen obtulisse: et tamen subjiciat nullum unquam decessorum suorum hoc tam profano vocabulo uti consensisse. Quod etiam vocat *nefandum*, *superbum*, *stultum*, & *superstitiosum*, & *blasphemiæ vocabulum*.

Respondeo: 1. Quæcunque privilegia Romano Pontifici concessa sunt, eis paria concessit Concilium Chalcedonense, sicut monui in exegesi superioris propositionis. Si igitur ex decreto illius Concilij posset Romanus Episcopus dici universalis, pari jure illud nomen usurpare posset Episcopus Constantinopolitanus. 2. Quo sensu a Gregorio vocabulum hoc appellatur profanum, eo sensu non est existimandum illud probatum esse Synodo Chalcedonensi: est autem, profanum et nefandum, si hoc sensu accipiatur, ut universalis ille spreta Coëpiscoporum societate culmen singularitatis conscendere conetur, & universa CHRISTI membra sibi studeat subjugare, & reliquis Coëpiscopis seipsum vocabulo elationis præponat, ita ut eorum nomen sui comparatione conculcet: & ut nulli subesse, & solus omnibus præesse affectet. 3. Episcopus quidem Constantinopolitanus hodiéque appellatur œcumenicus, sed non profano isto & scelesto sensu, quo se œcumenicum appellat Episcopus Romanus. 4. Neque hoc nefando sensu vocabulum hoc sibi sumpsit Ioannes Constantinopolitanus, ut patet ex Lib. 6. Epist. Gregorij, ex registro Cap. 188. ubi legimus Anastasium Episcopum Antiochenum, hortatum esse per literas Gregorium, ut de

illa

illa Constantinopolitani appellatione non contenderet, sed pacem cum Cyriaco Ioannis successore haberet, *Neque scandalo locum pro nulla causa daret.* Cui rescribens Gregorius, ait se recepisse Cyriaci Synodicam Epistolam, ne pro causa profani vocabuli *unitatem sanctæ Ecclesiæ perturbaret*: sed tamen admonuisse quod pacem cum illo habere non posset, nisi elationem prædicti verbi corrigeret. *Quia*, inquit, *si hanc æquanimiter portamus, universæ Ecclesiæ fidem corrumpimus*. Non est verisimile Anastasium nihili existimaturum tantam elationem, nisi judicaret, certamen moveri potius de vocabulo, & ordine prioritatis, quam de re ipsa. Gregorius autem etiam de re ipsa indicavit, periculum futuri abusus. Qui & evenit postea in ipsa sede Romana, per adventum Regis superbiæ, quem in propositione descripsimus.

Idem Gregorius suam subjectionem Imperatori profitetur in Epistola ad Mauricium Imperatorem, ubi sic eum alloquitur Gregorius; *PIISSIMVS ATQVE A DEO CONSTITVTVS DOMINVS NOSTER, inter cæteras*, &c. ——— Prudentissimè *piissimus Dominus noster ad compescendos bellicos motus pacem quærit Ecclesiæ, atque ad hujus compagem, Sacerdotum dignatur corda reducere. Quod quidem ego opto, atque quantum ad me attinet, SERENISSIMIS IVSSIONIBVS OBEDIENTIAM PRÆBEO.* ——— *Cogitet ergo dominorum pietas de me proprio suo quem specialiter præ cæteris semper fovit, atque continuit, qui & VOBIS OBEDIENTIAM PRÆBERE DESIDERO, & tamen de mea negligentia reperiri reus in superno tremendóque judicio pertimesco.* ——— *Ego autem DOMINORVM IVSSIONIBVS OBEDIENTIAM PRÆBENS, prædicto Consacer-* Papæ Romani subjectio Imperatori.

doti meo & dulciter ſcripſi, & humiliter, vt ab hac inanis gloriæ appetitione ſeſe emendet, admonui. Lib. 4. Cap. 76. Item, in Epiſtola ad Conſtantiam Auguſtam: *PIISSIMI DOMINI, ſcripta ſuſcepi, vt cum fratre & conſacerdote meo Ioanne debeam eſſe pacificus. Et quidem ſic religioſum DOMINVM decuit, vt iſta Sacerdotibus PRÆCIPERET.* Lib. 4. Cap. 78. Hæc Gregorius.

Iubet Apoſtolus omnem animam ſubjici poteſtatibus ſuperioribꝰ, id eſt, principibꝰ civilibus. Rom. 13. DOMINVS noſter jubet offendentē fratrem deferri ad Eccleſiam, & ab ea judicari. Math. 18. Apoſtolus ait, Spiritus Prophetarum, ſubjici Prophetis; DEVM enim non eſſe confuſionis DEVM, ſed pacis. 1. Cor. 14. 32. 33. Ergo papa Rom. ſi non habeat ipſe ſupremam aliquam jurisdictionem temporalem, neceſſe habet vel ſubjectionem & obſequium deferre principi illi in cujus ditione degit, vel fateri ſe non eſſe animam, id eſt, non eſſe hominem. Si non vult ſubjici Eccleſiæ, nō eſt frater. Si non vult ſubjici Prophetis, non eſt Propheta.

Papa Romani ſubjectio Eccleſiæ.

Papa ſcandalizatus debet offendentē corripere, eumque, ſi obſtinatè in peccato perſiſtat, ad Eccleſiam deferre, (teſte Gregorio papa, lib. 4. epiſt. ex regiſtro, epiſtola 38. in fine.) Ergo etiam papa offendens, & privatis correptionibus non emendatus, deferri poterit ad Eccleſiam, atque ab illa judicari, nam eadem de omnibus fratribus regula eſt *Math.* 18.

In ipſo jure canonicò, dicitur papam Romanum, ſi depræhendatur à fide devius: imo de quocunque notorio crimine, unde ſcandalizatur Eccleſia, ſi incorrigibilis ſit, (de hæreſi autem etiam occulta) accuſari & judicari poſſe ab Eccleſia. 40. diſt. *Si Papa.* In gloſſa. Vbi proponitur quæſtio, *Numquid papa poſſit ſtatuere, quod nō poſſet accuſari de hæreſi;* & reſpondetur, *Quod non.* Item alibi, *Bene poſſet papa deponi, eo invito, propter hæreſin,* inquit autor gloſſæ, in Sexto, de renuncione, cap. 1. in deſcript. caſus, §. *Nota inſuper.*

Gregor. 6. papa Rom. depoſitus eſt à concil. Sutrino, anno DOM

no DOM. 1046. & in ejus locũ substitutus est Clemens 2. ut scribunt Platina et Onuphr. & judicium illud depositionis Gregorii ratum mansit, sine ulla retractatione: & Clemens ex illo die habitus est pro vero Pontifice.

Gregorius 12 depositus est authoritate Concilij Pisani, Anno 1409. & in ejus locum suffectus est Alexander Papa 5, quo postea mortuo, creatus est Papa Ioannes 23, (vel secundum Platinam 24,) Hic etiam Ioannes à Pontificatu dejectus est authoritate Concilij Constantiensis, (Anno 1415) ut legimus in actis illius Concilij Sess. 10, & Sess. 12. Declaravit eadem Synodus, Sess. 4, se potestatem à Christo immediatè habere, cui etiam Papa obedire teneatur. Hæc constitutio & declaratio repetitur, Sess. 5. & extenditur ad omnia alia Concilia generalia legitimè congregata. Decernitur etiam, Sess. 6, ut postuletur quidem à Papa Ioanne consensus, si autem non consentiat, tunc nihilominus procedatur contra eum, ejusque fautores, etiamsi non comparuerint ad terminum citationis, ipsorum absentia seu contumacia non obstante.

Basileensis synodi decreto deposit⁹ est Eugenius Papa 4, Sess. 34, anno DOM. 1439. in eo etiam concilio declaratũ est Papam esse intra Concilium, Sess. 2. congregatum est autem illud Concilium jussu Martini Papæ 5, cujus nomine præfuit Concilio legatus ipsius Iulianus Cardinalis, quem etiam in illo munere confirmavit ipse Eugenius: Anno DOMINI 1431: ut patet ex Eugenij literis ad Iulianum, insertis Sessioni primæ Concilij Basileensis. Vnde non minus parere Synodi illius decreto tenebatur Eugenius, quam decreto Synodi Pisanæ Gregorius 12, aut Constantiensi decreto Ioannes, aut Concilij Sutrini decreto Gregorius 6, & propterea exinde, ipso jure, Antipapa fuit Eugenius.

MARCELLINVS Papa ROMANVS tempore DIOCLETIANI Imperatoris, fervente persecutione, DEOS alienos adoravit. Vt scribit PLATINA in

Contra infallibilitatem Papæ Romani.

ejus vita. Quamvis postea pœnitentia ductus Martyrium subjerit. Quid si populus Christianus Papam Idolis sacrificantem, & ita pro tempore evadentem, sequeretur? Num eos excusaret apud DEUM opinio INFALLIBILITATIS PAPÆ ROMANI.

Anastasius, hujus nominis secundus, Papa Romanus, Petri Moggi & Acacii Monophysitarum errore seductus, offensam contraxit indelebilem; et Acacium (jam mortuum) revocare, seu restituere, id est, nomen ejus in sacris Diptychis scribere conatus est; et communicavit cum Photino Thessalonicensi Diacono, Acacii hæretici sequace: ideoque Clerici Romani à communione Papæ Anastasii abstinuerunt: feruntque hominem divino nutu percussum subitò interiisse, Anno DOMINI 498. Hæc de Anastasio scribuntur, ab Anastasio Bibliothecario, & Platina, & Onuphrio, in ejus vita; & à Sabellico, Enead. 8. Lib. 2. et apud Gratianum, 19. Dist. Can. *Anastasius.* Vbi in Glossa, hæc tria annotantur: 1. Anastasium incidisse in hæresin jam damnatam, ideoque Clericos ab ejus communione meritò recessisse, neque necesse fuisse in tali casu novam sententiæ pronunciationem exspectare. 2. Vbi de Fide agitur, Synodum majorem esse Papa. 3. Anastasium nutu divino percussum dum assellaret emisisse intestina.

HONORIUM, hujus nominis primum, Episcopum Romanum, ut Monothelitam, cum aliis Monothelitis hæreticis, condemnavit, et anathematizavit, sexta Oecumenica Synodus, actione 18. (Anno DOMINI 681.) in definitione Synodica, et in acclamatione ad Imperatorem Constantinum, et in oratione ad eundem Imperatorem prosphenetica, sive acclamatoria: et in literis Synodicis, ad Agathonem, Papam Romanum. Eundemque HONORIUM, cum aliis *M*onothelitis, à Synodo anathematizatum agnoscit, et pro se anathematizat Constantinus Imperator, in suo edicto, quod incipit, *In Nomine DOMINI.*

MINI. Idemque facit LEO 2. Papa Romanus, Agathonis successor, in sua ad eundem Imperatorem Epistola; in qua ait, se gestorum Synodalium seriem recensuisse, curiosaque diligentia quæ gesta sunt flagitasse, et reperisse acta Synodalia Romam transmissa per Apostolicæ sedis legatos, scriptis consonantibus convenire cum iis quæ Apostolicæ sedis legati narraverunt: et anathematizat Honorium; quem ait Apostolicam Ecclesiam non Apostolicæ traditionis doctrina lustravisse, sed *profana proditione immaculatam fidem subvertere conatum esse*. Hæc omnia extant, in 18 actione sextæ Synodi. Eundem Honorium in sexta Synodo condemnatum esse, eo quod monothelita esset, scribunt ANASTASIUS Bibliothecarius vita Leonis Papæ 2, et Abbas Vespergensis in suo Chronico. Eandem condemnationem Honorij, tanquam depravatoris veritatis, repetiverunt et susceperunt Episcopi illi ducenti viginti septem, in quinisexta Synodo congregati, Anno *DOMINI 692*. Can. 1. Synodus etiam Nicæna secunda, quæ à Papistis, ut orthodoxa et œcumenica suscipitur, affirmat Honorium Romanum fuisse monothelitam una cum Sergio Constantinopolitano, et Cyro Alexandrino, et propterea illos ut Hæreticos justè anathematizatos esse à Catholica Ecclesia. Prout legere est in actis illius Nicænæ Synodi, actione sexta. Tomo 2. §. *Has sanctas & universales Synodos*. & actione 3, in Epistola Tarasij ad Patriarchas: & in confessione Theodori Patriarchæ Hierosolymitani. & actione 7, in definitione Synodica.

Adrianus 2 Papa Romanus, in Concilio Romæ habito, allocutione 3, fatetur Honorio post mortem anathema dictum esse ab Orientalibus, propter Hæresin, & eam de Honorio sententiam latam esse ait ex consensu Pontificis Romani, & addit hæresin esse causam idoneam libere respuendi placita etiam Papæ Romani. Hæc habentur in actis illius Synodi ab Adriano celebratæ; quæ exstant in-

ſerta ſeptimæ actioni Concilii illius Conſtantinopolitani, quod Romanenſes octavum œcumenicum vocant.

Hoc etiam Concilium, quod octavum vocant, anathematizavit HONORIUM. Actione 10. In termino illius Concilii. In ipſo illo Latino codice, de quo Anaſtaſius Bibliothecarius, qui eidem Concilio interſuit, *Quicquid*, inquit, *in latino actionum octavæ Synodi codice reperitur, ab omni eſt fuco falſitatis extraneum*. Hæc Anaſtaſius, in præfatione ad acta illius octavæ ſynodi, quæ celebrata eſt Conſtantinopoli, circa Annum DOMINI 873. ſedebat tunc Romæ Adrianus ſecundus.

Iam ſive meritò, ſive immerentem dicas eſſe à Patribus illis condemnatum Honorium, neceſſe eſt tamen utique fatearis eum pro hæretico habitum eſſe ab illis qui eum condemnarunt, aut condemnationem ejus approbarunt.

Ex his manifeſtum eſt incognitam fuiſſe Patribus ſexti Concilii œcumenici, et quiniſexti, itẽ Nicæni illius ſecundi, item Conſtantinopolitani illius quod octavum vocant, novam hanc Papiſtarum hæreſin, de infallibilitate Papæ Romani. Adeo ut non mirum ſit recentem hanc et prodigioſum ac verè Antichriſtianam doctrinam non in mentẽ veniſſe Patribus illis qui quintum Concilium œcumenicum, abſq. conſenſu Romani Põtificis celebrarunt: et ſententiam pronunciarunt definitivam, Romano Pontifici Vigilio, fruſtra reclamanti, diſplicentem. Cui etiam et ipſe Vigilius poſtea conſenſit, depoſito errore.

Hanc etiam commentitiam infallibilitatem ignoravit SYNODVS BASILEENSIS. In cujus SYNODI, Seſſ. 34. exſtat decretum Synodicum, et ſententia definitiva contra Eugenium Papam 4. Vbi Synodus pronunciat, decernit, et declarat eum fuiſſe et eſſe *notorium et manifeſtum contumacem, unitatis et pacis Eccleſiæ DEI perturbatorem notorium, univerſalis Eccleſiæ ſcandalizatorem notorium, ſimoniacum, perjurum, incorrigibilem, ſchiſmaticum, à fide devium, pertinacem hæreticum*, &c. Ac propterea eum à Papatu deponit.

Lubet

Lubet hic subjicere memorabilem historiam: Circa annum DOM. 990. HVGO Francorum Rex, et Episcopi Legatos miserunt cum literis ad Ioan. papam Rom. contra Arnulphum, Archi-episc. Rhenensem, majestatis reum, hortantes, et admonentes papam, ut turbatæ Ecclesiæ, suo cōsilio subveniret: sed papa rem neglexit, nullo suppeditato cōsilio aut auxilio. Reversi legati, quid egissent, narraverūt coram Synodo Episcoporum Galliæ, quæ Durocortori Rhemorum celebrabatur, Anno DOM. 991. hoc Papæ Romani fastu et incuria vehemēter offensa est illa Rhemēsis synodus; et inspectis Ecclesiasticis Canonibus, Arnulphum exauctoravit: suffecto in ejus locū Gereberto, qui etiam post paucos annos factus est Papa Romanus, et Sylvester secundus appellatus est. Hic Gerebertus historiam illius Synodi conscripsit: quæ ex vetustissimo codice Micianensis quondam Monasterii accepta, & typis evulgata est, Francofurti, Anno DOM. 1600. in illius historiæ, cap. 28. Arnulphus Episc. Aurelianensis, approbante Synodo, hæc loquitur: *Is qui quolibet modo contra leges est* (loquitur de Rom. Pontifice) *legibus præjudicare nō potest. Sed O lugenda Roma, quæ nostris majoribus clara patrum lumina protulisti: nostris temporibus monstrosas tenebras, futuro seculo famosas, effudisti. Olim accepimus claros Leones, magnos Gregorios.* ——— ——— *Quid hunc*, (Ioan. papā intelligit) *reverendi Patres, in sublimi solio residentē, veste purpurea & aurea radiantē, quid hunc, inquam, esse censetis? nimirum, si charitate destituitur, solaq; scientia inflatur & extollitur, ANTICHRISTVS EST, in Templo* DEI *sedens, & se ostendens tanquam sit* DEUS. *Si autem nec charitate fundatur, nec scientia erigitur, in Templo* DEI *tanquam STATVA, tanquam IDOLVM EST: à quo responsa petere, marmora consulere est. quo ergo consultum ibimus?* ——

Arnulphi Aurelianensis Episcopi dilemma, de Ioanne Papa Romano, quo infert eum vel Antichristum esse, vel tanquam idolum: ac propterea non ab illo sed aliunde petenda responsa.

tum ibimus. ——— ——— *Divini verbi pabula, vbinam reperiri valeant, investigemus. Certè in Belgica & Germania, quæ vicinæ nobis sunt, summos Sacerdotes DEI, in Religione admodum præstantes, inveniri, in hoc sacro conventu testes quidam sunt.* Proinde, *si regum dißidentium animositas non probiberet, inde magis* Episcoporum *Iudicium petendum fore videretur, quam ab ea vrbe, quæ nunc emptoribus venalis exposita, ad nummorum quantitatem judicia trutinat.* ——— ——— *Cur autem loco prior, scientia inferior, non æquo animo ferat judicium loco inferioris, scientia prioris?* ——— ——— *Si injustam judicij promulgaverit formam* [Papa Romanus] *VOCEM APOSTOLI AVDIEMVS DICENTIS; QVICVNQVE VOBIS ANNVNCIAVERIT* Præter *quod accepistis, Anathema sit, licet Angelum de Cælo esse se fingat.* Porro, *si tacebit, vt nunc, consultæ leges, voce conditorum loquentur.* ——— ——— *Quoniámque Romana* Ecclesia *à nobis consulta, nullam judicij formam promulgavit, ex sacris legibus capitula proferantur.* Hæc Arnulphus Aureliamensis, approbante Synodo. Edita est simul Apologia Gereberti ad Wilderodum Argentinæ civitatis Episcopum, pro eadem Rhemensi Synodo. In qua hæc sunt Gereberti verba; *Multum interest, vtrum* DEVS *loquatur an homo: & si homo, vtrum Apostolus an simpliciter Episcopus.* ——— ——— *Quomodo mansuras in æternum leges trecenti decem & octo* Patres (Nicæni) *constituerunt, si horum constituta ad vnius* (Papæ Romani) *libitũ permutantur aut perimũtur?* Hæc ille. Vnde reverẽdi Parentis nostri cõmentarium in Apocal. Cap. 13. & Cap. 17. Vbi in fine Cap. 17. Invenies invictam demonstrationem, per quam evincit **Romanum Pontificem esse Antichristum.**

Venalia Romana judicia.

APPEND

APPENDIX,
DE DOCTORIBVS.

DOMINVS noster, apud Matthæum, Cap. xxiij. repræhendit Pharisæos, quod amarent vocari ab hominibus, Rabbi, Rabbi: & Discipulis suis ait, *Vos autem ne vocemini Rabbi: Vnus enim est Doctor vester, nempe*, CHRISTUS: *omnes autem vos Fratres estis: & Patrem vestrum neminem vocetis in terra, vnus est enim Pater vester, qui est in Cœlis: nec vocemini Doctores: vnius enim vester est Doctor, nempe*, CHRISTUS: vers. 8.9.10. Hæc unius Magistri nostri verba quidam imperiti pueriliter interpretantes, eis abutuntur contra gradum docturæ scholasticæ.

Quibus respondemus, DOMINVM nostrum non illic prohibere usum vocabuli, (Doctor:) Nam & ipse dedit Ecclesiæ Doctores, EPHES. 4. 11. & 1. COR. 12. 28. Et Apostolus Paulus seipsum vocat Doctorem Gentium. 1. TIM. 2. 7. Quemadmodum alibi se Patrem vocat Corinthiorum. 1. COR. 4. 14. 15. Deinde an nesciunt hæc duo vocabula, Doctorem & Magistrum, idem significare? Hieronymus legit, *Vnus est enim Magister vester, — nec vocemini Magistri*. Math. 23. Item, *Alios autem* Pastores *& Magistros*. EPHES. Cap. 4. vers. 11. Isti se patiuntur dici magistros Philisophiæ, quamvis Philosophiam actu non profiteantur: & tamen indignantur quod magistros Theologiæ appellemus eos qui hunc honorem sanctis suis studiis commeriti sunt. Imo vix ipsos sacræ Theologiæ Professores publicos sustinēt salutare Do-

ctores, quos tamen hoc vocabulo designant sacræ literæ, & Catholica antiquitas. Quamvis enim omnem Pastorem oporteat etiam esse Doctorem, sicut recte monuerunt Hieronymus, in Comment. in locum citatum, ad Ephesios; & Augustinus Epist. 59. ad Paulinum, in Resp. ad Quæst. 4. & Gregorius primus, Homil. 21. in Ezechielem. Non tamen de nihilo est quod duobus usus sit vocabulis Apostolus, *Pastores & Doctores*. Nempe, ut ostenderet discretionem donorum; & eorum distinctum quandoque usum. Vnde ad Romanos ait, Εἴτε ὁ διδάσκων, ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, εἴτε ὁ παρακαλῶν, ἐν τῇ παρακλήσει. Id est, *Sive is qui docet, in doctrina: sive is qui exhortatur, in exhortatione*. ROMAN. 12. 7. 8. & ad TIMOTH. scribens, ait scripturam esse utilem πρὸς διδασκαλίαν, *ad doctrinam*, &c. Vbi reliquas utilitates ab hac distinguit. Porro doctrinæ duæ sunt partes: una affirmativa, quæ dicitur, *Sana doctrina*: altera refutativa errorum, sive elenctica. 2. TIM. 3. 16. TIT. 1. 9. pro utriusque partis facultate consequenda, instituit DEVS educationem scholasticam, distinctam ab instructione populi: cum in veteri Testamento, ut videre est in Collegiis Prophetarum, quibus præerant Samuel, Elias, Elizæus, &c. tum etiam in Novo Testamento, cujus exemplum habemus in CHRISTI familia, in qua selectos quosdam habebat Discipulos, quos ad publicum ministerium accuratiore quadam institutione præparabat. Idem cernere est in exemplis Apostolorum, qui suos quoque habebant Discipulos sacræ Theologiæ studiosos, quos diligenter erudiebant, eisque scripturarum arcana ita pandebant, ut perfecti esse possent homines DEI, ad omne opus bonum perfecte instructi. 2. TIM. 3. 17. Et suis discipulis in mandatis dederunt Apostoli, ut hanc Scholasticam studiosorum educationem intercidere non paterentur: *Quæ*, inquit, *audisti à me per multos testes, hæc committe*

fidelib

fidelibus hominibus, qui erunt idonei ad alios quoque docendos. 2. TIM. 2. 2. Nempe, multum est facere fidelem, sive Christianum, (nempe, Ministerialiter) at multo majus est facere Christianorum Pastorem & Doctorem.

Hanc divinam institutionem, sequens MARCUS Evangelista, constituit Alexandriæ Scholam Ecclesiasticam, sive Theologicam, in qua Doctores Ecclesiastici, sive Theologici, per diatribas Catecheticas divinorum dogmatum thesauros discipulis aperirent. *In Alexandria*, inquit Hieronymus, *à Marco Evangelista semper Ecclesiastici fuere Doctores.* Hæc ille in Catalogo scriptorum Ecclesiast. Cap. 46. Idem eodem Lib. Cap. 48. De CLEMENTE loquens PANTENI auditore: *Post ejus* [Pantæni] *mortem*, inquit, *Alexandriæ Ecclesiasticam Scholam tenuit*, & κατηχήσεων *M*agister fuit. de Schola illa loquens Eusebius eam appellat τὸ διδασκαλεῖον τῆς ἱερᾶς πίστεως: id est, *Scholam sacræ fidei.* Lib. 7. Hist. Ecclesiast. Cap. ultimo. Item, τὸ τῆς κατηχήσεως διδασκαλεῖον, Theologicæ institutionis Scholam. Lib. 6. Cap. 3. Item, διδασκαλεῖον τῶν ἱερῶν λόγων, Doctoralem, sive Doctrinalem, Scholam sacrorum Sermonum. lib. 5. cap. θ. 10. & τὴν τῶν πιστῶν διατριβὴν, Fidelium institutionem, seu exercitationem Scholasticam. Ibidem. & τὴν κατ᾽ ἀλεξάνδρειαν κατήχησιν, lib. 6. cap. ς. 5. & τὴν διατριβὴν τῆς κατηχήσεως, Scholam institutionis, Lib. 6. Cap. κθ. 25. quæ vocabula, διατριβὴ, κατήχησις, etiam ipsum opus, seu muneris doctoralis Scholasticam exequutionem designant. Vnde Eusebins de Origine, Clementis discipulo, & successore in præfectura Scholæ Alexandrinæ, concedente Demetrio, Episcopo Alexandrino, ait, Ἐπείδη δὲ ἑώρα φοιτητὰς ἤδη πλείους προσιόντας, αὐτῷ μόνῳ τῆς τοῦ κατηχεῖν διατριβῆς ὑπὸ Δημητρίου τοῦ τῆς ἐκκλησίας προεστῶ-

τοῦ ἐπιτετραμμένης: id est, *Verum vbi vidit Discipulos jam plures adventantes, cum ei soli illud docendi munus à Demetrio, qui Ecclesiæ illi tum præfuit, concreditũ esset*: lib. 6. Hist. Cap. 3. Et ibidem ejusdem muneris exsequutionem vocat, τὴν πρὸς τὰ θεῖα παιδεύματα ἄσκησιν: id est, *Studium quo exercetur aliquis in docendis divinis literis*. Alibi hoc opus appellat, τῆς κατηχήσεως τοὔργον: id est, *Sacræ in Schola institutionis opus*. Lib. 6. Cap. η. 7.

Res ipsa etiam clamat necessariam esse hanc futurorum Pastorum educationem accuratiorem. *Parum est*, inquit HILARIUS) *in rebus ad salutem maximè necessariis, sola ea ad satisfactionem fidei afferre, quæ propria sunt. Quia plerunque blandientes sensum fallant dictorum nostrorum inexploratæ assertiones, nisi etiam propositionum adversarum demonstratæ inanitates fidem nostram, in eo ipso quod ipsæ ridiculæ esse arguantur, affirment*. Hæc HILARIUS, Pictavorum Episcopus, Lib. 1. de Trinitate. in argumento libri 8. *Facile est*, inquit AUGUSTINUS, *ut dicatur quid credendum, quid sperandum, quid amandum sit. Sed quemadmodum adversus eorum, qui diversa sentiunt, calumnias defendatur, operosioris, vberiorísque doctrinæ est. Quæ vt habeatur, non brevi Enchiridio manus debet impleri, sed grandi studio pectus accendi*. Hæc AUGUSTINUS, Enchirid. Cap. 6. ISIDORUS HISPALENSIS, Lib. 3. de Summo Bono, Cap. 36. *Tam doctrina*, inquit, *quam vita clarere debet Ecclesiasticus Doctor, nam doctrina sine vita, arrogantem reddit; vita sine doctrina inutilem facit*. Hæc ille.

Ne igitur inutilibus Pastoribus committantur Ecclesiæ, utilissima & necessaria est Scholastica Studiosorum educatio

catio in studio Theologico. Scholis illis qui præsunt, exercent præcipuè donum Doctorale, & nihil aliud sunt ex officio nisi sacræ illius doctrinæ (quam Theologiam vocamus) Doctores sive Magistri, secundum divinam institutionem, & primitivæ Ecclesiæ consuetudinem. Ita tamen, ut quemadmodum Pastor gregis meminisse debet ad suum etiam officium pertinere doctrinam, unde ipsi Pastores etiam Doctores appellantur, quamvis usitatius Pastores, ita & Doctor Scholasticus non prorsus negligat exhortationem Pastoralem. Parcius tamen & breviter, et doctrinæ magis perspicuitate morumque exemplo, quam longis Parænesibus hanc partem exequetur. Est quoque, dicique poterit ipse Pastor, pascit enim discipulos suos scientia & intelligentia, (*IEREM.* 3. 15.) eosque regit: quamvis usitatius & convenientius, propter doni Doctoralis, prout a Pastorali distinguitur, ordinarium, magisque ipsi ex officio incumbens exercitium, Doctor sive Magister dicatur.

Sed concedent fortassè publicis S. Theologiæ Professoribus appellationem Doctorum jure officij; quærent autem quo jure hunc titulum concedamus hominibus in nulla professione publica actu constitutis.

Respondeo: 1. Quærendum ex illis, quo jure hoc culpent. Non enim hanc consuetudinem infirmare possunt ex illis DOMINI verbis, quibus monet Discipulos suos, ut nolint vocari Rabbi sive Magistri: alioqui enim neque Apostoli neque ulli Pastores appellari possent Doctores: hoc autem falsum est, sicut ostendimus. Quid verò illic interdixerit CHRISTVS, conabimur inferiùs investigare.

2. Cum licitus sit vocabuli usus, quid vetat ipsum extendere ultra consuetam in SCRIPTVRIS acceptionem? Quamdiu nihil SCRIPTVRÆ contrarium affirmatur, aut negatur. Eodem jure, quo commune

Christianorum nomen appropriatur doctoribus scholasticis, dum PROFESSORES dicuntur: quod vocabulum hoc sensu in sacris Literis non invenitur. De nominum appropriatione, vel extensione, plura diximus supra propositione undecima.

3. Vt virtuti laudem tribuamus, & justum veritati, honorificumque eximiæ industriæ & excellenter doctæ pietati testimonium perhibeamus, non solùm scripta, sed etiam nata lex est. Quocirca nemo, nisi virtutis inimicus, æquitatis adversarius, & bonorum studiorum juratus hostis, repræhendere potest laudabilem hanc consuetudinem, qua viros ad docendũ, hoc est, ad doctorale in Scholis munus gerendum, (sic enim intelligimus) idoneos, doctorum vocabulo ornamus: aliisque virtutis insignibus decoramus. Præsertim cum ex recepta loquendi consuetudine significatio jam cuilibet sit obvia. Cogitent interim æqui rerum æstimatores, qua repræhensione digni sint Cynici isti, qui latratu suo Ecclesiam CHRISTI in eam redigi cuperent servitutem, & sancta virtutum studia à prophana barbarie ita calcari, ut non permitteretur Academiis Christianis, insigni tam aliquam adhibere debiti honoris notam, per quam virtus ab ignavia, industria ab inertia secernatur. Et studiosorum animi ad honesta studia alacriter capessenda, & occurrentia tædia fortiter devoranda, vehementiùs inflammentur. Non ut propter externa ulla & fluxa præmia virtutem quærant, sed ut virtutem propter se appetendam esse discant, tanquam rem in se præstantissimam, quam vident apud viros sapientissimos in tanto esse pretio, ut eximiis eam honoribus prosequantur. Nam quæcunque honoris Scholastici externa insignia adhibentur, in hunc finem sunt comparata, ut ad intrinsecam ipsius virtutis excellentiam & honorificentiam cogitandam homines per ista externa aliquo modo admoneantur: veluti si navem auro onustam serto floreo decorares: aut pyxidem gemmis plenam pretiosissimis filo argenteo

redim

redimeres. Sicut etiam alias monuimus in publico programmate.

4. Concedent fortasse, ut viris dignis honor Scholasticus solenniter tribuatur: sed mallent nomen Doctoris non dari nisi publicis Professoribus & Pastoribus.

Respondeo: Cum rei & honoris ipsius æquitas manifesta sit, cui bono funem contentionis ducunt de nomine? Deinde quid si eos renunciaremus IDONEOS *ad docendũ alios?* Vtentes verbis Apostoli, 2. Timoth. 2. 2. Ad docendum, inquam, in Scholis, ut supra monui; id est, ad excercendum munus doctorale Scholasticum: & compendii gratia, uno vocabulo eos salutaremus IDONEOS, ut IDONEVS IN S. THEOLOGIA idem significaret quod nunc DOCTOR S. THEOLOGIÆ, in promotionibus Scholasticis. Certè honor non minor esset IDONEORVM τ̃ ἱκανῶν, quam nunc est DOCTORVM illorum, in quibus nomen DOCTORIS nihil aliud significat, nisi quod sint IDONEI. Estque jam hic sensus vocabuli palam notus, & omnibus obvius. Nec minus eo vocabulo exacerbaretur, et cruento ore fremeret invida detractio,

Quam prava rectis plus juvant, PSAL. 52.
Plus falsa veris recreant:

Porro, pro hoc vocabuli usu, ut idoneus ad docendum dicatur DOCTOR, habent Ecclesiæ et Academiæ exemplum Apostoli; quod omnibus tenebrionum ineptis meritò anteponunt: *Qui*, inquit, *deberetis pro temporis ratione Doctores esse.* HEBR. 5. 12. Certè non intelliguntur ibi Doctores officio, sed aptitudine seu facultate docendi: nihil enim illic directè taxat in eis nisi defectum facultatis, sive aptitudinis, ex neglectu temporis. Non autem eos reprehendit directè & immediatè de eo, quod vel officio careant, vel ab opere docendi cessent, sed quod ad neutrum adhuc sint idonei. At quæres, de quibus illic loquatur Apostolus; An de Doctoribus in Schola promo-

tis? Quæro ego viciſſim, an illic loquatur Apoſtolus etiam Studioſis S. Theologiæ Scholaſticis? Si neges, ſequetur Studioſos iſta admonitione Apoſtolica non obligari ad induſtriã illic commendatã. Hoc autẽ abſurdiſſimũ eſt. Non enim propter ſolos Plebeios, imò neq; propter ſolos HEBRÆOS, ſed in uſum omniũ Chriſtianorũ ſcripta eſt illa correptio Apoſtolica, ut omnes pro ſuo quiſq; ſtatu & vitæ cõditione, ad ulteriorem indies profectũ enitantur. Vt poſſint aliquando eſſe Doctores, id eſt, idonei qui alios doceant. Sive ſint Scholaſtici; ſive Ruſtici; ſive Mercatores, ſive Nautæ &c. Vt nimirum ij qui non adſpirant ad munus Doctorale, Doctores tamen ſint tum aptitudine, tum exercitio per fraternas inſtructiones & commonefactiones: qui verò in ea incumbunt ſtudia per quæ idonei tandem aliquando evadant, qui publicum Doctorale munus in Eccleſia vel Schola gerant; ad hanc conſequendam facultatem ſive aptitudinem, nihil debitæ induſtriæ intermittant, neque tempus per ignaviam ſibi perire ſinant. Cum igitur etiam ad Scolaſticos. S. Theologiæ Studioſos admonitio illa Apoſtolica evidenter pertineat; ſi quoſdam Studioſos de temporis diſpendio, verbis Apoſtolicis admoneam, & dicam eos *pro temporis ratione debuiſſe jam eſſe Doctores*. Quis erit hujus vocabuli ſenſus? Non certè ut officio ſint Doctores; alioqui enim etiam in quoſdam maximè ſedulos, & ad officium Doctorale excellenter idoneos, nondum tamen in publico munere conſtitutos, recideret ea repræhenſio: quod eſt contra mentem Apoſtoli. Neque nomen Doctoris hic ſignificabit actum fraternæ illius inſtructionis, nam hunc & illiterati ſibi invicem debent, & de neglectu iſtius actus corripi poſſunt quidam ſatis idonei. Volo autem repræhẽdere eos tantum qui non ſunt illud aſſequuti quod peculiariter requiritur in ſtudioſis S. Theologiæ: nempe, ut pro temporis ratione idonei ſint ad ſuſcipiendum publicum officium Doctorale. Quos autem ſic idoneos inveniunt Aca-

demiæ,

Academiæ, eos, in honorem virtutis, & ad exstimulandū juniorū animos, renūciant DOCTORES, vocabulo Apostolico.

MATTHÆUS utitur vocabulo καθηγητὴς quod ductorem propriè significat; illo autem loco Magistrum, qui ducit Discipulos in via sapientiæ. Eusebius verbo utitur ad significandum Rectoris Scholæ præfecturam: *Post Pantænum*, inquit, *Clemens Scholæ Alexandrinæ, ad illud tempus præfuit*, τῆς κατηχήσεως καθηγεῖτο. Lib. 6. histor. *E*cclesiast. Cap. 5. 5.

Doctores igitur Scholastici, sive *E*cclesiastici, prout à Parochiarum Pastoribus distinguuntur, duorum sunt generum. Alii sunt Doctores officio, nempe, publici Professores: alii sunt Doctores facultate. Facultas autem Theologiæ geminam habet significationem; vel enim denotat ipsius hominis vires & habilitatem ad excercendum mun⁹ Doctorale; vel potestatē ipsi publica authoritate concessā se palā gerendi pro dictore habili, & suam habilitatē jam proclamatione publica palam testatam ubivis profitendi. Et hic est ille honor Scholasticus, quem gradum Doctoralem vocamus, qui nihil est aliud quam publicum Academicum de hominis habilitate testimonium, cum perpetuo debiti honoris insigni, palam ac solenniter perhibitum. Et quia dandi publicum hujusmodi testimonium potestas conceditur Collegio Professorum Academicorum, inde ipsi Collegio nomen inditur facultatis: quia habet facultatem sive potestatem non solùm publicè docendi, sed etiam Doctores creandi sive renunciandi. Hinc pro disciplinarum diversis generibus, distinctæ etiam in Academiis sunt facultates: nempe, Theologica, Iuridica, Medica, Philosophica, cum qua cohæret Philologica. *E*t in singulis facultatibus Studiosi, prout merentur, consequuntur gradum Docturæ, per quem renunciantur Doctores sine Magistri illius disciplinæ, non quidem officio, at facultate.

Alij sunt Doctores officio, alij facultate.

Facultas Theologica.

Quia autem longum est æquor conficiendum Studioso, ut ad Doctorale fastigium tandem perveniat, ne interea iti-

neris longitudine territi, & laborum pondere gravati studiosi animū desponderent, aut facisceret, prudenter provisum est, ut aliquod in via proponeretur iis refrigerium, nempe, honor Baccalaureatus, ut veluti refectis viribus, & hujus honoris adeptione, & propinqui Doctoratus exspectatione erectis animis, reliquum spatium alacriùs decurrerent.

Dices multis indignis conferti hunc honorem. Respondeo: Hoc quidem iniquè fit; sed nihil facit adversus æquitatem promotionis eorum qui digni sunt: nam & multi indigni ordinantur Presbyteri, nec tamen propterea culpari potest ordinatio eorum qui ad munus Presbyterale inveniuntur idonei.

Quid opus est, inquies, eos renunciare Doctores, qui jam actu sunt publici Professores, exercentes officium Doctorale, adeoque sunt Doctores officio? Respondeo: 1. Hæc solennis renunciatio, est nova & honorifica agnitio aptitudinis eorum, & testificatio Academica, quod digni sint eo officio quod gerunt. 2. Æquissimum est, ut qui tam bene de Academiis merentur, eos vicissim Academiæ honoribus Academicis cumulatissimè prosequantur. Neque eis fraudi esse debent ipsorum merita. 3. Hac promotione redduntur idonei promotores aliorum. 4. Confertur eis hic honor, ut sive in publicæ Professionis exercitio maneant, sive aliò evocentur, circumferant hoc honoris Academici insigne, quo discernantur ab aliis hunc honorem non consequutis.

Quid prohibeat DOMINVS, Matth. 23. verbis citatis.

Cum DOMINI nostri verbis ad Discipulos apud MATH. CAP. XXIII. non prohibeatur usus vocabuli Doctoris; sed quidam abusus in re; meritò quæri potest, quidnam sit illud quod eo loci DOMINVS prohibet. Respondeo: 1. Hypocritica ambitio: 2. Superba arrogantia, cum avaritia conjuncta: ut patet ex ipso textu. *Omnia*, inquit, *opera sua faciunt ad hoc, ut spectentur ab hominibus. Dilatant enim phylacteria*

ria sua, & producunt fimbrias palliorum suorum, amantque primos accubitus in Cœnis, & primos consessus in Synagogis, & salutationes in foro, & vocari ab hominibus, Rabbi, Rabbi: vos autem nolite vocari Rabbi. ———— *Qui major est vestrum, erit minister vester. Qui autem seipsum exaltaverit, humiliabitur: & qui se humiliaverit, exaltabitur.* His verbis habemus repræhensionem Hypocriticæ ambitionis, & ambitiosæ Hypocriseos. Quia in tota sua professione, & officii sui honore, non quærebant quæ DEI sunt, sed quæ hominum: non quærentes Gloriam DEI, sed AURAM multitudinis: quos magis præesse quam prodesse delectabat, qui magis honorem officio debitum, quam ipsius officij fidelem exequutionem amabant. Non prohibet DOMINVS primum accubitum in Cœna, aut primum in Ecclesia consessum, neque vetat Pastores & Doctores salutari vocabulo functioni ipsorum congruente: sed prohibet hypocriticam in istis delectationem, & ambitiosam hypocrisin. Alterum vitium quod illic repræhenditur est superciliosa ἑτεροδιδασκαλία: Per quam Pharisæi, spreto cœlesti magisterio, sua placita & inventiones humanas conscientijs hominum ita magistraliter obtrudebant, ut propter suas traditiones mandata Dei irrita facerent, Math. 15. 3. 6. 9. Sic claudentes regnum cœlorum coram hominibus: & nec ipsi introëuntes, neç alios introire sinentes, Math. 23. 13. Non aliam reddentes dictaminum suorum rationem, nisi superciliosum illud, *Ipse dixit*, id est, *ita seniores tradunt, tu nos doces?* (perinde ac illi qui hodie nullam aliam reddunt dictaminum suorum rationem, nisi, *hoc tibi assero, hoc de me habeto, ego in conscientia mea hoc mihi persuadeo*) additis in errorum confirmationem longis precationibus Matth. 23. 14. ut hac justitiæ speciositate (sic vocat Hilarius) incautos deciperent, & sibi ob-

ligatos tenerent. Hoc vitium diligenter cavendum esse monet Paulus Apostolus, 1. Cor. 1. & sequentibus aliquot capitibus. & ob hoc vitium denunciat DOMINVS, VÆ Scribis & Pharisæis Hypocritis. Sub hac autem hypocriseos & magisterij larva devorabant domos viduarum, & inde gravius judicium eis denunciatur. *Math.* 23.14. *Hinc illæ* (inquit Hilarius) *sunt veritatis inficiæ, hinc adeundæ cæteris salutis inhibitio, & regni cœlestis obseratio, vt in obeundis viduarum domibus retineatur ambitio, vt longæ orationis dignatione spolientur* [viduæ] *vt ab his* [Pharisæis] *cœlestis cognitio tanquam a thesauro repositæ opulentiæ expetatur: vt legis* [seu potius traditionum Pharisaicarum quas proponebant velut genuinas legis expositiones, cum tamen meræ essent corruptelæ] *dignitas, gratiæ* [quam CHRISTVS prædicabat congruenter Legi & Prophetis] *silentio perseveret. & ideo accipient amplius judicium, quia & pœnam proprij peccati, & reatum alienæ ignorantiæ debebunt.* Hæc Hilarius Pictaviensis Comment. in *Math.* Canone 24. in caput. 23. Vnum habemus magistrum, CHRISTVM; qui est *Ecclesiæ* suæ *Pastor*, cujus solius vocem oves audire debent. Quicunq; autem aliud nobis evangelizaverit præterquam quod accepimus, anathema sit, etiamsi Angelus de Cœlo sit. *MATH.* 23. *IOANN.* 10. *GALAT.* 1. Nostri autem officij est nihil populis tanquam de fide proponere, nisi quod ab illo uno *Magistro* accepimus. Id quod nos suo exemplo docet Paulus Apostolus, 1. *COR.* 11, 1, 23. Hinc monet Iacobus Apostolus, *Ne sitis multi Magistri, Fratres mei, scientes quod gravius judicium accipiemus. IACOB.* 3. 1.

Quicquid ille [CHRISTVS] *de suis factis & dictis nos legere voluit, hoc scribendum illis* [Discipulis suis] *tanquam suis manibus imperavit*: inquit Augustinus, Lib. I. de consensu *Evangelistarum*, Cap. 35. Idem alibi; *Sancta*

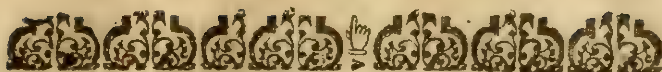
cta Scriptura nostræ doctrinæ regulam figit, ne audeamus sapere plus quam oportet: Lib. de bono viduitatis, Cap. I. Item; *Si autem non ea de Scripturis sanctis legunt, sed suis contentionibus persuadere conantur, credo illa quæ in Scripturis sanctis leguntur, non credo ista quæ ab Hæreticis vanis dicuntur*; Lib. de unitate Ecclesiæ, Cap. 12. In quo libro multa repe- riuntur præclara testimonia de audienda unius Pastoris voce in sacris Scripturis sonante.

Quicunque Doctores sua, aut aliorum hominum placita, quæ ex sacris Scripturis demonstrare nequeunt, pro divinis venditant oraculis, illi unius CHRISTI Magisterium contemnentes, seipsos exaltant, & magistri haberi volunt, contra illud CHRISTI mandatum, quo monuit ut Magistri non dicamur, sed unicum agnoscamus Magistrum; & nos omnes meminerimus esse Fratres, sive Condiscipulos, ut ab unius Magistri ore omnes nos (tum qui discipuli, tum qui Magistri dicimur) pendeamus. Nihil de nostro addentes, neque verbis unius Magistri quicquam dementes. *Verba sapientum sunt tanquam stimuli, & tanquam clavi infixi authorum collectionum: quæ data sunt à PASTORE uno*, inquit Salomon, *Ecclef.* 12. 11. Propterea arrogantes isti, qui se pro Magistris gerunt, & CHRISTI oviculas ab unius Pastoris voce abducunt, gravius judicium accipient.

Quæri potest de Doctoribus officio, quos publicos S. Theologiæ Professores appellamus, utrum debeant esse, Presbyteri, necne? Respondeo: Mallem esse Presbyteros quia ex officio sunt ordinarij Ministri sermonis, ὑπηρέτας τοῦ λόγου: non tamen semper est necessarium; hoc suadet non solum Ecclesiarum hujus temporis consuetudo, sed etiam exemplū quorundam veterū Episcopis magni nominis probatum. Etsi Pantænus & Clemens, Scholæ Alexandrinæ Magistri, Presbyteri fuerunt; Origeni tamen adhuc Laico concessum est docendi munus in ea Schola, te-

ste Euseb. Lib. 6. Hist. Eccles. Cap. 3. Postea autem in Palæstinam se contulit Origenes, & Cæsareæ ludum aperuit, ubi licet nondum Presbyterij gradu potitus esset, ab Episcopis, qui ibi erant, ad disputandum, & ad sacras etiam Scripturas in communi Ecclesiæ conventu aperiendas admissus est. Posterior hæc libertas concionandi coram populo displicuit Demetrio, Episcopo Alexandrino, sed factum suum in concedenda illa libertate Alexander Hierosolymorum Episcopus, & Theoctistus Cæsareæ Episcopus defenderunt exemplis aliorum quorundam Episcoporum, qui Laicos quosdam, habiles & idoneos ad præbendum fratribus adjumentum, hortati fuerant ut populum in verbo instituerent, τῷ λαῷ προσομιλεῖν: ut scribit Euseb. Lib. 6. Hist. Cap. 13. κ. Quamvis hac quidem in parte fortasse non malè senserit *DEMETRIVS.*

CAP.

CAPVT XII.

De poteſtate Excommunicandi.

IOANNES CALVINVS, GASPARI LISERO, in Lib. Epiſt. Col. 180.

NUNQUAM vtile putavi, jus excommunicandi permitti ſingulis Paſtoribus. Nam & res odioſa eſt, nec exemplum probabile, & facilis inde in tyrannidem lapſus, & alium uſum Apoſtoli tradiderunt. I.

HIERONYMVS ZANCHIVS, in quartum præceptum, in tractatu de Diſciplina Eccleſiaſtica, Col. 756.

Si Eccleſia exigua ſit, & non multis eruditis hominibus conſtans, non debet excommunicatio fieri, niſi vicinioribus conſultis Eccleſiis. II.

CAPVT XIII.

De certa Precum, & Catechiſmi, & Rituum Eccleſiaſticorum forma publica habenda & præſcribenda.

IOANNES CALVINVS, in Epiſtola ad Protectorem ANGLIÆ: Lib. Epiſt. Col. 91.

I. Vide ſupra, Prop. 13. vbi de Miſſa, & infra, cap. 17. Num. 2.

UOD ad formulam Precum & Rituum Eccleſiaſticorum, valdè probo, vt certa illa exſtet, à qua Paſtoribus diſcedere in functione ſua non liceat, tam vt conſulatur quorundam ſimplicitati & imperitiæ, quàm vt certius ita conſtet omnium inter ſe Eccleſiarum conſenſus. Poſtremo etiam vt obviam eatur deſultoriæ quorundam levitati qui Novationes quaſdam affectant: vti eo pertinere Catechiſmum ipſum ante oſtendi. Sic igitur ſtatum eſſe Catechiſmum oportet, ſtatam Sacramentorum adminiſtrationem, publicam item precum formulam.

CAPVT XIV.

De Concione sive exhortatione funebri.

IOANNES CALVINVS, in Epist. ad MONSBELGARDENSES, Lib. Epist. Col. 56.

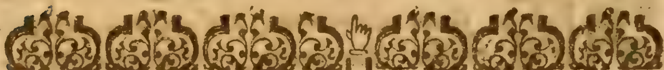

N *Sepultura mortuorum hanc moderationem vellem adhiberi, ne in Templum funus deferretur, sed recta in cœmeterium. Illic quoque exhortationem haberi vellem, vt in re præsenti funeris comites agnoscerent quod diceretur. Hæc ratio non admodum improbanda foret. De Campanæ pulsu nolim vos pertinacius reclamare, si obtineri nequeat vt princeps remittat: Non quia probem, sed quia rem contentione non dignam arbitror.* I.

Tria hic observa ex verbis CALVINI: 1. Optaret distincta esse cæmeteria, nec in Templis sepeliri mortuos; quod & nos optamus. 2. Vt, ubi deponitur funus, ibi fiat exhortatio funebris; & vicissim ubi fit exhortatio, ibi præsens sit funus. 3. Si quæ sint non magni momenti, quæ minus probemus, non tamen de eis pertinaciter contendendum.

IN CONSTITVTIONIBVS ECCLESIÆ SCOTICANÆ, quæ PSALTERIO Metrico præmittuntur, Cap. de Sepultura.

II. *Funus reverenter efferendum est, & ad Sepulchrum comitante Congregatione deducendum, absque vlterioribus cæremoniis. Et sepulto cadavere, Minister si præsens sit, & rogetur, proficiscatur ad* Ecclesiam, *si non procul distet, & habeat aliquam consolotariam exhortationem ad populum, de morte & resurrectione.*

CAPUT XV.

De Baptismo in privatis locis. Item, de Infantibus Apostatarum & Excommunicatorum.

IOANNES CALVINUS, in Epistola quæ incipit, *Rogatus sententiam*, Lib. Epistolarum, Col. 441.

I. AS *non est administrare Baptismum, nisi in cœtu fidelium. Non quidem, vt Templum requiratur, sed vt vbivis numerus aliquis fidelium conveniat, qui* Ecclesiæ *corpus efficiat, & qui baptizat pro Pastore agnoscatur.*

IN HARMONIA SYNODORUM BELGICARUM, Cap. 12. Can. 3.

Initio naſcentis Eccleſiæ infirmorum habenda eſt ratio, eóque ad evitandum ſcandalum pueros valetudine adflictos domi baptizare licebit, præſentibus, ut minimum, quatuor aut quinque fidelibus. II.

Hoc ipſum in Eccleſia etiam conſtituta faciendum eſſe dictat ratio, quæ anima eſt hujus Canonis, de vitando ſcandalo, & habenda ratione afflictorum.

IOANNES CALVINUS, in Epiſtola ad IOANNEM KNOXUM, quæ incipit, *Si exſpectatione tua.* Lib. Epiſt. Col. 442.

Meritò quæris, an Idololatrarum & Excommunicatorum liberos ad baptiſmum admittere liceat, donec reſipiſcentiam parentes ſint teſtati. ——— Promiſſio non ſobolem tantùm cujuſque fidelium in primo gradu comprahendit, ſed in mille generationes extenditur ——— origo ſpectanda eſt & ipſa baptiſmi ratio, & natura ex promiſſione æſtimanda. Nobis ergo minimè dubium eſt, quin ſoboles ex ſanctis & piis atavis progenita, quamvis Apoſtatæ fuerint avi & parentes, ad Eccleſiæ tamen corpus pertineant. Sicut enim prava & veſana ſuperſtitio fuit in Papatu, Iudæis, & Turcis furari vel eripere liberos, & mox ad Baptiſmum ingerere: ita vbicunque non prorſus intercidit, vel exſtincta fuit Chriſtianiſmi profeſſio, fraudantur jure ſuo Infantes, ſi à communi ſymbolo arcentur: quia iniquum eſt, cum DEVS ante annos trecentos, vel plures, adoptione ſua eos dignatus fuerit, vt quæ III.

deinde sequuta est parentum impietas, Cœlestis Gratiæ cursum abrumpat. ——— ——— *Unius parentis odio ab* Ecclesiæ *ingressu prohiberi Infantes, nulla ratio patitur. Interea fatemur necessariam esse sponsionem.* ——— ——— *Verùm quisquis ex Infantibus offertur, legitima pactione interposita, cur rejici debeat non videmus.*

HIERONYMUS ZANCHIUS, in quartum Præceptum, in Tract. de Disciplina Ecclesiastica, Col. 743.

IV. *Peccant & illi, qui filios excommunicatorum, aut ex scortatione natos, nolunt baptizare: quia parentes impœnitentes sunt; quasi verò filius debeat portare iniquitatem Patris. Quid hic peccavit filiolus ille, natus in Ecclesia, cur non debeat baptizari? Annon ait Propheta, Filius non portabit iniquitatem Patris, sed anima quæ peccavit, ipsa morietur. Item ad* GALAT. 6. *Unusquisque onus suum portabit. At Parentes impii sunt, & impœnitentes, nec possunt promittere pro Infante. Magistratus in hoc casu, loco Parentum est. Is igitur curet, per aliquem pium promitti, quod deberent Parentes: qua de re piè etiam scripsit D.* BEZA, *in suis Epistolis: Epist. 10.* Hæc Zanchius.

CAP.

CAPVT XVI.
DE COENA DOMINI.

PARS PRIMA.
DE REGVLA INSTITVTIONIS.

IN CONFESSIONE SCOTICANA, Art. 22.

QUID CHRISTVS IESVS *fecerit & faciendum perceperit, ex Evangelistis & D. Paulo est manifestum; quid Sacerdos Pontificius ad Altare suum faciat, non est necesse repetere. Finis & causa institutionis* CHRISTI, *& cur illud quod instituit à nobis fieri debet, illis verbis exprimitur, Hoc facite in mei recordationem, quotiescunque ex isto Pane ederitis, & ex isto Poculo biberitis, annunciate, id est, extollite, prædicate, magnificate, & laudate mortem* DOMINI, *donec venerit.* I.

IOANNES CALVINVS, Lib. Epist. Col. 484.

Statuendum est simulac suo arbitrio DEVM *colere appetunt homines, fœtidam esse prophanationem, quicquid de suo asserunt: sed ne latissimam sylvam ingrediar, ad speciem descendo. Dixi, legitimum baptismi, & sacræ Cœnæ usum non aliunde petendum esse quam ab institutione & mandato* CHRISTI. II.

In Confessione Fidei Gallicanæ, apud eundem in Lib. Epist. Col. 569.

III. *Constat extra DOMINI traditionem nihil uspiam solidi neque certi exstare.*

Daniel Chamierus, Lib. 5. de Baptismo, Cap. 16. §. 23.

IV. *Certissimum fundamentum, Sacramenta nihil sunt, nisi ab institutione: hanc autem divinam esse necesse est. Quare ad Sacramentum non pertinent quæ humanitus inventa fuere.*

CAP. XVI. PARS SECUNDA. De Mensa.

In Confessione Belgica, Cap. 35.

I. PORRO *hæc Cœna Mensa est spiritualis, in qua* CHRISTUS *seipsum nobis cum omnibus bonis suis participandum offert, &c.*

CAP. XVI. PARS TERTIA. De Dispensatione, & Dispensatore S. Cœnæ.

Ioannes Calvinus, in Epist. ad Farellum, Lib. Epist. Col. 574.

I. EXORDIOR *à distinctione Ministrorum ac plebis, dico Ministro Cœnæ dispensationem esse commissam.*

Item,

Item, in Opuſculis, in formula Sacramentorum admi-
niſtrandorum, in uſum Eccleſiæ Ge-
nevenſis conſcripta.

Ubi finem dicendi concionatur fecit, tum Panem verbi Miniſtri, Calicem verò Seniores Eccleſiæ, *qui morum cenſuræ præſunt, populo diſtribuunt, prius commonitione facta vt honeſtè & decenter eò quiſque accedat.* II.

IVSTINVS MARTYR, in Apologia ſecunda, prope finem.

Καὶ ἡ διάδοσις, καὶ ἡ μετάληψις ἀπὸ τῶν εὐχαριστηθέντων ἑκάστῳ γίνεται: id eſt, *Et diſtributio & communicatio eorum in quibus gratiæ ſunt acta fit vnicuique.* III.

TERTVLLIANVS, Lib. de Corona Militis, Cap. 3.

Euchariſtiæ Sacramentum, & in tempore victus, & omnibus mandatum à DOMINO, etiam antelucanis cœtibus, NEC DE ALIORVM MANV QVAM PRÆSIDENTIVM *ſumimus.* IV.

WOLFGANGVS MVSCVLVS, in Locis Communibus, Loc. de Cœna DOMINI, Art. quid inſtituerit DOMINVS, §. *Fregit.*

Fregit ipſe ſua manu Panem, ac fractum à ſe dedit Diſcipulis. Non dedit illis integrum, & ab ipſis frangendum, ſed à ſe fractum Panem: non dedit vt ipſi diſtribuerent, ſed vt à ſe diſtributum acciperent, & ederent. Erant Apoſtoli in ea Cœna DOMINI, non vt diſpen- V.

satores mysteriorum DEI, sed ut Convivæ, ut Fideles, ut Discipuli, ut Communicantes. CHRISTVS verò ut Convivator, ut DOMINVS, eadem opera instituens, ac suis ipsius manibus dispensans gratiæ suæ Sacramentum, simulque sanctificans futuram, ac Ministerialem illius dispensationem.

Idem, Ibidem §. *Ab hoc CHRISTI.*

VI. *Quod de poculo dixit, bibite ex hoc omnes; cum de* Pane *non dixerit, edite de hoc omnes; verisimile est ob eam esse rationem factum, quod de* Pane *quidem à se fracto SINGVLIS DEDIT SVAM VNICVIQVE PARTEM; de* Poculo *verò non ita.*

DANIEL CHAMIERVS, Lib. 5. de Eucharistia, Cap. 2. §. 3.

VII. Nunquam *celebrata est* Eucharistia, *VT SIBI QVISQVE SVMAT, sed omnes accipiant DE MANV CONSECRANTIS, secundùm institutionem.*

CAP. XVI. PARS QVARTA.

De reverentia & gestu accipientis Sacramentum S. Cœnæ.

Primus numerus exhibet dissertationem quam promisimus de gestu Eucharistico & mensali.

NVM. I. DIONYSIVS, Episcopus ALEXANDRINVS, apud EVSEBIVM, Lib. 7. Histor. Ecclesiast. Cap. 8. θ. docet suo seculo adstitisse mensę communicantes. Loquens enim, de quodam fratre, qui sæpè communicaverat, eum

sic

sic describit, Τραπέζῃ παραστάντα. Et ibidem docet tunc eundem fuisse gestum precantium: Ὁ δὲ ἔτι πενθῶν παύεται, πέφρικέτι τῇ τραπέζῃ προσιέναι· καὶ μόλις παρακαλούμενος, συνεστάναι τῶν προσευχαῖς ἀνέχεται. Id est, *Ille autem à lamentis non destitit, & ad mensam accedere extimuit, & vix rogatus, consistere, sive cùm reliquis stare, in precibus sustinuit.* Vbi vides eodem gestu precatos esse, & communicasse. Olim enim Christiani, omnibus diebus Dominicis, & à Paschate ad Pentecosten, non nisi stantes orabant. *Die Dominico jejunium nefas dicimus, vel de geniculis adorare. Eadem immunitate à die* Pascha, *in Pentecosten vsque gaudemus*; inquit Tertullianus, Lib. de Corona Militis, Cap. 3. Item Iustinus Martyr; ἔπειτα ἀνιστάμεθα κοινῇ πάντες, καὶ εὐχὰς πέμπομεν: id est, *Postea* [finita Concione] *consurgimus communiter omnes, & precationes fundimus.* Hæc Iustinus, in Apologia secunda, prope finem. Vbi subjungit descriptionem celebrationis Eucharistiæ; quod nimirum præpositus sive Pastor acceptis elementis à populo oblatis, *Preces* & Gratiarum actiones pro virili fundebat, & populus faustè acclamabat, dicens, AMEN, & distributio communicatioque fiebat, præsentibus. Hæc omnia omina uno eodemque gestu fiebant.

Veteres Catholici diebus DOMINICIS & a Paschate ad Pentecosten stabant orantes, stabant communicantes.

In Concilio Nicæno, œcumenico primo, conditus est hac de re Canon, cujus hæc sunt verba; Ἐπειδή τινές εἰσιν ἐν τῇ κυριακῇ γόνυ κλίνοντες, καὶ ἐν ταῖς τῆς πεντηκοστῆς ἡμέραις, ὑπὲρ τοῦ πάντα ἐν πάσῃ παροικίᾳ φυλάττεσθαι, ἑστῶτας ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ τὰς εὐχὰς ἀποδιδόναι τῷ Θεῷ. Id est, *Quoniam sunt quidã in die Dominico genua flectentes, & in diebus* Pentecostes: *ut omnia inomnibus paræciis consonãter observentur, placuit sancto Con*

cto Concilio, stantes D O M I N O *vota persolvere.* Concil. Nicæn. Can. 20.

Idem suo seculo servatum esse, ut die Dominico & per omnem Pentecosten, nec de geniculis adorarent, & jejunium solverent, scribit Hieronymus, in *Dialogo* adversus Luciferianos. Hoc in signum resurrectionis factum esse, docet Augustinus, Epist. 119. Cap. 15.

De eodem, in Synodo quinisexta, Can. 90. constituitur, ut in honorem resurrectionis CHRISTI, sicut Patres tradiderant, non flectant Christiani genua diebus Dominicis. Hoc sic explicat illa Synodus, eodem Can. *Quod post vespertinum Sacerdotum ad Altare Sabbato ingressum, ex consuetudine quæ servatur, nemo genu flectat, usque ad sequentem vesperam in die Dominico, in qua post ingressum in completorio; [ἐν τῷ λυχνικῷ] genua rursus flectentes,* D O M I N O *Preces sic offerimus.* Hæc ibi.

Vide in Decretalibus Gregorij 9. Lib. 2. Tit. 9. *De feriis.* Cap. 2. *Quoniam.*

Gestus mensalis.

Non tamen erat ille ordinarius gestus mensalis, in aliis conviviis: at ne in ipsis quidem agapis, id est, conviviis illis quæ alendæ charitati, & fovendæ fratrum concordiæ, ita serviebant, ut etiam pro tempore corporalem famem ac sitim, sufficientis cibi & potus sumptione, depellerent. In iis enim, sicut in aliis cœnis, discumbebatur, quocunque anni tempore agitarentur. Sic enim, absque ullius temporis exceptione, describuntur à Tertulliano: *Non prius* DISCUMBITUR *quam Oratio ad* D E V M *prægustetur; editur quantum esurientes capiunt: bibitur quantum pudicis est utile: ita saturantur, ut qui meminerint etiam per noctem adorandam* D E V M *sibi esse: ita fabulantur, ut qui sciant* D O M I N V M *audire. Post aquam manualem & lumina, ut quisque de Scripturis sanctis, vel de proprio ingenio potest, provocatur in medium* D E O *canere: hinc probatur quomodo biberit.*

Agaparum descriptio.

biberit. Æquè Oratio convivium dirimet, &c. Hæc Tertullianus, in Apologetico, Cap. 39.

Propter hunc secularem in agapis gestum, decreverunt Patres in Concilio Laodicæno, ut non celebrarentur agapæ in Ecclesiis: verba Canonis sunt, ὅτι οὐ δεῖ ἐν τοῖς κυριακοῖς, ἢ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, τὰς λεγομένας ἀγάπας ποιεῖν καὶ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ ἐσθίειν, καὶ ἀκούβιτα στρωννύειν. Id est, *Quod non oportet in Dominicis locis, aut in Ecclesiis, ea convivia, quæ dicuntur Agapæ, facere, & in domo DEI comedere, & accubitus sternere.*

Idem constitutum est in Synodo quinisexta, Can. 74.

Theodoretus commemorans Historiam de Theodosio & Ambrosio, Lib. 5. Histor. Ecclesiast. Cap. 17. ait Ambrosium, cum per Diaconum monere vellet Imperatorem, ut extra Cancellos egrederetur, cum reliquis Laïcis communionem accepturus, dixisse ei, *exi, & cum reliquis laicis communica in statione*, seu, *sta cum aliis laicis*. τοῖς ἄλλοις κοινώνει τῆς στάσεως.

Ipsis diebus Dominicis, & diebus Pentecostes, veteres illi Christiani terrena sua convivia celebrantes, accumbebant: Concionem audientes, sedebant; ut colligere est ex Iustini verbis, superius citatis, quibus ait eos finita concione consurrexisse ad precandum; precantes & communicantes stabant. Primus ille gestus erat mensalis, ad mensas communes, in epulis refectioni corporum destinatis: hunc Patres ex Ecclesia, & ab actionibus publicis in sacris conventibus prorsus exploserunt, tanquam indecorum & incongruum. Sessio permissa est concionem audientibus. At neque gestus convivandi in Cœnis secularibus, neque gestus auscultandi, sive Conciones audiendi in ipsis sacris conventibus, permissus est communicantibus: sed eis præscriptus est gestus ille precandi, qui pro tempore in publicis precibus usurpari jubebatur. Quem gestum ab initio

Nota de gestu mensali, & Eucharistico, apud veteres.

initio precationum participationem Eucharistiæ precedentium, (post dimissos Catechumenos) usque ad totius celebrationis finem constanter servabant. Constanter adorantes DEVM, utentes precationibus, orationibus, interpellationibus, & gratiarum actione, participantes de sacra Cœna, & seipsos DEO offerentes & voventes: ut monet Augustinus, Epist. 59. ad Quæst. 5. Vnde locus celebrationis Eucharistiæ, dictus est locus orationis. *Post Sermonem fit missa Catechumenis: manebunt fideles, venietur ad* LOCVM ORATIONIS; inquit Augustinus, Serm. 237. de tempore.

Locus orationis.

Celebrationem Eucharistiæ veteres rectè judicabant esse partem illius publici cultus qui soli *DEO* debetur, sicut supra monui ex Augustin. Lib. 2. contra Faustum, Cap. 21. ejus verba citavimus, Cap. 11. hujus libri, Pag. 241. ubi de Sacerdotibus & Sacrificio. Propterea huic actioni convenientissimum esse judicabant gestum adorativum: quo adorabant, non Sacramentum, sed ipsum CHRISTVM, in cujus memoriam Sacramentum illud celebrabant. Quo pertinet illud Ambrosij: *Quam* [carnem CHRISTI] *hodie quoque in mysteriis adoramus, & quam Apostoli in DOMINO IESV adorarunt. Neque enim divisus CHRISTVS, sed unus. Neque cum adoraretur, tanquam DEI filius, natus ex virgine negabatur.* Hæc Ambros. Lib. 3. de Spiritu Sancto. Cap. 12.

Eucharistiæ celebratio pars est latriæ quam DEO exhibemus; ideoque ei convenientissimum esse gestum adorativum judicavit catholica antiquitas.

Augustinus ait; *Quæro quid sit scabellum pedum ejus, & dicit mihi Scriptura, terra scabellum pedum meorum. Fluctuans converto me ad CHRISTVM, quia ipsum quæro hîc, & invenio quomodo sine impietate adoretur terra, sine impietate adoretur scabellum pedum ejus. Suscepit enim de terra terram, quia caro de terra est, & de carne Mariæ carnem accepit. Et quia*

In Esai. 66.

in ipsa

in ipsa carne hîc ambulavit, & ipsam carnem nobis manducandam ad salutem dedit. NEMO AUTEM ILLAM CARNEM MANDUCAT, NISI PRIUS ADORAVERIT. Inventum est quemadmodum adoretur tale scabellum pedum DOMINI, & non solum non peccemus adorando, sed PECCEMUS NON ADORANDO. Hæc August. Comment. in Psalm. 98.

Nempe contra Hæreticos publicam edebant Patres fidei suæ confessionem & professionem, hoc ipso gestu & cultu; quo palam profitebantur se eum agnoscere *DOMINUM* & *DEUM* suum, in cujus honorem & recordationem mysteria celebrabant. Propterea in ipsa celebratione non desinebant eum adorare: scientes neminem posse percipere rem Sacramenti, id est, *CHRISTI* carnem, sive *CHRISTUM* incarnatum, nisi eum adoret, id est, nisi *DEUM* æterno patri coæternum, consubstantialem, & conglorificandam agnoscat, *& honoret Filium, sicut honorat Patrem.* (Ioan. 5. 23.) ἀμερίστῳ προσκυνήσει *impartibili adoratione.* Ut monet Gregorius Theologus in oratione quam habuit in Concilio Constantinopolitano primo coram 150. Episcopis. Etiamsi absque ista vera fide & adoratione posset quispiam manducare Sacramentum carnis *CHRISTI*, in suam condemnationem. Sicut alibi docet Augustinus tract. 26. in Evangelium Ioannis.

Credendo manducatur *CHRISTI* caro, ut ipse docet, Ioan. 6. Quicunque autem rectè credit de Filio, eum honorat sicut patrem. Nec minus honorat incarnatum, quam ante assumptam carnem. Nam etiam in carne manifestatus noster est *DEUS*.

Scitè & eleganter cecinit Gregorius
Theologus, in Gnomis;

Νήπιος, ὅστις ἄνακτι Θεοῦ Λόγον αἰὲν ἐόντα
'Ου σέβετ' ἰσοθέως Πατρὸς ἐπουρανίου.
Νήπιος, ὅστις ἄνακτα Λόγον βροτὸν ἔνθα φανέντα,
'Ου σέβετ' ἰσοθέως οὐρανίοιο Λόγου.
Τέμνει δ' ἢ μεγάλοιο Πατρὸς Λόγον, ἠὲ Λόγοιο
Μορφὴν ἀνδρομέην, καὶ πάχος ἡμέτερον.

Id est,

Insanit Regi divinum quisquis honorem
Non tribuit Verbo cum Genitore parem.
Insanit Verbo incarnato quisquis eundem
Denegat, æthereo qui tribuendus honos.
A Patre vel magno Verbum disjungit; ab ipso
Humanum Verbo dissociatve lutum.

Hoc sensu Theodoretus Dialogo 2, ait symbola Eucharistica adorari, id est, cum adoratione accipi: adoratione, inquam, non ipsorum symbolorum, sed CHRISTI incarnati, & pro nobis passi; cujus symbola hæc sunt, & figura. Sic enim accipienda esse Theodoreti verba, neque Theodoretum, aliosve patres adorationem Sacramenti, sed tantummodo adorationem DEI intellexisse, inferius ostendemus, contra Papistas adoratores Sacramenti. Quam DEI adorationem etiam gestu adorativo palam profitebantur.

Ex his omnibus liquidò patet, veteres illos patres, jam inde ab ultima antiquitatis memoria, ex deliberato consilio, ac dedita opera, in sacra Cœna abstinuisse ab usitato gestu mensali, qui in aliis ipsorum conviviis ordinariè usurpabatur: quin & ab eo etiam quo utebantur concionem audientes: & alium adhibuisse gestum, nempe adorativum, in publico cultu pro tempore usitatum; quem illi in Cœna DOMINICA magis mensalem, id est, men-

sæ DOMINICÆ convenientiorem judicarunt.

Eosque in hoc imitata est citeriorum temporum Ecclesia, quæ postquam cœpit diebus DOMINICIS, & per omnem Pentecosten de geniculis adorare, eodem etiam gestu, in Cœnæ DOMINICÆ participatione usa est, non solum aliis diebus (in quibus antiquos patres geniculantes communicasse promptum est colligere ex Analogia) sed etiam diebus DOMINICIS.

Neque in eo delinquunt jam Papistæ quod in Sacramento adorent, gestuque utantur adorativo, hoc enim laudabiliter etiam purioribus seculis semper est factitatum: sed in eo peccant, quod cultum soli DEO debitum, &, purioribus illis seculis, soli DEO in Ecclesia Catholica tributum, aliorsum detorqueant: adorantes ipsum Sacramentum, sive consecrata Symbola, ex falsa Hypothesi Transubstantiationis: quemadmodum & ad alias quoque creaturas religiosam adorationem sacrilegè transtulerunt. Papistarum peccatum.

Non tamen prohibenda est adoratio, sed corrigenda directio. Adorare enim necesse est, & religiosè colere, sed non sunt ex quacunque humani erroris Hypothesi religiosè adorandæ aut colendæ meræ creaturæ; aut quicquam præter unicum illum verum DEVM, qui juravit se honorem suum non concessurum alteri. (*Esai.* 42. 8.) Non sunt prohibendi Christiani adorare in celebratione *Mysteriorum*, est enim hæc actio intrinsecè adorativa, sicut ostendimus, Lib. 1. Cap. 7. § 2. Neque dignè peragi potest absque adoratione. Sed jubendi sunt solum DEVM adorare: non autem Sacramentum aut ullam aliam creaturam. Iuxta illud, ὅρα μὴ, id est, *Vide ne*, ut monet Ioannem Angelus, Apocal. 19. 10. & 22. 9. Vbi adorationem non simpliciter prohibet, sed directionem corrigit, dicens, *DEVM adora* [τῷ Θεῷ προσκύνησον.] Vetat adorare Angelum, & jubet adorare DEVM. Remedium contra abusum Papisticum.

Si ex eo quod *Papistæ* adorent Sacramentum, inferas

non esse adorandum DEUM in celebratione Sacramenti: quid si aliud remedium tibi quispiam suggerat, & jubeat tollere Sacramentum, (sicut *Ezechias* sustulit æneum serpentem) & tunc nullum erit periculum artolatriæ? dices necessarium esse Sacramentum: dicet ille necessariam esse adorationem, & sine ea non solum inutilem sed etiam indignum, & perniciosum esse usum Sacramenti: nam nisi, dum participias, actu credas, non manducas CHRISTI carnem, licet premas dentibus Sacramentum ad tuam damnationem, (dum autem fidem profiteris, etiam oras, ut monui. Lib. 1. Cap. 7. §. 2.) & nisi actu recorderis mortis CHRISTI, cum actuali gratiarum actione, non rectè celebras hanc Cœnam: & nisi ei gratias agas ut DEO, adeoque gratias agendo colas illum latria illa quæ soli DEO debita est, jam hæreticus es & contemptor, non cultor CHRISTI: & nisi ea sit tua gratiarum actio per quam teipsum CHRISTO offeras in hostiam beneplacentem *DEO*, & hæc sit tua rationalis latria, hypocriticè agis cum *CHRISTO*, & indignè manducas Sacramentum: & nisi in hac publica & maximè solenni supremi cultus actione, per quam *CHRISTUM DEUM* tuum solenniter profiteris, & ad *DEUM* proximè appropinquas, cum maximè solenni professione, ac protestatione, & exercitio publico fidei tuæ, & obedientiæ, & gratiarum actionis, et orationis, cum nuncupatione voti; nisi, inquam, in hac tali actione, ipso externo gestu, internam animi tui devotionem palam testatam facias, non ritè reddis *DEO* vota in medio congregationis ejus, ubi accipiens poculum salutis, debebas palam reverentiam numinis profiteri: et reverentiæ illius externa spectantique cœtui haud obscura expromere indicia; tum in honorem *DEI*, tum ad excitandum alios.

Hæc ita certa sunt, omniumque Christianorum animis penitus incisa, ut omnes, etiam sedentes, aliqua adorationis signa exprimant: qualia sunt oculorum in Cœlum

erectio,

erectio, manuum elatio, aut supplex complicatio, et in viris etiam, quod apertis capitibus sedeant, etc. *Hæc* qui dixerit, non esse convenientia, ille haud dubiè undecoram et profanam commendabit Barbariem, stuporem, ingratitudinem, oblivionem, et impietatem.

Et quia actioni huic, palam adorativæ, convenientior est is corporis situs, qui adoratorem magis deceat; propterea Patres neque accubitum, neque Sessionem communicantibus concesserunt, sed vel stationem diebus *DOMINICIS*, et diebus Pentecostes; vel etiam (ut ex collatione colligere est) geniculationem, aliis diebus: constat enim semper usos esse gestu palam adorativo.

Nos etiam, si purioris Antiquitatis γνήσιοι Imitatores esse volumus, & simul Idololatriam *Papisticam* devitare; neque ipsum adorabimus Sacramentum, (quod participandum, non autem adorandum nobis datur) neque à terrenis conviviis, sed potiùs à precatione publica gestum *E*ucharisticum mutuabimur, neque ideo nos DEVM adorare cessabimus, aut debitum ipsi honorem denegabimus, quia transsubstantiarii isti consecratam hostiam adorant, & honorem DEI deferunt creaturæ.

*H*æc non eo tendunt ut Sessio in Eucharistia damnetur tanquam gestus in se illicitus, quem in se indifferentem & licitum esse (etiamsi novum, & cæteris paribus, non ita congruum) agnoscimus. Sed ut pateat *E*cclesiam Catholicam veterem, jam inde ab ultima Ecclesiasticæ recordationis memoria alium prætulisse gestum, qui majorem reverentiam præ se ferret. Nempe, adorativum, in publicis precibus pro tempore usitatum: puta vel stationem, vel geniculationem. Sessio.

Et his duobus gestibus utuntur (aliæ quidem hoc, aliæ illo) omnes reformatæ Ecclesiæ per *BRITANNIAS*, *GALLIAS*, *HELVETIAM*, *GERMANIAM*, Gestus adorativi, usitati in Eucharistia,

POLONIAM, RVSSIAM, LITHVANIAM, SAMOGITIAM, etc. veterem Ecclesiam in hoc imitantes. Neque usquam gentium ullo unquam seculo invenitur in usu fuisse aut esse Sessio in Eucharistiæ celebratione, nisi nuper in SCOTIA, & adhuc in confœderatis Provinciis BELGII, ubi *GERMANO-BELGÆ* (jam in toto orbe inter Catholicos soli) sedent, utentes tamen hoc gestu non ut necessario, sed ut cæremonia quadam libera, ut patet ex parte quinta, hujus Cap. Num. x. Et in ipso confœderato *BELGIO* Ecclesiæ *GALLO-BELGICÆ* utuntur statione.

Quando aliquis Sacramentum sumpturus assurgit, cui assurgit? Non utique Sacramento, sed *IESV CHRISTO, DEO* nostro, in cujus recordationem et honorem, Sacramentum sumit, manducat, bibit.

Occurritur calumniæ.

Sed in hac actione adorare vel gestu uti adorativo, quamvis immediate adorationem eam ad *DEVM* dirigas, nihil est aliud (inquit quidam seditiosus) quam subtilior illa Idololatria, et cultus relativus, quem Durandus et alii exhibendum censent coram Imaginibus, et circa Imagines, etiamsi profiteantur se non adorare ipsas Imagines. Respondeo. *Hæc* verò est, non subtilis, sed crassa inscitia et vesana blasphemandi libido. Quasi verò nollet DEVS adorari in usu Sacramenti à se instituto, (et qui, ex ipsius institutione, pars est publici illius cultus, quem soli DEO debemus) quamvis usum Imaginum in suo cultu, humana superstitione introductum, repudiet. DEVS noluit suffitum sibi fieri igne peregrino, Levit. 10. 1. 2. Num inde sequitur non adolendum fuisse illi incensum igne sacro quem ipsæ super Altare dedit? Levit. 9. 24. Peccavit Achaz adorans coram Altari Damasceno, et super illud offerens, numquid propterea, dicendum est peccasse Salomonem, aliosque Israelitas, qui obtulerunt super Altare DOMINI, et coram eo adorarunt DO-

MINVM geniculantes, vel stantes? *Deuteron.* 26. 4. 5. 10. et 1. *Reg.* 8. 54. et super illud obtulerunt. Scriptura improbat oblationes ipsi DOMINO factas in excelsis, post conditum à Salomone Templum, 2. Paralip. 33. 17. Num inde sequitur ingrata fuisse DEO sacrificia ipsi oblata in Templo? Sacramentum Eucharistiæ ipse DOMINVS instituit, & eo nos uti jussit in ipsius recordationem, id est, cum devota & grata ipsius recordatione, et ad accendendam in cordib⁹ nostris hanc cōmemorativam devotionem, et devotam gratitudinem erga ipsum, etiam in ipso celebrationis actu. Nihil hujusmodi ostendi potest de Imaginibus. *Papistæ*, et schismatici isti partiti inter se esse videntur blasphemiæ munera, ut illi Scripturis divinis conferant Alcoranum, BELLARM. Lib. 4. de Verbo *DEI*, Cap. 4. Isti Cœnam DOMINICAM, non alio loco habeant, quam superstitiosas Imagines. Vide Lib. 1. Cap. 1. et Cap. 7.

Ex eis autem quæ dicta sunt, jam clarissimè patet, paradoxum istud, (in quo sibi tantopere placent quidam imperti) de gestus Eucharistici, cum ordinario secularium conviviorum gestu necessaria conformitate, totius Catholicæ antiquitatis, omniumque, (nulla excepta) per EVROPAM Reformatarum Ecclesiarum, unanimi constantique judicio ex diametro repugnare. Viderint igitur hujus monstri Parentes, quos sint Compatres inventuri. Fortasse *ARIANOS* illos, de quibus infra, Num. VI. et VII. Eant quoque et pari jure alias etiam stipulas congerant ut posthac, in Cœna DOMINI, non solum sedeant, sed etiam capita argant, confabulentur, rideant, hæc enim omnia ad usitatum in secularibus conviviis gestum mensalem ita pertinent, ut non solum irreprehensibiliter, sed ut plurimum etiam laudabiliter, usurpentur.

Gestus mensalis.

Duo nobis in hac dissertatione supersunt dissolvenda dubia: unum est, de fonte artolatriæ, ut in fumis quibusdam fratribus scrupulum existimamus: alterum est, de

objecto adorationis à Patribus usurpatæ in celebratione Cœnæ *DOMINICÆ*, ut Papistis Sacramenti adoratoribus os obturemus.

De Papistica elevatione, & adoratione Sacramenti.

De priore, nempe, de adoratione Sacramenti, exstat decretum *HONORII* tertii, Papæ Romani, extra, de celebratione Missarum, Cap. 10. *SANE CUM. Sacerdos verò*, (inquit) *frequenter doceat plebem suam, ut cum in celebratione Missarum ELEVATUR hostia salutaris, se reverenter inclinet, idem faciens cum eam defert Presbyter ad infirmum.* Hæc Honorius, Anno DOMINI 1220. Postquam Innocentius tertius, Papa Romanus, Anno DOM. 1215. In Concilio pronunciasset: *IESU CHRISTI Corpus & Sanguinem, in Sacramento Altaris, sub speciebus Panis & Vini veraciter contineri: TRANS-SUBSTANTIATIS Pane in Corpus, & Vino in Sanguinem, potestate divina.* Concil. Lateran. sub Inno. 3. c. 1. & Extra, de sũma Trinitate, et fide Catholica, Cap. *Firmiter*, §. *Una verò.* Nempe, Sacramenti elevatio & adoratio non ex *DEI* in Sacramento adoratione, sed ex transsubstantiationis errore promanarunt. Id quod etiam ex Tridentinorum argumentatione colligere est. Postquam enim dixissent; *Per consecrationem Panis & Vini, conversionem fieri totius substantiæ Panis, in substantiam Corporis CHRISTI, DOMINI nostri; & totius substantiæ Vini, in substantiam Sanguinis ejus:* Eamque conversionem *convenienter & propriè TRANS-SUBSTANTIATIONEM* esse appellatam. Sess. 13. Cap. 4. statim subjungunt, sequente Cap. *De cultu & veneratione huic sanctissimo Sacramento exhibenda*; hæc verba: *Nullus itaque dubitandi locus relinquitur, quin omnes* CHRISTI *Fideles, pro more in Catholica* Ecclesia *semper recepto, latriæ cultum, qui verò* DEO *debetur*

betur, huic sanctissimo Sacramento in veneratione adhibeant. Neque enim ideo minus est adorandum, quod fuerit à CHRISTO DOMINO, *ut sumatur, institutum. Nam illum eundem* DEUM *præsentem adesse credimus, quem* Pater *æternus introducens in orbem terrarum, dicit, & adorent eum omnes Angeli* DEI, *quem Magi procidentes adoraverunt*, &c. Hinc manifestum est adorationem Sacramenti fundatam esse in opinione Transsubstantiationis. Quæ opinio orta est non ex DEI in mysteriis adoratione antiquitus usitata et retenta, sed ex prava interpretatione verborum illorum *DOMINI*, HOC EST CORPUS MEUM, quæ tamen verba nobis retinenda sunt.

Non instituit HONORIUS, ut in celebratione Sacramenti, adorarent Communicantes; hoc enim jam olim piè factitatum est: sed ut cum in celebratione ELEVATUR Hostia, plebs, etiam non communicans, se inclinet. Idemque faciat quando Hostiam defert Presbyter ad infirmum. Inclinet, inquam, se ipsi hostiæ, eique cultum latriæ exhibeat, ut monet Tridentini. Hæc adoratio Idololatrica est, & Catholicæ antiquitati incognita, & à nobis meritò repudiata.

Quemadmodum meritò rejicimus ex eodem fonte ortam superstitionem illam festivæ celebrationis, quam appellant Festum Corporis CHRISTI. Quod Festum ab VRBANO, Papa quarto, institutum, (Anno DOM. 1264.) confirmavit CLEMENS, Papa quint⁹, (Anno DOM. 1311.) Cujus decretum habetur in Clementinis, de reliquiis, & veneratione Sanctorum. Cap. *Si Dominum.* Quod etiam Festum recipiunt & approbant Tridentini, Sess. 13. Cap. 5. — Festum corporis CHRISTI.

At abusi sunt, inquies, adoratione in mysteriis, eam convertendo ad ipsum Sacramentum. Respondeo, abuti conabatur Ioannes adoratione, eam convertendo ad Angelum nec tamen propterea prohibuit eum Angelus — Objectio, ab abusu. Resp.

 adorare

adorare *DEUM*, quamvis eum non passus sit adorationem illam *DEO* debitam transferre in Angelum. Abusi sunt Papistæ oratione *DOMINICA*, aliisque sanctis precibus, eas Idololatricè dirigendo ad meras creaturas; nec tamen propterea excidit *DEUS* jure suo, quin illi precationes illæ debeantur, & adhuc exhibendæ sint; neque illorum superstitio nos liberat à necessario officio tribuendi *DEO* quod suum est. Queritur *DEUS* apud *Ezechielem*, (Cap. 16. versu 19. 20.) Quod Israëlitæ panem ejus, & Similam, & Oleum, & Mel, posuissent coram Idolis: & filios filiasque ejus immolassent eis.

Monui supra Sacramentum Eucharistiæ non propterea esse abolendum, quod ab Idololatris, adoratum sit: neque ideo adorationem *DEO* denegandam in Sacramenti hujus celebratione, quod debitam *DEO* adorationem artolatræ transtulerint in creaturam: ex falsa Hypothesi Transsubstantiationis. Quemadmodum consimili Idololatria olim *Manichæi* adorationem dirigebant ad Solem & Lunam, & ad eorum gyrum orationem suam circumvoluebant, ex falsa Hypothesi, qua fingebant virtutem *DEI* in sole habitare, sapientiam verò in Luna. Ut legimus apud Augustinum, Lib. 2. contra Faustum, Cap. 2. & aliquot sequentibus capitibus.

Inexcusabilis idololatria Papistarum.

Hunc Transsubstantiariorum cultum rectè quidem improbat, frustra autem conatur ab Idololatriæ crimine liberare, Spalatensis, Lib. 7. de Rep. Eccles. Cap. 11 Num. 7. *per rectam*, scilicet, (ut ipse loquitur) *intentionis directionem: qui docent*, inquit, *panem non esse amplius panem, sed corpus CHRISTI, illi profectò panem non adorant, sed solum, ex suppositione, licet falsa, CHRISTI corpus verè adorabile adorant.* Hæc ille. At non sufficit suppositio falsa, ad depellendum Idololatriæ crimen. Sic enim si quis Antichristum, pro *CHRISTO* sequatur & adoret, excusabitur à cri-

mine Idololatriæ: per intentionem, scilicet, qua intendit solum *CHRISTUM* adorare. Quod absurdum est. Præsertim cum *DOMINUS* præmonuerit cavendos esse Pseudochristos, qui decepturi essent homines non electos. Sic qui suppositione quadam falsa imaginatus fuerit *DEUM* auro aut argento aut lapidi, sculpturæ artis & cogitationis hominis esse similem, *DEO*que imaginem effinxerit, & existimaverit numen ipsum esse in illa imagine, sive per inhabitationem, sive, quod absurdius est, per Transsubstantiationem, si imaginem illam, auream, argenteam, vel lapideam, &c. Divino honore prosequatur; numquid illum intentio, & falsa suppositio ab Idololatriæ crimine liberabunt? num *Manichæos* ad Solis gyrum orationem suam circumvoluentes, & nescio quam navem per foramen cœli micantem atque lucentem adorantes, dicemus non fuisse Idololatras: quia, scilicet, colentes illam navem, putabant se colere *CHRISTUM*, *DEI* virtutem; habitare eam credentes in Sole? ut legimus apud August. Lib. 20. contra Faustum, Cap. 2. 5. 6. Nusquam igitur erunt Idololatræ. Notum enim est omnem Idololatriam falsa aliqua suppositione niti. Et quid, obsecro, dicemus de adoratione vituli in eremo? de vitulis Ieroboami? quid de hodierno Iudæorum cultu, qui IEHOVAM DEUM Abrahami, Isaaci, & Iacobi, eumque solum adorare se profitentur? quid de illis, quos CHRISTUS ait cœco quodam *DEI* zelo occisuros Apostolos? Ioan. 16. 2.

Ne autem Papistæ verbis illis Ambrosij, & Augustini, & Theodoreti, quæ à nobis superius citata sunt, abutantur, eaque detorqueant ad defensionem adorationis Sacramenti, operæpretium erit Patrum illorum Orthodoxiam in hoc argumento breviter demonstrare, et dicta eorum à corruptelis Papistarum vindicare. Vindiciæ Patrum, contra Artrolatras.

AMBROSIUS ait, Catholicos sui temporis, *Carnem CHRISTI in mysteriis adorare; quam Apostoli in* AMBROS.

DOMINO IESV adorarunt. Lib. 3. de Spiritu sancto, Cap. 12. Non tamen inde sequitur aut *CHRISTI* Carnem esse corporaliter et localiter sub specie Panis in Sacramento, aut adorandum esse Sacramentum. Nos *CHRISTI* Carnem, in Cœlo sedentem, adoramus, in celebratione Sacramenti; quam adorarunt Apostoli in *DOMINO IESV*, corporaliter, localiter, et visibiliter, cum ipsis præsente super terram: sed non adoramus Sacramentum. Aliter Carnem *CHRISTI* adorarunt Apostoli, et nos eandem hodie adoramus in *DOMINO IESV*: aliter adoramus ejus Carnem in Sacramento, sive in celebratione Sacramenti: nam ita adoramus Carnem *CHRISTI* in *DOMINO IESV*, ut ipsum *DOMINVM IESVM* adoremus. At non adoramus ipsum Sacramentum, sed in Sacramento seu Sacramenti celebratione, id est, dum Sacramentum celebramus, adoramus illum in cujus memoriam fit hæc celebratio. Adorarunt Apostoli corporaliter præsentem super terram, nos adoramus *CHRISTVM* corporaliter sedentem in Cœlis, spiritualiter autem præsentem in mysteriis.

Vbi tangimus & manducamus ipsam *CHRISTI* Carnem, ibi eam existentem adoramus: tangimus autem & manducamus, sedentem in Cœlo, non utique corporali tactu & manducatione, sed fide; ut monet AMBROSIVS, in Comm. in 24. Lucæ: *Non enim*, inquit, *corporali tactu CHRISTVM, sed fide tangimus.* Item, serm. 56, *Quisquis*, inquit, *vult contingere DOMINVM Salvatorem, prius illum debet fide sua ad dextram divinitatis imponere, & credulitate cordis collocare in cœlestibus.* ——— - ——— *Beatus Paulus nos docuit quemadmodum Salvatorem in cœlestibus quæreremus, dicens, quæ sursum sicut quærite, vbi CHRISTVS est in dextra* DEI *sedens. Et vt nos ab hac humili vel terrena inquisitione Mariæ* (Magdalenæ, Ioann. 20.) *penitus*

penitus submoneret, addidit dicens, quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram. Ergo jam non super terram, nec in terra, nec secundum carnem debemus quærere Salvatorem, si volumus eum invenire atque contingere, sed secundum divinæ Majestatis gloriam, vt dicamus cum Apostolo Paulo; Nunc autem secundùm carnem non novimus CHRISTVM. Igitur & Stephanus beatus FIDE SVA non super terram quæsivit CHRISTVM, sed STANTEM ILLVM AD DEI DEXTERAM RECOGNOVIT: VBI ILLVM REPERIT, IBI MENTIS DEVOTIONE QVÆSIVIT. Non solùm autem Stephanus in Cœlo videt CHRISTVM; sed EVM ET MARTYRIO SVO TANGIT. Tangit enim DOMINUM *cum pro inimicis suis orans, velut FIDE SVA TENENS ILLVM dicit:* DOMINE, *ne statuas illis hoc peccatum. Intelligite ergo QVANTA DEVOTIONIS EST GLORIA. Maria juxta* DOMINVM *constituta eum tangere non meretur, Stephanus IN TERRIS POSITVS* CHRISTVM *TANGIT IN COELO. Illa inter Angelos præsentem non videt Salvatorem, Stephanus inter Iudæos* DOMINVM *CERNIT ABSENTEM.* Hæc ibi Ambrosius.

Sed objicies illa Ambrosii verba, Lib. 3. de Spiritu sancto, Cap. 12. *Cum igitur incarnationis adorandum sit Sacramentum*, &c. Respondeo: Adorationis DOMINICÆ Sacramentum ipse interpretatur Ambrosius eodem loco, IESVM Filium Virginis, *qui secundùm carnem natus ex Spiritu est.* Et hoc est magnum Sacramentum, seu mysterium, DEVS MANIFESTATVS IN CARNE. Qui nobis est adorandus: neque divisus est

CHRISTVS, ſed unus. *Et* adoratur à nobis ille Filius hominis, quia eſt Filius DEI, DEVS Patri conſubſtantialis. Eumque adoramus adoratione ſuprema, ſoli DEO debita. Ambroſius etiam peculiarem librum, de incarnatione fecit, quem inſcripſit, *De incarnationis DOMINICÆ myſterio*, & Caput quintum ejuſdem Libri, ſic prænotatur, *Incarnationis Sacramenta non obſtare quo minus DEI Filius ſit æternus.* Et tamen in toto illo libro, nihil dicit de Sacramentis ſtrictè dictis. Et alibi ait, *Quia voluit* DOMINVS, *qui hoc elegit Sacramentum, de* SPIRITV SANCTO *&* *Virgine natus eſt* CHRISTVS. Lib. 4. de Sacramentis, Cap. 4. Si tamen opus illud verè ſit Ambroſii. Gelaſius in principio operis contra Eutychen et Neſtorium; *Multos,* inquit, *de incarnationis DOMINICÆ Sacramento recens altercatio*, &c. Id eſt, de DEO manifeſtato in carne. Hoc Sacramentum, id eſt, Emmanuelem ſuppliciter adoramus in myſteriis, licet illum oculis corporis non cernamus, ſicut olim Apoſtoli: Spiritualiter autem præſentem credimus.

Ad hanc enim adorationem, quæ CHRISTO in myſteriis exhibenda eſt, non eſt neceſſaria corporalis & localis ejus in terra præſentia; ſicut neque ad tactum aut manducationem. Sicut oſtenſum eſt, Ibant Chriſtiani Hieroſolymam ut CHRISTNM *in illis adorarent locis, de quibus primùm Evangelium de patibulo coruſcaverat.* Vt eſt apud Hieronymum, in Epiſtola ad *M*arcellam, quæ incipit, *Menſuram.* Nec tamen in illis locis CHRISTVS corporaliter tunc præſens erat. Obſervanda ſunt illa Ambroſii verba, Lib. 3. de Spiritu ſancto, Cap. 12. *Neque adorandum quidquam præter DEVM legimus, quia ſcriptum eſt,* DOMINVM DEVM TVVM ADORABIS, ET ILLI SOLI SERVIES. ———— *Legimus alibi, Cœlum mihi Thronus, terra autem Scabellum*

Deut. 6. Eſai. 66.

pedum

pedum meorum. *Sed* NEC TERRA ADORANDA NOBIS, QVIA CREATVRA EST DEI. *Videamus tamen, ne terram illam dicat adorandam Propheta, quam* DOMINVS IESVS *in carnis assumptione suscepit.* ——— MARIA ERAT TEMPLVM DEI, NON DEVS TEMPLI: ET IDEO ILLE SOLVS ADORANDVS, QVI OPERABATVR IN TEMPLO. Hæc AMBROSIVS.

Hinc collige nihil esse religiosè adorandum neque tanquam DEVM, neque propter DEVM, nisi DEVM ipsum.

Nunc vindicandus est Augustinus, quod facilè fiet inspectis ipsius verbis, in Psalm. 98. *Quomodo*, inquit, *adorabimus terram, cum dicat apertè Scriptura,* DOMINVM DEVM *tuum adorabis?* ——— ——— *Timeo adorare terram, ne damnet me qui fecit Cœlum & terram. Rursum timeo non adorare Scabellum pedum* DOMINI *mei, quia Psalmus mihi dicit, adorate scabellū pedū ejus. Quæro quid sit Scabellum pedum ejus, & dicit mihi Scriptura, terra scabellum pedum meorum. Fluctuans converto me ad* CHRISTVM. ——— ——— *Spiritus vivificat, caro autem nihil prodest.* ——— ——— *Durum illis visum est quod ait, nisi quis manducaverit carnem meam, non habebit vitam æternam; acceperunt illud stultè, carnaliter illud cogitaverunt; & putaverunt, quod præcisurus esset* DOMINVS *particulas quasdam de corpore suo, & daturus illis.* ——— ——— *Ait illis, Spiritus est qui vivificat, caro autem nihil prodest. Verba quæ loquutus sum vobis, Spiritus est, & vita. Spiritaliter intelligite quod loquutus sum. Nō hoc corpus quod videtis manducaturi estis, & bibituri illum sanguinem quem fusuri sunt, qui me crucifigent. Sacramentum aliquod vobis* AVGVSTIN.

commendavi, spiritualiter intellectum vnificabit vos, etsi necesse est illud visibiliter celebrari, oportet tamen invisibiliter intelligi. Hæc ibi. Idem quoque in Serm. 58. de verbis DOMINI: *Si natura DEVS non est FILIVS, sed creatura, NEC COLENDVS EST OMNINO, nec vt DEUS adorandus. ——— Ego Dominicam carnem, imò perfectam in CHRISTO humanitatem, propterea adoro, quod à divinitate suscepta, atque Deitati vnita est: vt non alium atque alium, sed vnum eundemq; DEVM & hominem DEI Filium confitear. Denique SI HOMINEM SEPARAVERIS A DEO, vt Photinus, vel Paulus Samosatenus, ILLI EGO NVNQVAM CREDO, NEC SERVIO.* Hæc ibi.

Idem alibi, *Religet nos religio vni omnipotenti DEO.* Lib. de vera Religione, Cap. 55.

Cum igitur Sacramentum non sit Hypostaticè unitum Deitati, cùm ejus suppositum, non sit natura DEVS; sed sit à Deitate suppositaliter (ut ita loquar) separatum, non est adorandum.

Objicies fortasse, visum Augustino, adorandum esse Sacramentum, &, per consequens, eum existimasse panem Transsubstantiari in ipsam illam verè adorandam *CHRISTI* carnem: & hoc probare conaberis, ex Lib. 20. contra Faustum; ubi Faustus ait Manichæis circa universa (in quibus *DEVM* se colere dicebant) & Catholicis similiter erga panem & calicem esse parem relligionē, cap. 2. Neque videtur negare August. Catholicos ritu uti adorativo circa panem & calicem. Respondeo: Augustinus tria dicit. 1. De Catholicis loquens, ait; *Panis & calicis sacramentum nostro ritu amplectimur*, cap. 13. Secundo; *Noster autem panis*, inquit, *& calix, non quilibet quasi propter Christum in spicis & in sarmentis ligatum, sicut illi* (Manichæi) *desipiunt, sed certa cōsecratione mysticus fit nobis, nō nascitur.* Eodem

capite. Tertio, ait; DEUS *verus colendus est: quia solus ille colendus est, quo solo fruens, beatus fit cultor ejus: & quo solo non fruens, omnis mens misera est, qualibet re alia perfruatur.* Eodem libro 20. contra Faustum, cap. 5.

At verò secundùm Augustinum, solo Sacramento frui aliquis potest, & tamen esse miser: en ejus verba: *Nos hodie accepimus visibilem cibum, sed* ALIUD EST SACRAMENTUM, ALIUD EST VIRTUS SACRAMENTI. *Quàm multi de Altari accipiunt, & moriuntur, & accipiendo moriuntur? Unde dicit Apostolus, judicium sibi manducat & bibit.* —— —— *Videte ergo Fratres, Panem cœlestem spiritualiter manducate.* —— —— *Hic est Panis, qui de Cœlo descendit, ut si quis manducaverit ex ipso, non moriatur. Sed quod pertinet ad* VIRTUTEM SACRAMENTI, *non quod pertinet ad* VISIBILE SACRAMENTUM. *Qui manducat intus, non foris, qui* MANDUCAT IN CORDE, *non qui premit dente.* —— —— *Hujus rei* SACRAMENTUM, *id est, unitatis Corporis & Sanguinis* CHRISTI, *alicubi quotidie, alicubi certis intervallis dierum in* DOMINICA MENSA *præparatur, & de Mensa* DOMINICA *sumitur, quibusdam ad vitam,* QUIBUSDAM AD EXITIUM. RES VERO IPSA *cujus & Sacramentum est,* OMNI HOMINI AD VITAM, *nulli ad exitium, quicunque ejus particeps fuerit.* —— —— —— —— —— *Qui non manet in* CHRISTO, *& in quo non manet* CHRISTUS, *proculdubio nec manducat spiritualiter Carnem ejus, nec bibit ejus Sanguinem. Licet carnaliter & visibiliter premat dentibus Sacramentum Corporis & Sanguinis* CHRISTI. *Sed magis tantæ rei Sacramentum* AD IUDICIUM

sibi manducat & bibit, quia immundus præsumpsit ad CHRISTI *accedere Sacramenta.* Hæc omnia Augustinus, Tract. 26. in Evang. Ioannis.

Idem etiam Tract. 27. in idem Evang. *Hoc*, inquit, *totum ad hoc nobis valeat, dilectissimi, ut carnem* CHRISTI *& sanguinem* CHRISTI *non edamus* TANTUM IN SACRAMENTO, QUOD ET MULTI MALI; *sed* USQUE AD SPIRITUS PARTICIPATIONEM MANDUCEMUS, *& bibamus, ut in* DOMINI *corpore tanquam membra maneamus, ut ejus spiritu vegetemur: & non scandalizemur, etiamsi multi modo nobiscum* MANDUCANT ET BIBUNT TEMPORALITER SACRAMENTA, QUI HABEBUNT IN FINE ÆTERNA TORMENTA. Hæc Augustinus.

Vnde nascitur hoc argumentum: Ille solus est adorandus, quo solo fruens beatus fit cultor ejus. Vel, quicquid adorandum est, eo solo fruens beatus fit cultor ejus: at solo Sacramento fruens, non fit beatus cultor ejus: *Ergo*, Sacramentum non est adorandum. Et hæc est doctrina Augustini.

THEODORET. Accedo ad vindicias Theodoreti, qui ait mystica symbola adorari προσκυνεῖσθαι, dialogo secundo. Vbi intelligunt Papistæ adorationem supremam, quæ λατρεία dicitur. Nec repugno. Nullam enim aliam agnoscimus adorationem religiosam. Et hoc sensu adorationem acceperunt etiam Ambrosius & Augustinus, locis supra citatis, ubi de religiosa adoratione loquuntur absolutè absque ulla distinctione. *M*onui autem in superioribus, verba ista Theodoreti, τὰ μυστικὰ σύμβολα προσκυνεῖται, sic esse exponenda, *Mystica symbola ab adorantibus* (*sive cum adoratione*) *accipiuntur*. Adorantibus, inquam, non symbola, sed rem ipsam, sive CHRISTUM, cujus ea sunt symbola, sive sacra signa. Hanc expositionem sic probo: Adoratione illa, de qua loquitur Theodoretus, Christian

ſtiani Catholici non adorabant ſymbola: Ergo adorabant ſolum DEVM. Non enim invenitur tertium in hoc argumento. Probo antecedens: Non adorabant eas res quas credebant eſſe ſecundùm naturam adhuc meras creaturas, ſicut erant ante conſecrationem: at ſymbola Euchariſtica, nempe, Panem & Vinum, etiam poſt conſecrationem, credebant eſſe ſecundùm naturam ſuam adhuc meras creaturas, ſicut erant ante conſecrationem; quamvis *facta ſint* per conſecrationem jam *myſtica*, id eſt, acceperint *ſignificantem virtutem ſpiritualem*, ut loquatur Auguſtinus, Lib. 20. contra Fauſtum, Cap. 13. & Tract. 26. in Evang. Ioannis. *Major* patet; quia cultum divinum non niſi *DEO* tribuebant. *Minorem* probo, ex ipſo Theodoreto, qui Catholicæ Eccleſiæ ſui temporis doctrinam hac de re proponit, & contra *Eutychianos* Hæreticos defendit.

Ille in dialogo. 1. Qui inſcribitur, ἄτρεπτος, *immutabilis*, exponens verba illa Iacobi Patriarchæ, *Lavabit in vino ſtolam ſuam*, &c. Geneſ. 49. 11. & conferens ea cum verbis DOMINI, *Ego ſum vitis vera.* Ioann. 15. 1. Et cum verbis illis DOMINI, in inſtitutione Euchariſtiæ, quibus Calicem appellavit Sanguinem ſuum; & Panem, Corpus ſuum: ſic de re tota loquitur; *Sanguinem ergo uvæ, Servatoris ſanguinem appellavit. Si enim Dominus vitis eſt nominatus, fructus autem vitis, vinum appellatur, ſanguinis autem & aquæ ex Domini latere manantis rivi per reliquum corpus infernè deſcenderunt: Iure ergo & appoſitè prædixit Patriarcha, lavabit in vino ſtolam ſuam, & in ſanguine uvæ indumentum ſuum.* SICVT *enim nos myſticum vitis fructum, poſt ſanctificationem*, [μετὰ τ̀ ἁγιασμὸν] DOMINI *ſanguinem nominamus*, ITA *veræ vitis ſanguinem, uvæ ſanguinem nominavit.* ———— *In myſterio-*

rum traditione, DOMINVS *Panem appellavit Corpus, & sanguinem, id quod in Calice infusum & commixtum est.* [Σῶμα τὸν ἄρτον ἐκάλεσε, καὶ αἷμα τὸ κρᾶμα.] Respondet Eranistes, sive Eutychianus: *Ita nominavit.* Pergit Orthodoxus; *Atqui, & quod est secundùm naturam corpus, Corpus jure vocabitur, & itidem sanguis.* ERANIST. *In confesso est.* Pergit ORTHOD. *Servator quidem certè noster nomina commutavit, & corpori quidem, id quod erat symboli & signi nomen imposuit.* [Ioann. 6. Vbi Panis dicitur, & Cap. 12. 24. Vbi granum tritici appellatur: ad hæc enim loca nos mittit Theodoretus.] *Symbolo autem, quod erat corporis. Ita cum se vitem nominavisset, sanguinem id quod erat symbolum, appellavit.* Græcus textus sic habet: Ὁ δέγε Σωτὴρ ὁ ἡμέτερος ἐνήλλαξε τὰ ὀνόματα. καὶ τῷ μὲν σώματι, τὸ τοῦ συμβόλου τέθεικεν ὄνομα· τῷ δὲ συμβόλῳ τὸ τοῦ σώματος· οὕτως ἄμπελον ἑαυτὸν ὀνομάσας, αἷμα τὸ σύμβολον προσηγόρευσεν.

ERANISTES.

HOC *quidem verè dixisti; vellem autem scire causam mutationis nominum.*

ORTHODOXVS. *Manifestum est institutum iis qui sunt divinis mysteriis initiati* [τοῖς τὰ θεῖα μεμυημένοις.] *Volebat enim eos, qui sunt divinorum Mysteriorum participes, non attendere naturam eorum quæ videntur, sed propter nominum permutationem, mutationi, quæ fit ex gratia, credere. Qui enim, quod natura corpus est, triticum & panem appellavit, & rursus seipsum vitem nominavit, ille Symbola quæ videntur, appellatione corporis & sanguinis honoravit;* NON NATVRAM

TVRAM MVTANS, *sed gratiam naturæ adjiciens.* [Τὰ ὁρώμενα σύμβολα τῇ τοῦ σώματος καὶ αἵματος προσηγορίᾳ τετίμηκεν, οὐ τὴν φύσιν μεταβαλὼν ἀλλὰ τὴν χάριν τῇ φύσει προστεθεικώς.]

ERANIST. Et *mysticè mystica dicta sunt, & apertè declarata sunt, quæ non sunt nota omnibus.*

ORTHOD. Quoniam ergo in confesso est, & Patriarcham corpus DOMINI vestem & indumentum nominasse; ad dicendum autem de divinis mysteriis ingressi sumus, dic per veritatem, cujus symbolum & figuram esse existimas alimentum sanctissimum. [Τίνος οὖν σύμβολόν τε καὶ τύπον τὴν παναγιὸν τροφὴν.] *Divinitatisne DOMINI CHRISTI, an Corporis & Sanguinis?*

ERAN. Clarum quod illorum, quorum etiam appellationem susceperunt.

ORTHOD. Corporis & Sanguinis dicis?

ERAN. Ita dico.

ORTHOD. Vt decet amicum veritatis dixisti.

Hæc Theodoretus, Dialog. 1. in editione Græca, Romæ impressa, folio octavo; & in editione Latina Coloniensi, Tom. 2. Pag. 218.

Idem quoque in secundo Dialogo, qui inscribitur, ἀσύγχυτος, *in confusus*, in Græca editione, fol. 37. & 38. & in editione Latina, Pag. 236. de eodem argumento sic colloquentes introducit Eranisten, sive Eutychianum, & Orthodoxum.

ORTHODOXVS.

D*IC ergo, mystica symbola, quæ DEO à DEI Sacerdotibus offeruntur, quorum sunt symbola?*

ERANISTES. *Corpus & Sanguinis DOMINI.*

ORTHOD. *Corporis quod verè est, vel verè non est?*

ERANIST. *Quod verè est.*

ORTHOD. *Optimè: oportet enim imaginis esse exemplar Archetypum* [χρὴ γὰρ εἶναι τὸ τῆς εἰκόνος ἀρχέτυπον] *etenim pictores imitantur naturam, & eorum quæ videntur depingunt imagines.*

ERAN. *Verum.*

ORTHOD. *Si ergo divina mysteria corpus quod verè est repræsentant: ergo corpus etiam nunc* DOMINI *quoque corpus est, non in naturam divinitatis mutatum, sed impletum divina gloria.*

ERAN. *Opportunè accidit, vt verba faceres de divinis mysterijs. Nam vel ex eo ipso tibi ostendam, corpus* DOMINI *in aliam mutari naturam. Responde ergo ad mea interrogata.*

ORTHOD. *Respondebo.*

ERAN. *Quid appellas* DOMINI *quod affertur (seu offertur,* τὸ προσφερόμενον δῶρον) *ante invocationem Sacerdotis?*

ORTHOD. *Non oportet apertè dicere; est enim verisimile adesse aliquos mysterijs nõ initiatos.* [τινας ἀμυήτους.]

ERAN. *Respondeatur ænigmaticè.*

ORTHOD. *Id quod fit ex hujusmodi seminibus nutrimentum.*

ERAN. *Aliud autem signum* (τὸ δὲ ἕτερον σύμβολον) *quomodo nominamus?*

ORTHOD. *Commune etiam hoc nomen, quod potus speciem significat.*

ERAN. *Post sanctificationẽ autẽ quomodo ea appellas?*

ORTHOD. *Corpus CHRISTI, & sanguinẽ CHRISTI.*

ERAN. *Et credis te fieri participem CHRISTI Corporis & Sanguinis?*

ORTHOD. *Ita credo.*

ERAN. *Sicut ergo Symbola* DOMINI *Corporis & Sanguinis, alia quidem sunt ante invocationem Sacerdotis, sed post invocationem mutantur, & alia fiunt, ita etiam Corpus* DOMINI *post assumptionem mutatur in divinam substantiam.* [Ὥσπερ τοίνυν τὰ σύμβολα τοῦ δεσποτικοῦ σώματός τε, καὶ αἵματος, ἄλλα μέν εἰσι πρὸ τῆς ἱερατικῆς ἐπικλήσεως. μετὰ δέ γε τὴν ἐπίκλησιν μεταβάλλεται καὶ ἕτερα γίνεται. οὕτω τὸ δεσποτικὸν σῶμα μετὰ τὴν ἀνάληψιν, εἰς τὴν οὐσίαν μετεβλήθη τὴν θείαν]

ORTHOD. *Quæ ipse texuisti retibus captus es. Neque enim signa mystica post sanctificationem recedunt* A SVA NATVRA. *Manent enim* IN PRIORI SVBSTANTIA, *& figura, & forma, & videri & tangi possunt, sicut & prius, intelliguntur autē ea esse, quæ facta sunt, & creduntur &* ADORANTVR, *vt quæ illa sint quæ creduntur. Confer ergo* IMAGINEM *cum exemplari, & videbis similitudinem. Oportet enim* FIGVRAM *esse veritati similem, illud corpus habet priorem quidem formam, & figuram, & circumscriptionem, & vt semel dicam, corporis substantiam. Immortale autem post resurrectionem factum est, & potentius quam vt vlla in ipsum cadat corruptio, & interitus, Sessionéque à dextra dignatum est, & ab omni creatura adoratur, vt quod appelletur Corpus naturæ* DOMINI. Et adorantur.

[Οὐδὲ γὰρ μετὰ τὸν ἁγιασμὸν τὰ μυστικὰ σύμβολα τῆς οἰκείας ἐξίσταται φύσεως. Μένει γάρ ἐπὶ τῆς προτέρας οὐσίας, καὶ τοῦ σχήματος, καὶ τοῦ εἴδους, καὶ ὁρατά ἐστι, καὶ ἁπτά, οἷα καὶ πρότερον ἦν, νοεῖται δὲ ἅπερ ἐγένετο, καὶ πιστεύεται, καὶ προσκυνεῖται, ὡς ἐκεῖνα ὄντα ἅπερ πιστεύεται. Παράθες καὶ προσκυνεῖται.

Παρέθες τοίνυν τῷ ἀρχετύπῳ τὴν εἰκόνα, καὶ ὄψει τὴν ὁμοιότητα. χρὴ γὰρ ἐοικέναι τῇ ἀληθείᾳ τὸν τύπον, &c.] Hæc THEODORETVS.

GELASIVS. Similia ſcripſit GELASIVS, in ſuo opere contra Eutychen & Neſtorium: *Certa*, inquit, *Sacramenta quæ ſumimus Corporis & Sanguinis CHRISTI, divina res eſt, propter quod & per eadem divinæ efficimur conſortes naturæ; & tamen eſſe non deſinit ſubſtantia vel natura Panis & Vini. Et certè IMAGO & SIMILITVDO Corporis & Sanguinis CHRISTI, in actione myſteriorum celebrantur. Satis ergo nobis evidenter oſtenditur, hoc nobis in ipſo CHRISTO DOMINO ſentiendum, quod in ejus IMAGINE profitemur, celebramus, & ſumus: ut ſicut in hanc, ſcilicet, in divinam tranſeant*, [tranſeunt] *ſancto Spiritu perficiente, ſubſtantiam, permanente*, [permanentia] *tamen in ſuæ proprietate naturæ: ſic illud ipſum myſterium principale, cujus nobis efficientiam virtutémque VERACITER repræſentant; ex quibus conſtat propriè permanentibus, unum CHRISTVM, quia integrum verumque permanere demonſtrant.* Hæc GELASIVS.

Obſerva ex Theodoreti & Gelaſij verbis, Eutychianos Hæreticos docuiſſe fieri ſymbolorum in Euchariſtia mutationem in aliam ſubſtantiam: quos imitantur tranſſubſtantiarij.

Catholicos autem veteres docuiſſe, mutari quidem elementa per ſanctificationem in Sacramenta, ſive ſymbola myſtica, typos, &c. Retinere tamen eandem panis vinique naturam & ſubſtantiam quam habebant ante conſecrationem. Non obſtante relativa & ſymbolica eorum identitate cum re Sacramenti per ſanctificationem: (ſicut credebant eſſe in Emmanuele veram humanitatis naturam & ſubſtantiam; non obſtante unione hypoſtatica.) Et

ſymbol

ſymbolis impoſita eſſe nomina rerum quarum ſunt ſymbola, ſine converſione ſubſtantiæ aut naturæ. Hanc veteris Eccleſiæ Catholicæ Doctrinam Orthodoxam tenent hodie reformatæ *Eccleſiæ*.

At vocabula iſta φύσις, ὀυσία, ſubſtantia (inquiunt Sophiſtæ) ſignificant ſæpe eſſentiam & naturam accidentium. Ideo neceſſe non eſt iſtis locis apud Theodoretum & Gelaſium intelligere ſubſtantiam, quæ diſtinguitur contra accidentia, & quam in prima categoria poſuit Ariſtoteles; ſed tantummodo naturam accidentium ſenſibilium quæ ſunt in *Euchariſtia*, quæ fuit etiam ante conſecrationem. Sic elabi conatus eſt Bellarminus, Lib. 2. de Euchariſtia, Cap. 27. At irrito conatu: nam utcunque iſta vocabula quandoque accidentibus etiam tribuantur. Semper tamen apud omnes idoneos Authores *natura* & *ſubſtantia* alicujus ſubſtantiæ categoricæ, (ut Panis, Vini, Corporis, &c.) ſignificat ſubſtantiam categoricam vel partem ſubſtantiæ ſubſtantialem, prout ſubſtantia & ſubſtantiæ pars diſtinguuntur contra accidentia, in categoriis. Si dixiſſent Patres illi manere naturam coloris, & odoris, &c. Aliquem haberet colorem iſta miſerrima Papiſtarum defenſio: at cum apertè dicant Patres manere naturam & ſubſtantiam *PANIS* & *VINI*, eandem quæ erat ante conſecrationem, non ſecus ac manet vera humana natura ſubſtantialis in Mediatore: nullum prorſus ſophiſtis iſtis ſupereſt effugium, niſi in Eutychianæ Hæreſeos latibulum ſe recipiant: quod ipſum etiam Patres eis intercluſerunt. Adjectis etiam ſimilitudinibus Vini, & Vitis, & Panis, & Tritici, locis ſupra citatis.

Redeo nunc ad expoſitionem verborum illorum quæ habentur in ea Orthodoxi loquutione, quam poſtremo loco citavimus ex Theodoreto. Τὰ μυστικὰ σύμβολα —— —— προσκυνεῖται, ὡς ἐκεῖνα ὄντα ἅπερ πιστεύεται. Id eſt, *Signa myſtica* —— —— *adorantur*,

vt quæ illa ſint quæ creduntur. Adorationem diximus propriè accipiendam, & quidem pro ſuprema illa adoratione, quæ ſoli *DEO* debetur, & quam meræ tribuere creaturæ Idololatria eſt; hoc ſuadent verba illa quibus adorationis hujus ratio continetur, *vt quæ ſint* (nempe ſymbolicè & figuraliter ut oſtenſum eſt) *illa quæ creduntur*: id eſt, corpus & ſanguis *DOMINI*: quæ in divina hypoſtaſi exiſtentia ſunt objectum verè adorabile, in perſona non minus adorabili nunc in carne, quàm olim *ante Incarnationem*. Propterea intelligenda videtur ea ſuprema adoratio, quæ rei Sacramenti, id eſt, EMMANVELI pro nobis paſſo exhibetur. Accedit etiam quod illorum temporum ſcriptores catholici hanc ſolent intelligere adorationem, quando utuntur vocabulis *adorare, adoratio*, ad ſignificandum externum aliquem actum religioſum in publico DEI cultu: qualis eſt celebratio Euchariſtiæ. Ideo AMBROSIVS & AVGVSTINVS locis ſuperiùs citatis, abſque ulla adorationis diſtinctione, omnem religioſam adorationem meris creaturis ſimpliciter abjudicant. Neq; vel pro DEO vel propter DEVM ullam meram creaturam, ne ipſam quidem beatam VIRGINEM, adorari patiuntur. Quidam viri docti adorationem hanc, de qua loquitur Theodoretus, interpretantur venerationem. Non contradico; ſed aio nullam eſſe poſitivam Sacramenti venerationem, *vt quod ſit res ipſa cujus nomen ſortitur*, niſi adorationem ipſius rei cujus eſt Sacramentum, in Sacramenti uſu. Nam alia eſt veneratio ſignorum negativa ut ita loquar, per quam cavemus ne eis indecorè aut profanè abutamur, ſic veneramur etiam Templa DEO dicata, quando abſtinemus ab eorum violatione aut profanatione, neque in eis nos indecore gerimus. At verò rerum ſacrarum ſenſu carentium nulla poteſt eſſe poſitiva veneratio licita quæ adorationis vocabulum mereatur, niſi adoratio *DEI* in uſu rei; quemadmodum veneramur lectionem ſacræ Scripturæ, eam nudo capite audientes: id eſt,

DEVM

DEUM nos alloquentem honorantes geſtu adorativo: neque ullo modo terminatur ea noſtra veneratio ſive adoratio in vocibus ſcriptis vel ſonantibus. Sed ille geſtus noſter adorativus, eſt partim gratiarum actio qua gratias *DEO* agimus de revelatis myſteriis, & benigno alloquio, partim eſt quædam precatio, ut illam auditionem faciat *DEUS* nobis ſalutiferam. Alioqui ſi religioſam aliquam adorationem concedamus meræ creaturæ, quamvis eam venerationis vocabulo palliare nitamur, non liberamur ab idololatria. Sic in Euchariſtiæ ſumptione veneratio ſeu adoratio illa poſitiva qua reverenter & adorabundi ſumimus porrecta Symbola, eſt cultus & adoratio DEI: nam reverenter uti divinis myſteriis, eſt cum *DEI* reverentia iis uti: neque uſquam tendere aut uſpiam figi debet mentis noſtræ quantulacunque devotio adorativa niſi in *DEUM* & in *DEO*. Adorare igitur ſeu venerari Symbola myſtica eſt eis cum *DEI* adoratione, & veneratione uti.

Objicies ſi adoratio apud Theodoretum propriè accipiatur, & vox, σύμβολα, etiam propriè ſumatur, pro ipſis ſignis ſacris; neque uſquam compareat figuræ alicujus veſtigium in hac enunciatione, *Symbola adorantur*; ubi & ſubjectum & attributum propriè accipiuntur; & cum interpretatio omnis eo ſit certior, quo ſimplicior; quid vetat verba, ut jacent, interpretari, de ipſorum Symbolorum adoratione? Reſpondeo: ſimplicitas alia eſt laudabilis, quæ alio nomine ſinceritas dicitur: alia eſt miſerabilis, quæ imprudentia eſt. *DOMINUS* noſter ſimplicitatem nobis commendavit cum prudentia conjunctam, MATTH. 10. 16. Monet Apoſtolus ut non ſimus pueri intelligentia, ſed malitia pueri, intelligentia verè adulti ſimus. 1. COR. 14. 20. Puerilis & pueriliter ſimplex eſt ea interpretatio per quam ita adhæretur verborum ſono ut loquentis mens non capiatur, aut eidem contradicatur: qualis erat ſimplicitas interpretationis illius, qua CAPERNAITÆ interpretati ſunt verba

Objectio.

Reſponſio.

DOMINI, de manducatione Carnis DOMINICÆ, JOANN. 6. Rectè Augustinus; *Si*, inquit, *præceptiva loquutio flagitium aut facinus videtur jubere, figurata est*. Lib. 3. de doctrina Christiana, Cap. 16. Ubi loquitur de interpretatione sacræ Scripturæ, allato exemplo manducationis Carnis CHRISTI.

Jam verò si intelligamus adorata esse à veteribus ipsa symbola, quæ tamen credebant (sicut ostensum est) retinere propriam naturam etiam post consecrationem, facimus eos Idololatras, & praxin eorum suæ ipsorum doctrinæ contrariam: quod sine insigni contumelia & injuria in sanctos Patres dici non potest.

Huc ergo recurrendum est, ut impropria eorum dicta cum propriis conciliemus: quædam enim loquutiones nucibus similes sunt, in quibus solus nucleus esui aptus est: ad quem inveniendum frangendus est cortex, alioqui frustra circa duram superficiem laborabis. Quales sunt illæ loquutiones figuratæ, ex quibus, si propriè accipiantur, nihil elicueris præter crassas absurditates. Ut si quis dicat de Pane consecrato, hic Panis jam in Cœlo sedet: nam cum sit natura Panis, non est jam in Cœlo propriè: sed perrumpenda sermonis hujus superficies est, ut sensum aliquem verum inveniamus. PANIS quidem, hujus enunciationis subjectum, intelligitur propriè Panis, & verbo SEDET, intelligitur sessio vel saltem localis existentia in Cœlo: & tamen ut vera sit enunciatio, invenienda est aliqua figura. Est igitur figura in ipsa attributione, quamvis neque in subjecto, neque in re attributa, seorsum spectata. Vis autem copulæ attributivæ includitur in verbo secundi adjacentis cum re attributa, à qua tamen distinguenda est in sensu, quamvis uno concludantur vocabulo. Id quod in hac propositione facilè patebit, si verbum attributivum liquefaciamus, & particulam attributivam à re attributa, etiam vocabulo secernamus, in hunc modum: *Panis hic*

nis hic est corpus illud, quod jam in Cælo sedet. Et in hac loquutione quærenda adhuc figuræ explicatio, nam verbum illud tertij adjacentis, *est*, non est absolutè & propriè accipiendū: sic igitur clarior erit Enunciatio, *Hic panis SECVNDVM QVENDAM MODVM est corpus*, &c. Vt loquitur Augustinus, *E*pist. 23. modus autem hic Sacramentalis est, adeo ut propria expositio, illius propositionis. *Hic panis jam in Cælo sedet*, hæc sit, *hic panis est Sacramentum Corporis illius quod jam in Cælo sedet*; sive eodem sensu, *Hic panis secundum quendam modum Sacramentalem, sive Sacramentaliter, est corpus illud quod jam in Cælo sedet.*

Idem dicendum est de Enunciatione illa Theodoreti; *Symbola mystica adorantur*, id est, *sunt objectum illud quod adoramus*, nempe vera caro & sanguis CHRISTI; *sunt*, inquam, *secundùm quendam modum Sacramentalem.* Attribuit autem Theodoretus, figuratè, satis impropria loquutione, adorationem Symbolis in Eucharistia, ut significet eam adorationem quæ exhibetur rei Sacramenti, in ipsa perceptione Sacramenti: ac si diceret; dum Symbolis utimur, adoramus *DOMINVM IESVM*, cujus Corporis & Sanguinis hæc Symbola, ipsius mandato & in ejus recordationem, sumimus.

Hac dissertatione ostendere voluimus Catholicam Ecclesiam in *P*erceptione *E*ucharistiæ semper usam esse gestu adorativo, nempe vel statione, in diebus quibus stantes adorabant, vel genuflexione in diebus quibus adorabant de geniculis: hoc enim colligitur ex priore, nempe ex statione in diebus illis, in quibus convivantes quidem accumbebant, concionem vero audientes sedebant, orantes autem & communicantes stabant. Gestum verò in aliis Cœnis mensalem, non esse judicatum huic sanctæ Cœnæ mensalem, sive mensæ *DOMINICÆ* convenientem. Porro sessionem nusquam ullo seculo nisi nuper paucissi- Scopus & summa, hujus dissertationis.

 mis

mis in locis usurpatam esse in celebratione Cœnæ DOMINICÆ. Neque ab ulla unquam aut usquam Ecclesia Catholica judicatam esse necessariam necessitate juris divini. Denique veteres in Sacramenti celebratione adorantes, non adorasse Sacramentum, sed solum DEUM.

In Confessione SCOTICANA, Artic. 21.

NUM. II. *Nec signa loco rei signatæ adoramus, nec adoranda putamus, nec despicimus, aut tanquam inutilia & vana interpretamur, verum cum omni reverentia illis utimur.*

IOANNES CALVINUS, Lib. 4. Institut. Cap. 17. §. 37. Contra Papistas Disputans.

III. CHRISTO, *inquiunt, hanc venerationem deferimus. Primùm, si in Cœna hoc fiere, dicerem adorationem eam demum esse legitimam quæ non in signo residet, sed ad* CHRISTUM *in Cœlo sedentem dirigitur.*

PETRUS MARTYR, locorum communium classe secunda, Cap. 4. §. 39.

IV. *Nihil interest, si Cœnæ* DOMINICÆ *Sacramentum, stantes aut sedentes, aut genibus flexis percipiamus, modo institutum* DOMINI *conservetur, & occasio superstitionibus præcidatur.*

WOLF.

WOLF. MVSCVL. in Locis Communibus, de Cœna DOMINI: Art. quomodo Cœna DOMINICA celebrari debeat. §. *Principio.*

Circumstantiæ erant, quod Sacramentũ hoc à CHRISTO, *nocturno tempore, sub Cœnam, accumbentibus ad mensam Discipulis, institutum est ac traditum. Hæ circumstantiæ non sic requiruntur necessariò, vt non liceat nobis Sacramentum hoc extra Cœnas, interdiu, & stantibus fidelibus administrare. Non enim pertinent ad substantiam Sacramenti. Audimus hodie nonnullis Ecclesiis placere, vt ad mensam promiscuè accumbentes communicent, quod existiment hunc accubitum pertinere ad exemplum* DOMINI. *Verùm mensa illa, ad quam cum Discipulis suis in vltima Cœna accubuisse legitur* DOMINVS, *parata fuerat ad edendum vetus Pascha, nec habebat novum ritum, qui novi esset Testamenti Mysteriis celebrandis destinatus, ac posteris exempli vice propositus, sed veterem, eique genti solennem ac vsitatum, vnde nemo Discipulorum offendebatur. Quare* NON SIC PVERILITER DESIPIMVS, *vt quod* DOMINVS *mensæ accubitu per occasionem veteris Paschatis in hac est Sacramenti istius institutione vsus, ad hoc esse factum existimemus, vt normam nobis & exemplum ad novi Paschatis cõmunicationem accumbendi præscriberet: quemadmodum nec in eo nobis posita lex est, quam sequamur, quod non manè sed vesperi Sacramentum hoc instituit. Deinde non tam est cõmodum, vt ingens cõmunicantium multitudo ad mensas accumbat in Ecclesia, quam erat DOMINO, vt cum paucis, duodecim viz. Discipulis, ad vnam mensam accumberet.* V.

In Consensu Poloniæ, in generali Synodo Petricoviensi, Art. 4.

VI. *Cæremonias libertati Christianæ donamus, ac permittimus, ut stantes, vel* GENUA FLECTENTES, *pij Sacramentum Corporis & Sanguinis* CHRISTI *sumant.* SESSIONIS *verò ad Mensam* DOMINI, *quia præter ritus in omnibus per Europam* Evangelicis *Ecclesiis vulgò consuetos, illi inter nos primi Authores exstiterunt, qui omnia temerè in Ecclesia immutātes, & sine scientia* CHRISTUM QUASI *imitantes, à nobis ad Arianismum perfidi transfugæ facti sunt: quare hanc* PROPRIAM IPSIS *(ut* CHRISTUM *ita & sacra ejus irreverenter tractantibus)* TANQUAM MINUS HONESTAM AC RELIGIOSAM, SIMPLICIORIBUSQUE ADMODUM SCANDALOSAM *cæremoniam rejicimus.*

Item, in eodem Consensu, in generali Synodo Vlodislaviensi, Can. 6.

VII. *Quod attinet ad cæremonias Cœnæ* DOMINI: *Sententia jam olim in Sendomiriensi Synodo agitata, & conclusio in generali Cracoviensi atque Petricoviensi Synodo facta ac repetita, in hoc etiam Vlodislaviensis Synodi Consessu approbata est: nempe,* NE IN USU SIT SESSIO AD MENSAM DOMINI, *in ullis hujus nostri Consensus Ecclesiis Poloniæ & Lituaniæ, &c. Nam hæc cæremonia* (LICET CUM CÆTERIS LIBERA) *Ecclesiis Christianis & cœtibus Evangelicis non est usitata, tantumque* INFIDELIBUS ARIANIS, CUM DOMINO PARI SOLIO SESE COLLOCANTIBUS, PROPRIA. *Cùm itaque* SESSIO POTISSIMUM OCCASIONE

SIONE ET MALO AUSPICIO ILLORUM, *qui miserrimè ex nobis exciderunt, &* DOMINUM *qui nos redemit abnegarunt, in consuetudinem irrepsit aliquot nostris Ecclesiis, rogamus & hortamur omnes istos cœtus & Fratres nostros in* DOMINO, *vt Sessionem commutent in cæremonias nobis in Ecclesiis Evangelicis per* Europam *consuetas, scilicet, VT ADMINISTRETUR* COENA DOMINI *STANTIBUS, VEL GENUA FLECTENTIBUS* (*cum protestatione contra Artolatriam Papistis consuetam.*) *Quem vtrumque ritum, prout in quibus Ecclesiis hactenus vsitatus est, nobis liberum, sine scandalo & vituperatione invicem, relinquimus & approbamus.*

Daniel Chamier. lib. 7. de Eucharist. cap. 1. §. 9. 10. 11.

ADORARI CHRISTUM IN EUCHARISTIA *duplicem habet intellectum: vel quemadmodū adorari dicitur idē* CHRISTUS *in Oratione: vel quomodo eidem dicitur esurienti* CHRISTO *dari cibus, qui datur indigenti,* MATTH. *25. Nam discrimen est longum. Quia in priori, Oratio illa nullo modo est objectum adorationis: vnde nemo dixit vnquam, adorari Orationem ipsam, sive Preces: sed tantùm sive circumstantiam esse, sive etiam modum adorandi. Ast in posteriore indigens ipse objectum est Eleemosynæ, quæ inde redundat in* DEUM. §. 10. *Priori sanè modo NEMO NOSTRUM RECUSET TESTARI IN EUCHARISTIA SIVE IN SACRAMENTO ADORARE SE* CHRISTUM: *non tantùm quia, dum celebratio fit, in* CHRISTUM *toto feratur animo vir sanctus; quæ ratio esset tantum circumstantiæ; quia vtrumque eodem fiat tempore: quæ posset esse* VIII.

merè per accidens; ac proinde nimis infra Sacramenti dignitatem. *Sed etiam* QVIA IPSA ILLA CELEBRATIO SIT ACTVS RELIGIOSVS: AC PROINDE SEPARARI NEQVEAT AB ADORATIONE CHRISTI: *sicut oratio, hymnus, & similia. Vnde etiam Eucharistias nomen. Nam* QVICVNQVE PIVS AGIT GRATIAS DEO, IDEM ADORAT DEVM. §. 11. *Sed Papistæ non sic: imò secundo modo: vnde ratio illa loquendi,* ADORARE SACRAMENTVM, ADORARE EVCHARISTIAM: *quod profectò alias nunquam dicerent, quomodo non dicunt se adorare suas Letanias. Sed quomodo adorant* DEUM *in imaginibus: quia has primò; deinde per relationem,* DEUM; *& sic Gregorius de Valentia dixit, qui censeant nullo modo ad species ipsas eam venerationem pertinere, in eo Hæreticè pugnare contra perpetuum vsum & sensum Ecclesiæ.*

Idem eodem Lib. cap. 2. §. 9.

IX. *Adorabimus in loco vbi steterunt pedes ejus. Bene; adorare in loco: at non adorare locum. Sic nos facile,* ADORAMVS IN EVCHARISTIA, *sed* NON ADORAMVS EVCHARISTIAM.

Cap.

CAP. XVI. PARS QUINTA.

De pane azymo aut fermentato, multisque aliis indifferentibus in celebratione hujus Sacræ Cœnæ.

IOAN. CALVIN. Lib. 4. Instit. Cap. 17. §. 43.

Quod ad externum actionis ritum spectat, in manum accipiant fideles, necne: inter se dividant, aut singuli quod sibi datum fuerit, edant: calicem in Diaconi manu reponant, an proximo tradant: panis sit fermentatus, an azymus: vinum rubrum, an album: nihil refert. Hæc indifferentia sunt, & in ECCLESIÆ LIBERTATE posita. I.

WOLF. MUSCULUS, in Locis Communibus in tract. De Cœna DOMINI: Art. quid instituerit DOMINUS. NUM. III.

Quare, meo judicio, nec Latinis erat ratio tantopere Græcorum morem pane fermentato in Cœna DOMINI vtentium, quasi illicitum damnare: nec Græci sic ab azymo abhorrere debebant, vt hoc nomine ab Ecclesiis Latinis sejungi se sinerent, cùm non referat in azymo ne vel fermentato pane, &c. II.

Idem ibidem. §. Ab hoc CHRISTI.

Sive plura pocula fuerint in mensa, sive vnum tantùm, non nisi ex vno & eodem voluit omnes bibere, sic cum primo dedisset poculum, dixit, Bibite ex hoc omnes. Hinc III.

Vide ex Musculo plura supra parte 4. Num. 5.

Hinc tamen non est, vt damnemus eorum consuetudinem, qui propter communicantium multitudinem pluribus poculis vtuntur in Cœna DOMINI.

Daniel Chamierus, Lib. 6. de Eucharistia, Cap. 3. §. 10. & 11.

IV. DOMINUS *(inquiunt Papistæ) vinum aqua mixtum consecravit. Igitur & nos ita facere debemus.*

§. 11. *Respondeo, primum negari consequentiam. Nam in Cœna lavit pedes* CHRISTVS: *& nemo tamen concludit id faciendum sub pœna peccati mortalis. Imò consecravit vespere, & post Cœnam: quod tamen etiam prohibet Ecclesia Romana. Rursus consecravit accumbens Mensæ: quod jam pridem nemo facit. Antecedens ergo contrahendum, vt intelligantur ea facienda in hujus Sacramenti celebratione, quæ in ea facta sunt à* CHRISTO *non per accidens; sed propter ipsius Sacramenti plenitudinem: ad quam neque lotio pertinet, neque vespera, neque accubitus.*

Idem, Lib. 6. de Eucharistia, cap. 4. §. 18.

V. *Quid igitur ad argumentum Papisticum regerimus? Hoc facillimum: fuisse usurpatum azymum per accidens, sicut agnum: nempe, ex temporis circumstantia. Quare quomodo non est necesse agnum adhiberi, sic neque azymum. Sic in Baptismo, locus est in flumine, non quia necesse esset, sed quia* IOANNES *lavaret in flumine. Obvio igitur pane vsus, non autem peculiari propriaq; diligentia apparato in vsum Sacramentalem, docuit & nos obvio vti. Bene Suarez, constat jure divino neutrum horum esse*

esse præceptum: quia solum CHRISTI *factum non satis est ad inducendum præceptum. Nam licet consecraverit in Vino albo, verbi gratia, aut hora noctis non ideo præcepit nos ita consecrare.*

Idem, Lib. 7. de Eucharistia, Cap, 15. §. 13. ubi contra Missam privatam adfertur & defenditur argumentum ab institutione.

Peccat etiam aliter, [Bellarminus] *quasi nostrum argumentum esset simpliciter ab iis quæ* CHRISTVS *fecit: cùm sit tamen ab iis, quæ* CHRISTVS *jussit fieri. Nam QVÆ* CHRISTVS *FECIT, FATEMVR NON OMNIA ESSE EIVSMODI VT NECESSARIO SINT OBSERVANDA: Sed ea dicimus tantum narrari, ut circumstantias actionis: Exempli gratia; Celebravit sub vesperam, & post Cœnam, & accumbens, & ipsa die Paschæ. Horum igitur esto sanè libera observatio. Sed aliæ sunt quæ simul & gessit actu, & PRÆCEPTO sancivit, accipite, edite, bibite: quorum prorsus alia ratio est.* VI.

Idem, Lib. 8. de Eucharistia Cap. 2. §. 22.

Lotionem pedum, Cœnam præeuntem, ACCVBITVM, numerum duodenarium, quis probabit in iis esse quæ in Eucharistiæ institutione mandata sunt? Quin videlicet tam nihil faciunt ad partes hujus institutionis, ut PAVLVS institutionem repetens ne meminerit quidem: Imò neque indicavit. Cur ergo retenta essent in celebratione EVCHARISTIÆ? Circumstantiæ fuerint. Esto sanè, Sed nemo unquam VII.

 quam

vnquam SIC INSANIIT, vt omnes circumstantias actionum CHRISTI *dixerit observandas. Cyprianus inculcabat ea quæ* CHRISTVS *fecisset & docuisset: Nec nos inde abimus: si sumpsisset* Panem, *nec addidisset* ACCIPITE, EDITE: *tam certè importunum esset vrgere perpetuum esum; quam ACCVBITVM: & si non tantùm accubuisset, sed etiam dixisset, accumbite. Tàm seriò accumbendum esset, quàm edendum. Sed neutrum est: accubuit,* NON *IVSSIT ACCVMBERE: dedit* Panem, *& jussit edere.*

Idem, Lib. 8. de Eucharistia, Cap. 3. §. 23.

VIII. *Non potest negari potuisse in eo actu* [quo Dominus Cœnam instituit] *quædam esse pecuΙiaria, quæ trahi in legem perpetuam FORET ABSVRDVM: vt illa, de præmisso cibo cõmuni, agnoq; paschali; de duodenario numero, de cœnaculo, de ACCVBITV, & si qua similia.*

Muscul. Art. quomodo Cœna celebrari debeat.

IX. *Vocamus autem integram administrationem, eam quæ non circumstantias illius, sed substantiam concernit.*

In Synopsi purioris THEOLOGIÆ conscripta per IOANNEM POLYANDRVM, & ANDREAM RIVETVM, & ANTONIVM WALÆVM, & ANTONIVM THYSIVM, S. S. THEOLOGIÆ Doctores, & Professores, in Academia LEIDENSI. Disputatione 45. Thesi, 25.

X. ***Neque tamen hæc circumstantia temporis vespertini, seu nocturni, vel diei sextæ hebdomadis, aut anniversarij, tertiæ, scilicet diei ante resurrectionem, ut neque loci, nempe, pri-***

vati; neque quod cœnatis, pedibus ablutis, ACCUMBENTIBUS, *& quidem duodecim numero, Cœna præbita fuit, (quorum quædam aliquamdiu in prisca Ecclesia obtinuerant) præscriptionis observationisq; necessitatem ullam habent.*

CAP. XVI. PARS SEXTA.

Frequenter Communicandum.

Ioannes Calvinus, Lib. 4. Institut. Cap. 17. §. 44.

Sic agendum omnino erat, ut nullus Ecclesiæ conventus fieret sine verbo, orationibus, participatione Cœnæ & eleemosynis. Hunc & apud Corinthios fuisse institutum ordinem, satis ex Paulo conjicere licet & multis postea seculis in usu fuisse constat. I.

Idem, ibid. §. 46.

Longè aliter factum oportuit: singulis ad minimum hebdomadibus proponenda erat Christianorum cœtui mensa DOMINI, *declarandæ promissiones quæ nos in ea spiritualiter pascerent.* II.

Idem, in Lib. Epistolarum, Col. 453.

Iam verò singulis mensibus cœnam celebrari maximè nobis placeret: modò ne usus frequentior negligentiam pariat. Nam dum major pars à cõmunione abstinet, quodammodo dissipatur Ecclesia. Malimus tamen singulis mensibus invitari Ecclesiam, quàm quater duntaxat in singulos annos: ut apud nos fieri solet. III.

Vide suprà, Cap. 7. Num. 5.

CAP. XVI. PARS SEPTIMA.

De communione clinicorum aut morti adjudicatorum.

In Concilio Nicæno 1. œcum. Can. 13. statutum est de lapsis pœnitentibus qui nondum annos pœnitentiæ præscriptos implevissent.

I. *Ut si quis è corpore egrederetur, & peteret sibi concedi Eucharistiæ participationem, non privaretur ultimo & necessario viatico,* [τοῦ τελευταίου καὶ ἀναγκαιοτάτου ἐφοδίου μὴ ἀποστερεῖσθαι] *sin autem postea convalesceret, ut esset inter eos qui orationis tantum communionem consequuntur.*

Ioannes Calvin. in Epist. ad Monsbelgardenses, quæ incipit, *Tametsi Neocomum.* Lib. Epist. Col. 55.

II. *De Cœnæ administratione ita sentio, libenter admittendum esse hunc morem, ut apud ægrotos celebretur cõmunio, cum ita res & opportunitas feret. Nec magnopere etiam repugnandum esse, quin maleficis detur qui plectendi sunt, siquidem postulent & ad receptionem satis comparatos esse appareat: hac tamen lege, ut sit vera cõmunio: hoc est, ut Panis in cœtu aliquo fidelium frangatur.*

Idem, in Epistola ad N. quæ incipit, *Quia de quæstionibus.* Col. 453.

Cur

Cur Cœnam ægrotis negandam esse non arbitrer, multæ & graves causæ me impellunt. Video interea quàm proclivis in multos abusus sit lapsus, quibus prudenter seduloq; occurrendum esset. Nisi enim sit communicatio, perperam deflectitur a sacra institutione CHRISTI. *Conveniat ergo aliquis cœtus oportet ex cognatis, familiaribus, & vicinis, ut fiat distributio ex mandato* CHRISTI: *deinde conjuncta sit actio cum mysterij explicatione: nec quid quam à communi Ecclesiæ ratione diversum. Promiscuè etiam huc & illuc deferre, valde periculosum est. Atque hîc difficillimum est cavere, ne alios superstitio, alios ambitio & vana ostentatio ad petendum solicitet. Itaque judicio opus esset ac delectu, ne quibus daretur, nisi in magno vitæ discrimine. Panem tanquam sacrum è Templo afferri præposterum est: gestari verò in pompa nullo modo tolerabile.* III.

Scribit Iustinus in Apologia 2. propè finem, morem Ecclesiæ illo seculo fuisse, ut Eucharistia in cœtu publico consecrata, distribueretur præsentibus, & ad absentes per Diaconos mitteretur. Hoc non damnat Calvinus, sed damnat superstitionem pompæ, & rectè existimat posse Panem consecrari in loco ubi datur ægroto alijsque cum eo communicantibus: nempe, sæpe postulant ægroti, quando non fit publica hujus Sacramenti in Templo celebratio. Alioqui fatetur Calvinus numero sequenti Cœnam quæ ægrotis datur, partem esse vel appendicem publicæ actionis: proinde si clinicus particeps fieri expetat dum publicè in Templo celebratur Eucharistia, poterit haud absurdè mitti è Templo ad clinicum Sacramentum in Templo consecratum.

Idem, ad OLEVIANUM, in Lib. Epist. Col. 454. & 455.

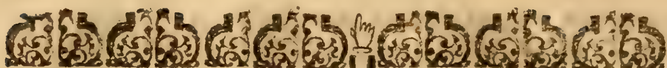
IV. *Meam de Cœna ægrotis administranda sententiam rogasti, ——— ——— ex natura quidem, fine, & vsu mysterij probè mihi colligere videor, non esse tanto bono privandos, qui vel diuturno morbo laborant, vel de vita periclitantur. Ad fidei confirmationem valet, tesseram accipere quasi ex* CHRISTI *manu, qua certiores fiamus nos in ejus corpore censeri, Carne ejus & Sanguine pasci in spem æternæ vitæ. Itaque Cœnæ perceptio nos ad obeundas spirituales pugnas instruit. Iam si pius quispiam è mundo migrandum sibi videat, quia fieri non potest, quin oppugnetur ac vexetur multis tentationibus, meritò se armari cupiet ad sustinendos conflictus. An eripiendum est singulare adjumentum, quo fretus ad luctam alacrius descendat, & victoriam obtineat? Iam probiberi quo minus liceat profiteri & testatum facere pietatis consensum cum Ecclesia, durum est ac MALI EXEMPLI, sive quis in lecto diu jaceat, sive morti sit vicinus. Atqui Cœna sanctæ inter filios DEI vnitatis est symbolum. Quamvis breviter rem attigerim, agnoscis tamen quibus rationibus adductus, ægrotos non esse arbitrer à cōmunicatione arcendos. Neque tamen ea de causa velim turbas movere. Scis in hac Ecclesia alium esse morem. Acquiesco, quia vtile non esset contendere. Qui hanc administrationem non putant* CHRISTI *mandato esse consentaneam, objiciunt sacrum hoc epulum fuisse institutum, vt cōmuniter illic vescerentur fideles, quod illis verum esse concedo. Sed quamvis nulla sit legitima Cœna, nisi cōmunis; quæ tamen ægrotis dabitur, quia privata*

Nota contra turbatores.

vata non erit, adulterina non censebitur. Nam certè partem vel appendicem esse constat publicæ actionis, &c.

In Consensu Poloniæ, in generali Synodo Petricoviensi, Art. 5.

An ægrotis mortemq́; subituris sacra Cœna sit exhibenda? Ita conclusum. Debere omnes Pastores docere & assuefacere auditores suos, vt quotiescunque mensa DOMINI *pro omnibus fidelibus in communi cœtu apparatur, ad eam singuli accedere non negligant: adeoque nullas dilationes facientes, nec vltimum vitæ punctum exspectantes, sed corpore & animo sani, sint semper, secundùm mandatum* DOMINI IESV, *parati, ac vsu ministerij ejus in spe vitæ æternæ confirmati. Tamen & ea in re, vt* CONSCIENTIIS HOMINVM NON DOMINEMVR, *justis de causis id petenti ægroto, qui mentis & rationis compos sit non est denegandum: verum diligenter & prudentissimè explorata ac erudita ipsius conscientia: & quatenus id pro circumstantia loci atque temporis fieri potest, aliquot fidelium collectis, & vna cum ægroto participantibus.* V.

CAPVT XVII.

De impositione manuum Catechumenis.

IOANNES CALVINVS, Comment. in Epist. ad HEBRAEOS, Cap. 6. Vers. 2.

I. BAPTISMOS *nominat* [Apostolus] *solennes ritus, vel status baptizandi dies. Manuum impositionem, cum Baptismo conjungit : quia ut duo erant Catechumenorum ordines ita duplex erat cæremonia. Nam qui erant extranei, non ante perveniebant ad baptismum quam edita fidei professione. In illis ergo Catechesis baptismum præcedere solebat. At liberi fidelium, quoniam ab utero adoptati erant, & jure promissionis pertinebant ad corpus Ecclesiæ, Infantes baptizabantur : transacta verò infantia, postquam instituti erant in fide, se quoque ad Catechesin offerebant, quæ in illis baptismo erat posterior. Sed aliud symbolum adhibebatur, nempe manuum impositio. HIC VNVS LOCVS ABVNDE TESTATVR, HVIVS CÆREMONIÆ ORIGINEM FLVXISSE AB APOSTOLIS : sed postea in superstitionem versa fuit, ut mundus semper fere ab optimis institutis ad corruptelas degenerat. Finxerunt enim esse Sacramentum, quo Spiritus regenerationis conferatur : quo figmento baptismum lacerarunt : nam quod erat ejus proprium, ad impositionem manuum transtulerunt. Sciamus ergo à primis authoribus institutum fuisse, ut esset SOLENNIS PRECANDI RITVS,*

quemadm

quemadmodum etiam Augustinus nuncupat. Fidei quidem professionem, quam adolescentes pueritiam egressi edebant, voluerunt approbare hoc symbolo. Sed nihil minus cogitarunt, quam vim baptismi discerpere. Quamobrem hodie RETINENDA PURA INSTITUTIO EST; SUPERSTITIO AUTEM CORRIGENDA. Atque hic locus ad pædobaptismi approbationem facit. Quorsum enim eadem doctrina, in aliis vocaretur baptismi doctrina: in aliis verò impositionis manuum? Nisi quia posteriores accepto jam baptismo in fide erudiebantur: ut non aliud restaret, quam illis MANUS IMPONERE.

Idem, Lib. 4. Institut. Cap. 19. §.4.

Hic mos olim fuit, ut Christianorum liberi, postquam adoleverant, coram Episcopo sisterentur: ut officium illud implerent quod ab iis exigebatur qui se ad baptismum adulti offerebant. Hi enim inter Catechumenos sedebant, donec ritè fidei mysteriis instituti poterant fidei confessionem coram Episcopo ac populo edere. ——— ab Episcopo examinabantur secundùm formulam Catechismi quam tunc habebant CERTAM ac COMMUNEM. Quo autem hæc actio quæ alioqui gravis sanctáque meritò esse debebat, plus reverentiæ haberet ac dignitatis, ceremonia quoque adhibebatur MANUUM IMPOSITIONIS. Ita puer ille, fide sua approbata, cum SOLENNI BENEDICTIONE dimittebatur. Hujus moris sæpe mentionem faciunt veteres. ——— ——— TALEM ERGO MANUUM IMPOSITIONEM, quæ simpliciter loco benedictionis fiat, LAUDO ET RESTITUTAM HODIE IN PURUM USUM VELIM. II.

Ioan. Calvinus Lib. 4. Instit. Cap. 19. §. 13.

III. *Utinam verò morem retineremus quem apud Veteres fuisse admonui, priusquam abortiva hæc Sacramenti larva nasceretur. ——— ——— Hæc disciplina si hodie valeret, profectò parentum quorundam ignavia acueretur, qui liberorum institutionem quasi rem nihil ad se pertinentem, securè negligunt, quam tum sine publico dedecore omittere non possent. Major esset in populo Christiano fidei consensus, nec tanta multorum inscitia & ruditas. Non adeo temerè quidam novis & peregrinis dogmatibus abriperentur. Omnibus denique esset quædam velut methodus doctrinæ Christianæ.*

Hujus disciplinæ utilitas, multiplex.

Theodorus Beza, in Notis ad cap. 6. ad Heb. Vers. 1. & 2.

IV. *Quinque Capita Catechismi numerat,* [Author Epistolæ ad Hebræos] *nempe, professionem emendationis vitæ: Fidei summam de DEO: Doctrinæ explicationem compendiariam, quæ in baptismis & impositione manuum tradi rudibus præsertim solebat, (id est, cum ad baptizandos Infantes vel adultos; item CUM AD IMPONENDAS TALIBUS MANUS CONVENIEBATUR) caput resurrectionis mortuorum, & futuri judicii.*

In Harmonia Synodorum Belgicarum, Cap. 11. Can. 13.

Catechizandi consuetudo ab Apostolis accepta in om-
V. *nibus* Ecclesiis *observanda censetur.*

Augustin

Auguſtinus, Lib. 3. de Baptiſmo, contra Donatiſtas.

SPIRITUS *autem ſanctus quia in ſola Catholica per manus impoſitionem dari dicitur, nimirum hoc intelligi majores noſtri voluerunt, quod Apoſtolus ait, Quoniam charitas DEI diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis.* —— —— *Non autem habet DEI charitatem, qui Eccleſiæ non diligit unitatem. Ac per hoc rectè intelligitur dici non accipi niſi in Catholica Spiritus ſanctus, neque enim temporalibus & ſenſibilibus miraculis atteſtantibus per manus impoſitionem modo datur Spiritus ſanctus, ſicut antea dabatur ad commendationem rudis fidei, & Eccleſiæ primordia dilatanda. Quis enim nunc hoc exſpectat, vt iÿ quibus manus ad accipiendum Spiritum ſanctum imponitur, repente incipiant linguis loqui? Sed inviſibiliter & latenter intelligitur per vinculum pacis eorum cordibus divina charitas inſpirari, vt poſſint dicere quoniam charitas DEI diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis.* —— —— *Manus autem impoſitio non ſicut baptiſmus repeti non poteſt. Quid eſt enim aliud niſi ORATIO SVPER HOMINEM?* Hæc Auguſtinus.

VI.

Rom. 5.

Iſta poſteriora Auguſtini verba intuens Gratianus; *Ex eo*, inquit, *quod manus impoſitio iterari præcipitur, Sacramentum non eſſe oſtenditur.* Cauſ. 1. Quæſt. 1. Can. Arianos.

CAPVT XVIII.

DE DIEBVS FESTIS.

AVGVSTINVS, Lib. XXXII. contra Faustum Manichæum, Cap. 12. reddens rationem cur Christiani celebrent Pascha & Pentecosten, ait:

I. *A quippe anniversariè in ECCLESIA celebrantur, quæ insigniter excellentia certis diebus facta sunt, vt eorum necessariam salubrémque memoriam festivitas concelebrata custodiat.*

Idem, Epist. 118. Cap. 1.

II. *Illa autem quæ non scripta, sed tradita custodimus, quæ quidem TOTO TERRARVM ORBE observantur, dantur intelligi, vel ab ipsis Apostolis, vel plenariis Conciliis, quorum est in Ecclesia saluberrima authoritas, cõmendata atque statuta retineri, sicuti quod DOMINI passio, & resurrectio, & ascensio in Cœlum, & adventus de Cœlo Spiritus sancti, anniversaria solennitate celebrantur, & si quid aliud tale occurrerit quod servatur ab universa quacunque se diffundit ECCLESIA.*

De celebratione NATIVITATIS DOMIMI anniversaria, mentionem facit Augustin. Epist. 119. cap. 1.

Ioann

Ioann. Calvin. Lib. 4. Instit. Cap. 10. §. 19. explicans illa Augustini verba, citata ex Epist. 118.

Quum pauca enumeret (Augustinus) *exempla, quis non videat eum ad Authores fide & reverentia dignos referre voluisse usitatas tunc observationes, non nisi* SIMPLICES ILLAS, ET RARAS, ET SOBRIAS, QVIBVS ECCLESIÆ ORDINEM CONTINERI VTILE EST? III.

In Confessione Helvetica, Cap. 24. §. præterea.

Præterea si Ecclesiæ, PRO CHRISTIANA LIBERTATE, *memoriam* DOMINICÆ *Nativitatis, Circumcisionis, Passionis, & Resurrectionis, Ascensionis item in Cœlum, & missionis sancti Spiritus in Discipulos, religiose celebrent,* MAXIMOPERE APPROBAMVS. *Festa verò hominibus, aut divis instituta; non probamus.* IV.

In responso Protestantium, de reformandis abusibus Ecclesiasticis, Anno Dom. 1541. apud Goldastum: in ea parte responsi cujus Author est Philippus Melanchon, §. 2.

Prohibendum est, ne omittantur Conciones ordinariæ in Festis diebus, & curandum per eos qui præsunt ut Pastores pia & utilia ad ædificationem, & apta temporibus dicant. V.

Ioan. Calvin. in Epist. Hallerum, Col. 136.

Quum Festi dies hic abrogati graviter ex vestris quosdam offenderint. ——— ——— *Ego autem sanctè testari possum me inscio ac ne optante quidem hanc rem fuisse transactam.* ——— ——— *Ex quo sum revocatus, hoc temperamentum* QVÆSIVI, *ut* CHRISTI *natalis celebraretur vestro more: aliis* VI.

autem diebus EXTRAORDINARIÆ SUPPLICATIONES, *tabernis mane clausis, fierent.* ———— HOC TESTATUM ESSE VOLO, *si mihi delata optio fuisset, quod nunc constitutum est non fuisse pro sententia dicturum.*

Idem in Epist. ad Ministrum Burensem, Col. 138.

VII. *Cùm plebiscito audivi abrogatos esse dies illos, adeo res erat inexspectata, ut propemodū obstupuerim. Certè si sententiam rogatus essem, nihil aliud dico, nisi quod vix AUSUS essem ita statuere. —— Si quid tamen culpæ esset, iniquè faciunt, qui me subjiciunt alieni facti reum.*

Henric. Bulling. in epist. ad Calvin. in lib. epist. Calvin. Col. 138. de eadem quæstione.

VIII. *Non aliud exspectaveram de te, mi Frater, responsum, quàm quod exhibes. Scio enim in hujusmodi rebus parùm pietatem promoventibus, multum autem invidiæ conflantibus, te nunquam fuisse MOROSUM.* Ego *quidem in his EAM LIBERTATEM servari cupio, quam video apud Ecclesias viguisse AB IPSIS APOSTOLORUM TEMPORIBUS. Nostra Ecclesia ante annos in fallor duodecim, plura habuit festa: sed abrogatis his, solùm retinuit diem Dominicam, & festa CHRISTI, Nativitatis, videlicet, Circumcisionis, & Ascensionis DOMINI; adjecit & missionem Spiritus sancti.*

Ioan. Calvin. in Epist. ad Ministrum Burensem, superius citata.

IX. *Dissimulare non poteram, præposterè celebrari CHRISTI Circumcisionem, prætérito mortis die.*

Hieron.

Hieron. Zanchius, in quartum præceptum, in tractatu de diebus festis, in explicatione primæ Theseos, Quæst. 2. §. *Accedit*, Col. 672.

Vetus Ecclesia solita fuit præter diem DOMINICUM, *alios quoque dies festos celebrare, Pascha, Pentecosten, festum Ascensionis, Natalem* DOMINI, *quæ vetus consuetudo retinetur adhuc in non paucis Ecclesiis ex Evangelio reformatis, quas ego certè nullo modo hac in parte damnare possum, aut etiam* VLLO MODO REPRÆHENDERE: *præsertim cùm* SINE VLLA SVPERSTITIONE, *sinéque vlla conscientiarum obligatione serventur, & ad* ÆDIFICATIONEM *sint instituti dies illi festi.* X. Vide supra, Cap. 4. Num. 13.

Idem, ibidem. Thes. 2. Col. 673.

Quanquam ECCLESIÆ CHRISTI LIBERVM EST, QVOS VELIT, PRÆTER DOMINICVM DIES SIBI SANCTIFICANDOS DELIGERE: *honestius tamen est, laudabilius atque vtilius, eos sanctificare, quos etiam* VETVS ATQVE APOSTOLICA PVRIORQVE ECCLESIA *sanctificare solita fuit.* XI.

Idem, ibidem. in explicatione Theseos 2. §. *Atque hæc.* Col. 676. loquens de festis Paschatis, Pentecostes, Ascensionis, Passionis, Nativitatis DOMINI.

Atque hæc sunt Festa, quæ sicut à veteribus sanctificabantur: sic si nunc sanctificentur, non solum improbari non potest; sed etiam LAVDABILE EST, HONESTVM ATQVE VTILE: *quemadmodum in Thesi diximus.* XII.

Idem ibidem, in explicatione Quæst. 1æ, §. *Quare effititur*, & §. *Si igitur*, Col. 671.

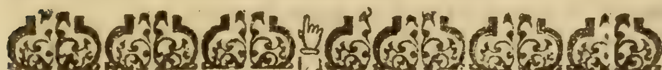
XIII. *Tempus conveniendi simul, audiendi Verbum, percipiendi Sacramenta, invocandi Nominis DEI, liberum est Ecclesiæ CHRISTI:* SED ITA TAMEN LIBERUM, UT OMNINO ORDO *&* εὐταξία *sit necessaria: & ita nullius conscientia obstringitur sanctificandis diebus, ut tamen crimine non careat, qui nulla coactus necessitate, constitutos ab* Ecclesia *dies festos negligit, nec observat.*

§. Si igitur. *Æquum est & pium, ut in* Ecclesia *sint certi dies festi: iniquum est & impium, aut nullos esse, aut qui sunt contemnere.* SIC DOCENT *sacræ Literæ; sic Patres, sic nostri seculi pij Doctores, sic denique vetus consuetudo, atque usus in omnibus, omniúmque locorum, & Gentium* Ecclesiis, *receptus & approbatus, confirmant.*

Festus Hommius, in Collegio Antibellarminiano, Disputatione 41. Thesi 3.

XIV. *Præter diem Dominicum non est illicitum, nec libertati Christianæ omnino repugnans, si de cõmuni Ecclesiæ consensu alij adhuc stati quidam dies in Ecclesia Christiana observentur, vel extraordinariè, ut in iis solennes in publicis calamitatib⁹ supplicationes instituantur; vel ordinariè, ut in iis quotannis solenniter cõmemorẽtur & celebrẽtur insignia quædã DEI beneficia, sive temporalia populo alicui præstita, (quam ob causam institutum olim erat festum Purim) sive spiritualia in totam Ecclesiam collata à DOMINO nostro IESU CHRISTO. Utile enim est, & Ecclesiæ ædificationi insigniter servit, præcipuas DEI patefactiones, & maximè insignia in Ecclesiam beneficia, ut in recenti sem*

ti ſemper ſint memoria, populo QVOTANNIS STATO TEMPORE repetere, & ſolenniter inculcare. Hunc in finem cum jam inde AB APOSTOLORVM TEMPORIBVS primitiva Eccleſia memoriam Nativitatis, Mortis, Reſurrectionis, & Aſcenſionis DOMINI, *& miſſionis Spiritus ſancti in die Pentecoſtes, ſtatis diebus anniverſariè celebraverit, RECTE FACIVNT qui in hac re non tantum adiaphora, ſed etiam ad ædificationem VALDE VTILI, praxin Eccleſiæ primitivæ imitantur & retinent, modo ne ſuperſtitioſè diebus illis aliquam per ſe ſanctitatem affingant, aut contra libertatem Evangelicam abſolutæ neceſſitatis laqueum animis Chriſtianorum injiciant.*

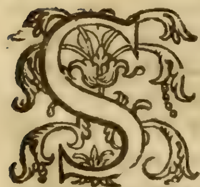

CAPVT XIX.

DE SCHISMATE.

PARS PRIMA.

Schiſma malum quid ſit, & quomodo differat ab Hæreſi, ejuſque duo gradus.

SCHISMA vel ſignificat ipſam alicujus rei rupturam ſive hiatum, MATTH. 9. 16. vel ipſum lacerationis actum, quo ſenſu peccatũ dicitur Schiſma malum, ſic accipitur, 1. CORINTH. 1. 10. Denique in malam partem acceptum ſignificat factionem illam quæ ſe ſeparat ab Eccleſia Catholica, quo ſenſu dixit AVGVSTINVS, loquens de I.

Manichæis, *Estis sanè Schisma*, &c. Lib. 20. contra Faustum, Cap. 4.

II. Vt cognoscatur Schisma malum, scire oportet necessitatem servandi unitatem spiritus in uniculo pacis, quia una est Fides, unum Baptisma, unus DOMINVS, una Ecclesia Catholica, quæ est Mater omnium nostrum, toto orbe diffusa; & multæ particulares Ecclesiæ Catholicæ sunt hæc una Ecclesia. De qua Cyprianus, in Libro de unitate Ecclesiæ, & simplicitate Prælatorum, hæc scribit:

Cantic., 6. *Quam unam Ecclesiam etiam in Cantico Canticorum, Spiritus sanctus, ex persona* DOMINI, *designat, & dicit; Vna est Columba mea, Perfecta mea, una est Matri suæ, electa genitrici suæ. Hanc Ecclesiæ unitatem qui non tenet, tenere se fidem credit? Qui Ecclesiæ renititur & resistit, in Ecclesia se esse confidit? Quando & beatus Paulus Apostolus hoc doceat, & Sacramentum unitatis ostendat, dicens; Vnum Corpus, & unus Spiritus, una Spes vocationis vestræ, unus* DOMINVS, *una Fides, unum Baptisma, unus* DEVS. QVAM VNITATEM FIRMITER TENERE ET VINDICARE DEBEMVS, MAXIME EPISCOPI QVI IN ECCLESIA PRÆSIDEMVS, VT EPISCOPATVM QVOQVE IPSVM VNVM ATQVE INDIVISVM PROBEMVS. *Nemo fraternitatem mendacio fallat, nemo fidei veritatem perfida prævaricatione corrumpat. Episcopatus* VNVS *est, cujus à singulis in solidum pars tenetur. Ecclesia* VNA *est, quæ in multitudinem latius incremento fœcunditatis extenditur: quomodo Solis multi radii, sed lumen* VNVM, *& rami arboris multi, sed robur* VNVM *tenaci radice fundatum. Et cum de fonte* VNO *rivi plurimi defluunt, numerositas licet diffusa videatur exundantis copiæ largitate,* VNITAS *tamen servatur in origine. Avelle radium Solis à corpore,* DIVISIONEM *lucis* VNITAS *non capit. Ab arbore frange ramum,* FRACTVS *germinare non poterit. A fonte præcide rivum,* PRÆCISVS *arescet: sic & Ecclesia* DOMINI *luce perfusa per totum orbem radios suos porrigit,* VNVM *tamen lumen est, quod ubique diffunditur, nec* VNITAS *corporis separatur: ramos suos in universam terram copia ubertatis extendit: profluentes largiter*

ter rivos latius expandit, VNVM *tamen Caput est, & origo* VNA, *&* VNA MATER *fœcunditatis successibus copiosa. Illius fœtu nascimur, illius lacte nutrimur, Spiritu ejus animamur. Adulterari non potest* SPONSA CHRISTI: INCORRVPTA EST ET PVDICA. VNAM *Domum novit,* VNIVS *Cubiculi sanctitatem casto pudore custodit.* HÆC *nos* DEO *servat,* HÆC *Filios Regno, quos generavit, assignat. Quisquis ab Ecclesia segregatus adulteræ jungitur, à promissis Ecclesiæ separatur.* Nec *pertinet ad* CHRISTI *præmia, qui relinquit Ecclesiam* CHRISTI. Hæc Cyprianus.

Augustinus, in Psalm. 141.

Quæ via, ipsæ & viæ: quemadmodum quæ Ecclesia, ipsæ Ecclesiæ: *& quod Cælum, & ipsi Cæli. Pluraliter dicuntur, & singulariter dicuntur, propter* VNITATEM Ecclesiæ, VNA ECCLESIA; VNA *est Columba mea,* VNA *est Matris suæ: propter Congregationes fraternas, per loca, multæ sunt* Ecclesiæ. ECCLESIÆ, *inquit, Iudeæ, quæ erant in* CHRISTO, *gaudebant quod ille qui nos persequebatur, nunc evangelizat fidem, quā aliquando vastabat, & in me glorificabant* DEVM. *Ecclesias sic dixit. Et* VNAM *Ecclesiam sic dicit; sine offensione estote Iudæis, & Græcis, &* ECCLESIÆ DEI. III.

Cyprianus, Lib. de unitate Ecclesiæ.

Quis sic est sceleratus & perfidus, quis sic discordiæ furore vesanus, ut credat scindi posse, aut audeat scindere VNITATEM DEI? *Vestem* DOMINI? *Ecclesiam* CHRISTI? *Monet ipse in Evangelio suo, & docet, dicens; Et erit* VNVS GREX, ET VNVS PASTOR. ET ESSE POSSE VNO IN IV. Ioan. 10.

 LOCO

LOCO ALIQVIS EXISTIMAT, AVT MVLTOS PASTORES, AVT PLVRES GREGES? *Apostolus item* Paulus, *hanc eandem nobis insinuans VNITATEM; obsecrat & hortatur, dicens; Obsecro vos, inquit, Fratres per Nomen* DOMINI

1 Cor. 1. *nostri* IESV CHRISTI, *ut IDIPSVM dicatis omnes, & non sint in vobis SCHISMATA. Sitis autem compositi in EODEM SENSV, ET IN EADEM SENTENTIA. Et iterum dicit; Sustinentes invicem in dilectione, satisagentes servare*

Ephes. 4. *VNITATEM spiritus in conjunctione pacis. Stare tu, & vivere putas posse de Ecclesia recedentem? Sedes sibi alias & diversa domicilia condentem? ——— ——— Caro CHRISTI, & Sanctum DOMINI, ejici foras non potest, nec alia ulla credentibus præter VNAM ECCLESIAM Domus est.*

Idem eodem libro, docens nihil præsidii habere Schismaticos in illis verbis DOMINI: *Vbicunq; fuerint duo aut tres collecti in Nomine meo*, EGO *cum illis sum.* MATTH. 18.

Vt ipsi ab Ecclesia *scissi sunt, ita capituli unius senten-*

V. *tiam scindunt. ——— ——— Si duobus, inquit DOMINVS, ex vobis convenerit in terra, &c.* UNANIMITATEM *prius posuit, CONCORDIAM PACIS ante præmisit, ut conveniat nobis fideliter & firmiter docuit. QVOMODO AVTEM POTEST EI CVM ALIQVO CONVENIRE, CVI CVM CORPORE IPSIVS ECCLESIÆ, ET CVM VNIVERSA FRATERNITATE NON CONVENIT? Quomodo possunt duo aut tres in Nomine CHRISTI colligi, quos constat à CHRISTO, & ab ejus* Evangelio *SEPARARI? non enim nos ab illis, sed illi à nobis recesserunt: & cum Hæreses & Schis-*

mata postmodum nata sint, dum conventicula sibi diversa constituunt, veritatis Caput atque originem relinquerant. DOMINVS *autem de* Ecclesia *sua loquitur, ad hos qui sunt in Ecclesia loquitur, vt si ipsi concordes fuerint, si secundùm quod mandavit & monuit, duo aut tres licet, collecti vnanimiter oraverint, duo aut tres licet sint, impetrare possint, de* DEI *Majestate quod postulant: Vbicunque fuerint duo aut tres collecti, in Nomine meo, EGO, inquit, CVM EIS SVM; cum supplicibus scilicet atque pacatis, cum DEVM timentibus, & DEI præcepta servantibus. Cum his duobus vel tribus licet, esse se dixit: Quomodo & cum tribus pueris in camino ignis. —— —— Quando ergo in præceptis suis ponit, & dicit; Vbi fuerint duo aut tres collecti, in Nomine meo, ego cum iis sum: NON HOMINES AB ECCLESIA DIVIDIT, QVI INSTITVIT ET FECIT ECCLESIAM, sed exprobrans discordiam perfidis, & fidelibus pacem sua voce cõmendans, ostendit magis esse se cum duobus aut tribus vnanimiter orantibus, quam cum discedentibus plurimis, plúsque impetrari posse paucorum concordi prece, quam discordi oratione multorum.*

Augustinus, Lib. Quæst. Evangelicarum secundùm MATTHÆVM, Cap. 11.

VI.

Solet quæri, Schismatici quid ab Hæreticis distent, & hoc inveniri, quod Schismaticos non fides diversa faciat, sed cõmunionis dirupta societas. Sed utrum inter Zizania numerandi sint, dubitari potest: Magis autem videntur spicis corruptis esse similiores.

Idem ibidem ostendit duos esse Schismatis gradus; unum, quando se actu separant, & seorsum Congregationes faciunt Schismatici; alterum, quando id facere parati sunt & cogitant, si occasionē invenerint, quamvis interim corporali conversatione Ecclesiæ socientur. Et similia etiam esse Hæreticorum duo genera. Ejus verba sunt:

VII. *Nec tamen consequens est, ut omnis Hæreticus vel Schismaticus corporaliter ab Ecclesia separetur. Si enim falsa de* DEO *credit, vel de aliqua parte doctrinæ, quæ ad fidei pertinet ædificationem, ita ut non quærentis cunctatione tentatus sit, sed inconcussè credentis, nec omnino scientis opinione atque errore discordans, Hæreticus est, & foris est animo, quāvis corporaliter intus videatur. Multos enim tales portat Ecclesia,* QUIA NON ITA DEFENDUNT FALSITATEM SENTENTIÆ SUÆ, UT, INTENTAM MULTITUDINEM FACIANT; QUOD SI FECERINT, TUNC PELLANTUR. *Item quicunque invident bonis, ita ut quærant occasiones excludendi eos, aut degradandi: vel crimina sua sic defendere parati sunt, si objecta vel prodita fuerint, ut etiā* CONVENTICULORUM SEGREGATIONES, VEL ECCLESIÆ PERTURBATIONES COGITENT EXCITARE, *jam Schismatici sunt, & ab unitate* CORDE DISCISSI, *etiamsi non inventis occasionibus, aut occultatis factis suis, Sacramento Ecclesiæ corporali conversatione socientur.*

Hieronymus, apud Gratianum, Caus. 24. Quæst. 3, Can. *Inter.*

VIII. *Inter Hæresin & Schisma hoc esse arbitror, quod Hæresis*

perv-

perverſum dogma habeat; Schiſma poſt Epiſcopalem diſceſſionem ab Eccleſia *pariter ſeparatur. Quod equidem in principio aliqua ex parte intelligi poteſt diverſum. Cæterum nullum Schiſma eſt, niſi ſibi aliquam Hæreſin confingat, vt rectè ab Eccleſia receſſiſſe videatur.*

Ioannes Calvinus, Lib. 4. Inſtitut. Cap. i. §. 9.

Ut ſummam hujus rei liquido teneamus, his veluti gradibus progrediendum eſt: Eccleſiam vniverſalem, eſſe collectam ex quibuſcunque gentibus multitudinem, quæ intervallis locorum diſsita & diſperſa, in vnam tamen divinæ doctrinæ veritatem conſentit, & ejuſdem Religionis vinculo colligata eſt. Sub hac ita comprahendi ſingulas Eccleſias, quæ oppidatim & vicatim pro neceſsitatis humanæ ratione diſpoſitæ ſunt, vt vnaquæque nomen & authoritatem Eccleſiæ jure obtineat; ——— ——— ita & Eccleſiæ univerſali ſuam ſervamus VNITATEM, QVAM DISSECARE SEMPER STVDVERVNT DIABOLICI SPIRITVS: *nec conventus legitimos, qui pro locorum opportunitate diſpoſiti ſunt, ſua autoritate fraudamus.* IX.

Idem eodem Cap. §. 11.

Iam verò quam periculoſa, imo quam exitialis tentatio eſt, vbi vel in mentem venit diſceſsionem facere ab ea Congregatione in qua ſigna conſpiciuntur ac teſſeræ quibus ſufficienter Eccleſiam deſcriptam DOMINVS *putavit? Videmus quanta vtrinque adhibenda ſit cautio. Nam ne ſub Eccleſiæ titulo impoſtura nobis fiat, ad illam probationem ceu ad Lydium lapidem exigenda eſt omnis Congregatio quæ* Eccleſiæ *nomen obtendit. Si ordinem habet in Verbo &* X.

bo & Sacramentis à DOMINO *cõmendatum: non fallet: securè illi honorem Ecclesiis debitum deferamus. Rursum verò si absque Verbo & Sacramentis se venditat, à talibus præstigiis non minùs religiosè cavendum, quam in altera parte temeritas superbiaque fugienda.*

Idem eodem Capite, §. 12.

XI. *Primum quidem est, vt per omnia consentiamus: sed quoniam nemo est, qui non aliqua ignorantiæ nubecula obvolutus sit; aut nullam relinquamus* Ecclesiam *oportet, aut hallucinationem condonemus in iis rebus, quæ & inviolata Religionis summa, & citra salutis jacturam ignorari possint. Hic autem patrocinari erroribus, vel minutissimis nolim, vt blandiendo & connivendo sentiam fovendos: sed dico, non temere ob quaslibet dissentiunculas deserendam nobis* Ecclesiam*, in qua duntaxat ea salvi, & illibata doctrina retineatur qua constat incolumitas pietatis, & Sacramentorum vsus à* DOMINO *institutus custodiatur. Interim si nitimur emendare quod displicet, faciamus id ex officio nostro.* Et *huc pertinet illud* PAULI*, si melius quid sedenti revelatum fuerit, prior taceat. Vnde constat singulis* Ecclesiæ *membris demandatum publicæ ædificationis studium pro mensura gratiæ suæ, modo decenter, et secundùm ordinem: hoc est, ne vel* Ecclesiæ *cõmunionem renunciemus, vel in ea permanentes pacem et disciplinam rite compositam turbemus.*

Petrus Martyr, Locor. Commun. Class. 4. Cap. 6. §. 3.

XII. *Si totum ipsum bonum fuerit, & partes aliquæ putres ac vitiatæ recesserint, tale Schisma detestandum & malum statuemus.*

Wolfg

Wolfgangus Musculus, in Locis Comm. de Schismate, Art. Quotuplex sit Schisma.

Qui separat rectè cohærentes, malum Schisma inducit; rectè cohærent, quos DOMINUS conjunxit: malè, quos coadunavit Diabolus. Malo igitur illi, isti verò bono Schismate separantur. XIII.

CAP. XIX. PARS SECUNDA.

Schisma proles superbiæ, malè perseverando fit Hæresis, & mater Hæreseos.

Augustinus, Lib. 3. contra Parmenianum, Cap. 1. de Donatistis Schismaticis loquens.

Illi filij mali, qui non odio iniquitatum alienarum, sed studio contentionum suarum infirmas plebes jactantia sui nominis irretitas, vel totas trahere, vel certè dividere affectant superbia timidi, pervicacia vesani, calumniis insidiosi, seditionibus turbulenti, ne luce veritatis carere ostendantur, umbram rigidæ severitatis obtendunt, & quæ in Scripturis Sanctis salva dilectionis sinceritate, & custodita pacis unitate, ad corrigenda fraterna vitia moderatiori curatione fieri præcepta sunt, ad sacrilegium Schismatis, & ad occasionem præcisionis usurpant. I.

Ioannes Calvinus, Lib. 4. Instit. Cap. 1. §. 13.

Fuerunt semper qui falsa absolutæ sanctimoniæ persuasione imbuti, tanquam AERII QUIDAM DÆMONES jam facti essent, omnium hominum consortium aspernarentur, in quibus humanum adhuc aliquid subesse cernerent. Tales olim erant CATHARI, & II.

(qui ad eorum vesaniam accedebant) Donatistæ. Tales hodie sunt ex Anabaptistis nonnulli, qui supra alios volunt videri profecisse.

Idem eodem Cap. §. 16.

III. *Quanquam autem ex inconsiderato justitiæ Zelo hæc tentatio bonis etiam interdum oboritur: hoc tamen reperiemus, nimiam morositatem ex* SUPERBIA *magis & fastu* FALSAQUE *sanctitatis opinione, quàm ex vera sanctitate veróque ejus studio nasci. Itaque qui ad faciendam ab Ecclesia defectionem sunt aliis audaciores, & quasi antesignani, ij ut plurimum* NIHIL ALIUD *causæ habent, nisi ut omnium contemptu ostentent se aliis esse meliores.*

Augustinus Epist. 164. ad Emeritum, Donatistam.

IIII. *Neque enim vobis objicimus, nisi Schismatis crimen, quam etiam Hæresin malè perseverando fecistis. Quantè autem divino judicio pendatur hoc facinus, lege quod te legisse non ambigo, invenies Datan & Abiron hiatu terræ devoratos, &c.*

In Concilio Oecumenico secundo, Constantinopoli celebrato, Anno DOM. 382. Can. 6.

V. *Si sit crimen Ecclesiasticum, quod Episcopo intenditur; tum examinari* [placuit Synodo] *personas accusatorum: Ut primum quidem Hæreticis non liceat orthodoxos Episcopos pro rebus Ecclesiasticis accusare.* HÆRETICOS AUTEM DICIMUS, *& qui olim ab Ecclesia abdicati sunt, & qui sunt postea à nobis anathemati-*

zati. Ad hæc autem & eos, QVI SE SANAM QVIDEM FIDEM CONFITERI PRÆ SE FERVNT, AVVLSI AVTEM SVNT, ET ABSCISSI, ET ADVERSVS CANONICOS NOSTROS EPISCOPOS CONGREGATIONEM FACIVNT.

Vide Diſtinct. 40. Can. *Si Papa.* In Gloſſa. Vbi contumacia dicitur Hæreſis, & contumax dicitur Infidelis.

Cyprianus Lib. de unitate Eccleſiæ.

Hinc Hæreſes & factæ ſunt frequenter, & fiunt, dum perverſa mens non habet PACEM, *dum perfidia diſcordans non tenet* VNITATEM. VI.

Hieronymus apud Gratianum Cauſ. 24. Quæſt. 3. Can. *Inter.*

NVLLVM SCHISMA EST, NISI SIBI ALIQVAM HÆRESIN CONFINGAT, VT RECTE AB ECCLESIA RECESSISSE VIDEATVR. VII.

CAP. XIX. PARS TERTIA.

Quibus imputandum ſit Schiſma malum, ſive quinam habendi ſint pro Schiſmaticis.

Hieronymus in Epiſt. ad Pammachium, adverſus errores Ioannis Hieroſolymitani: quæ incipit, *Si juxta Paulum.* Prope finem Epiſtolæ.

Quis ſcindit Eccleſiam? Nos quorum omnis domus Bethlehem in Eccleſia communicat? An tu qui aut bene credis, & ſuperbè de fide taces: aut malè, & verè ſcindis Eccleſiam? I.

Qui igitur aut ipse male credit, aut bene credens, reticet veritatem, atque ita Schismati liberum cursum permittit, quem impedire posset per veritatis sinceram & apertam professionem, is verè est Schismaticus, scindens Ecclesiam. Vide & confer quæ scripsimus Lib. 1. hujus *IRENICI*, Cap. 5. §. 8. & Cap. 8. & Cap. 10. §. 2. & Cap. 11. §. 4. Et clarissimè invenies Schismatis Auctores & verè Schismaticos esse Ministros istos decretis Perthensibus inobedientes, & vel falsa docentes, vel veritatem superbè tacentes.

Petrus Martyr, Loc. Comm. Class. 4. Cap. 6. §. 2.

II. *Fit quandoque, vt licet conveniant in mente & sententia, tamen adeo quidam sunt amantes locutionum suarum, & formularum dicendi, easque tam mordicus retinent, vt potius a fratribus velint separari, quam eas deserere.*

Idem ibidem, §. 5.

III. *In Ecclesia tria sunt rerum genera; nam quædam necessariæ sunt, aliæ verò liberæ, nonnullæ vitiosæ.* ——— *Libera, jam non sinunt* [Papistæ] *esse libera.* ——— *Cæremonias & Ritus adeo cōmunes volunt, ut omnes illis utantur.* IN SVMMA, LIBERA FECERVNT NECESSARIA: VITIOSA ET CORRVPTA RESECARE NOLVNT, MORDICVS RETINENT, ET EVM QVI MONVERIT GRAVITER INSECTANTVR.

Per hæc & alia docet Martyr laudabilem fuisse Patrum nostrorum discessum à Papatu ex parte nostra, omnem verò culpam residere penes ipsos Papistas.

Wolfg

Wolfgangus *Musculus*, in Locis Communibus, de Schismate, Art. *Unde sint Schismata.*

In malo Schismate non modo causa, sed & culpa aßignanda est malis, non bonis, qui nec Authores illius sunt nec quicquam in eo peccant quod malis in MALO *acquiescere non possunt.* IV.

CAP. XIX. PARS QUARTA.

Quam grave sit peccatum Schismatis, & quantopere vitandum: & quam misera sit Schismaticorum conditio.

CYPRIANUS, Lib. 3. Epist. 9. ad ROGATIANUM.

Hæc sunt initia Hæreticorum, & ortus atque conatus Schismaticorum male cogitantium, UT SIBI PLACEANT, UT PRÆPOSITUM SUPERBO TUMORE CONTEMNANT. *Sic de Ecclesia* RECEDITUR, *sic Altare* PROPHANUM *foris collocatur, sic contra Pacem* CHRISTI *& ordinationem atque unitatem* DEI REBELLATUR. I.

Idem Lib. de unitate Ecclesiæ.

Quisquis ab Ecclesia segregatus adulteræ jungitur, à promissis Ecclesiæ separatur. Nec pertinet ad CHRISTI *præmia, qui relinquit Ecclesiam* CHRISTI. *ALIENUS EST, PROPHANUS EST, HOSTIS EST. HABERE IAM NON POTEST* DEUM PATREM, *QUI* ECCLESIAM NON *HABET* MATREM. *Si potuit evadere, qui extra arcam Noæ fuit, & qui extra Ecclesiam foris fuerit, evadit. Monet* DOMINUS, *& dicit; Qui non est mecum, adversus me est: & qui non mecum colligit, spargit.* *QUI* PACEM II.

CHRISTI *ET CONCORDIAM RUMPIT, ADVERSUS* CHRISTUM *FACIT. Qui alibi præter Ecclesiam colligit*, CHRISTI *Ecclesiam spargit*.

Idem eodem Lib.

Ad pacis præmium venire non possunt, qui pacem DOMINI *discordiæ furore ruperunt*.

Idem eodem Lib.

IV. *An secum esse* CHRISTUM, *cum collecti fuerint, opinantur, qui extra* CHRISTI *ECCLESIAM colliguntur? Tales etiamsi occisi in confessione Nominis fuerint, MACULA ISTA NEC SANGUINE ABLUITUR: INEXPIABILIS ET GRAVIS CULPA DISCORDIÆ NEC PASSIONE PURGATUR. Esse Martyr non potest, qui in* Ecclesia *non est: ad Regnum pervenire non poterit, qui eam quæ regnatura est derelinquit*. Pacem *nobis CHRISTUS dedit: Concordes atque unanimes esse præcepit: Dilectionis & Charitatis fœdera incorrupta atq. inviolata servari mandavit: EXHIBERE SE NON POTEST MARTYREM QUI FRATERNAM NON TENUIT CHARITATEM. Docet hoc & contestatur* Paulus *Apostolus, dicens; Etsi habuero fidem ita ut montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil sum, &c.* (1. Cor. 13)

Idem ibidem.

V. *Qui charitatem non habet, DEUM non habet: Ioannis beati Apostoli vox est; DEUS, inquit, dilectio est,*

& qui

& qui in dilectione manet, manet in DEO, *&* DEVS *in illo manet.* CVM DEO MANERE NON POSSVNT, QVI ESSE IN ECCLESIA DEI VNANIMES NOLVERVNT, *ardeant licet flammis, & ignibus traditi, vel objecti bestiis animas suas ponant, non erit illa fidei corona, sed pœna perfidiæ, nec religiosæ virtutis exitus gloriosus, sed desperationis interitus. Occidi talis potest, coronari non potest.* *SIC SE CHRISTIANVM ESSE PROFITETVR, QVOMODO ET* CHRISTVM *DIABOLVS SÆPE MENTITVR.*

Idem ibidem.

QVAM VERO VNITATEM SERVAT, QVAM DILECTIONEM CVSTODIT, AVT COGITAT, QVI DISCORDIÆ FVRORE VESANVS, ECCLESIAM SCINDIT, FIDEM DESTRVIT, PACEM TVRBAT, CHARITATEM DISSIPAT, SACRAMENTVM PROPHANAT? VI.
Malum hoc fidelissimi fratres, jampridem cœperat, sed nunc crevit ejusdem mali manifesta clades, & surgere & pullulare plus cœpit Hæreticæ perversitatis & Schismatum venenata pernicies: quia & sic in occasum mundi oportebat, prænunciante per Apostolū nobis & præmonente Spiritu sancto; In novissimis, inquit, diebus aderunt tempora molesta, & erunt HOMINES SIBI PLACENTES, SVPERBI, TVMIDI, CVPIDI, BLASPHEMI, PARENTIBVS INOBEDIENTES, &c. 2. Tim. 3.

Idem ibidem.

Docet DOMINVS *& admonet à talibus RECEDENDVM. CÆCI SVNT, inquit, & DVRES CÆCORVM: Cæcus autem cæcum ducens ambo in foveā cadet.* AVERSANDVS TALIS ATQVE FVGIENDVS VII. Mat. 15.

QVISQVIS FVERIT AB ECCLESIA SEPARATVS: perversus est hujusmodi, & peccat, & à semetipso damnatus. An esse sibi cum CHRISTO videtur, qui adversus Sacerdotes CHRISTI facit? qui se à Cleri ejus vel plebis societate secernit? arma ille contra Ecclesiam portat, contra DEI dispositionem repugnat. Hostis Altaris, adversus sacrificium CHRISTI rebellis, PRO FIDE PERFIDVS, PRO RELIGIONE SACRILEGVS, INOBSEQVENS SERVVS, FILIVS IMPIVS, FRATER INIMICVS: CONTEMPTIS EPISCOPIS, ET DEI SACERDOTIBVS DERELICTIS, CONSTITVERE AVDET ALIVD ALTARE, precem alteram illicitis vocibus facere, Dominicæ hostiæ veritatem per falsa sacrificia PROFANARE, nec scire quoniam qui contra ordinationem DEI nititur, ob temeritatis audaciam divina animadversione punitur. Sic Chore, & Dathan, & Abiron, &c.

Tit. 3.

Idem ibidem.

VIII. *Filii Aaron, qui imposuerunt Altari ignem alienum, quem non præceperat* DOMINVS, *in conspectu statim* DOMINI *vindicantis exstincti sunt: quos imitantur scilicet atque sectantur, qui* DEI *traditione contempta alienas doctrinas appetunt, &* MAGISTERIA HVMANÆ INSTITVTIONIS INDVCVNT, *quos increpat* DOMINVS *& objurgat in Evangelio suo, dicens; Rejicitis mandatum* DEI *ut traditionem vestram statuatis.* PEIVS HOC CRIMEN EST *quam quod admisisse lapsi videntur, qui tamen in pœnitentia criminis constituti,*

tuti, DEVM plenis satisfactionibus deprecantur. Hic Ecclesia quæritur & rogatur: illic Ecclesiæ repugnatur. Hic potest necessitas fuisse; illic voluntas tenetur in scelere. Hic qui lapsus est, sibi tantum nocuit: illic qui Hæresin vel Schisma facere conatus est, multos secum trahendo decepit. Hic animæ vnius est damnum; illic periculum plurimorum. Certè peccasse se, hic & intelligit, & lamentatur, & plangit; ille TVMENS IN PECCATO SVO ET IN IPSIS SVIS DELICTIS PLACENS, *à Matre Filios segregat, Oves à Pastore solicitat,* DEI *Sacramenta disturbat. Et cum lapsus semel peccaverit, ille quotidie peccat.*

Idem ibidem.

Opto equidem, dilectissimi Fratres, & consulo pariter & suadeo, vt si fieri potest, nemo de Fatribus pereat, & consentientis populi corpus vnum gremio suo gaudens Mater includat. SI TAMEN QVOSDAM SCHISMATVM DVCES, ET DISSENSIONIS AVTORES, NON POTVERIT AD SALVTIS VIAM CONSILIVM SALVBRE REVOCARE: *cæteri tamen vel simplicitate capti, vel errore inducti, vel aliqua* FALLENTIS ASTVTIÆ CALLIDITATE DECEPTI, *à fallaciæ vos laqueis solvite, vagantes gressus ab erroribus liberate, iter rectum* VIÆ COELESTIS *agnoscite.* IX.

Idem ibidem.

Inter sua divina mandata & magisteria salutaria passioni jam proximus DOMINVS *addidit, dicens; PA-* X. IOAN. 14.

CEM DIMITTO VOBIS, PACEM MEAM DO VOBIS. Hanc nobis hæreditatem dedit, dona omnia suæ pollicitationis & præmia in pacis conservatione promisit. SI COHÆREDES CHRISTI sumus, in CHRISTI pace maneamus. SI FILII DEI sumus, pacifici esse debemus. Beati, inquit, pacifici, quoniam ipsi Filij DEI vocabuntur. Pacificos esse oportet DEI Filios, corde mites, sermone simplices, affectione concordes, fideliter sibi vnanimitatis nexibus cohærentes.

Hæc omnia CYPRIANVS, Doctor suavissimus, & Martyr beatissimus.

Hieronymus comment. in Ose, Cap. 9.

XI. *Omnes nos CHRISTI & Ecclesiæ membra sumus, qui ergo de Ecclesia recesserit, CHRISTI corpus lacerat.*

Augustinus tract. 27 in Evang. Ioannis.

XII. *Anima tua non vivificat nisi membra quæ sunt in carne tua, vnum si tollas, jam non vivificatur ex anima tua, quia vnitati corporis tui non copulatur. Hæc dicuntur vt AMEMVS VNITATEM, ET TIMEAMVS SEPARATIONEM; nihil sic enim debet formidare Christianus, quam separari a corpore CHRISTI. si enim separatur a corpore CHRISTI, non est membrum ejus: si non est membrum ejus, non vegetatur spiritu ejus.*

Idem Lib. 1. contra Epist. Parmeniani, Cap. 7.

XIII. *Hominum multitudo non in corde cor habet, sed in oculis: nam si sanguis exit de carne mortali, quisquis aspicit exhorrescit:*

refcit: si pro parte CHRISTI *præcisæ animæ atque separatæ in Hæresis vel Schismatis sacrilegio moriuntur, quia non videtur, non plangitur, imò verò mors tetrior atque luctuosior, & vt planè dixerim, verior, jure consuetudinis deridetur; cum AVTHORES TANTARVM MORTIVM PVBLICE INSVLTANT, &c.*

In Concilio Carthaginensi 2. Can. 8.

Si quis Presbyter contra Episcopum suum inflatus Schisma fecerit, Anathema sit. XIV.

Vide supra, Cap. 11. Num. 19. & Proposit. 12.

Causa 9. Quæst. 1. Can. *nos consecrationem*, in Glossa.

Hæretici vel Schismatici sunt ipso jure excommunicati. XV.

Wolfg. Musculus Loc. Commun. de Schismate. Art. quam grave sit peccatum Schismatis.

Schismaticus se ipse in discrimen salutis conjicit, dum a communione gregis DOMINICI *discedit.* XVI.
——— *deinde integrum* CHRISTI *corpus, quantum in ipso est, scindit.* ——— *3 facit hoc superbissimo contemptu non vnius aut alterius Christiani, sed totius* Ecclesiæ. *Cujus communionem respuit, illamq; se respuere discedendo profitetur. Quantum autem delicti habeat,* CONTEMNERE ECCLESIAM DEI, *Apostolus admonet, cum 1 Cor. 11. Schismaticos Corinthios vrget dicens; AN ECCLESIAM DEI CONTEMNITIS? 4. non contemnit modo, SED ET CONDEMNAT ECCLESIAM*

DEI, *quasi sit non germana, sed adultera: & quam condemnat, impugnat etiam, & iniquis modis proscindit. 5. Vinculum pacis dirumpit, charitatem, scilicet, qua Ecclesiam suam* CHRISTVS *ipse connectit, dum non modo discedit ipse, sed & quos potest, inter se odiosè committit, divellitque à cæteris, & omnia dissidiis & odiis, & contentionibus disturbat.*

Ioannes Calvinus, Lib. 4. Instit. Cap. 1. §. 4.

XVII. *Extra ejus* [visibilis Ecclesiæ] *gremium, nulla est speranda peccatorum remissio, nec vlla salus; teste Iesaia & Ioele. ——— ——— Paternus* DEI *favor, & peculiare spiritualis vitæ testimonium ad gregem ejus restringitur: VT SEMPER EXITIALIS SIT AB ECCLESIA DISCESSIO.*

Idem eodem Cap. §. 5.

XVIII. *Quo magis detestabiles sunt Apostatæ, qui scindendis Ecclesiis inhiant, perinde ac si oves abigerent à caulis, ac projicerent in fauces luporum.*

Idem eodem Cap. §. 7.

XIX. *Quemadmodum ergo nobis invisibilem, solius* DEI *oculis conspicuam, Ecclesiam credere necesse est; ita hanc, quæ respectu hominum* Ecclesia *dicitur, observare, ejúsque cōmunionem colere jubemur.*

Idem eodem Cap. §. 10.

XX. Ubi *reverenter auditur Evangelij prædicatio, neque Sacramenta negliguntur, illic pro eo tempore neque fallax neque ambigua Ecclesiæ apparet facies, CVIVS VEL AVTHO-*

AVTHORITATEM SPERNERE, VEL MONITA RESPVERE, VEL CONSILIIS REFRAGARI, VEL CASTIGATIONES LVDERE NEMINI IMPVNE LICET: MVLTO MINVS AB EA DEFICERE, AC EIVS ABRVMPERE VNITATEM. Tanti enim Eccleſiæ ſuæ communionem facit DOMINVS, *ut pro TRANSFVGA ET DESERTORE Religionis habeat, quicunque ſe à QVALIBET Chriſtiana ſocietate, quæ modo verum Verbi ac Sacramentorum Miniſterium colat, contumaciter alienarit. Sic ejus authoritatem cõmendat, vt dum illa violatur, ſuam ipſius imminutam cenſeat.* ———— VNDE SEQVITVR, DISCESSIONEM AB ECCLESIA, DEI ET CHRISTI ABNEGATIONEM ESSE, *quo magis à tam ſcelerato diſsidio cavendum eſt: quia dum veritatis* DEI *ruinam, quantum in nobis eſt, molimur, digni ſumus ad quos conterendos toto iræ ſuæ impetu fulminet,* NEC VLLVM ATROCIVS FINGI CRIMEN POTEST, *Quàm ſacrilega perfidia violare conjugium quod nobiſcum vnigenitus* DEI *Filius contrahere dignatus eſt.*

In Conſtitutionibus Eccleſiæ SCOTICANÆ, quæ præmittuntur Pſalterio Metrico, in tractatu de Miniſtris, Cap. de Hebdomadario conventu Miniſtrorum.

Quædam ſunt crimina, quæ ſi in Miniſtro depræhendantur, deponendus eſt; vt Hæreſis, Papiſmus, SCHISMA, Perjurium, &c. XXI.

Vide ſupra, Cap. 3. Num. v. vj. vij.

CAP. XIX. PARS QVINTA.

De non recipiendis alterius Presbyteri Parochianis contemnentibus proprium suum Presbyterum.

IN CONCILIO NANNETENSI, CAP. I. quod, tanquam ex Concilio MELDENSI, citavit GRATIANVS, Caus. 9. Quæst. 2. Can. *In Dominicis*.

In secunda parte, Tomi tertii Conciliorum.

I. *Ut Dominicis & Festis diebus* Presbyteri, *antequam missas celebrent, plebem interrogent, si alterius* Parochianus *in* Ecclesia *sit, qui* PROPRIO CONTEMPTO PRESBYTERO, *ibi missam velit audire. Quem si invenerint, statim ab* Ecclesia *ejiciant, & ad suam* Parochiam *redire compellant.*

Item, in eodem CONCILIO NANNETENSI, CAP. 2.

II. *Ut nullus Presbyter alterius Parochianum, nisi in itinere fuerit, vel placitum ibi habuerit, ad missam recipiat.*

Hic etiam Canon, paulò aliter, in eandem tamen sententiam, citatur à GRATIANO, Caus. 9. Quæst. 2. Can. *Nullus Presbyter.* Vbi vocatur Concilium NAVATENSE.

De vocabulo missæ diximus supra, Cap. 10. in fine exegeseos propositionis 13.

CAP.

CAP. XIX. Pars Sexta.

In qua proponuntur duæ admonitiones & fulminationes Apostolicæ, contra Schismaticos, ut à tam horrendo flagitio homines deterreantur.

AD HEBRÆOS, CAP. X. VERS. 24. 25. 26. &c.

Observemus alij alios ad imitationem charitatis & bonorum operum; NON DESERENTES AGGREGATIONEM NOSTRI MUTUAM, SICUTI MOS EST QUIBUSDAM, *sed adhortantes alij alios: idque eo magis quod videtis diem illum appropinquare.* NAM SI *vltro peccaverimus post acceptam cognitionem veritatis, non vltra pro peccatis reliqua est hostia. Sed horrenda quædam exspectatio judicij, & ignis fervor qui devoraturus est adversarios. Qui abjecerit Mosis legem, absque misericordia, ex duorum aut trium testimonio moritur. Quanto putatis acerbiore supplicio dignus censebitur,* QUI FILIUM DEI CONCULCARIT, ET SANGUINEM FOEDERIS PER QUEM FUERIT SANCTIFICATUS, PROFANUM DUXERIT, ET SPIRITUM GRATIÆ CONTUMELIA AFFECERIT? *novimus enim eum qui dixit: meum est vlcisci, ego rependam, dicit* DOMINUS, *& rursum,* DOMINUS *judicabit populum suum. Horrendum est incidere in manus* DEI *vivi.* I.

Observa diligenter argumentum quo utitur Apostolus ad deterrendum homines a peccato Schismatis, quia, nimirum, temendum judicium certò manet eos qui post acceptam veritatis cognitionem voluntariè peccantes *FILIUM* DEI conculcarint, & sanguinem fœderis profanum duxerint, & *SPIRITUM* gratiæ contu-

melia affecerint. Consentiunt Theologi hoc loco describi peccatum illud in Spiritum Sanctum quod est irremissibile. Difficile est igitur esse contumacem Schismatis Antesignanum, quin incidas in peccatum illud irremissibile: nam ex argumentatione Apostolica constat peccatum eorum qui Ecclesiam superbè deserunt non longè abesse à peccato illo irremissibili.

IUD. VERS. 11. 12. &c.

De querulis murmuratoribus, contradicentibus Ecclesiæ Catholicæ, & seipsos ab ea segregantibus loquens B. IUDAS Apostolus, eorum impietatem et paratam iis damnationem sic describit.

11. *Væ ipsis: nam viam* CAIN *ingreßi sunt, & DECEPTIONE MERCEDIS qua deceptus fuit* BALAAM, *EFFUSI SUNT, & CONTRADICTIONE CORE PERIERUNT: hi sunt macularum instar in agapis vestris, dum vobiscum convivantur, absque ullius metu seipsos pascentes, nubes aquæ carentes, ventis circumactæ, arbores emarcidæ, infrugiferæ, bis mortuæ & eradicatæ: undæ efferæ maris, despumantes sua ipsorum dedecora: stellæ erraticæ: quibus caligo tenebrarum in æternum servata est. Prophetavit autem etiam de istis septimus ab* ADAM ENOCH, *dicens; Ecce venit DOMINUS, cum Sanctis millibus suis. Ut ferat judicium adversus omnes, & redarguat quicunque ex ipsis sunt impij, de factis omnibus quæ impiè patrarint, deque omnibus duris quæ loquuti fuerant ADVERSUS IPSUM peccatores impij: HI SUNT MURMURATORES, QUERULI, in cupiditatibus suis incedentes: & QUORUM OS LOQUITUR PRÆTUMIDA, admi-*

rantes personas utilitatis gratia. Vos autem dilecti memores estote verborum quæ prædicta fuerunt ab Apostolis DOMINI *nostri* IESV CHRISTI: *quod scilicet dixerunt vobis in extremo tempore futuros irrisores, qui in impijs suis cupiditatibus incedant, HI SVNT QVI SEIPSOS SEGREGANT, animales, Spiritum non habentes.*

Hortor fratres inobedientes, omnesque eorum sequaces,& obtestor per DOMINVM nostrum IESVM CHRISTVM, ut ad istas tremendas & clarissimas denunciationes contra Schismaticos, oculos suos non claudant, aures non obturent, corda sua non amplius obfirment. Durum est adversus stimulos calcitrare. Rogo iterum atque iterum ut ex hoc Diaboli laqueo, quo captivi detinentur, maturè resipiscant. Et obediant admonitioni illi qua nos hortatur *IVDAS* Apostolus, ut vitantes Schisma contrariam unanimitatis in charitate virtutem conservemus. Parænesis ad Schismaticos.

IVDÆ Vers. 17, 20, 21.

Vos autem dilecti, memores estote verborum quæ prædicta fuerunt ab Apostolis DOMINI *nostri* IESV CHRISTI. ——— ——— *Vos autem dilecti, sanctissimæ vestræ fidei superstruentes vos ipsos, per SPIRITVM SANCTVM orantes, vos ipsos in charitate* DEI *conservate, exspectantes misericordiam* DOMINI *nostri* IESV CHRISTI *in vitam eternam.* III. Officium Christianorum pro vitando schismate.

Officium Christianorum oppositum Schismati est ut nosmetipsos & alij alios in dilectione DEI conservemus, ut servemus unitatem Spiritus in vinculo pacis, in Explicatio.

 cha-

charitate quod est vinculum perfectionis unanimes maneamus, ut hoc officium præstare valeamus duo nobis cōmendat Apostolus necessaria adminicula, nempe, sanitatē fidei secundùm doctrinam ab Apostolis traditam, & devotam precandi sedulitatem. Sicut autem tremendum judicium denunciavit Schismaticis, sic misericordiam promittit pacificis, se in sanctissima fide sua ædificantibus, & per Spiritum sanctum orantibus, atque ita in dilectione DEI se conservantibus. Tales enim exspectare jubet misericordiam DOMINI nostri IESV CHRISTI in vitam æternam. Monet etiam ut non solum unusquisque nostrum sui ipsius curam gerat, sed etiam ut proximorum salutem pro viribus procuremus, &, habito delectu, convenientē singulis medicinā adhibeamus: dicens, Vers. 22. 23.

Beati pacifici.

IV. *Et alios quidem habito delectu cōmiseramini: alios verò terrore servate, ex flamma rapientes: odio habentes vel eam tunicam quæ à carnis contactu sit maculata.*

Nec omittendam hoc loco judicamus doxologiam, qua Epistolam suam claudit B. IVDAS Apostolus, qua etiam & nos hoc de Schismate Caput claudemus. Legitur in duobus ultimis versibus illius Epistolæ, in hæc verba:

V. *Cæterum ei qui potest vos servare à peccato immunes, & statuere in cōspectu gloriæ suæ inculpatos cū exultatione, id est,* SOLI SAPIENTI DEO, ET SERVATORI NOSTRO, *Gloria & Magnificentia, & Imperium, & Potestas, & nunc, & in omnia secula: Amen.*

CAP.

CAPVT XX.

DE SCANDALO.

PARS PRIOR.

In qua colloquuntur duo Verbi Ministri Presbyteri:

OBEDIENS & INOBEDIENS.

OBEDIENS.

NON possum satis mirari istam tuam contumacem licitis ac justis Ecclesiæ & Reipublicæ constitutionibus resistendi præsidentiam. I.

INOBEDIENS.

Est DEO parendum potius quam hominibus.

OBED. Rectè quidẽ: nempe hæc regula locũ habet, quãdo pugnant hominũ mandata cum mandato DEI: at ipse DEVS mãdavit exhibitionẽ obedientiæ licitis & justis hominũ nobis præpositorũ constitutionibus. Vt taceã etiam cumbere subditis obediendi necessitatem, quamdiu quod facere jubentur peccatum non est, etiamsi in jubendo superiores sua abutantur potestate. II.

INOBED. *Accommoda igitur ad Decreta* PERTHENSIA.

OBED. Aio esse licita & justa, nec posse subditos eis contumaciter resistere sine peccato. III.

INOB. *Scilicet ut Regi non displiceas, infirmos fratres scandalizabis. Quamvis enim res illic decretæ non essent in se impiæ, superstitiosæ, idololatricæ, & antichri-*

 stianæ,

stianæ, tamen vel hoc solo nomine eas suscipere non debeo, quia sunt per se scandalosæ. Scandalum autem est spiritualis homicidij species.

IV. *OBED.* Vtrum per se scandalosas esse has res dicis, quomodo idololatria, & superstitio, et omnia peccata, sunt scandalosa, an verò res has agnoscis in se non esse malas?

INOB. Aio etiamsi in se malæ non essent, esse tamen scandalosas.

V. *OBED.* Frustra de scandalo laboramus, et ineptum erit inani disputatione tempus terere, nisi de rerum ipsarum natura sive conditione in se prius consentiamus. Nam si in se malæ sint, frustra litigatur de Scandalo, cum magis compendiaria vobis pateat via ad eas exterminandas, nempe, ut doceatis res esse in se malas.

INOB. Sed dispiciamus interim an non sint scandalosæ & inexpedientes.

VI. *OBED.* Nisi mihi concedas eas in se non esse malas, et ratione sui posse sine peccato fieri, cur ego operam ludam, ut tibi persuadere coner eas non esse scandalosas? Nam cum omnia dixero, et argumentorum pondere silentium tibi imposuero, semper recurres ad latentem istum in herba anguem, et clamabis, nullam rem in se illicitam posse fieri sine scandalo, aut posse ullo modo esse expedientem. Hunc errorem nisi abjuraveris, æquum non est ut de hac quæstione scandali, in judicio aliquo Ecclesiastico, suffragii jure potiaris. Aut evidenter demonstra res istas esse in se superstitiosas et impias. Quod quia et falsò et impiè à vobis dicitur, aut abjicite errorem, aut non estis audiendi de scandalo vel inexpedientia.

INOB. Fere persuasisti per superiores tuas exercitationes, ut erga res ipsas in se spectatas jam æquior sim: interim quoniam incidit nobis de hac quæstione sermo, rogo te, ut stricti juris legitimarum disputationum rigori hac in parte aliquid detrahere non graveris,

neque

neque à me severè exigas, ut ipsas res apertè profitear esse licitas; sed mecum de scandalo inceptam hanc collationem prosequaris.

OBED. Quamvis hoc quod postulas in publicis judiciis fieri nec debeat nec deceat; in privato tamen hoc nostro Colloquio, petitioni tuæ largior obsequelam. Et ad illam tuam objectionem respondeo; nos in hoc argumento per Regis displicentiam duo intelligere: 1. Inofficiosam et lege DEI prohibitam resistentiam potestati à DEO ordinatæ. 2. Tantæ potestatis, id est, relligiosissimorum ac potentissimorum Principum scandalizationem: nam si nefas sit vel pusillū quempiam scandalizare, & præstiterit alligata collo mola asinaria demergi quēpiā in profundū maris, quam scandalizare unum ex pusillis Christianis; quam est horrendum flagitiū et quam atroci supplicio vindicandum, scandalizare eos quorum unius offensio magis est periculosa quam aliorum multorum; quia habet semper princeps sociam multitudinem, & potestate armatus est, quam revereri, non contemnere debemus, & cui jubemur subjici propter conscientiam. Præterea cur omittis authoritatem Ecclesiæ? Quam miror te tam obstinatè contemnere. Articulos illos Rex Ecclesiæ proposuit: eos Ecclesia licitos esse, & utiles pronunciavit in Nationali Synodo *PERTHENSI*, eosque Decreto suo Synodico suscepit; quod decretum Synodicum ordines Regni approbarunt, in solemni illo & supremo omnium Regni ordinum conventu, qui triennio post Synodum *PERTHENSEM* habitus est *EDINBURGI*, Anno DOM. 1621, mense Augusto. Ubi ex omnium ordinum consensu lex civilis condita est, imperans omnibus subditis, ut decreto illi *PERTHENSI* promptum obsequium exhibeant, tanquam justo & pio, & legitimè à legitima Nationali Synodo condito. Consentiunt Ecclesia & Respublica: utrique subjectionem debes: neutram fas scandalizare, cur ergo non obsequeris. VII.

INOB. Quia nolo offendere infirmos fratres.

VIII. *OBED*. Suntne facenda mala, ut eveniant bona?

INOB. *Non sunt.*

IX. *OBED*. At DEO ejusque ordinationi resistere malum est. Quicunque Magistratui suo licita imperanti resistit, is DEI ordinationi resistit, adeoque ipsi DEO resistit. Et propriam suam vulnerat conscientiam, quia oportet subjici propter conscientiam, ROM. 13. Qui autem contemnit Ecclesiam DEI, is CHRISTVM ipsum contemnit, &, jubente DOMINO, habendus est sicut Ethnicus & Publicanus. MATTH. 18. 17. LVC. 10. 16.

INOB. *Si jubeat superior potestas aliquid licitum, non est ei resistendum: at Articuli illi non sunt tales, quia sunt per se scandalosi, ex conditione operis, quamvis fortasse præter intentionem operantis. Quicquid autem ex conditione operis, est per se scandalosum, sive inductivum ad ruinam, neque debet potestas illud præcipere, neque subditi exequi.*

X. *OBED*. Istam quidem distinctionem depromere videris ex THOMA AQVINATE, 2ª 2æ Quæst. 43. Art. 1. Audiamus igitur ipsius THOMÆ verba, loco citato; *In processu*, inquit, *viæ spiritualis contingit aliquem disponi ad ruinam spiritualem, per dictum vel factum alterius; in quantum, scilicet, aliquis sua ADMONITIONE vel INDVCTIONE, aut EXEMPLO alterum trahit ad peccandum. Et HOC PROPRIE DICITVR SCANDALVM. Nihil autem secundum propriam rationem disponit ad spiritualem ruinam, nisi quod habet aliquem defectum rectitudinis: quia id quod est perfectè rectum, magis munit hominem contra casum, quam ad ruinam inducat. Et ideo convenienter dicitur, quod dictum vel factum minus rectum, præbens occasionem ruinæ, sit scandalum.* Hæc THOMAS. Ostende igitur eos qui obediunt Ecclesiæ et Reipublicæ decretis de illis quinque Articulis, aliquem ad peccandum

Definitio Scandali, ex *THOMA*.

ſua *ADMONITIONE*, vel *INDVCTIONE*, aut *EXEMPLO* trahere, et hanc ipſorum obedientiam habere *ALIQVEM DEFECTVM RECTITVDINIS*.

INOB. Habet aliquid defectum rectitudinis, vel quia eſt ſecundum ſe malum, ſicut peccatum, vel quia habet ſpeciem mali, ſicut cum aliquis recumbit in idoleio: hoc enim quia habet quandam ſpeciem mali, vel ſimilitudinem venerationis Idoli, poteſt alteri præbere occaſionem ruinæ, & ideo Apoſtolus monet, vt ab omni ſpecie mala abſtineamus, 1. Thess. 5. *Minus recta igitur ſunt non ſolum illa quæ ſecundum ſe ſunt peccata, ſed etiam illa quæ habent ſpeciem mali: ſicut monet* Thomas, *loco citato. Et hujuſmodi ſunt ea quæ* Perthensi *decreto nobis injunguntur, vt Geniculatio in ſumptione Sacramenti, dies feſti, &c.*

OBED. Quicquid eſt minus rectum propterea quod habeat ſpeciem mali, *illud de ſui ratione habet quod ſit inductivum ad peccandum*, ut ibidem docet Thomas, ad quartum. At verò quæ in Synodo Perthensi decreta ſunt, non ſunt de ſui ratione ad peccandum inductiva: ergo non habent ſpeciem mali. *P*orro (ut de Geniculatione loquar) quod *ſpeciem habet piæ & Chriſtianæ venerationis, ac proinde olim potuit cum fructu uſurpari*, illud per ſe habet ſpeciem boni, non mali: at Geniculatio, dum ſymbola accipiuntur, ſpeciem habet piæ, etc. ut monet Theodorvs Beza, Epiſt. 12. Quamvis non adeo favens Geniculationi: ergo, etc. XI.

INOB. *Quoniam Geniculationis inſtantia vſus es, in ea maneamus. Dico igitur eam habere ſpeciem Artolatriæ.*

OBED. Vtrum per ſe, vel per accidens? XII.

INOB. *Per ſe: ſicut accubitus in idoleio habebat*

per se & speciem venerationis Idoli.

XIII. *OBED.* Hoc argumento ipsam excludes Eucharistiæ celebrationem, omnemq; in ea celebratione religiosam reverentiam: ne ea exhiberi videatur Sacramento: quemadmodum prohibitum est omne mensale consortium in delubris Idolorum propter speciem cultus Idoli. Profanum est etiam nonplus reverentiæ concedere exercendum erga CHRISTVM in celebratione sacræ Cœnæ, ab ipso institutæ, & in ipsius memoriam celebrandæ, quam permittitur erga Idola in agitatione conviviorum in delubris Idolorum. Idola nefas, CHRISTVM fas adorare.

INOB. Peccatum est adorare Sacramentum: hujus peccati speciem habet adoratio in celebratione Sacramenti.

XIV. *OBED.* Dupliciter aliquid habet alterius speciem; vel per se, vel per accidens. Per se quidem ex conditione operis: per accidens autem ex aliorum interpretatione. Adoratio in celebratione Cœnæ, ex conditione operis, habet speciem piæ & religiosæ adorationis DOMINI nostri IESV CHRISTI, qui necessariò adorandus est, & laudabiliter adoratur in hac actione. Neque omittenda est adoratio CHRISTI in celebratione Sacramenti, vel celebratio Sacramenti cum adoratione CHRISTI, propter abusum Artolatrarum (vide supra Cap. 16. Part. 4. Num. 1.) Per accidens autem habet aliquid speciem mali, vel ex interpretatione infirmorum, vel ex interpretatione malignorum, omnia perversè in malam partem rapientium. Propter infirmorum interpretationem res necessariæ non sunt omittendæ, qualis est obedientia Superioribus debita, & Lege DEI imperata: sed mentes eorum meliùs informandæ sunt: at res media nullam habens utilitatem, (ne obedientiæ quidem) quæ eam reddat necessariam, omitti debet, ut non scandalizetur infirmus: quæ autem habet insignem utilitatem, differri de-

bet aut

bet aut clementer proponi, donec proximo per sufficientem instructionem, vel exemptus fuerit error, vel manifestè adempta infirmitatis excusatio; id est, versa fuerit infirmitas in perversitatem, et superbam præsumptionem impediendi res utiles, sola indocilis contumaciæ oppositione: quo casu non est Ecclesiæ libertas, vel utilitas substernenda pedibus factiosorum et contumacium: sed quamvis propter infirmos circumcidi possit TIMOTHEVS, omnino tamen resistendum est falsis Fratribus jugum servitutis volentibus Ecclesiæ imponere, et cogere ut etiam circumcidatur TITVS. Adoratio in celebratione Eucharistiæ habet insignem utilitatem, et conjunctam habet obedientiæ necessitatem: qui jam resistunt protervi sunt, et inexcusabiles.

INOB. At vestra Geniculatio inducit proximum ad ruinam.

OBED. Nos Geniculando neque ADMONITIONE, neque INDVCTIONE, neque EXEMPLO, quenquam ad ruinam inducimus. Nam ruinam proculdubio constituis, vel in adoratione nobiscum, et hæc non est ruina, sed pietas: vel in indignatione oblatrantium, et hæc quidem ruina est; sed scandalo merè passivo, id est, solo ipsorum vitio, et malitia, cui obsequi non tenemur, neq. libertatem atq; utilitatē Ecclesię fastui Pharisaico calcandam præbere. XV.

INOB. Pietatem vocas adorationem in perceptione Sacramenti? Quid si infirmus aliquis tuo fretus exemplo ipsum adoret Sacramentum?

OBED. Infirmus iste de quo loqueris, aut reformatam profitetur RELIGIONEM, aut Papista est: si reformatæ RELIGIONIS Professor sit, agnoscit mecum Sacramentum, etiam post consecrationem, non esse natura DEVM, sed retinere naturam & substantiam meræ creaturæ. Et similiter mecum agnoscit nullam meram creaturam esse religiosè adorandam, & illum XVI.

ſolum adorat qui eſt natura DEVS, cujus juſſu & in cujus recordationem & honorem ſumit Sacramentum. Si ſit Papiſta, non meo exemplo (quod contemnit) adorat Sacramentum, ſed ex hæretica ſua Hypotheſi transſubſtantiationis, quam novit me abominari: ſi autem Hæreſin transſubſtantiariam abneget, & mecum religionem reformatam profiteatur, non amplius adorabit cum transſubſtantiarijs Sacramentum, ſed cum Catholicis rem Sacramenti; id eſt, ipſum DOMINVM noſtrum IESVM CHRISTVM, pro nobis crucifixum, & jam ſedentem in Cœlo glorioſum. Interroga ſimpliciſſimum idiotam inter *SCOTOS* Catholicos debitam ſalubribus ſuperiorum conſtitutionibus obedientiam exhibentem, quidnam adoret: reſpondebit, ſe adorare DEVM, & DOMINVM IESVM CHRISTVM, in Cœlo ſedentem. Quære, Num adoret ipſa ſymbola, pernecabit. Porrò Reformatæ Eccleſiæ *POLONIÆ, RVSSIÆ, LITHVANIÆ, SAMOGITIÆ*, &c. in generali Synodo *PETRICOVIENSI*, Art. 4. (prout invenies ſupra, Cap. 16. Part. 4. Num. 6.) Seſſionem in Euchariſtia prohibent, ut minùs honeſtam ac religioſam, ſimplicioribuſque admodum ſcandaloſam. Geniculationem vero ut & honeſtam & minimè ſcandaloſam, quamvis in medijs Papiſtis poſitæ, admittunt.

INOB. Paulus Apoſtolus abſtinuit ab accipiendo ſtipendio propter infirmitatem Corinthiorum, noluit enim ſibi placere, ſed potius infirmis fratribus, ad ædificationem, & tamen diligenter eos informaverat de ſuo jure & poteſtate accipiendi ſtipendium. Fac igitur res has a Synodo *PERTHENSI decretas licitas eſſe, rectè tamen facimus qui plebeiorum infirmitati conſulimus, & potiùs jure noſtro cedimus ut eis placeamus, ad ædificationem. Quod autem de Sarmaticis Eccleſiis*

profers,

profers, ad illud respondeo, gestum Sessionis apud illos scandalosum esse propter Arianos.

OBED. In dissimillimo simili quod adfers de *PAVLO* stipendium accipiente, has observa discordias. XVII.

1. Cum in omnium ordinum civili conventu suscepta sint decreta *PERTHENSIA*, nugæ sunt quas jactas de plebeiorum sive secularium hominum offensione. Siqui adhuc obmurmurant, non sunt propter senesla angulorum murmura, contemnendæ salubres constitutiones publicæ.

2. B. Apostolus non docuit acceptionem stipendij esse illicitam aut per se scandalosam, neque jussit Corinthios offendi; videbat enim se non posse talem ijs doctrinam proponere, nisi veritati divinæ resisteret: ideo etiam abstiniens ab acceptione stipendij clarissimè tamen docuit rem in se esse licitam, & eos non debere offendi si quisquam Evangelium ijs prædicans accipiat aut etiam exigat stipendium; CHRISTVM enim constituisse ut qui prædicat Evangelium, ex Evangelio vivat: vos autem econtrario clamatis, inter auditores vestros, articulos *PERTHENSES* esse per se illicitos, & eam mali speciem ex conditione operis habere, ut sint per se scandalosi, & misellos quosdam plebeios, quos infirmos non tam invenitis quam facitis, jubetis offendi, & resistere; adeo ut non tam obstet plebeiorum infirmitas quam vestræ doctrinæ fallitas, & turbulenta procacitas: sustulistis clavem cognitionis, ipsi non introitis, & eos qui introibant, prohibuistis. *LVC.* 11. 52.

3. Abstinuit B. Apostolus ab acceptione stipendij, ante sufficientē Corinthiorū informationē propter ipsorū infirmitatē. 1 COR. 9. nec tamen veritatē timidè aut superbè tacuit, vel falsitatē docuit, sicut vos facitis. Post sufficientē autem informationem, abstinuit, ad obturandum oīa malevolis seductioribus, quod faciendum sibi esse existimavit, non obstante populi jam melius informati, & hac ejus abstinen-

ſtinentia etiam offenſi diſplicentia, 2. CORINTH. 11. 10. 11. 12. 13. Quia nimirum non niſi ad ædificationem voluit populo placere, non conſenſit adhuc populo ad accipiendum ſtipendium, ut os occluderet malignis pſeudo-Apoſtolis.

4. Quando quæſtio eſt de jure meo, & diſplicentia Fratrum; ego jus meum non abnegabo, neque ſuum abnegavit Apoſtolus, ſed poteſtate ea quam me conſtanter habere profiteor, non utar pro tempore, ne offendatur frater infirmus, aut ne glorietur malignus: at ſi jugum ſervitutis mihi imponere ſatagant homines protervi obtentu infirmitatis, cum interim mera ſit contumacia qua adverſus meam libertatem feruntur, non debeo, ut illis placeam, vel obolum expendere, aut mihi debitum remittere, ne conſentiendo applaudam ipſorum iniquitati, et pœnę illorum particeps fiam; et ne videar abnegare ipſam poteſtatem mihi à CHRISTO conceſſam. Et jam non amplius ſtatus quæſtionis vertetur inter me et proximum, ſed inter veritatem divinam et proximum, inter Eccleſiæ libertatem, et proximi mei præſumptionem.

5. Quando autem quæſtio eſt de veritate DEI, aut libertate Eccleſiæ, clementer quidem informare conabor, et quoad licet tolerabo infirmos, at fas mihi non eſt, vel DEI veritatem, vel Eccleſiæ libertatem prodere, ut placeam protervis. In tali caſu *docendus eſt populus, non ſequendus*, ut rectè dicitur 63 Diſt. Can. *Noſſe tuam*. Nefas diſplicere DEO, ut placeas hominibus.

6. Apoſtolo PAULO liberum fuit accipere, vel non accipere ſtipendium, eaque libertate uti debuit ad ædificationem Eccleſiæ pro circumſtantiis; nullo autem decreto Eccleſiaſtico juſſus eſt pro illo tempore accipere ſtipēdium à CORINTHIIS, quemadmodum nos jubemur decreto PERTHENSI ſuſcipere illos quinque Articulos. Potuit igitur PAULUS ſine contemptu Eccleſiaſticæ authoritatis abſtinere ab acceptione ſtipendii; nos Articulos nobis injun-

injunctos contemptim rejicere non possumus, absque manifesto contemptu Ecclesiæ CHRISTI, & potestatis etiam civilis, adeoque ipsius DEI.

7. Debemus placere proximo in bonum, ad ædificationem, ROM. 15. 2. Non autem, ut eum in errore confirmemus: & dicamus pax, quando non est pax, & consuamus pulvinaria sub axillis populi, ad venandum animas, & sic contaminemus DOMINUM in populo ipsius, pro pugillis hordei, & fragmentis panis, interficientes animas quæ non morientur, & vivificantes animas, quæ non vivent, mentientes populo DEI, auscultanti mendacio: & dolore afficientes cor justi mendaciter, quod DOMINUS dolore non affecit, & roborantes manus impij, ut non avertatur à via sua mala, vivificando eum, EZECH. 13. Sicut vos facitis, ingerentes animis imperitorum, vel in iis foventes erroneas, superstitiosas, & seditiosas opiniones, per quas homines imperitos, superstitiosos, schismaticos, rebelles, fratrum innocentium osores, & obtrectatores, in sua imperitia, superstitione, schismate, rebellione, odio Fratrum, et detractione corroboratis, et obfirmitatis; mansuetos autem, et dociles, et debitam DEO ejusque ordinationi obedientiam exhibentes, vel exhibere volentes contristatis, et quantum in vobis est, ab officii præstatione retrahitis. Atque ita dum vobis ipsis vestrisque sectatoribus in hac impietate placetis, displicetis interim DEO, ejusque Ecclesiæ, et pio Magistratui, et sanioribus civibus: rebelles estis lumini, non vultis cognoscere vias ejus, nec stare in semitis ejus: sicut contumaciæ impietatem descripsit IOB, CAPITE XXIV. VERS. 13. Quis vestrum convincit Ecclesiam erroris aut peccati, in condendis illis Decretis? Si veritatem dicit, si justa exigit, cur non creditis? Cur non obeditis?

8. B. PAULUS nullo offensionis metu, nullo inimicorum astu adduci potuit, ut quicquam veritati contrarium

prædicaret, vel veritatem abnegaret, aut etiam superbè timidéve reticeret: si PAVLVM imitari vis, predica veritatem, dic gregi DOMINICO, cui præes, res has esse in se licitas, & partim necessarias, partim laudabiles, neque ullam esse justam causam scandali cuiquam datam à Rege, vel ab Ecclesia: hæc doce, & finis erit contentionis, evanescet scandalum, cessabit Schisma. Sed quamdiu aut falsa doces, aut veritatem superbè timidéve taces, aut falsa docentibus, vel veritatem importuno & impio silentio reticentibus, in tam miserando Ecclesiæ incendio, animos addis, tua praxi vel tergiversatione, vel segnitie, vel collaudatione, tamdiu autor es, vel fautor nefarii Schismatis, scadalizas DEI Ecclesiã, justorũ corda contristas, & manus impiorum corroboras, & cum iis Domum DEI (quantum in te est) veluti malleis, vectibus, & securibus demoliris, & DEVM in populo ipsius contaminas. Memento quid Sacerdoti ELI dictum sit in Nomine DOMINI; *Honorantes me honorabo, & contemnentes me contemnentur* 1. SAM. 2. 30. *Maledicite Meroz, dixit Angelus DOMINI, Maledicite maledicendo habitatoribus ejus; quia non venerunt ad auxilium DOMINI, ad auxilium DOMINI contra fortes.* IVDIC. 5. 23.

Nemo potest servire duobus Dominis, CHRISTO, & BELIAL; Veritati, & Mendacio; Iustitiæ, & Injustitiæ; Luci, & Tenebris; Ecclesiæ, & Schismati.

Quod autem ais Ecclesias Sarmaticas propter Arianos abstinere a sessione tanquam admodum scandalosa, quamvis eum gestum in se medium & liberum esse fateantur, pro nobis facit. Nam illi inter Papistas degunt, & quotidianas, ac publicas Missas; & tamen ex oppositi erroris scandalo sumunt regulam praxeos. Quanto magis nos apud quos (per DEI misericordiam) desiit jamdiu publicum Papismi exercitium, exceptionem habemus scandali, ex obtrusa Sessionis necessitate, quam sequitur con-

tem p

temptus Ecclesiæ SCOTICÆ, aliarumque Reformatarum Ecclesiarum, & inde inevitabilis iniquitas nefarij Schismatis?

INOBED. Num igitur omnes eos, qui nondum Geniculatione in Ecclesia SCOTICA, *post* PERTHENSEM *Synodum, vsi sunt, accenses Schismaticis, & rebellibus?*

OBED. Scio piis quibusdã Pastorib⁹, per vicinorũ incendiariorũ effrænem intemperiem & rabiem, tantã creari molestiam, ut nondum adeo commodè potuerint eam, quam optarent, obedientiam decretis Synodicis exhibere: vel saltem nondum ita confirmato fuerint animo, ut quod cupiebant exequerentur. Non defendo hanc eorum infirmitatem; benignè tamen, ut charitas jubet, interpretor. Suadeo etiam ut DEO freti in DEI causa non sint pusillanimes: sed meminerint DEVM dixisse Iosuæ; *Annon præcepi tibi? Confortare & robustus esto; ne conterneris, neque terrearis, quia tecum est* DOMINUS DEUS *tuus in omnibus ad quæ perrexeris,* Iosh. 1. 9. XVIII.

INOBED. Potéstne superior potestas Ecclesiastica, vel civilis mihi imperare, vt id faciam quo scandalizetur proximus? Aut nunquid me apud supremum judicem, qui scandalum prohibuit, excusabit mandatum superiorum?

OBED. Petis Principium, non enim sunt Articuli PERTHENSES per se scandalosi, neque jam post tantam Ecclesiæ patientiam, & sufficientem informationem, quenq iam offendere possunt, nisi vel sponte et contumaciter ignarum, vel miserum cæcorum ducum asseclam, semper discentem et ad cognitionem veritatis nunquam pervenientem. Respondeo igitur directe ad tua interrogata: Non potest humana potestas te cogere ad faciendum XIX.

illud quod facere non possis absque inevitabili datione scandali: neque in hoc casu te apud supremum judicem tuebitur obtentus obedientiæ superioribus debitæ. At quando aliquid tibi injungit superior potestas quod nulli possit esse scandalo, si tu officium præstes adhibendo debitam informationem, nisi improbè protervo, debes obedire potius potestati superiori cui te subjici DEUS jussit, quam protervi rebellatoris Improbitati, quam repræhendere debes, non fovere, ne existas particeps culpæ ejus & socius pœnæ in judicio Cœlesti.

INOB. Quid si potestas Superior imperet tibi rem in se indifferentem, ex qua homicidium consequuturum esse videretur, puta si jubeat equum, aut currum agere per eam viam, in qua ludunt pueruli, quos necesse sit cursu tuo collidi, quamvis fortasse Superior cursum tibi imperans nesciat interim hoc periculum?

OBED. Si mihi superior aliquid imperet, ex quo homicidium ulla mea culpa sequuturum sit, non teneor obedire: quod ad similitudinem abs te allatam, non quadrat proposito nostro: nam supra ostendi Articulos PERTHENSES nulli obedienti esse nocivos, inobedientibus autem, non Articulos, sed suam ipsorum inobedientiam esse lethalem. Quemadmodum lethalis est impietas concupiscentiæ, quam sumpta ex bona & Sancta DEI Lege occasione operatur. ROM. 7. Similitudo equi vel currus sic conveniet; si nempe jubeat Princeps equum vel currum agere per viam patentem, in qua nullius sit læsionis periculum, sed quam obsident quidam rebelles & seditiosi, conviciis & jurgiis transeunti mihi oblatraturi, eo quod indignentur me aliis civibus exemplum obedientiæ præbere, & non adhærere seditiosæ ipsorum factioni, & cum illis contra Principem rebellare. Ego officium faciam: illi ad ravim latrent. Quicunque meo exemplo similem Principi obedientiam præstat, non interimitur,

XX.

sed

ſed à nefario ſeditionis & rebellionis crimine abſtinet.

INOB. Difficile eſt conſcientiæ vim inferre.

OBED. Adhibenda tamen erranti conſcientiæ medicina eſt, per quam ab errore liberetur, ne relinquamus peccatum ſuper proximum noſtrum, & nos ejus oſores eſſe depræhendamur in cœleſti judicio, LEVIT. 19.17. Multi errore conſcientiæ perſequuti ſunt, & trucidarunt CHRISTVM ejuſque Diſcipulos. XXI.

INOB. Mea tamen conſcientia non patitur me decreto PERTHENSI *obtemperare, neque poſſum ſine peccato facere contra dictamen meæ conſcientiæ.*

OBED. Quando conſcientiæ dictamen erroneum eſt et impium, quale eſt in omnibus Hæreticis, et Schiſmaticis, et quacunque ſuperſtitione faſcinatis, nemo poteſt, ſine peccato, ſequi tale dictamen. Non jubeo, ut contra conſcientiam facias, ſed ut veritatem diſcas, et me jam ſaltem monentem audias, et DEVM fideliter invoces, ut det tibi ſapientiam, promiſit enim daturum petentibus in fide, IACOB. 1. 5. 6. Quocirca niſi perſpicuæ veritati tibi ob oculos poſitæ cedas, ſi adverſus lucem oculis tuis ſeſe ingerentem, pertinaciter conniveas, et indocilis contumaciæ pugnaces nervos intendere pergas, ipſa tua conſcientia coram cœleſti Tribunali aliquando teſtabitur lucem tibi oblatam eſſe, et te præfracta perverſitate, et plane irriſorio obtentu conſcientiæ, repuliſſe lucem, et magis tenebras dilexiſſe. Vide ſupra, LIB. I. CAP. 13. §. 14. XXII.

INOB. Tanti ne ergo momenti exiſtimas illos quinque Articulos, ut ob eorum ignorantiam, vel de iis diſſenſionem putes cuiquam eſſe metuendam damnationis ſententiam in foro cœleſti.

OBED. Tanti certè eſt pax Eccleſiæ, ejuſque reverentia, ut etiam parva alioqui offenſa jure mereri poſſit excõmunicationem, propter offendentis contemptum, et contumaciam, qua contemnit Eccleſiam DEI: ſicut docui XXIII.

ſupra, Cap. 3. Num. 5. 6. 7. Quocirca de quacunque re, quam tibi præſcribit Eccleſia, diſcere debes quid tui ſit officii, ne contemptor Eccleſiæ inveniaris. Contemptus enim Eccleſiæ DEI, ſemper eſt exitialis. Vide ſupra, Cap. 19. Part. 4. et Part. 6.

INOB. Vtinam res iſtas neque Rex propoſuiſſet, neque Eccleſia decreviſſet; ſic pacem haberemus, neque daretur infirmis Scandalum.

XXIV. *OBED.* Vtinam verò officium veſtrum vos toties moniti diſceretis et faceretis, neque vobis in veſtra inſcitia et protervia nimis placeretis: ſic pax eſſet, neque daretur infirmis ſcandalum. Nihil in hoc fecit Rex niſi quod Chriſtianum Pium, et Prudentem Principem decebat, proponens ea quæ ad DEI gloriam et Eccleſiæ ædificationem facere videbantur, et revera erant idonea, eaque pro viribus procurans: nihil fecit Eccleſia niſi quod facere rectè potuit, et quod eam facere decuit, cum inveniret eas res non tantum Sapientiſſimo Principi placere, ſed etiam Eccleſiæ noſtræ apprimè eſſe utiles. Infirmis et imperitis ſcandalum non dedit Rex, utilia iis proponens, neque Eccleſia utilia decernens: ſed vos dediſtis ſcandalum imperitis, quando eos in ruinam, id eſt, in ſuperſtitionis et contumaciæ foveam traxiſtis, erronea veſtra doctrina et ſchiſmatico exemplo. Hoc vos facere nequaquam decebat.

INOB. Niſi tamen hæc fuiſſent à Rege propoſita, & decreto Eccleſiaſtico definita, non prorupiſſent homines in eos quos vocas errores.

OBED. Niſi CHRISTVS ejuſque diſcipuli lotionem manuum prætermiſiſſent, non offenderentur ea omiſ-
XXV. ſione turgidi Phariſæi, duces cæci cæcorum. MATTH. 15. MARC. 7. LVC. 11. Niſi DOMINVS Sabbato ſanaſſet, non propterea eum quæſiſſent Iudæi interficere tanquam violatorem Sabbati. IOAN. 5. Neque inde blaſ-

blasphemandi occasionem arripuissent Pharisæi, IOAN. 9. Nisi *DEVS* legem ferret, nemo legem *DEI* transgrederetur: nisi *CHRISTVS* prædicasset, Pharisæi *CHRISTVM* prædicantem non contempsissent: nisi lex adveniret, non inde sumeret peccatum occasionem ad decipiendum et occidendum homines, neque manifestaretur hyperbolicè peccans per mandatum: si Ecclesia negligeret scandala, neque præscriberet quippiam, neque quemquam admoneret, nemo posset convinci contumaciæ, nullius morbus innotesceret, utilitas et ædificatio Ecclesiæ negligeretur. Pia et prudens fuit Regis propositio, et Ecclesiæ determinatio; at impia et stulta est vestra rebellio, et contumacia.

INOB. Sed annon expediret rogari Regem CAROLVM, *vt in Lege sua dispenset, & propter pacem Ecclesiæ, permittat subditis suis secundùm conscientiam suam vivere.*

OBED. Nempe hoc satagitis, ut terrore Regio liberemini, securè contempturi *E*cclesiam DEI. Non est pax redimenda peccato, nec veritas adjuvanda mendacio. Quænam erit obedientiæ laus apud Magistratum, si hunc suæ rebellionis fructum referant contumaces? Absit hoc à sapientissimo et religiosissimo Rege CAROLO, Paternæ Sapientiæ, et Pietatis Hæredi, ut Orthodoxam DEI *E*cclesiam, cui fovendæ ac tuendæ Nutritor à DEO ac defensor datus est, calcari et conspui sinat, ejusque salubres constitutiones contemni, & authoritatem ejus pessundari à Pharisaico fastu & Capernaïtica protervia inobedientium [τῶν ἀνυποτάκτων:] apud quos, utcunque PVRITATEM polliceantur, postquam tamen eos penitius introspexerit, & causam in publicum examen deduxerit, nihil in hac concertatione inveniet, præter superbas sordes, arrogantem insciriam; factiosam loquacitatem; audaces blasphemias; impudentes assertiones; insidiosa suspiria;

XXVI.

piria; indocilem contumaciam; & regulam illam Donatisticam, *QVOD VOLVMVS SANCTVM EST*, quam sacris Literis, catholicæ Antiquitati, rectæ rationi, reformatarum Ecclesiarum consensui, Veritati & Paci, furore sacrilego anteponunt. Quod ais permittendum esse subditis, ut secundum suam conscientiam vivant, id (prout à te intelligitur) prorsus absurdum est. Estne hoc tolerabile, ut qui se Ecclesiæ hujus filios professi sunt, infando matricidio manus suas impune contaminent? Regis officium est dare operam, ut nemini desit conveniens informatio; & ut Ecclesia contumaces incendiarios, post unam aut alteram admonitionem rejiciat. Hæc tuta est & vera pacificationis via, ab ipso Ecclesiæ Sponso ac *DOMINO* monstrata. MATTH. 18. 17. & 1 TIM. 1. 20. & 2 TIM. 2. 23. 24. 25. 26. & TIT. 3. 10. 11.

INOB. Non potest certum tempus omnibus hominum ordinibus designari, quo dicantur accepisse sufficientem instructionem, & parcendum est iis donec eam acceperint.

XXVII. *OBED.* Certè discrimen est latum inter verbi ministros, & homines plebeios quos ministri informant. Diutius exspectandi plebeij, & cum eis lenius agendum est, quia per probabilem simplicitatem seducuntur à suis Pastori-
JEREM. 23 bus, visionem cordis sui loquentibus, non autem de ore *DOMINI*; neque adeo periculosa est plebei hominis hæsitatio aut contraria opinatio, testis enim est Historia Ecclesiastica, non per plebeios, sed potiùs per Clericos introductas esse Hæreses & Schismata: miseranda igitur est plebis deceptæ conditio, & omnino liberandus est grex *DOMINI*, de manibus istiusmodi pastorum, ne ultra relinquantur animæ in manibus eorum in venationem. EZECHIEL. 13. 21. Vide quæ scripsimus supra, Lib. 1. Cap. 10. §. 2. Vbi ostendimus prorsus esse inexcusabilem

bilem ministrorum hanc verè affectatam, & voluntariam ignorantiam. Pastorem oportet esse διδακτικόν. Vndecimus jam annus agitur, ex quo articuli illi decreto Synodico suscepti sunt: qui decennali disciplina nondum usq; eo profecerunt, ut tam faciles in Theologia quæstiones intelligant, non possunt apti esse ad sustinendum onus pastorale in Ecclesiâ DEI. Qui autem operam non dederunt, ut de his quæstionibus quid tenendum esset & ipsi intelligere, & aliis tradere possent, in publico hoc incendio, conflagrantem DEI Ecclesiam, siccis ac truculentis oculis conspicientes, & DEI veritatem, Ecclesiæ pacem, conscientiarum ovium ipsis commissarum tranquillitatem susque deque habuerunt, væ illis, nisi maturè recipiscant, opus enim DOMINI negligenter fecerunt: & vel hæc sola impietas, ut divinam indignationem, ita & Ecclesiasticam animadversionem meretur.

Quod autem dixisti de certo tempore, non debet excludere certum illum rerum terminum à DOMINO constitutum. MATTH. 18. 17. TIT. 3. 10. Cujus dijudicandi potestas data est Ecclesiæ, ut patet ex locis istis citatis.

INOB. Parcendum est existimationi eorum ministrorum, qui jam multos annos palam prædicarunt in commendationem illius consuetudinis quam habebat Ecclesia SCOTICA ante Synodum PERTHENSEM: *neque exigendum ab iis ut se falsos testes pronuncient, ut ædificando illud quod aliquando destruxerunt, seipsos prævaricatores constituant, & despicabiles: cum Apostolus præceperit Tito, Ne quis te contemnat.* TIT. 2. 15.

XXVIII. OBED. Monet idem Apostolus multorum gloriam esse in ipsorum ignominia, dum terrena sapiunt. PHILIP. 3. 19. Pharisæorum peccatum fuit, quod omnia faciebant, ut conspicerentur ab hominibus. MATTH. 23. 5. Tales DOMINVS pronunciat recepisse mercedem suam. MATTH. 6. 2. 5. Taxantur illi qui dilexerunt gloriam hominum magis quam gloriam DEI: IOAN. 12. 43. *Quomodo potestis vos credere*, (inquit DOMINVS Iudæis) *qui gloriam à vobis invicem captatis, & eam gloriam quæ à solo* DEO *est, non quæritis?* IOAN. 5. 44. CHRISTVS è contrario, *Gloriam*, inquit, *Ab hominibus non capto*. IOAN. 5. 41. Et Apostolus Paulus de se scribens ad Thessalonicenses, *Exhortatio*, inquit, *nostra non fuit ex impostura, neque ex impuritate, neque cum dolo; sed sicut placuimus* DEO, *quibus crederetur Evangelium, ita loquimur, non vt hominibus placentes, sed* DEO *qui approbat corda nostra, neque enim vnquam sermone assentatorio vsi sumus, sicut nostis: nec avaritiæ causa quicquam prætexuimus:* DEUS *testis est. Neq; quærentes ex hominibus gloriam, nec à vobis, nec ab aliis.* 1. THESSAL. 2. 3. 4. 5. 6. Idem alibi, *Nunc enim*, inquit, *homines an* DEUM *suadeo? aut quæro hominibus placere? enimvero si adhuc hominibus placerem*, CHRISTI *servus non essem*. GALAT. 1. 10. Item alibi, *Requiritur in dispensatoribus, quod fidus quisque comperiatur. Mihi verò pro minimo est, quod à vobis dijudicer, aut ab humano die, imo nec meipsum dijudico, nullius enim rei mihi conscius sum; sed non per hoc justificatus sum. Sed* DOMINVS *is est qui me dijudicat: proinde ne ante tempus quicquam dijudicetis vsque dum venerit* DOMINVS, *qui &*

illu-

illustraturus est occulta tenebrarum, & manifesta faciet consilia cordium, ac tunc laus erit unicuique à DEO. 1 CORINTH. 4. 3. 4. 5. Si prædicabant fratres veritatem, id est, si ita laudarunt illius temporis consuetudinem, ut hominum conscientiis necessitatis laqueum, & cultus divini, quasi in talibus rebus mutabilibus, & circumstantialibus consistentis; erroneam opinionem, non injecerint, neque vel rerum ipsarum mediarum mutabilitatem, vel Ecclesiæ autoritatem, ac libertatem negaverint, in nullo jam periculo est eorum existimatio. Vide supra, Lib. 1. Cap. 10. §. 4. Sin autem pro veritate errorem, pro Pietate superstitionem auditoribus suis tradiderunt, neque errorem agnoscere aut abjicere sustinent, quærunt gloriam in ignominia sua, neque CHRISTO digni sunt, qui non seipsos abnegant, ut CHRISTVM, qui veritas est, sequantur.

INOB. Non suam, sed Ministerij sui existimationem charam habent, quam ipsis commendavit Apostolus, loco citato ad Titum.

OBED. Non sunt facienda mala ut eveniant bona. XXIX.
ROM. 3. 8. *Numquid pro DEO loquemini iniquitatem, & pro eo loquemini dolum? an faciem ejus accipietis? numquid pro DEO contendetis? an bonum fuerit quod investiget vos? an sicut mentitur aliquis de homine, mentiemini de eo? arguendo arguet vos, si in adscondito faciem acceperitis. Nonne excellentia ejus terrere debeat vos, & pavor ejus cadere debeat super vos:* inquit, IOB. Cap. 13. Vers. 7. 8. 9. 10. 11. *Non possumus quicquam adversus veritatem, sed pro veritate.* 2 COR. 13. 8. Si volunt obedire præcepto Apostolico ad Titum, audiant ipsum Apostolum sui præcepti interpretem: *Per omnia*, inquit, *temetipsum præbens exemplar bonorum operum, in doctrina integritatem, gravita-*

tem, sermonem sanum, qui damnari non possit: ut qui se ex adverso opponit, erubescat, nihil habens quod de vobis dicat mali: ———— *hæc loquere, & exhortare, & argue cum omni imperio, nemo te contemnat.* Tit. 2. 7. 8, ——— 15. Nemo igitur illi Apostoli præcepto paret, nisi qui doctrinam incorruptam prædicat, & seipsum exemplar bonorum operum, in quibus est, subjectio & obedientia authoritati Ecclesiasticæ, toties nobis in Scripturis commendata & imperata. Plus existimationis & veræ laudis consequutus est Apostolus *PETRUS* auscultando repræhensioni *PAULI* & ab illa verè repræhensibili dissimulatione desistendo (*GALAT.* 2.) quam si importuna retinendæ popularis auræ pertinacia salubribus collegæ monitis (quod absit) restitisset.

INOB. Quoniam toties nobis objicis Ecclesiam, & nos Schismatis insimulas, quasi Ecclesiæ bellum indixerimus, & ab ejus communione discessum adornemus, dic quæso, quid nomine Ecclesiæ intelligas?

XXX. *OBED.* Immediatè intelligo Orthodoxam nationalem Ecclesiam Scoticanam, & ea mediante, intelligo totam Ecclesiam reformatam per Europam, & tandem vniversalem sive Catholicam Ecclesiam toto orbe diffusam, quam reformata Ecclesia agnoscit.

INOB. Num multas nobis proponis Ecclesias?

XXXI. *OBED.* Multas quidem, & tamen unam, sicut docuimus in tractatu de Schismate: supra Cap. 19. Vna est CHRISTI Ecclesia Catholica, unum corpus, unius capitis; unus grex, unius pastoris; una familia, unius Patris familias; unus populus, unius DEI: hæc una Ecclesia unam habet fidem, unum baptisma, uno regitur Spiritu, unum adorat DOMINVM IESVM CHRISTVM. Et una hæc ita in multitudinem incremento fœcunditatis extenditur, ut unaquæque pars & inter se, & cum universali

Ecclesia

Ecclesia, cujus pars est, retineat unitatem Spiritus in vinculo pacis. Non est divisus CHRISTUS, neque bicorpor, neque bigamus; unam habet columbam sibi dilectam: unitatem suis commendavit & apprecatus est, IOANN. 13.17. Ea est autem ratio & conditio hujus unius Ecclesiæ, ut & nomen Ecclesiæ & unitas se per omnes particulares Ecclesias diffundant, si modo unaquæque intra seipsam & cum universali adeoque cum omnibus ejus partibus servet catholicam unitatem. Hinc sicut est una Ecclesia universalis, sic est una aliqua nationalis, una provincialis, una Diœcesana, una parochialis. Nec Ecclesia vera est quæ non servat unitatem in una illa vniversali, cujus pars est Nationalis, & hujus Diœcesana, & hujus rursum Parochialis, si autem divisio existat in Parochia, pars ea est Ecclesia Parochialis, quæ unitatem servat cum catholica Diœcesana, cujus pars est; altera autem Parochiæ pars schisma est: sic in Diœcesi si existat divisio, pars ea quæ ab Orthodoxa Nationali discordat, schisma est; pars altera est vera Catholica sive Orthodoxa Ecclesia: Idem de Nationalibus statuendum, nam si qua nationalis Ecclesia se separet à reliquis nationalibus orthodoxis Ecclesiis, unitatem Ecclesiæ universalis servantibus, Schismatica evadit. Quemadmodum interit digitus amputatus à manu & manus à brachio abscissa perit, & brachium à reliquis corporis partibus. Quid autem universalis Ecclesiæ nomine intelligamus, liquet ex Cap. 11. Propos. 16. & Cap. 19.

INOB. Ista quidem libenter recipio, & vt propius accedam, confiteor tibi omnem particularem in Scotia cœtum, aut quemlibet singularem hominem, qui se à reformatæ sive Catholicæ nationalis Scoticanæ Ecclesiæ communione separaverit, esse verè Schismaticum, & extra veram DEI *Ecclesiam, neque posse in hoc statu plus sibi salutiferæ lucis & humectationis pollice-*

ri, quam poteſt radius avulſus à Sole, vel rivulus à fonte abſciſſus: quorum alter tenebreſcat, alterius areſcat alveus neceſſe eſt. Doce autem nos à Catholica ſive Reformata nationali SCOTICANA *Eccleſia diſceſſiſſe, aut ſalubribus ejus conſtitutionibus reſiſtere: nam quicquid ſit de conſtitutionibus* PERTHENSIBVS, *quoad ſalubritatem, nego tamen eas eſſe conſtitutiones Catholicæ nationalis Eccleſiæ* SCOTICANÆ. *Non contendo nunc, ſed propterea nego, quia negant quidam Fratres mei, & vt ex te audiam reſponſionem. Quam igitur dicis eſſe Catholicam ſive Reformatam illam vnam nationalem* Eccleſiam SCOTICANAM?

XXXII. *OBED.* Eccleſia una duas habet conſiderationes: vel enim conſideratur in toto & ſecundum totum: vel conſideratur ſecundum partes. In priori conſideratione Eccleſia nationalis SCOTICA eſt cœtus ille profitentium reformatam Relligionem in SCOTIA qui complectitur, & Paſtores, & populum: hoc ſenſu accipitur nomen Eccleſiæ, EPHES. 1. 22, 23. & Cap. 5. Verſ. 23, 24, 25. In poſteriore conſideratione Eccleſia ſpectatur vel in illa Eccleſiæ parte quæ rectrix eſt & gubernatrix partis alterius, quam paſcit & cuſtodit, vel in ea parte quæ gubernatur, paſcitur & cuſtoditur Miniſterio partis gubernatricis. Nomen Eccleſiæ utrique parti tribuitur in ſacris Literis, cum reſpectu ad alteram partem. Pars gubernata appellatur Eccleſia, ACT. 20. 28. Vbi monet Apoſtolus Presbyteros EPHESINOS, ut paſcant Eccleſiam DEI. Vbi etiam appellatur grex, Verſ. 27. & 1 PET. 5. 2. Item Familia CHRISTI, MATTH. 24. 45. Parti gubernatrici tribuitur nomen Eccleſiæ, MATTH. 18. 17. *dic* ECCLESIÆ: *quod ſi non audierit* ECCLESIAM, *ſit tibi velut Ethnicus & Publicanus.* Nam Eccleſiæ nomine illic ſolos pa-

los pastores sive pastorum conventum intelligi inde constat, quia eam CHRISTVS intelligit *Ecclesiam* cui data est potestas clavium, per quam remittant vel retineant hominum peccata, hæc autem potestas non data est nisi *Evangelij* Ministris, quos ad prædicandum *Evangelium* & exercendam clavium disciplinam misit CHRISTVS, sicut ipse a Patre missus est. MATTH. 16, 19. IOANN. 20, 21, 22, 23. Præterea ea illic intelligitur *ECCLESIA* cui subjecti sunt etiam Spiritus Prophetarum, Spiritus autem Prophetarum subjecti sunt Prophetis. 1. CORINTH. CAP. 14. VERS. 32. nusquam autem in Scripturis legimus, Spiritus Prophetarum, subjectos esse plebeiis. Pastores igitur, quorum est gregem pascere & gubernare, intelliguntur illic nomine Ecclesiæ. Et hoc sensu nationalis Ecclesia SCOTICA, quam qui non audit habendus est sicut Ethnicus & Publicanus, est collegium Pastorum & rectorum gregis *DOMINICI*, id est, Episcoporum, et assessorum eorundem, nempe, Presbyterorum agnoscentium regimen Episcoporum, et cum iis Ecclesiam regentium. Ecclesia verò nationalis SCOTICA gubernata, est grex ille qui ab Episcopis eorumque assessoribus Compresbyteris gubernatur, et pascitur, et ab iis se gubernari et pasci sinit; hinc facilè perspicis quid intelligamus nomine Ecclesiæ nationalis cui subjectionem debemus. Quicunque gregis hujus cōmunionem, et rectorum istorum gubernationem spernit, ille spernit DEI Ecclesiam, Schismaticus est, hostis est, foris est. Quam grave autem hoc sit peccatum, invenies supra, Cap. 19. part. 4. et part. 6.

INOB. Solos igitur Episcopos, & illos Presbyteros qui Episcopis adhærent agnoscis pro vera Ecclesia gubernatrice? Quid igitur illi Presbyteri qui eorum regimen oppugnant.

OBED. Cum certum sit *Episcopos* eorumque assessores esse illam gubernatricem Catholicam Ecclesiam natio- XXXIII.

nalem SCOTICAM cui obedientiam debemus, haud dubiè illi Miniſtri qui ab eis ſe ſeparant, et à cõmunione gregis illos ſequentis ſe ſegregant, et ſeorſum Congregationes faciunt, ſe ſeparant ab Eccleſia CHRISTI, et ſunt extra Eccleſiam. Non enim ſunt in una natione duæ nationales Eccleſiæ, ſed pars altera Schiſma eſt.

INOB. At quid ſi ea pars potius ſit Schiſma, quam vos vocatis Eccleſiam?

XXXIV. *OBED.* Ideo hanc vocamus Eccleſiam Orthodoxam, ſive Catholicam reformatam, quia ei conveniunt omnes notæ Eccleſiæ Catholicæ reformatæ, quas retinet à prima reformatione; nempe, doctrinæ veritas, legitima Sacramentorum adminiſtratio, ſecundùm ipſam DOMINI inſtitutionem, et ſanctæ exercitium diſciplinæ per legitimum uſum clavium. Omnes in SCOTIA Verbi Miniſtros hæc ordinat, agnoſcitur à Rege et Republica, ut unica illa vera nationalis Eccleſia SCOTICA, ſervat Catholicam unitatem et cõmunionem cum omnibus aliis Catholicis reformatis Eccleſiis, et ab iis omnibus hæc ſola agnoſcitur pro Catholica reformata Eccleſia nationali SCOTICA, cum hac ſola tanquam cum vera Eccleſia SCOTICA habent cõmercium, concordiam, et unitatem. Duæ autem non ſunt Eccleſiæ Nationales in SCOTIA. Pars igitur iſta quæ ab hac Eccleſia adeoque ab omnium reformatarum Eccleſiarum cõmunione diſceſſit, eſt extra Eccleſiam Catholicam, & Schiſma eſt.

INOB. Prior eſt Eccleſia quam Schiſma: Schiſma diſcedit ab Eccleſia, non Eccleſia à Schiſmate: vos à nobis diſceſſiſtis, non nos à vobis. Nam ante has novationes erat vera Catholica Nationalis Eccleſia SCOTICA, ſine iſtis Articulis, & ſine Epiſcopis: nos priorem conſuetudinem retinentes manemus in Eccleſia: vos ab ea diſceſſiſtis.

OBED.

OBED. Vera erat *Ecclesia* *SCOTICA* habens *Episcopos*, priscis seculis; vera etiam erat habens Superintendentes, sive *Episcopos* statim post reformationem: quod autem *Ecclesia* *SCOTICA* nuper ad breve tempus caruit *Episcopis*, defectus is fuit Oeconomicus, cujus emendatio non destruxit *Ecclesiam*, sed eam magis exornavit, munivit, & constabilivit. *Eadem* manens Ecclesia priorem suam consuetudinem quoad quinque articulos mutavit, ea potestate atque authoritate ac libertate quam de talibus rebus CHRISTUS suo acquisitam sanguine ei donavit. Vos interea inobsequentes filij, servi fugitivi, audaces, arrogantes indignamini Ecclesiam sua libertate usam esse, eamque libertate sua utentem deseruistis. Priorem quidem consuetudinem retinetis, at Ecclesiam reliquistis, consuetudo non est Ecclesia: vos autem pertinaciam retinendi mutabilem consuetudinem ipsi *Ecclesiæ* & unitati Catholicæ, scelerata quadam insania, prætulistis. Somniantes consuetudinum Ecclesiasticarum immutabilitatem. Confictis etiam aliis erroribus, ne frustra ab Ecclesia discessisse videamini. Vestram abominamur & lugemus inobedientiam; per quam laceratis Ecclesiam, nulla alia de causa nisi quia *NON VULTIS* *Ecclesiæ* suam consuetudinem sapienter mutanti obedire vel consentire: & hujus vestræ dissensionis & rebellionis nullam revera aliam adferre potestis veram causam, nisi illam Donatistarum regulam, quam ipsorum Magister *TICONIUS* apud *AUGUSTINUM* refert, *QUOD VOLUMUS SANCTUM EST*. August. Lib. 2. contra *Epistolam* Parmeniani, Cap. 13: prætractam hanc & indomitam *PERVERSÆ VOLUNTATIS* contumaciam, DEO ejusque Angelis & *Ecclesiæ* Catholicæ omnibusque hominibus sanis exosam, meritò detestamur. Perinde facitis ac si olim hoc solo nomine ab *Ecclesia* Scotica vel ab *Ecclesia* Romana vel ab *Ecclesia* Hispanica qui-

XXXV.

Regula Donatistarum.

quidam fanatici se separassent, quod viderent Ecclesiam Scoticam suscipere Palladium aliosque ab eo ordinatos Episcopos, aut Romanam ac Toletanam Ecclesias consuetam antiquiori Ecclesiæ trinam mersionem mutasse in simplam mersionem, & huic sacrilego suo furori impudenter prætenderent consuetudinem, scilicet, veteris *E*cclesiæ: & ideo suam schismaticam concisionem appellarent veram Catholicam *E*cclesiam, quod more antiquioris Ecclesiæ Scoticæ non haberent *E*piscopos (etsi Ecclesia Scotica nunquam contempsit Episcopos) & uterentur in tingendo, primitivæ Ecclesiæ consuetudine. Quis non facilè agnoscit tam scelestam audaciam talium turbatorum DEO hominibusque exosam fore? Ecclesiam Iudaicam fatentur Christiani fuisse veram *E*cclesiam ante mutationem Sacerdotij, & inde colligunt Iudæi Christianos non esse veros Israëlitas, eo quod Sacerdotij, & cæremoniarum sacrarum mutationem admiserint: vos autem Iudæos transfugas antiquis cæremoniis inhærentes vestra hac argumentatione defenditis & imitamini. Qui DEI *E*cclesiam justa præscribentem contemnit, is ipsum DEVM contemnit: Dic, obsecro, quam tu rationem CHRISTO reddes in die judicij de hoc pertinaci *E*cclesiæ contemptu & desertione? Dices ne Ecclesiam *SCOTICAM* non debuisse priorem suam de quinque articulis consuetudinem mutare, aut te debuisse Ecclesiæ hanc suam consuetudinem mutanti pertinaciter resistere, usque ad ipsius *E*cclesiæ lacerationem, & ad omnium reformatarum Ecclesiarum scandalizationem, & concitationem animorum plebis ad rebellionem? annon dicet tibi, quis requisivit ista de manibus tuis? Cur contempsisti Ecclesiam meam? cur eam scandalizasti? cur eam lacerasti? cur mei nominis cultum in rebus à me non imperatis collocasti? cur toties monitus, & mea mandâta, & salubres Ecclesiæ constitutiones, & fraternas omnes admonitiones contumaciter sprevisti? cur in sanctæ meæ

Eccle-

Ecclesiæ præcisione sacrilego furore contumaciter perseverasti? hoc peccatum est, hæc iniquitas est, hoc scelus est; discedite à me omnes operatores iniquitatis: nunquam novi vos?

INOB. At metuo offendere quosdam plebeios.

OBED. Non tamen metuis offendere Ecclesiam *DEI*, cui subjici debes & obedire. Tu verbi minister plebem docere debes, & ducere in via veritatis, & obedientiæ, non de recta via abducere, aut cum errantibus aberrare, sed errantes quærere ac reducere ad debitam obedientiam, quam debetis Ecclesiæ *CHRISTI*. Non dixit *DOMINUS*, si non audierit plebeium quemque, sed, *si non audierit Ecclesiam* (id est, Rectores Ecclesiæ) *sit tibi velut Ethnicus & Publicanus.* MATTH. 18. Et loquitur illic *DOMINUS* de Scandalo, cujus ultimum judicium deferri jubet Ecclesiæ. Tu ne hanc *DOMINI* manifestam præceptionem contemnis, & irritam facis, ut tuæ, & mulierculårum quarundam semper discentium nunquam autem ad veritatis agnitionem venientium perversæ, & indocili *VOLUNTATI* obsequaris? doce plebem, & non offendes, & liberabis animam tuam. XXXVI.

INOB. Fere persuades ut tecum sentiam: metuo enim ne dum vobis Scandali crimen impingere nitimur, nos ipsi multorum gravissimorum Scandalorum, quæ superius commemorasti, rei & manifesti comperiamur, in accusatione fratrum innocentium, & traditione falsæ doctrinæ, superbáque veritatis reticentia, & contemptu Ecclesiæ, & separatione Schismatica ab ea, & pertractione aliorum in eandem nobiscum ruinam, &c.

OBED. Faxit *DEUS* ut non modo fere, sed etiam omnino, non me, sed ipsam sequaris veritatem. Nam ista XXXVII

omnia considerans, si nimium perversus & pertinax esse nolueris, poteris ab omni, vel aliena, vel propria seductione liberari, hoc quidem *DEI* donum est, qui solus dat incrementum. Ad hoc te hortor in *DOMINO*: hoc tibi à *DEO* apprecari non desinam.

INOB. Exime adhuc vnum scrupulum, audio enim quosdam fratres nostros mußitantes contra Synodum Perthensem, ac si non esset legitima, nec obligarent ejus decreta.

XXXVIII *OBED.* De Synodo diximus supra, num. 7. et Lib. I. Cap. 6. prolixam et luculentam ejus defensionem scripsit reverendissimus D. LINDESAIUS, Episcopus BRECHINENSIS, adversus famosum quendam libellum ἀνώνυμον καὶ ἀδέσποτον, quem ex ineptis quibusdam nœniis & prophanis calumniis futiliter et impiè consarcinatum dicaculus quidam schismatis hortator, contra sanctam *DEI* ECCLESIAM, impuro gutture evomuit. Ipsa authentica gestorum Synodalium monumenta hisce oculis inspexi, et diligenter scrutatus sum, (apud Doctorem SANDILANDIUM, juratum Synodi illius omniumque nationalium Synodorum scribam, virum tantæ integritatis et tam spectatæ fidei, ut ne apud ipsos quidem Schismaticos ulla vel levissima laboret falsitatis suspicione) nihil ex monumentis publicis exsculpi potest, quod venerandæ illius Synodi, vel authoritatem prosternere, vel decreta infirmare valeat. Frivola quædam objiciunt, et falsa confingunt criminosi quidam Sycophantæ. Sed frustra sunt: Synodum illam, ut legitimam nationalem, ejusque decreta, ut pia ac salubria, suscepit princeps, & publicus omnium regni ordinum conventus; suscepit nationalis Catholica ECCLESIA SCOTICA quæ ab aliis omnibus reformatis Ecclesiis in Catholica agnoscitur unitate. Pudet referre palmariam illam quorundam Aërianorum exceptionem contra præsentiam & præsidentiam Episcoporum in Synodo. Mirum

Mirum est hæreticis istis permissum esse ut in Synodo sederent aut suffragij jus quocunque commissionis prætextu obtinerent, ante quam abjurassent istam Aërij hæresin. Sunt quidem in quibusdam Ecclesiis, quæ carent Catholicis Episcopis, legitimæ quædam Synodi Presbyterorum sine Episcopis: sed à seculo non est auditum in aliqua Catholica Ecclesia ab Episcopis Catholicis pro tempore gubernata præsumpsisse Presbyteros celebrare Synodos exclusis Episcopis, aut negata eis præsidentia, ad quos ratione officii præcipuè pertinet cura regiminis Ecclesiæ.

Planè hospes est in ecclesiastica antiquitate qui nescit veterum Concilia Provincialia, et Nationalia, et Generalia appellata esse Concilia Episcoporum, et in eis solos ferè Episcopos sententiam definitivam dixisse et subscripsisse. Quamvis autem in quibusdam reperiantur quorundam Presbyterorum, et quorundam etiam Diaconornm subscriptiones, appellata sunt tamen non Presbyterorum, vel Diaconorum, sed Episcoporum Concilia: quia præcipuè penes Episcopos, tanquam ex officio Primarios Ecclesiæ Rectores, agnoscebatur Synodorum authoritas. Neque ullum unquam celebratum legitur Concilium absque Episcopis, (multò minùs exclusis Episcopis, in locis ubi essent Episcopi) præsidebant semper Episcopi eorúmve legati, et quæ Episcopi Catholici Synodicè congregati, nec sacris Scripturis, nec antiquitatis Catholicæ saluberrimis Canonibus contraria, consensu unanimi decrevissent, ea Presbyteri mansueta humilis obsequii promptitudine recipiebant, tanquam legitima et authentica decreta Synodalia. Et consentiens Episcoporum in Concilio vox habebatur vox Ecclesiæ, quam contemnere nefas. Næ vos hac vestra exceptione magnam inibitis gratiam ab Arianis et Nestorianis, aliisque Hæreticis, quorum Hæreses Synodicis sententiis Catholicæ antiquitatis damnatæ sunt: nam secundum hanc vestram novam Theologiam, vel potiùs Aërianam Matæologiam dicent suas opiniones nunquam

esse pronunciatas Hæreticas neque damnatas sententia ullius legitimæ Synodi; quia scilicet Oecumenicæ illæ & inferiores Synodi, in quibus eorum opiniones damnatæ sunt, secundum vos non fuerunt legitimæ, quia in eis non sederunt soli Presbyteri, exclusis Episcopis, vel saltem non est negata Episcopis præsidentia, sed fuerunt conventus illi Episcoporum, & præsederunt Episcopi. Atque hoc uno spiritu (scilicet) difflabitis primam œcumenicam Synodum trecentorum et amplius *Episcoporum*, quæ contra ARIVM celebrata est, Anno *DOMINI* 328. Et secundam œcumenicam Synodum *E*piscoporum 150. celebratam contra MACEDONIANOS, & alios Hæreticos, Anno *DOM*. 382. Et tertiam œcumenicam Synodum Episcoporum 200. celebratam contra Hæresin NESTORII, Anno *DOM*. 431. Et quartam œcumenicam Synodum Episcoporum 630. celebratam Anno *DOM*. 451. contra Hæresin EVTYCHETIS et DIOSCORI. Et Synodũ œcumenicã quintã, Episcoporũ 165. celebratã de tribus capitulis, & contra Origenistas, Anno *DOM*. 553. *E*t Synodũ œcumẽnicam sextam, *E*piscoporum 170. celebratam anno *DOM*. 680. et 681. contra Monothelitas. Et Concilium Africanum, *E*piscoporũ 217. (in quibus fuit B. *AVGVSTINVS*) quod celebratum est circa annum *DOM*. 423. Et Concilium FRANCOFVRTENSE, Episcoporum 300. celebratum anno *DOM* 794. contra adoratores Imaginum. Et alias innumeras Catholicorum Synodos. Viden' quam absurda sit ista Aërianorum quorundam exceptio adversus Nationalem Synodum *PERTHENSEM*?

Presbyteri Sacerdotum inter esse debent Conciliis, inquit *HIERONYMVS*, apud *GRATIANVM*, 95. Distinct. Can. *Ecce ego*. Non abnuo. Sed nemo vnquam Catholicus dixit deberi Presbyteris præsidentiam in Episcoporum Conciliis, aut solos debere in Conciliis sedere Presbyteros, exclusis suis Episcopis. Nemo

mo sanus auscultabit confictis Schismaticorum calumniis, aut ridiculis næniis, & inanibus nugis, ut, contra publicam Ecclesiæ et Reipublicæ fidem, authoritatem Synodi illius in dubium vocet, et Ecclesiam relinquat, eive obedire detrectet, et se gravissimo contumaciæ et Schismatis flagitio contaminet, propter factiosos quosdam accusatores Ecclesiæ DEI, imitantes eum qui in SCRIPTURIS appellatur *Accusator Fratrum*, APOCAL. CAP. XII. VERS. 10.

INOB. IAM FACTUS OBEDIENS. Absit à me ut hanc mihi jam clarissimè propositam veritatem ulterius contemnam. DEO *gratias ago, te diligo, mihi vehementer gratulor de hoc nostro congressu, ex quo ambo per* DEI *gratiam victores abimus: tu mei, ego erroris. Et utinam mihi sic semper disputare contingat, ut ad meliora proficiens, deseram quod malè tenebam. Et quamvis alicubi asperior mihi visus fueris, video tamen, si quid asperè dicis, id te referre non ad amaritudinem dissensionis, sed ad correctionem dilectionis.*

OBED. Ea fœlix est victoria victorem esse erroris, præsertim sui, & gloriosus triumphus est propria triumphare vitia, & suam mentem captivam ducere ad obediendum CHRISTO. Qui autem suum non potest cohibere spiritum, cùm sapientissimus *SALOMON* similem esse ait urbi deruptæ et absque muro, PROVERB. 25. 28. Te verò ego nec vincere volebam nec vincire, sed vincto erroris compedes detrahere, errantem in rectam viam reducere, amissum CHRISTO lucrari, & DEO PATRI, ac ECCLESIÆ MATRI, te restituere, &c. Ex toto corde XXXIX.

gratias DEO ago de tam prospero successu. Tu jam conversus, confirma Fratres tuos, Luc. 22. 32. Doce prævaricaricatores vias DOMINI, ut peccatores ad illum convertantur, PSAL. 51. 15. Qui convertit peccatorem ab errore viæ suæ, servabit animam à morte, et obteget multitudinem peccatorum, IACOB. 5. 20.

CAP. XX. PARS SECVNDA.

Exhibens quædam scriptorum Ecclesiasticorum testimonia à præcedentis Dialogi argumento non aliena.

HIERONYMVS, in MATTH. CAP. XV.

I. *Scandalum nos offendiculum vel ruinam & impactionem pedis possumus dicere. Quando ergo legimus; Quicunque de minimis istis scandalizaverit quempiam, hoc intelligimus, qui dicto factove occasionem ruinæ cuiquam dederit.*

Idem ibidem, in illa DOMINI verba, *Sinite illos, cæci sunt, duces cæcorum, &c.*

II. *Hoc est quod Apostolus præceperat: Hæreticum hominem post vnam & alteram correptionem devita: sciens quod perversus sit hujuscemodi, & à semetipso damnatus. In hunc sensum & SALVATOR præcepit DOCTORES PESSIMOS DIMITTENDOS ARBITRIO SVO: sciens eos difficulter ad veritatem posse trahi: & COECOS ESSE, ET COECVM POPVLVM IN ERROREM trahere.*

Idem in Dialogo adversus Luciferianos.

III. *Solent oculis clausis denegare qui non credunt factum esse quod nolunt.*

Cypria-

Cyprianus Lib. de Simplicitate Prælatorum.

Nemo per Confessoris exemplum pereat. Nemo injustitiam, nemo insolentiam, nemo perfidiam de Confessoris moribus discat. Confessor est, sit humilis & quietus, sit in actu suo cum disciplina modestus, vt qui CHRISTI *Confessor dicitur,* CHRISTUM *quem confitetur imitetur.* ——— ——— *cæterum si culpabilis & detestabilis postmodum fuerit, si confessionem suam mala conversatione prodiderit, si vitam suam turpi fœditate maculaverit, si* ECCLESIAM DENIQVE, *vbi Confessor factus est,* DE RELINQVENS ET VNITATIS CONCORDIAM SCINDENS, *fidem primam perfidia posteriore mutaverit, blandiri sibi per confessionem non potest, quasi electus ad gloriæ præmium, cum ex hoc ipso magis creverint merita pœnarum.* IV.

Nullius exemplo falli debemus ut schisma sequamur.

Augustinus in Psalm. 30.

Quid est vt ACCIPERENT ANIMAM MEAM CONSILIATI SVNT? *vt consentirem pravitatibus eorum: illis enim qui maledicunt, & non intrant,* PARVM EST QVIA NON INTRANT, ET EIICERE HINC VOLVNT VITVPERANDO. *Si ejecerint te de Ecclesia, acceperunt animam tuam, id est, tenuerunt conscientiam tuam, & eris in circuitu tuo, non in mansione.* Ego *autem inter hæc opprobria, inter hæc scandala, inter hæc mala, inter istas seductiones, foris iniquitates, & perversitates intus, cum attenderem homines justos, & quærerem quos imitarer, & deessent, quid feci? quod consilium inveni?* EGO V.

 AVTEM

AVTEM IN TE SPERAVI DOMINE. *Nihil salubrius, nihil securius. Volebas imitari nescio quem, invenisti illum non bonum. Tolle imitationem hanc, alium quæsisti, nescio quid displicuit tibi. Tertium quæsisti, & ipse non placuit. Numquid quia & ille, & ille displicuit, & tu peribis?* TOLLE AB HOMINE SPEM, QVIA MALEDICTVS OMNIS QVI SPEM SVAM PONIT IN HOMINE. *Si attendis adhuc hominem & eum quæris imitari & ex illo pendere, adhuc lacte vis nutriri, & fies Mammothreptus, quales dicuntur pueri qui diu sugunt, quod non decet.*

μαμμόθρεπτος.

Etenim lacte vbi tanquam per carnem velle sibi cibum trajici, hoc idem est PER HOMINEM VIVERE. *idoneus esto ad mensam, inde cape vnde ille cepit* AVT FORTASSE NON CEPIT. *Forte vtiliter & in malum incidisti quem bonum putasti, vt in vbere quasi materno amaritudinem invenires, & ea offensione repelleretis & ad cibum validiorem invitareris. Faciunt enim hoc nutrices Mammothreptis, vt aliqua amara ponant in papillis suis, quibus offensi parvuli ab vbere resiliant, & ad mensam inhient. Ergo dicit,* ERGO AVTEM IN TE SPERAVI DOMINE DIXI TV ES DEVS MEVS: *Tu es* DEVS *meus, recedat Donatus, recedat Cæcilianus? nec ille, nec iste meus* DEVS *est. Non ad hominis nomen ambulo,* CHRISTI *Nomen teneo. Ipsum* PAVLVM *audi dicentem, nunquid* PAVLVS *pro vobis crucifixus est, aut in nomine* PAVLI *baptizati estis? Perirem si essem de parte* PAVLI? *Quomodo non pereo, si fuero de parte Donati?* PRORSVS RECEDANT HVMANA NOMINA, HVMANA CRIMINA, HVMANA FIGMENTA.

In

In Te, DOMINE, speravi, dixi, Tu es DEVS meus. NON HOMO QVISQVAM, SED TV ES DEVS MEVS. *Unus deficit, unus proficit: DEVS meus non deficit, neque proficit, nec habet quo proficiat perfectus, nec habet unde deficiat æternus.*

Idem Lib. 2. contra Epistolam Parmeniani, Cap. 13. de Donatistis loquens.

Cum ad pacem CHRISTI *revocantur, Calumniatores sunt. Cum paci Donati consulunt, dissimulatores sunt. Quid est hoc aliud, quam quod eorum Magister Ticonius de illis ait*, QVOD VOLVMVS, SANCTVM EST. VI.

Idem Lib. 2. contra secundam Gaudentij Epistolam, Cap. 26.

Quamdiu vos non tenetis Ecclesiam quam prænunciaverunt Piscatores, [forte Prophetæ] *Apostoli plantaverunt, tam diu Reges qui eam tenent, rectissimè ad suam curam judicant pertinere, ne vos adversus eam rebelletis impune.* VII.

Gregorius Lib. 7. Epist. ex Regist. Cap. 6.

Qui non despici à præcipiente [CHRISTO] *desiderat; præceptoris verba non renuat: quia & is quem vas electionis redemptor sibi noster testatus est esse, servare nos vnitatē spiritus in vinculo pacis admonuit. Vnde quisquis hoc se teneri salutis vinculo non recusat, QVÆ PACIS SVNT STVDEAT, ET LOCVM HOSTI NON PRÆBEAT, VT FACTA FORTIVS VALEAT VNITATE CALCARI, QVI IN FRATRVM SÆVA POTERAT DIVISIONE GRASSARI. Si verò, quod non optamus, erroris hujus* VIII.

deprahēduntur jaculo vulnerati: Ecclesiastica adhortationis est adhibenda curatio: ut aut inter oves DOMINICAS, si sanati fuerint, permaneant: aut ab unitate Ecclesiastici corporis excidantur; quatenus & magnum ex damno modico lucrum fiat, & totum faciat liberum pars amissa. Nam & providi sollicitudo Pastoris ovem languidam quæ curationem non recipit, ne alias languoris sui labe contaminet, à sanarum consortio non differt ejicere, sciens cæterarum se sanitatem non aliter nisi hujus posse ejectione servare.

Augustinus Epist. 161. De Schismate Donatistarum.

IX. *Ista omnia considerans* [Donatista] *si nimium perversus & pertinax esse noluerit, poterit ab omni vel aliena, vel propria seductione liberari, —— —— Si aliquid asperè diximus, non ad amaritudinem dissensionis, sed ad correctionem dilectionis valere cognoscat.*

Gregorius Homil. 7. Super Ezechielem.

X. *Magistra veritas ne in quorundam cordibus scandalum gigneretur, quod non debuit tributum dedit.* (Matth. 17.) *Et rursum, quia generari scandalum in quorundam cordibus contra veritatem vidit, in suo eos scandalo remanere permisit.* (Matth. 15.) *Ex qua re nobis considerandum est, quia in quantum sine peccato possumus, vitare proximorum scandalum debemus, si autem de veritate scandalum sumitur, UTILIUS PERMITTITUR NASCI SCANDALUM, QUAM VERITAS RELINQUATUR.*

Idem

Idem, in tertia parte curæ Pastoralis, Cap. 8.

Aliter admonendi sunt impudentes, atque aliter verecundi. Illos namq; ab impudentiæ vitio non nisi INCREPATIO DVRA *compescit, istos autem plerunque ad melius exhortatio modesta componit. Illi se delinquere nesciunt, nisi etiam à pluribus increpentur, istis plerumque ad conversionem sufficit quod eis doctor mala sua saltem leniter ad memoriam reducit.* ILLOS MELIVS CORRIGIT QVI INVEHENDO REPRÆHENDIT: *istis autem major profectus adducitur, si hoc quod in eis repræhenditur quasi ex latere tangatur. Impudentem quippe Iudæorum plebem* DOMINVS *apertè increpans ait; Frons mulieris meretricis facta est tibi, noluisti erubescere, &c.* XI.

Vt flagellum equo, & capistrum asino convenit: sic virga necessaria est tergo stultorum. Prov. 26. 3.

Hierem. 3.

Idem ibidem, Cap. 9.

Aliter admonendi sunt protervi, atque aliter pusillamines. Illi enim dum valdè de se præsumunt, exprobando cæteros dedignantur: isti autem dum nimis infirmitatis suæ sunt conscij, plerumque in desperationem cadunt. Illi singulariter summa æstimant cuncta quæ agunt, isti vehementer depecta putant esse quæ faciunt, & idcirco in desperatione franguntur. Subtiliter itaque ab arguente discutienda sunt opera protervorum, vt in quo sibi placent, ostendantur quia DEO *displicent.* TVNC ENIM PROTERVOS MELIVS CORRIGIMVS, CVM EA QVÆ BENE EGISSE SE CREDVNT, MALE ACTA MONSTRAMVS, *vt vnde adepta creditur gloria, inde vtilis subsequatur confusio.* XII.

Sapientior est piger in oculis suis, septem respondentibus consilium. Prov. 26. 16.

AVGVSTINVS serm. 237. De tempore.

XIII. *Quod videris judica, quod non vides* DEO *dimitte: quando autem judicas dilige homines, oderis vitium.* NOLI PROPTER HOMINEM DILIGERE VITIUM, NEC PROPTER VITIUM ODISSE HOMINEM. *Homo, proximus est tuus. Vitium inimicum proximo tuo. Tunc amas amicum, si oderis quod nocet amico* —— —— *vis ut sim inimicus inimici tui? inimicus esse debeo vitij tui.* —— —— MEDICUS NON AMAT ÆGROTANTEM, SI NON ODIT ÆGRITUDINEM. *ut liberet ægrotum, persequitur febrem: nolite amare vitia amicorum vestrorum; si amatis amicos vestros.*

Charitas non gaudet de injustitia, congaudet autem veritati. 1 Corinth. 13, 6.

Gregorius Lib. 4. Epist. ex Registro Cap. 80.

XIV. *Pacem tunc veraciter tenemus, cum superborum culpas, cum charitate simul & justitia insistente persequimur: cum eos diligimus, & eorum vitia odio habemus, opus quippe* DEI *homo est, sed opus hominis vitium. Nos ergo discernamus quid* DEUS, *quid autem homo fecerit, & neque propter errorem odio habeamus hominem, neque propter hominem diligamus errorem.*

Thomas Aquinas, in 2ª 2æ Quæst. 43. Art. 7.

XV. HIERONYMUS *dicit, quod dimittendum est propter scandalum omne quod potest prætermitti, salva triplici veritate, scilicet, Vitæ, Iustitiæ, & Doctrinæ.*

Idem

Idem ibidem.

Cum scandalum activum sit dictum vel factum minus rectum, nihil est cum scandalo activo faciendum. Habet autem locum quaestio, si intelligatur de scandalo passivo, considerandum est ergo quid sit dimittendum, ne alius scandalizetur. Est autem in spiritualibus bonis distinguendum. Nam quaedam horum sunt de necessitate salutis, quae praetermitti non possunt sine peccato mortali, manifestum est autem quod NVLLVS DEBET MORTALITER PECCARE VT ALTERIVS PECCATVM IMPEDIAT; *Quia secundum ordinem charitatis plus debet homo suam salutem spiritualem diligere, quam alterius: & ideo ea quae sunt de necessitate salutis non debent praetermitti propter scandalum vitandum.* IN HIS AVTEM SPIRITVALIBVS BONIS, QVAE NON SVNT DE NECESSITATE SALVTIS, VIDETVR DISTINGVENDVM; *quia scandalum quod ex iis oritur quandoque ex malitia procedit, cum scilicet aliqui* VOLVNT IMPEDIRE HVIVSMODI SPIRITVALIA BONA, SCANDALA CONCITANDO. *& hoc est* SCANDALVM PHARISAEORVM, *qui de doctrina* DOMINI *scandalizabātur: quod esse contemnendum* DOMINVS *docet* MATTH. 15, *quandoq; verò scandalū procedit ex infirmitate vel ignorantia, & hujusmodi est* SCANDALVM PVSILLORVM, *propter quod sunt spiritualia bona vel occultanda, vel etiam interdū differenda; ubi periculū non imminet, quousque reddita ratione, hujusmodi scandalum cesset.* SI AVTEM POST REDDITAM RATIONEM HVIVSMODI SCANDALVM DVRET, IAM VIDETVR EX MILITIA ESSE. *Et sic propter ipsum non sunt hujusmodi spiritualia opera dimittenda.*

XVI. — Scandalum Pharisaeorum. — Scandalum Pusillorum. — Quando transeat in malitiosum.

Idem ibidem.

XVII. *Est de necessitate salutis, vt contrarium veritati non doceat, sed veritatem secundum congruentiam temporis, & personarum proponat ille, cui incumbit docendi officium. Et ideo* PROPTER NVLLVM SCANDALVM QVOD SEQVI VIDEATVR, DEBET HOMO, PRÆTERMISSA VERITATE, FALSITATEM DOCERE.

Idem ibidem.

XVIII. *Dicendum, quod in veritate vitæ, doctrinæ, & justitiæ, non solum compræhenditur id, quod est de necessitate salutis, sed etiam id per quod perfectius venitur ad salutem.*

Idem eadem Quæstione, Art. 8.

XIX. *Aliquando scandalum nascitur ex malitia: quod est scandalum Pharisæorum. Et* PROPTER EOS QVI SIC SCANDALA CONCITANT, NON SVNT TEMPORALIA DIMITTENDA: *quia hoc & noceret bono cõmuni; daretur enim malis rapiendi occasio; & noceret ipsis rapientibus, qui retinendo aliena, in peccato remanerent.*

Ioannes Calvinus, Lib. 3. Institut. Cap. 19. §. 10.

XX. *Fratrum infirmitatem sic sustineri à nobis decet ne quid temere admittamus cum eorum offendiculo. Verum interdum quoque* INTEREST, CORAM HOMINIBVS ASSERI NOSTRAM LIBERTATEM.

Idem

Idem ibidem, §. 11.

Scandalum in re aliqua datum dicitur, cujus culpa ab authore rei ipsius profecta est. Scandalum acceptum vocatur, cum RES ALIOQVI NON IMPROBE NEC IMPORTVNE ADMISSA, MALEVOLENTIA AVT SINISTRA QVADAM ANIMI MALIGNITATE IN OFFENSIONIS OCCASIONEM RAPITVR. *Non enim hic datum erat scandalum; sed sinistri illi interpretes SINE CAVSA accipiunt. Priore illo scandali genere non nisi infirmi offenduntur: hoc autem secundo acerba ingenia, &* Pharisaïca *supercilia. Quare alterum vocabimus scandalum infirmorum, alterum Pharisæorum: ac sic libertatis nostræ vsum temperabimus, vt fratrum infirmorum ignorantiæ cedere debeat:* Pharisæo*rum austeritati nequaquam.* ——— ——— Pharisæ*orum autem offensio quanti sit facienda, discimus ex verbis DOMINI, quibus jubet omitti illos, quia* CÆCI SVNT DVCES CÆCORVM. *Admonuerant Discipuli, eos sermone ipsius offensos fuisse. Respondet negligendos,* NEC CVRANDAM ESSE *eorum offensionem.* XXI. MATH. 15

Idem ibidem, §. 13.

Quicquid autem de cavendis offendiculis docui, ad res medias, & indifferentes referri volo. Nam quæ necessaria sunt facta, nullius offendiculi timore omittēda sunt. Quemadmodum enim charitati subjicienda est nostra libertas: ita sub fidei puritate subsidere vicissim charitas ipsa debet. Equidem & hic charitatis rationem habere decet, sed vsque ad aras: hoc est ne in gratiam proximi DEVM offenda- XXII.

" *mus. Non est probanda eorum intemperies qui nihil nisi*
" *tumultuando agunt, & qui perrumpere omnia malunt*
" *quam dissuere. At nec audiendi sunt qui cum in mille*
" *impietatis formas duces se præbent, sic sibi agendum fin-*
" *gunt ne proximis sint offendiculum. Quasi non interim*
" *proximorum conscientias in malum ædificent: præsertim*
" *vbi nulla spe exitus in eodem semper hærent luto. Et*
" *SVAVES HOMINES, seu doctrina, seu vitæ exemplo sit*
" *instituendus proximus, aiunt lacte pascendum esse, quem*
" *pessimis exitialibúsque opinionibus induunt.*

Ex Concilij Oecumenici quinti, collatione octava.

XXIII. *Apostoli nos admonitiones in corde habentes, quod vniusquisque pro se rationem reddet* DEO; *timentes autem & judicium imminens eis, qui vel vnum ex minimis scandalizant, QVANTO MAGIS Imperatorem ita Christianissimum, & populos, & Ecclesias totas?*

Hæc dicunt Patres, de obstinatione VIGILII, Papæ ROMANI, qui cum tempore illius Concilii esset CONSTANTINOPOLI, eumque & Imperator IVSTINIANVS monuisset, & Patres Synodici hortati essent, ut Concilio interesset, abnuit, quia trium illorum capitulorum damnationem, propter quam Imperator Concilium convocaverat; non cupiebat VIGILIVS; metuens offensionem multorum Occidentalium, qui illam trium illorum capitulorum damnationem perperam interpretabantur, ac si esset contraria definitioni Synodi CHALCEDONENSIS. Illorum fugiens VIGILIVS displicentiam inobsequens fuit justo Principis mandato: neque Patribus Synodicis auscult-

cultavit. Quamvis postea deposita pertinacia susceperit decreta Synodica. Idemque fecerunt ejus Successores Episcopi ROMANI, non obstante offensione Schismaticorum, qui non pauci erant in Occidente, etiam Episcopi & Presbyteri, cum suis plebibus, diu contemnentes illam Synodum ejusque decreta, & se à ROMANÆ Ecclesiæ aliarumque Synodum recipientium Ecclesiarum communione propterea segregantes. Donec tandem agnito suo errore justum Synodi judicium agnoverunt, & ad unitatem Catholicam redierunt.

IN CONCILIO OECUMENICO SECUNDO, CAN. 6.

Hæreticis non liceat Orthodoxos Episcopos pro rebus Ecclesiasticis accusare. Hæreticos dicimus & qui olim ab Ecclesia abdicati sunt, & qui sunt postea à nobis anathematizati. Ad hæc autem & eos, qui se sanam quidem fidem conteri præ se ferunt, avulsi autem sunt, & abscissi, & adversus Canonicos nostros Episcopos congregationem faciunt. ——— ——— XXIV.

Schismatici accusantes Episcopos non sunt audiendi.

Sed si nonnulli nec Hæretici, nec excommunicati fuerint, nec prius damnati, vel aliquorum criminum accusati, dicant autem se habere aliquas adversus Episcopum criminationes; eos jubet Sancta Synodus PRIMUM *quidem apud provinciæ Episcopos accusationem persequi, & apud eos probare crimina Episcopi, qui aliquarum rerum accusatur.* QUOD SI *evenerit, ut provinciales Episcopi crimina quæ Episcopo intentata sunt, corrigere non possint,* TUNC *ipsos accedere ad majorem Synodum diæcesis illius Episcoporum pro hac causa convocatorum, & accusationem non prius intendere, quam æquale periculum sibi statuant, siquidem in rebus examinandis accusatum Episcopum calumniari convicti fuerint. Si quis autem iis, quæ, ut prius declaratum est, decreta sunt, contemptis, ausus fuerit vel imperatoris aures molestia afficere, vel sæcularium principum judicia, vel universalem Synodum perturbare, neglectis diæceseos Episcopis; eum*

Non sunt molestia afficiendæ aures Regiæ contempto ordine Ecclesiastico.

nullo modo esse ad accusationem admittendum, ut qui canonibus injuriam fecerit, & Ecclesiasticum ordinem [τὴν ἐκκλησιαστικὴν εὐταξίαν] everterit.

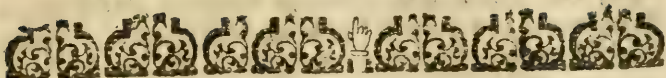
In Concilio Milevitano secundo (quod celebratum est Anno DOMINI 416. cujus pars fuit B. Augustinus, Episcopus Hipponensis) Can. 19.

XXV. *Placuit, ut quicunque ab imperatore cognitionem judiciorum publicorum petierit, honore proprio privetur, si autem Episcopale judicium ab imperatore postulaverit, nihil ei obsit.*

Item, in eodem Concilio, Can. 20.

XXVI. *Placuit, ut quicunque Clericus, propter necessitatem suam alicubi ad comitatum ire voluerit, formatam ab Episcopo suo accipiat. Quod si sine formata voluerit pergere, à communione removeatur. Quod si alicubi ei repentina necessitas orta fuerit ad comitatum pergendi, alleget apud Episcopum loci ejus ipsam necessitatem, & de hoc scripta ejusdem Episcopi deferat.*

CAP.

CAPVT XXI.

DE DIE IEIVNII.

ON quærimus nunc utrum debeant esse stata quædam anniversaria aut hebdomaria jejunia, vel an solis extraordinariis jejuniis locus in publica devotione esse debeant: Sed quæstio nostra est, Quis dies hebdomadis sit publico jejunio, sive ordinario, sive extraordinario, convenientior: Dominicus ne, an alius dies: seu quo die Jejunare conveniat. *Status quæstionis.*

Hanc & aliquot sequentes quæstiones cogor brevius attingere,

Extremo quia jam sub fine laborum
Vela traho, & terris festino advertere proram.

Summam responsionis ad hanc quæstionem his paucis complectemur Propositionibus.

Prima Propositio: *De jure divino, nec nefas, nec necesse est Jejunare die Dominico.*

Hoc enim lege divina, nec imperatum est, nec prohibitum. *Ego* (inquit AVGVSTINVS) *in Evangelicis & Apostolicis literis, totoq; instrumento quod appellatur Testamentum novum, animo id revolvens, video præceptum esse jejunium. Quibus autem diebus non oporteat jejunare, & quibus oporteat, præcepto* DOMINI *vel Apostolorum non invenio definitum.* Hæc AVGVSTINVS, Epist. 86. ad Casulanum. Vbi etiam plura invenies huc spectantia.

Vide etiam Hieronymum, in Epist. ad Lucinium, quæ incipit,

cipit,

cipit, *Nec opinanti mihi.* Vide & Nicolaum Vedelium, in Exercitatione in Ignatii Epist. ad Philippenses, Cap. 5. Considera Analogiam Festi expiationis in Lege Mosaica, quod per omnes hebdomadis dies erat mobile, servato certo mensis die. Papistæ videant etiam Bellarm. Lib. 2. De bonis operibus, Cap. 23. §. *Sed illud*.

Secunda Propositio: *Nisi necessitas aliqua cogat die Dominico jejunare, convenientius est ut jejunium alio potiùs hebdomadis die celebretur*.

Ratio hujus Propositionis, est ea ipsa propter quam observamus diem Dominicum; nempe, quia in memoriam Resurrectionis *DOMINI* hanc hebdomadariam habemus lætam festivitatem: neque (extra casum necessitatis) convenit *festivitatem spiritualis hujus beatitudine jejunio impedire*; ut monet Hilarius, in Prologo in explicationē Psalmorum. Ideo Tertullianus, Lib. de Corona militis, Cap. 3. *Die Dominico*, inquit, *jejunium nefas dicimus, vel de geniculis adorare*. (Nempe, illo tempore, contra laudabilem totius Ecclesiæ consuetudinem utrumque nefas; propter contemptum & scandalum: nunc autem utrumque fas: quamvis adoratio de geniculis festivitati diei Dominici minùs inconviens videatur, quàm jejunium.) Manichæi Hæretici, mortem & resurrectionem DOMINI negantes, delegerunt diem Dominicum ad jejunandum, in contemptum Catholicorum & Orthodoxæ Fidei: eodem die jejunabant Priscillianistæ Hæretici; eoque vigilantius caverunt Catholici ne jejunarent die Dominico, sed festivitatis lætitia veritatem contra Hæreticos palam, & constanter profiterentur, ut patet ex August. Epist. 86. ubi vide plura. Propter superbos Ecclesiæ contemptores, Eustathianos, denunciatum est Anathema jejunantibus die *DOMINICO*: (nempe cum contemptu Ecclesiasticæ ἐυταξίας) in Concilio Gangrensi, Can. 18. Quod Concilium circa magni

Nicæni

Nicæni primi Concilij Oecumenici tempora celebratum est.

Tertia Propositio: *In publica jejunij observatione agendum est, sicut agit Ecclesia in qua degimus.*

Aliter, per contemptum, facientibus Anathema dictum est, in Concilio Gangrensi, Can. 19. Quod Gangrense decretum repetitum est, Anno DOMINI 813, in Concilio Moguntiaco, Cap. 35. & Anno DOM. 816, in Concilio Aquisgranensi, Cap. 69. & inseruit Decreto Gratianus 30 Dist. Can. *Si quis eorum.* Huc pertinet illud Ambrosij; *Quando hic sum, non jejuno Sabbato; quando Romæ sum, jejuno Sabbato: & ad quamcunque Ecclesiam veneritis, ejus morem servate, si pati scandalū non vultis aut facere.* Hæc Ambrosius apud Augustinum, Epist. 86. Vbi Augustinus hæc sua verba subjungit; *Mos eorum mihi sequendus videtur, quibus eorum populorum congregatio regenda commissa est. Quapropter si consilio meo, præsertim quia in hac causa plus forte, quam satis fuit te petente atque urgente loquutus sum, libenter acquiescis, Episcopo tuo in hac re noli resistere, & quod facit ipse, sine ullo scrupulo vel disceptatione, sectare.* Hæc August. Epist. 86. ad Casulanum. Vide supra Cap. 2. & Cap. 3. & Cap. 7.

CAPVT XXII.

De recitatione Orationis Dominicæ.

ROPOSITIO prima. ORATIONEM DOMINICAM, *nobis tradidit* DOMINVS, *non solùm ut regulam ad quam alias Orationes conciperemus; sed etiam ut Orationem quam precantes diceremus.*

Nam DOMINVS non solùm tradidit canones precandi, sed etiam precationem hanc Canonicam conceptis verbis composuit, & nobis non solùm imitandam, sed etiam in precibus dicendam eam commendavit, inquiens; *Sic igitur orate vos*, PATER NOSTER, &c. Matth. 6. 9. (Confer Num. 6. 23.) Item, *Quando oratis, dicite*, PATER NOSTER, &c. Luc. 11. 2. Ecce hanc precationem nos non solùm imitari, sed etiam DICERE jussit. Vtilissimum infirmitatis nostræ, & non contemnendum subsidium, perfectumque defectuum precationum nostrarum supplementum nobis misericorditer suppeditans, quo uti etsi non semper necesse est, sæpè tamen convenit, & est valdè tutum, DOMINO verba suggerente, eorumque usum commendante. *Quæ enim* (inquit CYPRIANVS) *potest magis spiritualis esse oratio, quàm quæ à* CHRISTO *nobis data est, à quo nobis & Spiritus sanctus missus est? Quæ vera magis apud* PATREM *precatio, quam quæ à* FILIO, *qui est Veritas, de ejus ore prolata est? Vt aliter orare quam docuit non ignorantia sola sit, sed & culpa, quando ipse posuerit, & dixerit, Rejicitis mandatum* DEI,

ut

ut traditionem vestram statuatis. Oremus itaque fratres dilectissimi sicut Magister DEUS docuit. Amica & familiaris oratio est DEUM de suo rogare: ad aures ejus ascendere CHRISTI *ORATIONEM. AGNOSCAT PATER FILII SUI VERBA, cum precem facimus. Qui habitat intus in pectore, ipse sit & in voce. Et cum ipsum habeamus, apud Patrem, Advocatum pro peccatis nostris, quando peccatores pro delictis nostris petimus, ADVOCATI NOSTRI VERBA PROMAMUS. Nam cum dicat, quia, quodcunque petieritis à Patre in Nomine meo, dabit vobis: QUANTO EFFICACIUS impetramus quod petimus in* CHRISTI *Nomine, SI PETAMUS IPSIUS ORATIONE.* Hæc Cyprianus, in serm. de Oratione Dominica. MATH.15 IOAN.16.

Secunda Propositio. *Apostoli eosq; sequuta Catholica Antiquitas precantes usi sunt recitatione Orationis Dominicæ.*

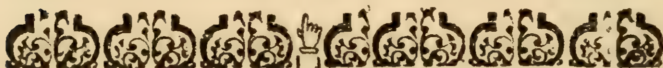
AUGUSTINUS, Epist. 59. Quæst. 5. loquens de Orationibus, quæ fiebant in celebratione Cœnæ *DOMINICÆ; Quam totam*, inquit, *petitionem ferè omnis Ecclesia Dominica Oratione concludit.* Hæc ille.

GREGORIUS, Lib. 7. Epist. ex Regist. Cap. 63. *Orationem*, inquit, DOMINICAM *idcirco post precem dicimus; quia mos Apostolorum fuit, ut ad ipsam solummodo orationem oblationis hostiam consecrarent.* Et *valde mihi inconveniens visum est, ut precem quam Scolasticus composuerat, super oblationem diceremus, & ipsam traditionem quam Redemptor noster composuit, super ejus corpus & sanguinem non diceremus. Sed* DOMINICA *oratio apud Græcos ab omni populo dicitur; apud nos autem a solo Sacerdote.* Hæc Gregorius, hujus nominis primus, Episcopus Romanus.

Vide Tertulliani librum de oratione.

Tertia Propoſitio: *In omnium reformatarum Eccleſiarum liturgiis recitatio orationis Dominicæ fieri jubetur.* Hæc Propoſitio ulteriore non eget probatione inſpicientibus ipſas liturgias.

Nemo repræhendit quod Pſalmos DAVIDICOS DEO decantamus, aut quod ſollenni illa benedictione, quam partim Aaroni DEVS per Moſen dictavit, (Numer. Cap. 6. Verſ. 24. &c.) Partim Apoſtolus Paulus nobis ſcriptam reliquit, (2. Cor. 13. 14.) Paſtores noſtri populo benedicant. Quid admiſit in nos *DOMINVS IESVS*, ut Orationem, ab illo compoſitam, & nobis ad *DICENDVM* traditam dicere refugiamus? annon ipſe eſt idem ille vnicus verus *DEVS*, Author Pſalmorum, & benedictionum, & hujus orationis, quam ab Authore Dominicam appellamus? Vide ſupra, Cap. 13.

CAPVT XXIII.

Occurrendum eſt erroribus, & fieri debet errorum abjuratio.

AVGVSTINVS in Pſalmum 49.

I. ETSI *non facis, & laudas quod fit, aſtipulator es facti.*

Idem ibidem.

II. *OS TVVM ABVNDAVIT MALITIA, ET LINGVA TVA AMPLEXA EST DOLOSITATEM.*] *Malevolentiam*

tiam & dolositatem, fratres, quorundam hominum dicit, qui per adulationem quamvis sciant mala esse quæ audiunt, ne offendant eos à quibus audiunt, non solum non repræhendendo sed tacendo consentiunt.

Idem ibidem.

Præcipitas hominem incautè vitia sua proferentem, & an sint vitia nescientem, tu qui scis vitium esse, non dicis corruisse illum. III.

Gregorius Lib. 7. Epist. ex Registro, Cap. 6.

Nam quomodo sine erroris suspicione sit qui patientiam præstat erranti? aut quam de se æstimationem præbeat, si ea quæ fervor fidei postulat aperta purgari satisfactione non prævidet. —— —— qui non corrigit resecanda, committit. IV.

VICTOR, Episcopus CARTHAGINENSIS, in Epistola ad THEODORVM Papam ROMANVM, quæ extat in Actis Concilij illius LATERANENSIS, quod præside MARTINO primo Papa ROMANO, THEODORI immediato successore celebratum est: Anno *DOM.* 642.

A beato Fælice Apostolicæ vestræ sanctitatis Prędecessore dictum est; Negligere quippe, cum possis deturbare perversos, nihil est aliud quam fovere: nec caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obviare. V.

Hæc Victor, hortans Theodorum, ut Monothelitis Hæreticis vigilanter resistat, ne culpæ taciturnitatis teneatur obnoxius. Extat hæc Epistola, in Secretario secundo illius Concilij.

Isidorus Hispalensis, Lib. 3. de summo bono, Cap. 42.

VI. *Hæc est in* DEI *Sacerdotibus vera discretio; quæ nec per libertatem superbi, nec per humilitatem remissi sunt.*

Ioannes Calvinus, Lib. Epist. Col. 461.

VII. *Nos consulitis, an adigendi sint ad fidem suam publicè testandam, qui se in Ecclesiam admitti postulant.* ——— ——— *Non videmus cur grave sit homini, qui inter Ecclesiæ domesticos censeri vult,* CHRISTO *capiti in solidum nomen dare, quod fieri non potest, nisi DISERTE SUBSCRIBAT SINCERÆ PIETATI, ET INGENUE ERRORES DAMNET, QUIBUS SINCERITAS RELIGIONIS CORRUMPITUR. IAM ERRORUM DETESTATIO SÆPE EX CIRCUMSTANTIA TEMPORUM PENDET, QUIA PROUT NOVAS TURBANDI RATIONES EXCOGITAT SATAN, PRUDENTER OCCURRERE NECESSE EST. Scimus quantopere nobis commendet* Paulus *unitatem Spiritus in vinculo pacis. Porro ad fovendum & retinendum inter pios consensum, PLUS QUAM NECESSARIA EST illa solennis fidei professio. Denique quicunque optabunt Ecclesiam* DEI *stare incolumem, non ægre ferent, hoc adminiculo eam fulciri. Non putamus esse, qui litem moveant de generali illa professione: sed frigeret illa, nisi DISTINCTE QUISQUE TAM HÆRETICIS, QUAM PERVERSIS DOGMATIBUS RENUNCIET.*

CAPUT XXIV.

Contra juramentum dolosum.

OLOSITAS *est fraus quædam in verbis, aliud premendi, aliud sentiendi,* inquit Augustinus, in Psalm. 49. mentiri & fidem quandoque negare, docebant Hæretici Helcesaïtæ [Euseb. Lib. 6. Hist. Ecclesiast. Cap. 31. λη'.] & Priscillianistæ [August. Lib. contra mendacium, ad Consentium, Cap. 11.] quorum erat illud axioma,

Iura, perjura, secretum prodere noli;

teste Augustino, in libro de Hæresibus ad QVODVVLTDEVM, Hæres. 70.

De perjurio doloso diximus in explicatione tertii præcepti. De nefaria etiam arte illa mentiendi, quam æquivocationem vocant, per quam evertitur legitimus sermonis usus, & commercium inter homines labefactatur, & omnis necessitas confitendi CHRISTVM coram hominibus prorsus tollitur, & Martyrum Passiones evacuantur, & de hominum societate omnino perit humana societas, & discrimen omne inter veriloquium, et mendacium quoad homines evanescit, differuimus in explicatione noni præcepti, et in Isagoge, Cap. 5. Part. 7. Sect. 2.

Iuramentum (inquiunt) non est vinculum iniquitatis, propterea non obligat juramentum ad faciendum rem malam, quam te facturum jurasti.

Respondeo: Hoc quidem verum est, sicut docuimus supra, Lib. 1. Cap. 9. §. 2. At æque verum est illum sumere DEI Nomen in vanum, quicunque jurat se facturum rem illicitam, aut etiam rem quamcunque quam non intendit exsequi: vel qui assertoriè jurat aliquid esse verum, quod non certò scit esse verum. Regula enim juramenti liciti est, ut juremus *in veritate, in judicio, & in justitia*: Hierem. 4. 2. Quicunque igitur vel assertoriè jurat quod verũ non est, aut quod ipse non certò scit & firmiter credit esse verũ, vel promissoriè jurat aliquid in se injustum, aut quod non certò scit firmiterque credit esse justum, aut quod non intendit facere; ille sumit Nomen DEI in vanum, adeoque perjurus est, vel incauto, vel injusto, vel doloso perjurio.

Lubet hic uti verbis Augustini; *Sunt*, inquit, *in eis docti, qui etiam regulas figant finesq; constituant, quando debeat, quando non debeat pejerari. O ubi estis fontes Lachrimarum? Et quid faciemus? Quo ibimus? Vbi nos occultabimus ab ira veritatis, si non solum negligimus cavere mendacia, sed audemus insuper docere perjuria?* Hæc August. Lib. contra mendacium, Cap. 18.

Si iniquitas est promittere, cur promittunt? Cur non apertè profitentur neque promittere se posse sine peccato, neque præstare quod promiserint, ut ab eorum imposturis cavere possimus, eorumque dictis & juramentis fidem non adhibeamus? *Nefas est*, inquit Lactantius, *eum qui veritati studeat, in aliqua re esse fallacem, atque ab ipsa, quam sequitur, veritate discedere. In hac justitiæ virtutumq; omnium via, nullus mendacio locus est. Itaque viator ille verus, ac justus non dicet illud Lucilianum;*

Homini amico, ac familiari non est mentiri meum:

Sed

sed etiam inimico, atque ignoto existimabit non esse mentiri suum. Nec aliquando committet, vt lingua interpres animi, à sensu, & cogitatione discordet. Hæc Lactantius, Lib. 6. divinarum institutionum, qui est de vero cultu, Cap. 18.

CAPVT XXV.

De Synodorum utilitate & necessitate.

In Canonibus, qui Apostolorum dicuntur, Canon. 36.

IS in anno fiat Episcoporum Synodus, & inter se examinent decreta Religionis, & incidentes Ecclesiasticas controversias componant. I.

In Concil. Nicæn. 1. Can. 5.

Placuit, annis singulis per vnamquamque provinciam bis in anno Concilia celebrari, vt communiter omnibus simul Episcopis congregatis provinciæ, discutiantur hujusmodi quæstiones. II.

Concil. Antioch. Can. 20.

Propter vsus Ecclesiasticos & pro componendis controversiis, rectè habere visum est, vt Synodi Episcoporum in vnaquaque provincia fiant bis in anno. III.

Idem, decretum est in Concilio CHALCEDONENSI, Can. 19. ut sciz. bis in anno Episcopi cujusque Provinciæ in unum locum, qui à Metropolitano designatus fuerit, Synodicè conveniant. Et ea quæ in doctrina aliisve negotiis Ecclesiasticis correctione indigent, corrigant. Quicunque verò non advenerint Episcopi, resident autem in suis civitatibus, & quidem, si in sua incolumitate consistunt, omnique inevitabili [ἀπαραιτήτου] et necessaria occupatione liberi sunt, eos decernit Synodus CHALCEDONENSIS fraternè corripiendos. Vide GRATIAN. 18. Dist.

In Concilio Arelatensi secundo (quod celebratum est vergente quarto seculo). Can. 19.

V. *Si quis adesse neglexerit, aut cœtum fratrum antequam dissolvatur Concilium, crediderit deserendum, alienum se à fratrum communione cognoscat, nec eum recipi liceat nisi in sequenti Synodo fuerit absolutus.*

In Concilio Carthag. 4. Can. 21.

VI. *Ut Episcopus ad Synodum ire non sine satis gravi necessitate inhibeatur: sic tamen, ut in sua persona legatum mittat, suscepturus, salva fidei veritate, quicquid Synodus statuerit.*

In Concil. Carthag. 5. Can. 10.

VII. *Placuit, ut quotiescunque congregandum est concilium, Episcopi, qui neque ætate, neque ægritudine, neque alia graviori necessitate impediuntur, competenter occurrant, &c.*

Postea

Postea in Consilio Agathensi, Can. 71. sive ult. Anno DOMINI 506. et in Concilio Toletano 4. Can. 3. Anno DOMINI 633. (cujus verba inferius exhibebo.) & in quinisexta Synodo, Can. 8. Anno DOMINI 692. statutum est, ut quoniam in quibusdam Regionibus duæ Synodi quotannis haberi commodè non possunt, una saltem singulis annis in unaquaque Provincia habeatur. VIII.

Necessitatem verò, et utilitatem Synodorum luculenter declararunt Patres CONSTANTINOPOLITANI, in Concilio œcumenico quinto: et Patres TOLETANI, in Concilio illo TOLETANO quarto: utriusque Concilii verba subjiciam.

In quinta Synodo œcumenica, quæ Constantinopoli celebrata est Anno DOMINI 553. in collat. 8. in præfatione sententiæ Synodicæ, sic loquuntur illi 165. Patres.

Licet sancti Spiritus gratia & circa singulos Apostolos abundaret, vt non indigerent alieno consilio ad ea quæ agenda erant, non tamen aliter voluerunt de eo quod movebatur, si oporteret gentes circumcidi, definire, priusquam cōmuniter congregati, divinarum Scripturarum testimoniis vnusquisque sua dicta confirmaverunt. Vnde cōmuniter de eo sententiam protulerunt, ad gentes scribentes. ——— ——— Sed & sancti Patres *qui per tempora in sanctis quatuor Conciliis convenerunt, antiquis exemplis vtentes, cōmuniter de exortis hæresibus & quæstionibus disposuerunt, certò constituto, quod in cōmunibus disceptationibus cum proponuntur quæ ex vtraq; parte discutienda sunt, veritatis lumen tenebras expellit* IX.

 mendacij.

mendaciĳ. Nec enim potest in cõmunibus de fide disceptationibus aliter veritas manifestari, cum vnusquisq; proximi adjutorio indiget, sicut in Proverbiis dicit Salomon, Frater fratri adjutorium præstans exaltabitur sicut civitas munita, valet verò, sicut regnum fundatum. Et iterum in Ecclesiaste dicit, Potiores duo quam vnus, quibus est merces bona in labore ipsorum. Sed etiam ipse Dominus dicit, Amen dico vobis, si duo ex vobis convenerint super terram, de omni re quamcunque petierint, continget illis à Patre meo qui in cœlis est. Vbicunque enim fuerint duo aut tres collecti in Nomine meo, ego cum eis sum in medio ipsorum.

In Concilio Toletano quarto, (quod celebratum est Anno DOM. 633.) Can. 5.

X. *Nulla pœne res disciplinæ mores ab Ecclesia CHRISTI magis depulit, quam Sacerdotum negligentia, qui contemptis Canonibus ad corrigendos* Ecclesiasticos *mores Synodum facere negligunt. Ob hoc à nobis vniversaliter definitum est, vt, quia juxta antiqua Patrum decreta, bis in anno difficultas temporis fieri Concilium non sinit, saltem vel semel à nobis celebretur. Ita tamen, vt si causa fidei est, aut qualibet alia Ecclesiæ communis, generalis totius Hispaniæ & Galliæ Synodus convocetur: si verò nec de fide, nec de communi Ecclesiæ vtilitate tractabitur, speciale erit Concilium vniuscujusque provinciæ, vbi Metropolitanus elegerit peragendum.*

CON-

CONCLUSIO HUIUS IRENICI.

Hortatio Apostolica.

I. CORINTH. I. 10.

Hortor autem vos, Fratres, per Nomen DOMINI *nostri* IESV CHRISTI, *vt idem loquamini omnes, & non sint inter vos schismata, sed sitis coagmentati in eadem mente, & in eadem sententia.*

Precatio Apostolica.

ROM. 15. 5. 6.

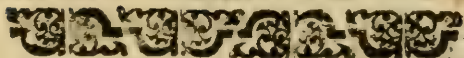
DEUS *autem patientiæ & consolationis, det vobis vt eodem animo inter vos mutuò affecti sitis secundùm* CHRISTVM IESVM.

Δοξολογία Apostolica.

EPHES. 3. 20. 21.

Ei verò, qui potest infinita cum redundantia facere omnia super ea, quæ petimus, aut mente concipimus, pro vi illa agente in nobis, sit gloria in Ecclesia, per CHRISTVM IESVM, *in omnes ætates seculi seculorum: Amen.*

FINIS.

Lege

Pag. 56. Lin. 23. præsidentia. p. 59. l. 19. profligato. p. 8. l. 6. subjaceant. l. 31. eligat. p. 141. l. 17. θορυβῶν. in Marg. Part. 4. Num. 14. p. 143. l. 4. elucebit. p. 145. l. 18. Canon. 34. p. 168. l. 3. Rabano. p. 189. l. 2. confirmatio. p. 231. l. 3. Aphthartodocitarum. l. 4. arg. 17. p. 248. l. 22. ad significandum. p. 249. l. 16. νς. p. 254. l. 1. fine. p. 262. l. 14. Hinc. p. 263. l. 1. geminam l. 2. inscribitur. p. 271. l. 13. illa. p. 279. & seqq usque ad 297. in titulo pag. De Papa Romano. p. 287. l. 31. Bonifacium. l. ult. quidem. p. 296. l. 30. Vide. p. 297. l. 11. vnus. p. 303. l. 25. ineptiis. p. 306. l. 9. fit. p. 331. l. 29. capita tegant. l. penult. infirmis. l. ult. eximamus. p. 336. l. antepenult. sursum sunt. p. 337. l. 1. submoveret. l. 27. Incarnationis Dominicæ. p. 346. l. 16. donum. p. 348. l. 1. ὄψει. p. 354. l. 13. fieret. p. 399. l. 27. tremendum. p. 403. l. 19. incumbere. p. 404. l. 28. vobis. p. 410. l. 17. pernegabit. p. 413. l. 20. obfirmatis. p. 435. l. ult. restituere. Et ex. p. 438. l. 22. Ego autem in te speravi. p. 441. l. 21. despecta. p. 446. l. 10. imbuunt.

Dele

P. 321. l. 23. omina. p. 331. l. 2. & super illud obtulerunt.

Reliqua lectoris judicio & benignitati relinquimus.

Quædam transposita sic restitue.

PAG. 208. Adversus Luciferianos. Et qui hoc postea negarunt fieri rectè posse, LVCIFERIANI, Schismaticis, & propter obstinatam animositatem etiam Hæreticis annumerati sunt. AVGVSTINVS autem disertè scribit ordinem in ea hæresi acceptum in qua baptizatos recipimus, non esse iterandum, sed esse verum ordinem; Lib. 2. contra Epistolam Parmeniani, Cap. 13. Et eam Augustini doctrinam.

PAG.

PAG. 59. *Gregorii*, qui trinam ipſe adhibens merſionem, fatetur unam nullatenus eſſe poſſe repræhenſibilem.

PAG. 251. & 252. Vt loquitur *Damaſus*. Epiſt. 5. Quam expoſitionem confirmare videntur prima illa verba, Can. 10. *Antioch.* τοὺς ἐν ταῖς κώμαις ἢ ταῖς χώραις, ἢ τοὺς καλουμένους χωρεπισκόπους. Vbi pro eodem ponuntur hæ duæ deſcriptiones; nempe, 1. *Qui ſunt in vicis, vel pagis:* 2. Et quaſi exegetice, *vel qui Chorepiſcopi nominantur*, ut omnis Epiſcopus in villis ſit Chorepiſcopus. Et ſecundum hanc expoſitionē neceſſe erit dicere Conciliū *Laodicenum* decreviſſe, ut deinceps non conſtituerentur Chorepiſcopi.

Dele.

PAG. 25. lin. 7. in prima figura.

PAG. 429. lin. ult. vel ab Eccleſia *Romana*. PAG. 430. l. 3. *Romanam ac.*

Omiſſa vel addenda ſuis locis inſere, & quædam mutanda ſeu aliter legenda ſic lege.

PAG. 20. Poſt illa verba; Frequenti communicantium cœtu. inſere: Olim in *Ægyptiacis* cœnis, menſæ non apponebantur, ſed patinæ circumferebantur. Vt ex Protagoride refert *Athenæus* apud *Henr. Stephanum* in Appendice illa ad *Herodotum*, quæ eſt de *Ægyptiacis* legibus & inſtitutis.

PAG. 23. Poſt illa verba; Convivas, ad Menſam Dominicam. inſere: Si verò in geſtu etiam myſterium quærimus, ille ſecundum Irenæum commendat nobis humilitatem adeoque ſitum humilem, non autem ſeſſionem epularem. *Quapropter*, (inquit) *& recumbentibus eis miniſtrabat eſcam, ſignificans eos qui in terra recūbebant, quib⁹ venit miniſtrare vitā. Sicut* Hieremias *ait; Recommemoratus eſt DOMINUS ſanctus* Iſraël *mortuorū ſuorū, qui prædormierunt in terra defoſſionis, & deſcendit ad eos vt Evāgelizaret ſalutare ſuum ad ſalvandum eos.* Hæc Irenæus Lib. 4. adverſus hæreſes, Cap. 39. Supponens eodem geſtu Diſcipulos uſos eſſe in Cœna, quo uſi in Paſchate.

PAG. 26. Poſt illa verba; *HOC FACITE.* inſere; Porro ſic

argumentatur Anonymus quidam scriptor; panis Azymus, & circumstantia temporis verspertini, & cœnaculum superius, &c. necessario retenta sunt, neque potuerunt convenienter mutari: gestum autem sedendi potuit CHRISTUS sine miraculo mutare in stationem aut geniculationem, & ideo non mutavit, ut ostenderet se eum gestum instituere usurpandum deinceps in S. Cœna. Argumentum in forma tale erit; Quod de circumstantiis Cœnæ illius Paschalis mutare potuit CHRISTUS convenienter, id est, sine miraculo, & non mutavit, illud est à CHRISTO institutum ut in Eucharistiæ celebratione esset perpetuum: at gestum sedendi, &c. Ergo. Observa autem vocabula ista *convenienter*, & *sine miraculo*, esse hoc loco ἰσοδυναμοῦντα, alioqui erunt quatuor termini. Respondeo igitur. 1. Nego majorem. Nam potuisset CHRISTUS sine miraculo exspectare donec Discipuli Pascha edere desjissent. Sin autem dicas eos desjisse edere, pari jure dicetur eos desjisse accumbere. Potuisset sine miraculo differre institutionem Cœnæ donec post comestum Pascha hora una vel duæ interfluxissent. Potuisset sine miraculo hospitium mutare, & in alia ad id ante præparata domo Cœnam instituere. Vel etiam in eodem manens hospitio potuisset descendere in locum inferiorem, ibique S. Cœnam instituere, advocatis etiam mulieribus & pluribus viris. Potuisset sine miraculo plura adhibere pocula. [Vide Lib. 2. Cap. 16. Part. 5. Num 3.] Potuisset CHRISTUS sine miraculo baptizari sola aspersione, & stans aut genibus innixus in ripa fluminis. 2. Ad minorem; Discipuli in Paschate non sederunt, sed accubuerunt, neque eam accubationem, vel retinuisse, quum ad cœnam ventum est, vel in sessionem mutasse leguntur. Sed vereor ne prudentibus displiceat quod in talibus nugis refellendis immorer.

PAG. 50. Post illa verba; Hæc habentur diserta verba. insere: *Causa cur generalia Concilia convenerunt, non fuit ut aliquam perpetuam, non antè à DEO latam, legem conderent.* Item;

PAG. 77. Post illa verba; Potius dicendum remunerabile. insere: ad vitam æternam.

PAG. 130, Post illa verba; Sed utili, & laudabili. insere: Imo quandoque præfecturam Episcopalem, ab ipso arcessit jure divino. Vt in Epist. ad Marcellam, quæ incipit; *Testimonia.* (ejus verba invenies infra in exegesi propositionis 15. pag. 259.) Et alibi.

PAG. 137. l. ult. Post illa verba; *Cum quibus populum judicaret.* insere: Non igitur debent Episcopi prærogativam suam renunciare, sed tantummodo assessores seipsis inferiores sibi adjungere, & in Consilium adhibere: sicut fecit *Moyses.* Si audimus *Hieronymum.*

PAG. 1 8. Post illa verba, Hæc *Hieronymus.* insere: Vide eundem *Hieronymum* in Epist. ad *Nepotianum* quæ incipit; *Petis à me.* Vbi ait; *Esto subjectus Pontifici tuo, & quasi animæ parentem suspice.* Vide ibi plura. & in Epist. ad *Rusticum Monachum:* quæ incipit: *Nil Christiano fœlicius.*

PAG. 139. Post illa verba, Vide reliqua supra, Cap. 3. Num. 2. & 3. insere: Verum *Hieronymus,* ut supra monebam, Episcopalem ὑπεροχὴν etiam ad jus divinum refert. Nam in Epistola ad *Marcellam,* ait; *Episcopos tenere locum Apostolorum.* Qui certè locus divini juris est, quippe à DEO institutus. Locum pro munere dixit *Hieronymus,* quod tenent Episcopi successione divini juris, alioqui non rectè dici possent tenere locum Apostolorum, & quidem justè ex officio, ut ibi intelligit *Hieronymus.* Locum, inquam, seu munus Apostolorum, ad successores transmissum, ordinariæ mansuræque in Ecclesia gubernationis & præfecturæ supra simplices Presbyteros. Tempore igitur *Hieronymi* talis & specie eadem fuit Ecclesiastica politia in Episcopis & Presbyteris, qualis & quæ erat olim in Apostolis & inferioribus clericis. Qua melior aut aptior excogitari nulla potest: cum ea fuerit primigenia & divinitus instituta. Idem *Hieronymus* in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum disertè asserit ab ipsis Apostolis ordinatos esse Episcopos, *Iacobum Hierosolymitanum,* & *Polycarpum Smyrnæ,* &c. Ideo in fine Epistolæ ad *Evagrium,* subordinationem hanc qua Episcopis subsunt Presbyteri, & utrisque Diaconi, vocat traditionem Apostolicam, sumptam de Veteri Testa-

mento, ut quod *Aaron* & filij ejus atque *Levitæ* in Templo fuerunt, hoc sibi Episcopi, & Presbyteri, & Diaconi vendicent in Ecclesia. Vide in eandem sententiam *Calvinum*, Lib. 4. Instit. Cap. 6. §. 17.

PAG. 140. Post illa verba: Functionibus & potestate. insere: Doctissimus *Chamier* in sua panstratia Tomo 2. Lib. 10. Cap. 5. & 6. minùs commodè scripsit de Episcopis. Sed postea, re meliùs perpensa, agnovit laudabilem esse, & à Scriptura, principatum seu ἡγεμονίαν Episcopalem etiam supra Presbyteros. In eodem Tomo, Lib. 13. Cap. 19. §. 16. & 18.

PAG. 143. Post illa verba: Necessitatem moderatorum sive præsidum: insere: Prima Christianæ Ecclesiæ politia divinitus instituta est cum inæqualitate ministrorum & rectorum. Semperque in Ecclesia, jam inde à primis ejus initiis, fuit aliqua auctoritas personalis, quam Episcopalem vocamus, superior cœtu simplicium Presbyterorum. CHRISTUS præerat Apostolis non solum Dominica potestate qua servis, & Magisteriali qua Discipulis, sed etiam Episcopali qua Presbyteris seu verbi administris: nam omnis ista dignitas & perfectio eminenter in magno illo animarum nostrarum Episcopo emicabat. Unde beatus *Ignatius Martyr* in Epistola ad *Trallianos*, monet ut subjiciantur Episcopo, ut CHRISTO, & Presbyteris ut Apostolis CHRISTI, sic enim ipsos beatos Apostolos præcepisse. Vide infra, in exegesi Prop. 12. Deinde post ascensionem DOMINI, Apostoli superiores erant reliquis verbi ministris. Et multiplicatis cœtibus, dederunt Apostoli Ecclesiis proprios Episcopos, cum ipsi omnibus adesse aut subvenire non possent. (vide infra, pag. 169. 182. 183.) Neque ullo unquam tempore simplices Presbyteri fuerunt supremi in Ecclesia rectores. (nisi forte alicubi, post tempora Apostolica, per defectum œconomicum, particulari interdum Ecclesiæ contingentem,) aliter enim Ecclesiæ suæ regimen DOMINUS instituit. Neque melior est ulla Ecclesiæ politia, quàm quæ fuit tempore CHRISTI & temporibus Apostolorum.

Ibidem, lin. ult. Post illa verba: Non nisi unus sit Episcopus. Insere: Hoc argumento usus est *Ioannes Chrysostomus* contra *Si-*

sinnium

ſunvium Novatianorum Conſtantinopoli Epiſcopum. Socrat. Lib. 6. hiſt. Eccleſ. Cap. 20. κϛ. Plures quidem in S. Scriptura legimus unius Eccleſiæ Epiſcopos ſed intelliguntur ibi ſimplices Presbyteri, quibus Apoſtolus aliquis aut vir Apoſtolicus præerat rectrice poteſtate.

PAG. 145. Poſt illa verba: Collegam ſe Presbyterorum eſſe cognoſcat. inſere: Manſuetudinis tamen in Epiſcopo neceſſitas non derogat poteſtati, quam à DEO habet præcipiendi ſubjectis ſibi Clericis & Laïcis, cum auctoritate & imperio, ut officium faciant; & peccantes arguendi. 1. Tim. 1. 3. & 4. 11. & 5. 20. & 6. 17. & Tit. 2. 15. Apocal. 2. 2. 14. 15. 20. Rectè igitur *Gregorius, Sic*, inquit, *ſervanda eſt virtus humilitatis, ut non ſolvantur jura regiminis.* Lib. 1. Epiſt. ex regiſtro Cap. 24. Vbi vide plura.

PAG. 150. Poſt illa verba: Prohibet Apoſtolus, 2. Tim. 2. 14. inſere: *Quid eſt enim contentioſius, quàm vbi de re conſtat, certare de nomine?* inquit, *Auguſtinus* Epiſt. 174.

PAG. 151. Poſt illa verba: *SMYRNÆ* Epiſcopum. inſere: *IRENÆVS* Epiſcopus *Lugdunenſis*, ait; *Habemus annumerare eos, qui ab Apoſtolis inſtituti ſunt EPISCOPI in Eccleſiis, & ſucceſſores eorum vſque ad nos. ------ Sed quoniam valde longum eſt omnium Eccleſiarum enumerare ſucceſſiones. -------- Fundantes igitur & inſtruentes beati Apoſtoli* [Petrus & Paulus] *Eccleſiam* [Romanam] Lino *EPISCOPATVM adminiſtrandæ Eccleſiæ tradiderunt. Hujus* Lini Paulus *in his quæ ſunt ad* Timotheum *Epiſtolis meminit. Succedit autem ei* Anacletus. *Poſt eum tertio loco ab Apoſtolis EPISCOPATVM ſortitur* Clemens, *qui & vidit ipſos Apoſtolos, & contulit cum eis. ------ Huic autem* Clementi *ſuccedit* Evariſtus, & Evariſto Alexander, *ac deinceps ſextus ab Apoſtolis conſtitutus eſt* Sixtus, *& ab hoc* Teleſphorus, *qui etiam glorioſiſſimè Martyrium fecit; ac deinceps* Hyginus, *poſt* Pius, *poſt quem* Ani-

cetus. *Cum autem successisset* Aniceto Soter, *nunc duodecimo loco EPISCOPATUM ab Apostolis habet* Eleutherius. ----- *Et* Polycarpus *autem non solum ab Apostolis edoctus, & conversatus cum multis ex eis, qui* DOMINUM *nostrum viderunt, sed etiam ab Apostolis in* Asia, *in ea quæ est* Smyrnis *Ecclesia constitutus EPISCOPUS, quem & nos vidimus in prima nostra ætate, multum enim perseveraverat, & valde senex gloriosissimè & nobilissimè Martyrium faciens exivit de hac vita.* Hæc IRENÆUS, Lib. 3. Adversus Hereses, Cap. 3. Hinc cernis eos latè errare qui dicunt Episcopos non distingui apud *Irenæum* à simplicibus Presbyteris. Quamvis alibi ipsos Episcopos vocet Presbyteros. Nam apertissime *Irenæus* loco jam citato Episcopum intelligit eum qui reliquis Presbyteris potestate superior est ex institutione Apostolica, adeoque divina. Nec nisi unum uno tempore ponit Episcopum, cum interea multi sint Presbyteri. Et rebus caducis exempto Episcopo, alius qui jam antea erat Presbyter, incipit esse Episcopus. *Anianus* Episcopus *Alexandrinus* *Marci* Evangelistæ successor sedit annos 22. & morienti successit *Abilius*, anno quarto *Domitiani* Imp. ut scribit *Eusebius*, Lib. 3. Hist. Ecclesiast. Cap. 12. 17. Sedit *Abilius* annos 13. Ei successit *Cerdo*, anno primo *Trajani* Imperatoris. Quo anno vivebant beatus *Ioannes* Apostolus, & *Simon Cleopæ* Episcopus *Hierosolymitanus*. *Eusebius* & *Hieronymus* in Chronico scribunt CHRISTUM passum esse anno 18. *Tiberij* Imp. quem fuisse ipsius DOMINI Nostri IESU CHRISTI annum 32. Adnotatur in ejusdem operis editione *Scaligeriana*. Testantur iidem scriptores *Iacobum* fratrem DOMINI Ecclesiæ *Hierosolymitanæ* primum Episcopum ordinatum esse anno *Tiberij* 19. Qui fuit secundùm memoratum calculum annus CHRISTI 33. *Et Evodium Antiochiæ* primum (post *Petrum*) Episcopum ordinatum esse anno tertio *Claudij* Imp. qui fuit annus CHRISTI 44. Et *Iacobo* in Episcopatu *Hierosolymitano* successisse *Simeonem Cleopæ*, anno septimo

Neronis

Neronis Imp. qui fuit CHRISTI 62. Et *Petrum* ac *Paulum* Apostolos Martyrio occubuisse anno *Neronis* 14. qui fuit CHRISTI 69. *Eodem*que anno *Linum Romæ*, & *Ignatium Evodij* successorem *Antiochiæ* Episcopos ordinatos esse. *Ignatium* hunc et *Polycarpum Smyrnæum* fuisse insignes *Ioannis* Apostoli auditores, ait *Eusebius* ejusque interpres *Hieronymus* in Chronico, ad annum 3. *Trajani* Imp. Quam clarè autem et vehementer B. *Ignatius* cõmendet ordinem *E*piscopalem, (prout *E*piscopus à simplicibus *P*resbyteris distinguitur) patebit ex ipsius verbis, quæ mox subjiciam in exegesi sequentis propositionis. *Ignatij* & *Simeonis Cleopæ* Martyria ad unum eundémque annum refert *Eusebius* in Chronico, nempe ad annum *Trajani* decimum, qui fuit juxta editionem *Scaligerianam* annus CHRISTI centesimus octavus. Vsque ad obitum *Simeonis* hujus *E*piscopi *Hierosolymitani*, et *Ignatij E*piscopi *Antiocheni*, Ecclesiam virginem integram et incorruptam permansisse scripsit *Hegesippus*, referente *Eusebio*, Lib. 3. Hist. Eccles. Cap. 26. λϛ. Vide etiam Cap. 30. λϛ. *Et* tamen multò antè florebat ordo *E*piscopalis suffragiis ipsorum Apostolorum. Vide *Ignatij E*pistolas. et *Euseb.* Chron. Lib. 2. et Hist. Lib. 3. et Eccles. *Hieronym.* in Catalogo script. Eccles.

PAG. 158. Post illa verba: In quartum Sent. insere: Dist. 24.

PAG. 159. lin. 4. Pro illis verbis: Ante *E*piscoporum institutionem. lege: Ante ordinatos in singulis *E*cclesiis proprios *E*piscopos.

Ibidem, lin. 7. Post illa verba: Antequam ibi ullus esset. insere: proprius.

Ibid. lin. 16. Post illa verba: *E*t viri Apostolici. insere: quibus suberant, et

Ibidem, lin. 25. Pro illis verbis: Ante *E*piscoporum institutionem. lege: Ante *E*piscoporum illis *E*cclesiis propriorum ordinationem;

Ibid. lin. 26. Pro illis verbis: Post constitutos in *E*cclesiis *E*piscopos. lege: Post constitutos passim in *E*cclesiis proprios *E*piscopos.

PAG. 161. lin. 13. Post illa verba: Sed hominum sunt manus; insere: (Obvius et planè alius est sensus *dextræ societatis*, Ga-

lat. 1. Distinguendum est inter τὴν ἐπίθεσιν τ͂ χειρῶν τῦ πρεσβυτερίου apud *Paulum*, ubi manus tribuuntur Presbyterio sive Presbyteris, et τὴν τῦ πρεσβυτερίου χειροθεσίαν, quam legitur *Origenes* accepisse πρὸς τ͂ ἐπισκόπων, ab *Episcopis* sive per impositionem manuum *Episcoporum*: apud *Eusebium*, Lib. 6. Hist. Eccles. Cap. 17. κγ. Vbi Presbyterium significat ipsum gradum sive officium Presbyterale. Et quod ibi χειροθεσία πρεσβυτερίου appellatur, id alibi *Eusebius* vocat χειροτονίαν πρεσβυτερίου, Lib. 6. Cap. 13. κ. Nam discrimen est haud obscurum, ut patet ex collatione alterius loci apud *Paulum*, 2. Tim. 1. 6. Διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν μου, per impositionem manuum mearum.)

Ibidem, lin. 23. Post illa verba: Ei deferunt. insere: & subjiciunt.

Ibidem, lin. 24. Post illa verba: Præfecturam & regimen. insere: Ab Apostolo datum agnoscentes, et pro seipsis etiam

PAG. 172. Post illa verba: Canone ea quæ. insere: competunt.

PAG. 191. lin. 10. Post illa verba: Alia verò immediatè. insere: (sub *Episcopo*, et cum eo, si habeant *Episcopum*, vel etiam sine eo, si nullum habeant.)

PAG. 193. lin. 32. Post illa verba: postulant dictionem. insere *jurisdictio est etiam judicis dandi licentia*; inquit *Vlpianus* ff. de jurisdictione, lege. 3. Imperium.

Ibidem, lin. 33. et 34. Pro illis verbis: Cum vero ex collegarum in publicis judiciis æqualitatè dissidia et factiones nascerentur. lege: Cùm verò ex collegarum, simplicium Presbyterorum, in publicis judiciis æqualitate, multiplicatis jam *Ecclesiis* et absentibus sæpe Apostolis virisque Apostolicis, dissidia et factiones in *Ecclesiis* proprios *Episcopos* non habentibus nascerentur,

PAG. 194. lin. 3. Post illa verba: Iurisdictionis potestatem. insere: (in eis *Ecclesiis* quæ nondum ad præveniendum hoc malum acceperant proprios *Episcopos*,)

Ibidem, lin. 14. 15. 16. Pro illis verbis: Diffusa conveniebat toti Presbyterio dederunt Apostoli etiam *Episcopo* personaliter; atque ita, quod antea, erat tantum collegiale, evasit

etiam

etiam officium personale. lege: Diffusa, sub Apostolis, conveniebat toti Presbyterio, dederunt Apostoli etiam Episcopo personaliter; simul impertientes ei Apostolicam ordinariam, id est, Episcopalem supra simplices Presbyteros potestatem, atque ita, quod antea in illis Ecclesiis erat tantum collegiale: (sub Apostolis) evasit etiam cum adjecta Apostolica præfectura officium personale, in Episcopo tenente locum Apostolicum supra simplices Presbyteros, etiam in eis Ecclesiis quæ antea à Presbyterorum collegiis, sub Apostolis, regebantur, nondum acceptis propriis Episcopis.

Ibidem, lin. 20. Pro illis verbis: Novus ordo sacer in Ecclesia, lege: Novus ordo sacer in ea Ecclesia.

Ibidem, lin. 21. Post illa verba: Ordo Episcopalis, insere: (antea quidem existebat hic ordo in personis Apostolorum; sed novum appello partim respectu illarum Ecclesiarum quæ nondum acceperant proprios Episcopos, partim etiam respectu pastorum immediatam revelationem non habentium.)

Ibidem, lin. 22. Post illa verba: Presbyterium obtinebat, insere: & Apostolicam præsidentiam,

Ibidem, lin. penult. Post illa verba: Collegij præsidi. insere: locumque Apostolicum obtinenti.

PAG. 195. lin. 6. Post illa verba: Non alia atque alia, insere: quasi separata,

Ibidem, lin. 21. Post illa verba: Quod præstolari poterunt. insere: Quemadmodum in republica tempore interregni, vel in exercitu imperatore mortuo, vel in societate præfecto, residet penes ordines aut Vicarios, vel penes exercitum aut senatum castrensem, vel penes societatem, suprema rerum potestas, quam antea gerebat princeps, vel Imperator, vel præfectus, & ab eis validè exercetur; licet non sine defectu œconomico, seu mavis politico; ac propterea, quantum permittit publica necessitas, libêter differũt graviores causas, donec novum principem, vel imperatorẽ, vel præfectum nacti fuerint: Sic in Ecclesia, deficiente Episcopo, residet penes Presbyterium jurisdictionis ad eam Diœcesin pertinentis potestas plenaria & integra, *Quoad valorem exercitij*, præsertim necessarj, licet non *Quoad perfectionem status regiminis*.

Quocirca sedulò annitendum, ut sublato isto defectu œconomico, collocetur ad clavum illius Diæceseos Orthodoxus Episcopus: & ei reservanda sunt ea negotia, quæ ad Episcopalem ejus curam propius spectant, modò ex ea mora nihil Ecclesia detrimenti capiat.

Ibidem, lin. ult. Post illa verba: Cui non esset Episcopus. insere: Ipsa etiam pastoralis in Ecclesia jurisdictio non est doctrinæ vacua. Matth. 18. 17. 1. Tim. 1, 3. Tit. 3. 10. Apocal. 2. & 3. Habet itaque Episcopus pastoralem tum regendi tum docendi curam ac potestatem generalem erga totam Diæcesin; qualem habet Presbyterium Episcopo carens, vel potius qualis erat illa in Apostolo *Paulo* Episcopalis et ordinaria (id est, apud posteros in Episcopis duratura) potestas et cura Ecclesiæ *Corinthiacæ*, quæ describitur, 1. Corinth. 5. 2. 3. 4. 5. Et cura ac potestas Episcopalis beati *Iacobi* in Ecclesiam *Hierosolymitanam*. Act. 12 17. et Cap. 21. vers. 18. 19. Et *Timothei* in Ecclesiam *Ephesinam*, 1. Tim. 1. 3. 4. et Cap. 5. vers. 19. 20. 21. 22. et *Titi* in Ecclesiam *Cretensem*. Tit. 1. 5. et Cap. 2. 15. et Cap. 3. vers. 10. Et septem Angelorum, id est, Episcoporum in septem Ecclesias *Asiaticas*, Apocal. 2. et 3. et beati *Marci* in Ecclesiam *Alexandrinam*: et *Evodij*, ejusque successoris *Ignatij* in Ecclesiam *Antiochenam*: et *Damæ* Episcopi, licet ætate juvenis, in Ecclesiam *Magnesiorum*; cujus *Damæ* Episcopi honorificam mentionem facit beatus *Ignatius* in sua ad *Magnesios* Epistola; in qua etiam, sicut et in aliis suis Epistolis, prolixè disserit de jure divino præsidentiæ ac potestatis Episcopalis supra Presbyteros et Diaconos et Laicos, et de necessitate obediendi Episcopo, et monet ut nihil faciant sine eo vel præter ejus judicium, παρὰ τὴν ἐκείνου γνώμην, Quod enim tale est id iniquum esse et DEO inimicum. Et ait videri sibi eos non bona conscientia præditos esse; sed simulatores et personatos, qui contemnunt suum Episcopum. Quæ autem præcepta dat Apostolus *Timotheo*, pro regimine tum Presbyterorum aliorumque Clericorum, tum Laïcorum, sunt perpetua, et rectoribus Cleri et Populi, id est, Episcopis conveniunt, usque ad secundum DOMINI adventum. 1. Tim. 6. 13. 14. Et unusquisque Episcopus inde discere

debet

debet quomodo oporteat versari in domo DEI. 1. Tim. 3. 15. Huc pertinent et præcepta *Tito* data, qua Presbyterorum ordinatori et rectori; et Epistolæ *Apocalypticæ* ad Angelos Ecclesiarum. Mirantur quidam quod, 1. Tim. 3. ubi præscribuntur regulæ Presbyteris (qui illic Episcopi dicuntur) et Diaconis, quod nulla fiat mentio illius Presbyteri qui aliis ex officio præest, dignitate et potestate eis superior, quem strictiore significatu Episcopum vocamus. Sed mirari desinent, si meminerint Epistolam illam scribi ad Episcopum rectorem Presbyterorum. (*Hæc tibi scribo,----ut scias*,&c. Cap. 3. vers. 14. 15.) Et illic (sicut et Tit. 1.) poni regulas quarum observationem exigere debeat Episcopus à Presbyteris et Diaconis, ipse interea ut compresbyter præclaro exemplo eis prælucēs. Peculiaria autē Episcopo præcepta dantur passim in illis Epistolis locis sup. cit. Puerile autem est quod quidam excipiunt fuisse *Timotheum* et *Titum* Evangelistas, non Episcopos. Nam præcepta quæ in illis Epistolis dantur *Timotheo* et *Tito*, et Angelis Ecclesiarum in Epistolis *Apocalypticis* sunt perpetua, et ad ordinarium semperque duraturum Ecclesiæ regimen, rectorumque officium pertinent. Vocabulum autem Evangelistæ, 2. Tim. 4. 5. si ex opere illic injuncto exponendum sit, latiorem illo in loco significationem habere invenietur, quàm ut extraordinarium duntaxat & temporarium denotet ministerium.

PAG. 196. lin. 4. *Post illa verba:* Cum suo Presbyterio. *insere:* (vel etiam solum quando idoneo Presbyterio destituitur)

Ibidem, lin. 8. *Post illa verba:* Eam habet Presbyterium. *insere:* Vel cum suo Episcopo, vel solum si careat Orthodoxo Episcopo.

Ibidem, lin. 9. *Post illa verba:* Vi ordinis sui Presbyteralis. *insere:* Huc pertinet illa, non inepta, ut quidam temere dictitant, séd idonea & valida argumentatio *Epiphanij* contra *Aërium*, Hæresi 75. *Quod* (inquit) *dicat* (Aërius) *Episcopum & Presbyterum æqualem esse, & quomodo est hoc possibile?* ἡ μὲν γὰρ ἐστι πατέρων γεννητικὴ τάξις, πατέρας γὰρ γεννᾷ ἐκκλησίᾳ· ἡ δὲ πατέρας μὴ δυνα-

μένη γεννᾶν, διὰ τοῦ λουτροῦ παλιγγενεσίας τέκνα γεννᾷ τῇ ἐκκλησίᾳ, ὃν μὴν πατέρας ἢ διδασκάλους.

Ibidem, lin. 21. Pro illis verbis: Qui p. e. & fund. ordo. lege: Qui purus est & à jurisdictione distinctus ordo.

PAG. 198. lin. 19. Post illa verba: Est potestas Synodica. insere: Can. Apost. C. 73. & Concil. 2. œcum. Can. 6.

PAG. 218. lin. 30. Post illa verba: Et perfecta depositione. insere: quæ patribus quinisextæ Synodi dicitur, παντελὴς καὶ διηνεκὴς καθαίρεσις, perfecta & perpetua depositio. Concil. quinisext. Can. 21.

PAG. 219. lin. 12. Post illa verba: Tamen ipso jure nulla fuit. insere: Sicut declaraverunt patres in Concilio *Martini* primi Papæ *Romani*, Secretario 5. Anathematismo 18.

PAG. 221. lin. 2. Post illa verba: Quæst. 8. Qui admisit. insere: πάσης ἱερατικῆς τάξεώς τε καὶ λειτουργίας γυμνωθήτω, omni sacerdotali ordine & officio (seu ministerio) denudetur. Concil. Sext. œcum. Actione 15.

PAG. 232. lin. 24. Post illa verba: *Et fit Sacramentum.* insere; August. Tract. 80. in Evangelium *Ioannis*.

PAG. 234. lin. 20. Post illa verba: Remissionem consequuntur. insere: Per obedientiam, inquam à CHRISTO quondam viatore præstitam. Nunc autem CHRISTVM non esse amplius in statu merendi, postquam viator esse desiit, docet *Thomas*, Part. 3, Quæst. 19. Art. 3. ad 1m. Vide eundem in 2a. 2æ. Quæst. 13. Art. 4. ad 2m.

PAG. 236. lin. 24. Post illa verba: Docuimus supra, Arg. 12. insere: Inspice autem Epist. 23. *Augustini*, & animadvertes tropum in verbo *EST* tertij adjacentis. *HOC*, 1. Hic panis; *EST*. 1. Secundum quendam modum est; *CORPVS MEVM*, id est, ipsissimum naturale CHRISTI Corpus. Hæc est *Augustini* expositio, loco citato. Vide infra, Cap. 16. Num. 1. §. Huc ergo.

PAG. 248. lin. 18. Post illa verba; De Missa, Cap. 1. insere: Olim post celebrata mysteria *Isidis*, dicebat scriba, λαοῖς ἄφεσις, populis Missio. Et inde mutuatos esse hunc morem Christianos *Latinos*, ut dicerent, *Ite, Missa est*, ait *Polydorus*

orus Vergilius, Lib. 5. de rerum inventoribus, Cap. 12.

PAG. 254. lin. 6. Post illa verba; A pluribus simul Episcopis. insere: (Vide *Euseb.* Lib. 6. Hist. *Eccles.* Cap. 17. κγ.)

PAG. 261. lin. 26. Post illa verba; *CYPRIANUM*, loco citato. insere: Vbi docet omnes Episcopos esse pares potestate clavium. De hoc etiam, vide Glossam, extra, de electione. Cap. 15. *Transmissam.* Et aliam Glossam, Caus. 2. Qu. 1. Can. *Nemo.* Et extra, De Treuga & Pace. Cap. 16. *Cum inferior.* Vbi dicitur quod jurisdictione inferior nequeat ligare vel solvere potiorem seu superiorem: qui igitur ligandi solvendique potestate pares sunt, ij sunt jurisdictione pares.

PAG. 263. lin. 4. Post illa verba: *Simplicitate Prælatorum.* insere: Idem *Cyprianus* alibi contra eundem *Novatianum* Schismaticum Disputans, Lib. 4. Epist. 2. ad *Antonianum*, *Cum sit*, (inquit) *vna Ecclesia per totum mundum in multa membra divisa: item Episcopatus vnus, Episcoporum multorum concordi numerositate diffusus*, &c. Vide etiam infra, Cap. 19. Part. 1. Num. 2. & 4.

PAG. 267. lin. 5. Post illa verba: Episcopo *Sanct. Andreano.* insere: τοῖς πολιτικοῖς καὶ δημοσίοις τύποις καὶ ἡ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων τάξις ἀκολουθείτω, id est, *Civiles ac publicos typos Ecclesiasticarum quoque rerum ordo consequatur.* Concil. Quinisext. Can. 38.

PAG. 268. lin. 17. Post illa verba: Quod egerit. insere: Et ipse gradus sui periculo subjacebit.

PAG. 277. lin. 17. Post illa verba; Adversus *Donatistas.* insere: Hanc etiam toto orbe diffusam Ecclesiam *Augustinus* opponit Ecclesiæ *Romanæ*, ut parti solum totius. Epist. 86. *Carolus Magnus* in constitutione sua contra Hæresin *Elipandi* facta in Concilio *Francofurtensi*, §. 23. *Prædicamus*, inquit, *vnam sanctam DEI Ecclesiam, toto orbe diffusam, locis separatam; fide & charitate conjunctam.*

Ibidem, lin. 31. Post illa verba: *aut plures greges.* insere: Hoc sensu *Smyrnensis* Ecclesia appellatur catholica Ecclesia: apud

Eusebium, Lib. 4. Hist. Eccles. Cap. 14. 16.

PAG. 288, lin. 16. Post illa verba: Concessit Concilium *Chalcedonense*, insere: Episcopo *Constantinopolitano*.

PAG. 290. lin. 7. Post illa verba: Hæc *Gregorius*. insere: Vide etiam *Gregorium*, Lib. 2. Epist. ex Registro, Cap. 103. Similia etiam invenies in Suggestione seu Epistola *Agathonis* Papæ *Romani*, ad *Constantinum* 4. Imp. quæ exstat in quarta actione Synodi sextæ œcum.

PAG. 291. lin. 6. Post illa verba, Concilij *Pisani*, Anno 1409. insere: Vt notorius schismaticus, notorius hæreticus, & à fide devius. Concil. Pisan. Sess. 14.

PAG. 292. lin. 1. Post illa verba, Ejus vita. insere: Testantibus idipsum etiam actis Concilij *Sinuessani*, in quo cōdemnatus est *Marcellinus*, Anno DOM. 303. (Tom. 1. Cōcil. part. 1. edit. Bin.)

PAG. 300. lin. antepenult. Post illa verba; Hæc ille. insere: Vide Concilium *Cabilonense* 2^m Cap. 3.

PAG. 301. lin. ult. Post illa verba; affirmatur, aut insere: in Scriptura traditum.

PAG. 302. lin. 17. Post illa verba: Repræhensione digni sint. insere: Gnosimachi &

PAG. 417. Num XXIII. Post, *OBED*. insere: *Qui modica spernit, paulatim decidit:* ait *Augustin*, Lib. 9. Cōfess. Cap. 8.

PAG 423. lin. 16. Post illa verba: Veritas est sequantur. insere: *Nimis perversè seipsum amat, qui & alios vult errare, vt suus error lateat.* Inquit *Augustinus*, Epist. 7. Vbi vide plura in eandem sententiam.

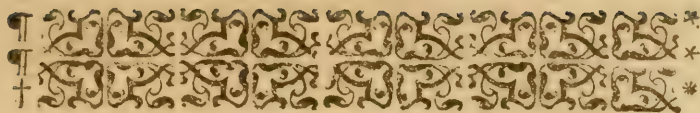
PAG. 424. lin. 7. Post, & seipsum. insere: præbet.

PAG. 431. lin. 4. Post illa verba: Novi vos? insere: Vide Irenæum, Lib. 4. Adversus Hæreses, Cap. 62.

Notula omissa.

PAG. 191. lin. 1. 2. 3. Pro illis verbis: Recurr. ad fund. ord. n. pr. qui rel. ex se quoda. em. Et pr. q. rel. s. instituti. lege: Recurrendum est ad ordinem *Presbyteralem*, qui purus est ordo, prout à jurisdictione ordo distinguitur.

FINIS.

BENIGNO
LECTORI.

IRENICI *hujus major pars* αὐτοσχεδιασὶ *delineata, & urgentibus operis, ad prælum ilicò rapta est. Unde factum, ut postea relegenti occurrerint nonnulla quæ clarioris explicationis indigere existimavi. Quocirca quæ impræsentiarum inserenda vel etiam mutanda videbantur, ea satius duxi in istis pagellis tibi candidè exhibere, quam mea mihi animadversa* παροράματα *aliis vel sequenda vel reprahendenda relinquere. Te interea, benigne Lector, amanter rogo, ut hanc ingenui animi opellam boni consulas. Nihil enim in toto hoc negotio ago* καθ' ἑτερομέρησιν: *sed veritati & paci, coram* DEO, *studiosè deservio: & quæ vera judico, ea sine fuco,* χωρὶς οἱασδήποτε προσπαθείας ἢ ἀντιπαθείας, *enuncio. Divinæ igitur misericordiæ fiducia in spem bonam optati successus animus erigitur.*

Soli DEO Gloria.

